

PRAXIS
FRANCISCI
CLARKE,

Tam ius dicentibus quam aliis om-
nibus qui in Foro Ecclesiastico
versantur apprime utilis.

Per *Thomam Bladen* 1719.

Thomam Bladen S. T. D. Deca-
num *Ardfertensem*, Illustrissimo
Principi, JACOBO Duci ORMONIÆ, &c.
Proregi HIBERNIÆ a Sacris.

Primo in Lucem Edita, diligenterque Re-
cognita, & a quamplurimis mendis Re-
purgata cum Indice satis amplo.

Editio Secunda priori multo castigatior.

LONDINI,

Excudebat T. B. Impensis *Hannah Sawbridge*; apud
quam prostant venalesque ad Infignia *Bibliorum* in vico
vulgo vocato *Ludgate-Hill*, 1684.

FRANCIS
CLARKE

FRANCIS CLARKE
FRANCIS CLARKE
FRANCIS CLARKE

FRANCIS CLARKE
FRANCIS CLARKE
FRANCIS CLARKE

FRANCIS CLARKE
FRANCIS CLARKE
FRANCIS CLARKE

Reverendissimis in Christo Patribus

JACOBO Providentia Divina

Archiepiscopo ARMACHANO, Primate

& Metropolitano Totius HIBERNIÆ.

MICHAELI Archiepiscopo DUBLI-

NIENSI HIBERNIÆ

Primate & Metropolitano, Magnaque

HIBERNIÆ CANCELLARIO.

Reverendissimi Eminentissimique Domini.

Quando nuper ab inordinato rerum
motu & armata inimicorum rabie
migrassem in secessum quietiorem,
& quo animi mei tranquillitati consulere,
iis me dedi studiis quibus & Dei gloriæ in-
servirem, & meipsum e libris juris Cano-
nici & Ecclesiasticæ disciplinæ erudirem,
inter quos hic liber, quasi perfectissimum
modernæ judicialis practicæ compendi-
um, solum gloriæ occupasse visus est mi-
hi, non solum ex eo quod jurisdictionis no-
stræ Ecclesiasticæ genuinæ praxi sit accom-

Epistola Dedicatoria.

modatior ; sed quia etiam hujusmodi ordinem ac methodum tractationis observat, quod nullibi tam facile tradantur, tam subtiliter discutiantur, ac tam prudenter resolvantur, quæ in Curijs Ecclesiasticis ordinarie in præxin adduci possint ; unde ego mecum firma animi destinatione statui, quam primum Ecclesiam Anglicanam (favente Deo) suæ restitutam disciplinæ viderem felix, eundem Typis mandare secundum exemplaria quæ invenire potui castigatissima. Cum autem nunc transierit annus, & in cursum meta peracta redierit ex quo utriusque juris peritia homines valde illustres, precibus mecum egerunt, quam poterant, instantissime, viriculas meas hac in re periclitari vellem, Ne non prosequendo quod destinassem, Ecclesiasticarum jurisdictionum in hisce regnis promotioni deessem ; ipsorum itaque precibus, quibus non multum eguit, tam inclinata animi voluntas, cedendum, Reverendorumq; nonnullorum Episcoporum suavis hac ex parte obtemperandum duxi: persuasus etiam tam meo testandi erga eminentias vestras obsequii desiderio, quam etiam huic

Epistola Dedicatoria.

hujus libro consultum fore, si sub eminentissimis vestris patrociniis in publicam lucem prodiret, auspiciatissimis vestris nominibus undique celebribus eundem dicavi, quod vos non agere laturos esse, summa ambitiosi voti postulatio est pariter ac spes mea firmissima. Hujusmodi enim studia quæ in se ipsis excoluerunt Doctissimi & prudentes (quales vos estis) non possunt non promovere in aliis.

In hac tamen mea Dedicatione, non mihi imitandos Doctores istos Sorbonicos proposui, quos inanitate verborum distendi arguit Jarnelius, neque eos quibus in usu est eo transferre omnem verborum suorum sententiarumque mutuatarum supellectilem ut in eos laudes uberi scaturigine effundant quibus dedicant libros; Sed eam mihi legem dixi ut Eminentias vestras vel non adirem, vel non prolixo sermone uterer, quia Ecclesiæ pariter ac Republicæ interest, ne quales vos estis, summa tractantes, avocemus facile vel detineamus, notiores etiam sunt vestræ virtutes quam ut commendatione indigeant, Quod vero ad hunc librum spectat; per 70. annos præter propter decursos, magno in prætio habitus

Epistola Dedicatoria.

habitus fuit apud jurisconsultos omnesque
praxin in Foro Ecclesiastico exercentes, eum,
quasi Ducem itineris ibidem conficiendi in-
culti sunt; imo quæ in eo continentur regulae
non laxioribus in Curis Ecclesiasticis agen-
tes vinculis obstrinxerunt, quam si præcep-
ta fuissent & leges obligatoriae, non solum ab
experientia & peritia, quas proluxa practican-
di serie author consecutus est, sed etiam a vo-
luminibus decretorum, decretalium epistola-
rum, clementinarum, sexti, extravagantium
& constitutionum provincialium, ad ordinis
judiciarii viam præmonstrandam, deductæ.

Nec alicui mirandum erit, authori tantum
honorem adhibuisse juris præitos, cui venit
in mentem quod eorum virtus & efficacia in
causis rite agendis & instituendis versatur,
unde juris consultos pragmaticos fuisse vo-
catos, ac Zazium eo magis in juris studio
profecisse quod juris rationem usque prius
quam literis didicerat, Legimus.

Omnia fere hujus libri quæ mihi videre
contigit exemplaria, adeo quoad verba, sen-
tentias, imo & capita quandoque dissidebant
ut nulli unquam Tapetum margines visi
sunt

Epistola Dedicatoria.

sunt tam ridicula ac monstrosa dissidentium
inter se formarum varietate pictorii, ita
quod redacta fuerunt pæne omnia exem-
plaria ad instar antiquæ versionis *Novellæ-
rum*, de qua dictum est olim, quod nec ver-
borum syntaxis nec verus sensus in ea perci-
pi potuit; id enim effecerunt quorundam
falsa & indiligentia exscripta quod sensus au-
thoris multis in locis fuit maxime turbatus,
bonæque latinitatis observantia ita fuit di-
minuta, quod non solum caput Prisciani
male ubiq; fere per totum librum vapula-
vit, sed & vulnera habuit quæ quisque a la-
tinis literis fere alienissimus, videre potuit.

Necesse igitur habuit Priscianus ut medi-
cum quæreret qui vulneribus suis remedium
pararet, pariter ac Author criticum qui ei re-
stitutionem concederet in integrum, hinc a-
nimadvertēbam rem non modici laboris fu-
tutum esse (quod & experientia probavit)
ista duo munia rite perimplere, tanto tamen
ardebam desiderio hunc librum, genuino
sensu restituto, completum reddere. sicuti,
& mendarum absterfa rubigine, & erasa
falsæ latinitatis scabredine, politiozem facere
quod.

Epistola Dedicatoria.

quod nunc tandem id pertinaci meo labore efficitur, quod non solum autor, si in vivis esset, approbaret hanc editionem tanquam sensui suo consonam, sed tanta nunc cum eo & Prisciano intercessit, mediante hac impressione, familiaritas, quod non magnus erit inter eos posthac dissidii timor.

Quantum deniq; per hanc editionem pretium operæ fecerim, aut lectores facturi sint, ne videar gloriose vindicare mercedem meam, aliorum erit judicium, sin vero ex animi mei sententia evenerit quod cedat in Ecclesiæ utilitatem, non solum magnum inde percipiam voluptatem uberemque fructum ex laboribus meis sic redditum existimabo, sed etiam ad voti culmen me venisse arbitrabor, ac quantum studio & labore contendere poterō, curabo, ut possim alia hujusmodi in posterum ad Ecclesiæ promotionem asferre.

Interea vero nemo proniori cervice Vestras petet Benedictiones, vosque nemo felices conservari, a Deo obnixius contendet, quam Illustrissimarum ac Reverendissimarum amplitudinum vestrarum

Servus humilimus,

THO. BLADEN.

Optimis

Optimis & eruditissimis adolescen-
tibus juris Civilis in utraque Accademia, tam
Oxonien. quam Cantabr. studiosis, ac amicissimis
Curiarum Ecclesiasticarum inferiorum Procura-
toribus, FRANCISCUS CLARKE Alme Cu-
ræ Cantuar. de A. chus London Procurator salutem.

Quam de libello meo (vi-
ri humanissimi) pub-
licando cogitarem, non
incommodum institu-
to meo fore arbitrabar,
si prius eas rationes breviter ex-
ponerem quæ me ab scribendum
incitarent: Ac primo cum dili-
genter ipse mecum considerarem,
qua potissimum in re meum erga
vos studium ac voluntatem de-
(b) clararem

Epistola Dedicatoria.

clararem, hoc mihi occurrebat opus in quo, quæ maxime cupiebam ea vobis præstare possem. Etsi enim qui Iuri civili in Accademiis studetis maximam vos Juris Civilis cognitionem assequi fateor, tamen non negabitis in ejusdem praxi paulo quidem minus expertos esse vos, quam ut perfecti Juris magistri haberi possitis: Quocirca ut cum illa quam in hac disciplina scientiam assequuti estis singularem, praxin etiam jungeretis, id elaboravi, id effeci, ut praxeos imaginem omnibus suis partibus, quantum est in me, depictam vobis ante oculos proponerem, quam si penitus intueremini non modo facilius quicquid

Epistola Dedicatoria.

quid legeritis intelligetis, verum
etiam cum in augustissimum il-
lud Advocatorum collegium ad-
missi fueritis, aliquando ad jus
civile exercendum promptiores
expeditioresque evadetis; Jam
vero (inferiorum consistoriorum
Curiarumque Ecclesiasticarum
procuratores) habetis vos qui-
dem (quam imitemini) eandem
quæ in Archibus adhibetur &
practicandi, postulandi & pro-
cedendi in causis formam, qua
juste clientum vestrorum causæ,
quas inferioribus Curiis vestris
instituere legibus compelluntur,
rectius quam hactenus in pleris-
que Consistoriis fieri consuevit,
sine errore & ut lex ipsa loqui-
tur, nullitate decidi & terminari
(b 2) queant

Epistola Dedicatoria.

queant; Sepenumero ob defectum praxeios accidere, & negare enim non potestis, ut instituta in inferioribus curiis causa, ad Curiam de Archibus appellando devoluta, ex capite nullitatis retractentur, Clientesque causas suas aut penitus relinquere aut de novo instituere cogantur: Quae ut sine gravi clientum incommodo fieri non possunt, ita Ecclesiasticis Curiis maximum afferunt prejudicium, atque haec prima est suscepti operis causa; Secunda exteriorum hominum & eorum quidem non leviter eruditorum Curiarum nostrarum laudatio, qui cum eisdem interfuissent, ac in appellationum causis processum, modumque postulandi

Epistola Dedicataria.

Iandi legissent, confessi certe
sunt hanc curiarum praxin non
modo transmarinis suis curiis (in
quibus nullum præter Jus civile
redditur) antecellere, verum eti-
am dignam esse quæ ad publicam
utilitatem literis committeretur &
in reliquis terrarum orbis imperi-
is exercetur; Tertia est meum
quibusdam Archuum nostrarum
Advocatis satisfaciendi studium:
nam cum sæpe hac de re inter nos
colloqueremur, admirari se so-
litos esse dicebant, quod cum ante
actis temporibus multi & docti
illi quidem Archuum Procurato-
res existissent, nemo tamen mel-
unam de praxi literam deserit:
Itaque me ad illud opus suscipi-
endum rationibus adhortati sunt,
(viz.)

Epistola Dedicatoria.

(viz.) exercitatum me per triginta jam & sex annos stetisse in Archibus Procuratorem, cæteris etiam omnibus seniores esse, in eadem Curia (ut reliqua eorum argumenta omittam) fuisse ab incunabilis educatum, Quæ cum audivissem cepi mecum deliberare utrum honestum mihi ac tutum esset tam gravem causam aggredi, quam majores nostri omni me literarum genere excellentiores nunquam suscipere conati sunt; adhibebam præterea amicos in consilium meos, quærebamque ab eis quidnam hac in re factu optimum arbirarentur. Si institutum perficerem cæteris illud quidem perutile, mihi vero plane inutile dicebant, addunt etiam rationem :

Epistola Dedicatoria.

nem: jam enim propter ætatem
& multiplicem & diuturnum plu-
rimarum rerum usum cæteris me-
peritiorum existimari ideoque quas
defendam fidei meæ commissas
causas habere: libelli vero pub-
licationem tum illos in tractan-
darum causarum scientia mihi
equales facturam, tum etiam u-
tilitati meæ incommodaturam:
Tandem igitur cum rationes dili-
genter perpenderem, neque ullum
præter privati commodi mei ja-
cturam argumentum invenirem,
quod impedire posset quo minus
in proposito insisterem, decrevi
ipse apud me non solum in suscep-
to opere progredi verum etiam
illud pro virili absolvere: quam
quam certo scio gravissimos lac-
doctissi-

Epistola Dedicatoria.

doctissimos Curiarum de Archibus
Judices & Advocatos nullam
penitus hac ex re fructum per-
capere ino potius ex tam rudi
opere justam remeritatem meam
a excusandi occasionem posse arri-
pere; Tamen non dubito quin
& vobis (optimi adolescentes)
qui iuri civili studetis, vobisque
etiam (Procuratores amicissimi)
qui in aliis consistoriis causas per-
tractatis, non dubito inquam
quin & vobis & quamplurimis
gratificatus sim: Nam et tri-
bus pene verbis summam universi
operis comprehendam, intelli-
gem. Quot, quae, quibus diebus
& locis Curia Reverendissimi
Archiepiscopi Cantuarien. (quas
vulgo Curias de Archibus ap-
pellant)

Epistola Dedicatoria.

pellant) celebrantur quæ causæ in
eisdem tractari possint & solent,
quis denique inchoandi & profe-
quendi causas, quis etiam postulan-
di & procedendi in eisdem usque ad
finalem earundem terminationem
modus & forma sit: Quæ confide-
rationes tum ad operis utilitatem
indicandum, tum multos ad juris
Civilis studium excitandum satis
quidem esse possint: Nam quid e-
go omnia ejusdem capita figillatim
enumerem quasi ad hæc common-
strandum res ipsa uberiores enu-
merationem postulare; Est enim
Civile jus opus & jucundissimæ sua-
vitatis plenissimum ac communi
vitæ accommodatissimum ut mirari
satis non possum, quæ causæ sint cur
tam pauci illud colunt, tam multi
(d) negligunt

Epistola Dedicatoria.

negligunt; sed amplius mirari desinam; Scientia enim non habet inimicum præter ignorantem ut est in vetere proverbio: nam si & quid jus Civile sit & quam multas ad communem vitam afferat oportunitates intelligerent, non solum magno amplecterentur opere verum etiam cæteris omnibus disciplinis anteponerent: Quæ cogitatio me non ad artem aliquam juris Civilis describendum (id enim fecerunt alii neque ego certe præstare possum) sed ad praxin ejusdem explicandum (quod hætenus a nemine nostrorum hominum factum est) incitarit: Qua quidem in re, quantum profecerim, aliorum esto judicium, ipse mihi non assumam aliquid, dedi certe operam.

Epistola Dedicatoria.

ram ut nihil nisi quod & rationi
consentaneum & multorum anno-
rum experientia comprobatum es-
set, in hoc libro includeretur: Re-
stat jam (Accademici optimi, vos-
que Procuratores amicissimi) non
ut veniam a vobis petam si quid
deliquerim (scio enim facile ac
sponte vestra ignoscetis) sed ut vos
orem ut si in vituperatores meos
incideritis (fore enim aliquos non
dubito quos tamen nihil offende-
rim) me & quantum potestis, ex-
cusetis, & hos labores meos æqui
bonique consulatis: Valete ex ca-
mera mea prope hospitium Advoca-
torum de Archibus vicesimo die
Aprilis Anno a verbo incarnato
Millesimo Quingentesimo Nona-
gesimo Sexto.

Index.

C ausa quae tractantur in Curia de Archibus & in Curia audientia.	Titul. 3
De forma committendi Administrationes & juramen- ti per Administratorem praestandi,	Tit. 10
Absolutio brevis Regii pro corporis deliberatione,	Tit. 24
Actio et non protegente causam quid faciendum,	Tit. 28
Administratores examinatio,	Tit. 69, 71
De Administratione plena,	Tit. 98
De Administratione tegieraria bonorum,	Tit. 105, 106
Admissio in forma pauperis,	Tit. 187, 188, 189, 190
Appellans quo casu obtinebit,	Tit. 220, 235
Appellans a gravaminibus,	231
Assignatio ad audiendam sententiam,	233
Appellatio apud acta,	234
Appellatio a decreto interrogatorio,	235
De appellatione,	236, 237, 238, 248, 249, 250, 251, 258, 259
De Apostolis recipiendis,	239
De Assignatione appellationum refutatoriorum,	240
Appellationis genera,	241
Appellatio a gravaminibus,	242
Appellatio a sententia definitiva,	243
De appellationis desertione,	246, 278
De Appellato appellante & appellatione,	232, 233, 236, 260, 261, 262
263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 279, 280, 281, 282, 283	
284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296,	
297, 298, 299, 300, 304, 305, 306, 307, 308.	
Absolutio,	298, 299, 300, 301
De accusatoribus,	328
	Titul.
C omputatio,	66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82
De Creditoribus,	Tit. 70
De Conclusionibus in causa,	83, 156, 157
De Citatine viis & modis,	87
De Citato non comparente,	117
Causae tractabiles in Curia Ecclesiastica,	132
	De

Index.

De Curatoribus ad lites,	208, ad 215
De Citatione contra Decanum & capitulum vel aliam communiatem,	215
De Contumacia,	232
De Cause criminalibus,	309, ad 312
De Citatione inquisitoria,	312
De Citatione comparente,	313, &c.
De Compurgatoribus,	326, 327
De confirmatione Episcopi,	329
Causæ quæ tractantur in Curia de Archibus & in Curia audientia,	3
Causæ tractandæ in Curia Prærogativa,	4
De Citatione originali,	11
Quæ continentur in Citatione,	12
De Citatione in causa matrimoniali cum inhibitione,	13
De intimatione necessaria in Citatione in causa testamentaria,	14
De Certificatorio primariæ Citationis ad effectum obtinendi &c.	15
De modo exequendi Citationes tam primarias quam illas &c.	16
De Certificatorio executionis citationis primariæ, & viis & modis,	17
Quid sit Certificatorium authenticum,	18
De exhibitione Citationis coram Iudice,	20
De Corporis captione excommunicati,	22
Contestatio litis in causa plenaria,	31
Compulsorium contra testes,	40
Non Comparente parte adversa,	47
De Commissariis non transmittentibus processum &c.	54
De contemptu,	60, 61, 62, 63, 64, 65
De Commissione,	51, 52, 57

D

De Diebus iudicis,	Ti. 1
De Dimissione partis Reæ, cum expensis si Actor non libellaverit,	27
Declinatio Iudicis Curie Prærogativæ	80,
De Divortio,	113, 114, 115, 116
De Diffamatione,	118, 119, 120, 121, 134, 141, 142, 143, 144, 145, 171
De Dilapidatione,	122, 123, 124, 125, 126
De Decimis,	127, 128, 129, 130, 140, 152, 173, 174, 175
	177, 178, 179, 180, 181, 185.

Dilatio evitanda.

219

Decretum interlocutorium habens vim sententiæ diffinitivæ,

244

E

Forma Excommunicationis,	Titul. 20
Excommunicationis denunciatio,	21
De Excommunicati corporis captione,	22, 23
Exceptiones ante litem contestationem,	32
Examinatio testium.	39, 45, 46
Expeditio commissionis,	51
Exhibitio commissionis,	52

Index.

Examinatio partis principalis,	37
Executorum examinatio,	69, 71
De Executore,	97
De Excommunicatis,	136, 138, 147, 222
De Excommunicatione,	192, 193, 194, 195, 221
De Expensis,	230, 225
Expensarum compensatio,	257
Episcopi confirmatio,	329
F	
In Forma pauperis Admissio,	187, 188, 189, 190
G	
Si Gesta prænissa sint in præsencia partis principalis quid faciendum,	(49)
De Gravaminibus confessatis,	254
De Guardianis,	328
I	
De Judicibus modernis Curiarum Ecclesiæ,	
De Jurisdictione Judicum Curiarum de Archibus & audientiz,	5
De Stylo Judicis & curiz de Archibus,	6
De Stylo Judicis & Curiz Audientiz Cantuar.	7
De Stylo Judicis & Curiz Prærogativæ Cantuar.	8
De forma probandi Testamenti, & Juramento in eisdem probandi,	9
Juramentum per Administratorem præstandum.	10
Juramentum testibus deferendum,	37
Interrogatoria contra testes,	38
Juramentum partis principalis,	55
Juramentum partis computantis,	66
Insufficientiæ bonorum,	75
Inventarium bonorum defuncti,	77, 79
Judicis Curiz Prærogativæ declinatio,	80
De institutione,	88
Instituendi juramentum,	91
De Inquisitione,	100
Juramentum Calumniæ,	151
Juramentum partis principalis,	186
Juramentum authenticum,	289
De Inquisitione, 311, 312, 313 314, 315, 316, 317, 318, 319. ad	329
L	
Literæ significatiæ de Excommunicato capiendo,	23
Libellandum est Actori in die assignato,	26
Libellatione neglecta dimittitur Reus,	27
De Legatorio,	137, 171, 172
De Legati subtraçione,	169, 170
De Legati oblatione,	182, 183, 184
De Liquidatione rerum ad judicatarum,	274
M	

Index.

M

De Citatione in causa Matrimoniali cum Inhibitione,	13
Sumptus litis & Alimonie in causis Matrimonialibus,	35, 36
In Matrimoniali causa contemptus,	60
De Matrimonio,	107, 275, 276, 277
De Matrimonii jactatione,	108, 109, 110, 111, 112
Matrimonialis Restitutio,	116
Monitio ad solvendas decimas,	128
Manus testatoris,	165
Matrimonium clandestinum,	199
De Matrimonio contracto pendente lite,	200

N

De Nullitate sententiarum,	302, 303
----------------------------	----------

O

Oblatio Libelli in causa plenaria,	30
Oblatio libelli in causa summaria,	34
De Oeconomis,	328

P

Causæ tractandæ in Curia Prærogatæ,	4
Procuratorium & constitutio Procuratoris apud acta, &c.,	19
De Petitione litorum significatarum pro corporis, &c.,	22
De Petitione Procuratoris Rei in die comparitionis judicialis,	25
Contestatio litis in causa plenaria,	31
Oblatio libelli in causa plenaria,	30
Protestatio necessaria,	32
Procurator non potest alium substituere ante litis contestationem,	33
Protestatio partis adversæ cum testibus productis,	37
Petitio & protestatio sine interrogatoriis, &c.,	38
Petitio testium,	39
Procuratore partis adversæ præsentis tempore expeditionis, &c.,	48
Productio partis principalis,	55
De parte principali decretum,	56, 59
Protestatio partis Reæ,	58
Prærogativæ Curie jurisdictionis,	80, 81
Procurator non desinit esse Procurator post mortem Domini,	94
Procurator desinit esse in quibusdam casibus,	95
De Patronatus jure,	Titul. 98, 99
De Provocatione,	102, 103, 104
Probatio contentorum in propositis actoris sive Rei,	162
Procuratoris protestatio,	163
Procuratoris responsa,	164
Principalis partis iuramentum,	186
Si pauperis forma admissio,	187, 188, 189, 190
Plenarie causæ,	224, 225, 226
Prolatio sententiæ,	229, 231
Pro-	

Index.

Protestatio ad appellandum.	229
De Purgatoribus,	327
<i>Q</i>	
Quærela duplex.	84, 85, 86, 89, 90, 91, 92, 93
<i>R</i>	
Renovatio commissionis,	53
Res mortuo sententia concipienda,	95
Refusatio Judicis,	104
De Restitutione in causa matrimoniali.	116
Retardatio processus	191
Revocatio confessionis judicialis.	203
Responsio insufficientis.	204, 205, 206, 207
Responsa danda per Decanum & capitulum vel, &c.	216, 217, 218
<i>S</i>	
In Summaria causa oblatio libelli,	34
Sumptus litis & alimoniz in causis matrimonialibus	35, 36
Substitutio procuratoris,	59
De Scrutatio.	159, 160, 161
De Subtractione Legati,	169
De Sequestratione Rationis,	196, 197, 198
De Sequestratione fructuum,	201
Scriptoris error revocatus,	202
Summaria causa,	227
<i>T</i>	
De Titulis Judicum curiarum Ecclesiæ.	2
De forma probandi Testamenta,	9
De intimatione necessaria in citatione in causa Testamentaria,	14
Testium compulsiuorum,	40
De Testibus iuratis,	41, 43
Testium expensarum Taxatio,	42
Testis potest intervenire pro interesse suo,	135
De Testibus,	146, 149, 152, 153
Testium probatorius,	150
De Testibus,	155, 156, 157, 158
Testatoris manus,	165
Testamenti probatio,	166
De Testibus examinandis.	167, 168
Taxatio immoderata expensarum.	245

V

De Utiegato.	223
--------------	-----

DE

CURIIS ECCLESIASTICIS
Quae celebrantur auctoritate Reve-
rendissimi Cantuariensis Archi-
episcopi intra Civitatem

LONDINENSEM.

Alma Curia Cantuariensis de arcu-
bus LONDON celebratur
intra Ecclesiam Parochialem
Beatæ MARIÆ Virginis de Arcubus
Civitatis LONDON, & antiquitus
nominata fuit simpliciter consistorium
Archiepiscopi prout ex antiquis Statutis
eiusdem curiæ constat.

A

Curia

Curia Audientie **CANTUARIENSIS**
tenetur in loco Consistoriali intra Eccle-
siam Cathedralam Divi **PAULI**
LONDON. Curia Prærogativæ **CAN-**
TUARIENSIS etiam in eodem
loco Consistoriali habetur.

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, likely bleed-through.]

FRANCISCI

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, likely bleed-through.]

FRANCIS
CLARKE

Praxis in Curis Ecclesiasticis,

Sen

Regulæ Praxim habentium
in iisdem.

T1 TUL. I.

De diebus in dictis curiis pro Juridicis observatis.

Prima Sessio Generalis in curia de Arcubus termino Michaelis quot annis habetur, proximo die non feriato post festum sanctæ Fidis Virginis. Termino Hilarii proximo die non feriato post festum sancti Hilarii. Termino Paschæ die lunæ ad duas septimanas post diem Paschæ vulgariter dicta Curia proximo quinquagies Paschæ. Termino Trinitatis proximo die non feriato post festum sanctæ Trinitatis. Curia audientie

A 2

semper

Francisci Clarke *Praxis*

Lege titulum
de forma in-
formationis.

semper teneri consuevit ante meridiem proximi diei non feriati post curiam de Arcubus. Post meridiem ejusdem diei curia Prærogativa pariter etiam teneri solita est. Deinceps autem nulli certi sunt Statuti dies, in quibus jus publicè in dictis curiis dicatur, observari. Sed subinde post intervallum sex, septem, octo, plurimumve aut paucorum dierum prout res postulaverit, habita (*viz.*) ratione; ut informationes (uti appellant) pro faciliori expeditione & celeriori terminacione litium in curiis antedictis pendentium debite fiant; indeque usu receptum est, quod citationes in istis curiis emanant ad comparandum tertio, quarto, sexto seu alio die juridico tunc sequente, quo judicem ad jura redenda hora causarum consueta, pro tribunali sedere contigerit. Et erit quidem utile sic citatis accedere ad Civitatem *London* die hujusmodi in citatione expressa; ut si ille forsàn non sit juridicus commodius proximo die juridico, ipso (*viz.*) die comparitionis suæ adveniente, se in judicio legitime sistant.

TITUL. II.

De Judicibus modernis diffarum Curiarum eorumque titulis.

Venerabilis vir. Dominus *Daniel Dun* Miles Doctor est Officialis Principalis Almæ cutiæ *Cantuariensis* de Arcubus qui vulgariter & maxima ex parte nunc appellatur (prout per quam plurimos annos jam elapsos appellari consuevit) Decanus de Arcubus, quod inde traxit originem, quod officialis de Arcubus olim admodum raro in civitate *London*

In Curia Ecclesiasticâ

3

London commemoratur utpote qui sæpenumero tam infra hoc regnum *Angliæ* quam in partibus transmarinis in negotiis Regiis occupatus esset: Eo vero absente Decanus Decanatus de Arcubus (cujus jurisdictioni limitibus tredecem peculiarium Parochiarum *Londonensium* immediate etiam jurisdictioni Ecclesiasticæ Archiepiscopi *Cantuariensis* subditarum terminata est) frequenter admodum tanquam status surrogatus sive substitutus ipsius Officialis, idque ex præscripto antiquorum Statutorum prædictorum, prædictæ Curia, jus in eadem dicebat, ex quo tractu temporis evenit, & tanquam communi errore receptum est, ut etiam ipse Officialis (dum causarum expeditioni vacat) Decanus de Arcubus vulgariter nuncupatur, Idem porro Officialis quandoque Officialis Consistorii Archiepiscopi alias vero Officialis sine alia adjectione in eisdem antiquis Statutis dictus est: quandoquidem Archiepiscopus *Cantuariensis* nullum alium tunc temporis in sua Provincia habuit Officalem.

Venerabilis vir Dominus *Richardus Scivale* miles legum Doctor est Curia Audientiæ *Cantuariensis* causarum & negotiorum Auditor.

Venerabilis vir Dominus *Johannes Gibson* miles legum Doctor est magister custos sive Commissarius Curia Prærogativæ *Cantuariensis*.

TITUL. III.

De Causis in genere quæ tractantur tam in Curia de Arcubus quam in Curia Audientia.

Officialis almæ curiæ *Cantuariensis* de Arcubus est Judex competens ad cognoscendum de causis Ecclesiasticis quibuscunque non solum ad instantiam partium sed etiam ex Officio

cio suo sive mero sive promotio, nec non in causis appellationum & querelarum quarumcunque à quibuscunque Episcopis Decanis & Capitulis Ecclesiasticarum Cathedralium sive Collegatarum nec non ab Archidiaconis eorumque officialibus & commissariis aliisque iudicibus Ecclesiasticis quibuscunque (salvis semper & exceptis quibuscunque peculiaribus jurisdictionibus Regie Majestati infra Provinciam *Cantuariensem* qualemcunque auctoritatem jurisdictionem seu notitiam Ecclesiasticam habentibus sive exercentibus) etiam à commissariis quibuscunque particularibus seu specialibus Archiepiscopi *Cantuariensis* infra omnes & singulas Dioceses sue Provincie impositè à commissariis Archiepiscopi infra civitatem & Diocesim *Cantuariensem* constitutis. Nec non in querelis quibuscunque contra quoscunque Iudices predictos (exceptis præexceptis) ob justitiam sive denegatam sive Procrastinatam seu non administratam. Proestque officialis de Arcubus procedere & cognoscere in causis beneficialibus quibuscunque in iudicio contradictorio ac per viam simplicis vel duplicis querelæ & instituere & destituere.

Auditor vero Curie Audientie *Cantuariensis* habet in omnibus & per omnia consimilem cum dicto Officiali de Arcubus jurisdictionem suiteque ab antiquo (prout nunc est) vigore cujusdam specialis commissionis vicarius in spiritualibus generalis dicti Archiepiscopi *Cantuariensis*, eoque intuitu ad eam etiam ulterius spectat omnis & omnimoda jurisdictio spiritualis, & Ecclesiastica cujuscunque Diocesis vacantis intra Provinciam *Cantuariensem* quæ ad ipsos, Episcopos sedibus plenius pertinuit eandemque per se & suos commissarios (sede quavis Episcopali vacante) exercere solet. Institutiones insuper tam beneficiorum vacantium in quavis Diocesi *Cantuariensis* Provincie Episcopo destituto durante vacatione hujusmodi quam beneficiorum quorumcunque

In Curis Ecclesiasticis.

7
runcunque in Diocesi *Canuariensi*, Visitatio etiam ordinaria civitatum & Diocesium ejusdem Provincie (vacantibus suis sedibus Episcopalibus) & punctio criminum compertorum in hujusmodi Visitationibus ad eum de jure & consuetudine spectant. Insuper hoc eorum utrique ex æquo competit, quod tam Officialis de Arcubus quam iudex Audientie poterit citare quæcumque subditum ejusdemque Diocesis intra Provinciam *Canuariensem* (sede Episcopali vacante) ad comparandum coram se in locis Judiciorum antedictis non obstantibus Statuti pœna, infra sub titulo (DE ELECTIONE CURIARUM) recensita. Siquidem per vacationem sedis Episcopalis cujusvis Diocesis intra Provinciam *Canuariensem*, ipse Archiepiscopus *Canuariensis* sit ordinarius illius loci & Diocesis durante vacatione hujusmodi, adeo ut se iudicesque suos antedictos licentiate poterit, ut commorantes & inhabitantes infra hujusmodi Dioceses (quarum sedes Episcopales vacant) licite & impune, citare & ad iudicium evocare valeant, eosque amovere ad comparandum in dictis locis iudiciorum *Londoni* celebratis, Statuto predicto non obstante.

TITUL. IV.

De causis tractandis in curia Prærogativa Canuariensis.

AD iudicem curie Prærogativæ spectant probationes, approbationes & insinuationes testamentorum, ac commissiones administrationum ab intestato decedentium intra Provinciam *Canuariensem* nimirum habentium extra Diocesim sive jurisdictionem peculiarem in

bona notabilia

in qua moriebantur bona jura sive credita mobilia, vel bona immobilia de quibus testari potuerunt ac testati sunt: Quæ bona quidem notabilia ex stylo dictæ curiæ & consuetudine (quæ jam invaluit) dicuntur cum se extendunt ad quinque libras & ultra.

In ista curia, causæ instantiarum de probandis & reprobandis testamentis sive primo & originaliter exhibitis, sive alias in communi forma probatis, & de committendis & revocandis administrationibus in casibus prædictis, vel per ipsum judicem, vel per surreptionem, supprimendo veritatem & suggerendo falsitatem per partes petentes administrationem contra juris & Statuti formam, vel cum postea constat de testamento vel administrationibus commissis per judicem in partibus (cum commissio spectabat ad Judicem Curie Prærogativa) & de temeraria administratione bonorum, & de reddendis computis tractari solent, Exempli gratia, si testamentum aliquod probatum fuerit in communi forma (quod fit solo juramento Executoris seu Procuratoris nomine Executoris) si quis habet interesse in administratione bonorum hujusmodi defuncti, casu quo decessisset ab intestato, potest vocare Executorem ad probandum hujusmodi testamentum per testes, & si Executor non potest illud sufficienter probare (ferenda est sententia, defunctum decessisse ab intestato, & probatio ejusdem testamenti facta in communi forma & cassanda & annullanda. Si Executor extraneus defuncti (*viz.*) qui eum nullo gradu consanguinitatis attingit, habet maximam partem bonorum defuncti sibi legatam, & dubitat ne (mortuis testibus testamentariis) filii seu proximi consanguinei, aut relicta defuncti item in posterum instituturi sunt, de viribus dicti testamenti potest (& ita communiter praticatur) vocare relictam, ac filios & consanguineos hujusmodi in specie, ac omnes alios quoscunque in genere qui prætendunt jus aut interesse in testamento

In Curia Ecclesiastica

9

testamento dicti defuncti, seu in administratione bonorum vel bonis dicti defuncti, ad videndum testamentum huiusmodi probari per testes, & facta legitima probatione obtinere sententiam definitivam pro viribus huiusmodi testamenti, ita ut nunquam in posterum (dummodo nulla nullitas appareat in processu) huiusmodi testamentum infirmari aut impugnari possit, saltem si testes testamentarii interea mortui fuerint.

Sed de modo procedendi in his casibus seu causis, suo ordine inferius tractabitur. Notandum vero est quod cum Executor vocatus fuerit ad probandum testamentum per testes, & illud sufficienter probaverit, si pars Aëtrix quæ huiusmodi testamentum per testes probari petit post publicatas attestaciones super testamento nec exceperit contra testamentum nec contra testes nec proposuerit aliquam materiam ad differendam seu impediendam prolacionem sententiæ pro viribus testamenti, Iudex non solet condemnare partem victam in expensis, Secus autem si proposuerit ac in probando defecerit, tunc enim pars victa erit condemnata in expensis, saltem à tempore propositionis huiusmodi.

Et nota quod omnes causæ in dicta Curia Prærogativa ex stylo ejusdem Curie sunt summarie causæ: saltem semper in iisdem summarie proceditur.

Denique notandum est quod si aliquod testamentum sit exhibitum ad petitionem partis cupientis illud infirmari, necessarium admodum est, ut Procurator ejus partis quæ hanc litem instituit statim contenta in eodem acceptet quatenus faciunt pro parte sua, nè forte, si aliquid legatum sit in eodem testamento Domino suo relicto, illud amittat propter generalem negationem & impugnationem testamenti.

TITUL. V.

*De Jurisdictione Judicum Curiarum de Arcubus
& Audientia.*

- Q**uia ut supra dictum est consimiles causæ tractantur in Curia de Arcubus & Audientia datur Actori electio fori utrum voluerit causam suam instituere in Curia de Arcubus vel Audientia, ita tamen ut nemo originaliter sit citandus ad comparandum extra Diocesim sive jurisdictionem peculiarem in qua moratur nisi in casibus subscriptis, (*viz.*) nisi lis instituatur pro excessu commisso mune-
 1 revè neglecto vel omisso contra fas & æquum per quemvis Episcopum, Archidiaconum, Officiale ali-
 2 3 amve personam jurisdictionem Ecclesiasticam habentem, sive per ullum omnino Judicem Ecclesiasticum,
 * vel nisi in causa appellationis procedatur, * vel nisi agatur ex causa legitima in qua alterutra partium sentiet
 seu conqueretur se gravatam & læsum per ordinarium
 loci per ejus substitutos vel ministros post inceptam &
 inchoatam litem quamcunque coram eodem Ordinario,
 * vel nisi Episcopus aliisque Judex immediatus ordinarius
 4 non audeat vel nollet procedere contra partem coram
 eo conveniendam, * vel nisi Episcopus aut ipse ordina-
 5 rius loci ubi causa ventilanda est, prætenderit seu habu-
 erit intercesse in hujusmodi negotio directe vel indirecte,
 6 * vel nisi Episcopus aut alius inferior Judex habens ju-
 risdictionem Ecclesiasticam suo proprio jure aut titu-
 lo, vel per quamcunque commissionem rogaverit vel
 requisiverit Archiepiscopum antedictum ejusve offi-
 cialem aut Auditorem antedictum quatenus ad se as-
 sumere & debite examinare & terminare hujusmodi
 causam.

In Curii Ecclesiasticis.

II

causam velit, * vel nisi lis movenda sit in causa subtractionis legati ubi testamentum ex quo petitur legatum, fuerit probatum in curia Prærogativa *Canuariensis*; quandoquidem Executor huiusmodi testamenti illud probando agnovit Archiepiscopum esse Judicem suum & in ejus jurisdictionem consentiit; vel * nisi lis instituenda sit tractanda in casibus prædictis in titulo proximo præcedenti mentionatis in Curia Prærogativa *Canuariensis*.

7

8

TITUL. VI.

De Stylo Judicii & Curie de Arcubus in omnibus citationibus, commissionibus & decretis quibuscunque.

DANIEL DUN miles legum Doctor, almae Curiae *Canuariensis* de Arcubus *London* universis & singulis Rectoribus, Vicariis, Capellanis & curatis & non curatis clericis & literatis quibuscunque per Provinciam *Canuariensem* ubilibet constitutis, salutem. &c. Sed quamvis usu receptum sit dirigere huiusmodi citationes tam generaliter, potest tamen iudex eas dirigere uni particulari seu mandatario speciali, & non solet iudex in huiusmodi citationibus statuere aliquem diem certum comparitionis partis reæ, sed generaliter ad comparendum coram nobis aut alio dictæ Curiae presidente quocunque in Ecclesia beatae *Mariae* de Arcubus *London*, tertio, quarto, sexto, octavo, decimo quinto seu vigesimo die post citationis executionem juxta distantiam habitationis reæ conveniendæ à loco iudicii his adjectis verbis; S' juridicus fuerit, alioquin proximo die iudicio

ex tunc sequente, horaque causarum consueta. Et nota quod cum iudex mandatario speciali committit potestatem quemquam citandi, solet etiam designare diem certum, & horas definitas comparitionis partis (*viz.*) tali die mensis. M. omisso his verbis, si iuridicus fuerit, ut supra.

TITUL. VII.

De stylo Judicis & Curie Audientie Cantuariensis.

OMnes Citationes, decreta, commissiones & reliqui iudicarii processus quicumque concipi solent nomine & stylo Reverendissimi Archiepiscopi & dirigi ut supra in curia de Arcubus ad comparendem coram Reverendissimo aut curiæ suæ Audientiæ *Cantuariensis* causarum & negotiorum Auditore quocunque in Ecclesia Cathedrali Divi *Pauli London.* locoque consistoriali ibidem tertio, quarto die, &c. post citationem ut supra in proximo præcedenti titulo: Et auditor potest ex causis, aut mandatum citatorium dirigere mandatario speciali aut diem certum & horas certas comparitionis partis citandæ constituere ut in præcedenti titulo plenius est videri.

TITUL.

TITUL. VIII.

De filo Judicis & Curia Prærogativa Cantuariensis.

Similiter omnes citationes commissiones & decreta quæcunque dictæ Curie emanare solent nomine Reverendissimi ad comparandum in Ecclesia Cathedrali Divi *Pauli London.* locoque consistoriali ibidem tali die ut supra coram Reverendissimo aut Curie suæ Prærogativæ *Cantuariensis* custode magistro aut commissario. Solet tamen *Judex Curie Prærogativæ* ex causis diem & horas certas exprimere in citatione pro comparitione partis reæ.

Inventarium est scriptura in qua res inventæ in hereditate conscribuntur.

TITUL. IX.

De forma & juramento in probandis testamentis in communi forma.

Executor personaliter sive per aliquem procuratorem de Archibus debet exhibere testamentum defuncti coram Judice, qui ministrabit ei sequens juramentum, & primo Procuratori. Jurabis quod credis hoc testamentum esse veram & ultimam voluntatem defuncti, & quod Executor solvet omnia debita & legata defuncti quatenus jura volunt & facultates defuncti ad hoc extendunt, & etiam bona omnia & singula ejusdem defuncti bene & fideliter faciet appreciari, & de appreciatis conficiet verum & plenum inventarium & confectum exhibebit die quem *Judex* tunc præfiget.

Necessum est Inventarium incipi aut fieri intra 30 dies ab aperta

testamenti & compleatur intra duos menses alios rebus & personis in præsentia possib. Vide Collat. 1 Tit. 1. de hæredibus, & falcidia Cap. 2. Gl. Tempora.

Pars quæ habet inter se potest querere si aliquid sit arreptum vel non manifestatum in conscriptione Inventarii

get. Consimile juramentum præstabit Executor (si fuerit personaliter præsens tempore conditionis testamenti facti) de veritate testamenti, alioquin de credulitate ut supra sed de cæteris præstabit juramentum de veritate (adjecta limitatione prædicta) quatenus jura volunt & facultates defuncti ad hoc se extendunt. Tunc Judex dicet approbamus hujusmodi testamentum & illud insinuamus ac committimus administrationem bonorum dicti defuncti juxta tabulas testamentarias N. Executori in eodem nominato, & assignamus ad exhibendum Inventarium tali die.

TITUL. X.

De forma committendi Administrationes: & juramenti per administratorem præstandi.

Iurabis ut supra in præcedenti titulo de juramento Procuratoris scilicet quod credis defunctum decessisse sine testamento & quod fideliter Administrabis omnia & singula bona ejusdem defuncti & solves debita ipsius quantum ad hoc sufficiant bona, & consicies verum inventarium, &c. ut in proximo præcedente titulo, quod & reddes verum computum de administratione tua cum ad hoc fueris requisitus ex officio Judicis: vel vocatus ad instantiam partis, vel tali die certo si ita ex causa judicii necessarium videbitur, tunc judex dicet committimus administrationem dicto, N. Potest etiam administratio peti per Procuratorem & consimile juramentum per eum præstari debet. Et omnis administrator tenetur idoneè cavere ad omnes effectus prædictos; nec non ad distributionem residui bonorum defuncti (solutis debitis funeralibus

ralibus & cæteris oneribus in pios usus vel inter pauperes & consanguineos defuncti juxta judicis arbitrium: dummodo tamen rationabilis portio allocetur administratori, & hæc cautio interponi consuevit ad effectus prædictos in his casibus tempore præstationis juramenti, à tempore immemorato.

Et quamvis supra dicitur in prædictis titulis Judicem solere assignare Executori terminum sive diem pro Inventario exhibendo, & administratori tam ad exhibendum Inventarium quam etiam ad exhibendum seu reddendum computum super administratione sua in bonis dicti defuncti cum ad hoc fuerit requisitus; tamen non obstante utraque assignatione hujusmodi, legatarius proximi consanguinei, & creditor possunt vocare Executorem ac administratorem ad exhibendum Inventarium, & ad reddendum computum non obstante assignatione aut dilatione prius data per Judicem ex officio suo ut latius in quibusdam titulis sequentibus apparet.

TITUL. XI.

De Citatione Originali,

IN Curiis supradictis solent Citationes originales sive primarie. & inhibitiones à sententiis definitivis seu gravaminibus latis & illatis per Judices inferiores (sine difficultate per Judices de Arcubus & Audientie) qui dicuntur Judices à quibus est appellatum concedi. Pars enim aut Procurator ejus, judicem adibit cum citatione & inhibitione in scriptis conceptis & ad sigillum paratis, qui requisitis sigillum officii apponi mandare solet.

Nota

Nota quod antiquitus per hos centum annos ut ex Archivis Curie de Arcubus apparet, omnes citationes & inhibitiones concipi solent per Procuratores de Arcubus, & non per Apparitores, sollicitatores & alios imperitos quod his diebus est quotidianum in dedecus dictarum curiarum & multoties in damnum & prejudicium litigantium.

TITUL. XII.

Qua continentur in Citatione:

IN Citatione continentur nomen Judicis & commissio Judicis si sit delegatus, & non Judex ordinarius & cujus curie sit Judex, Nomen actoris, nomen rei, causa ob quam lis instituenda sit, locus comparitionis Rei, & dies certus comparitionis. (*viz.*) tertio die post executionem citationis si intra Civitatem *London* & Suburbia ejusdem pars citanda habitat, vel tempore executionis ejusdem fuerit, alioquin si extra Civitatem *London* & Suburbia ejusdem, quarto, sexto, &c. juxta loci distantiam his adjectis verbis. Si Juridicus fuerit alioquin proximo die Juridico quo Judicem ad jura reddenda sedere contigerit; ut supra in titulo de filo Judicis & curie de Arcubus.

TITUL.

TITUL. XII.

De Citationibus in causa Matrimoniali cum Inhibitione.

SI agens in causa Matrimoniali credit vel dubitat partem ream citandam velle (lite pendente) ad alia vota convolare, id est cum alio contrahere aut solemnizare Matrimonium, curare potest ut in citatione inferatur inhibicio contra partem ream ne (lite hujusmodi) pendente convoleat ad alia vota Matrimoniumve aliunde contrahat, & quod si de facto ante executionem citationis contraxerit, illud in facie Ecclesie solemnizari non procuret sub pena juris vel contemptus, si autem actor existimet vel suspicetur aliquem intendere Matrimonium solemnizare cum parte rea potest in eadem citatione obtinere generalem inhibitionem, (viz.) tam in specie contra partem & personam quam in hoc inspectam habet, quam in genere contra quoscunque alios ne (lite hujusmodi) indiscussa pendente) faciant aut attemptent aliquid in prejudicium ejusdem litis sub pena juris & contemptus.

Legi titulum de intimatione generali in causa Matrimoniali & titulum de puniendis personis solemnizantibus vel contrahentibus Matrimonialibus.

C

TITUL.

TITUL. XIV.

*De intimatione necessaria in citatione in causa
Testamentaria*

Sil ille qui cupit Testamentum probari per testes vereatur ne si nimis longa mora protrahatur per reum in non comparendo, testes testamentarii satis cedant probationesque ejus necessariae pereant, vel si Executor cupit expeditionem, causa potest curare ut in primaria sive originali citatione, de qua supra in titulis de causis tractandis in Curia Prærogativa facta est mentio. Si Executor & si intimatio inferatur sub hac vel consimili forma, (*viz.*) Intimetis insuper seu intimari facietis peremptorie prædictis citationis tam in specie quam aliis quibuscunque in genere; Quod sive ipsi die & loco prædictis comparuerint, sive non, nos aut alius dictæ curiæ nostræ Prærogativæ Magister, custos sive commissarius ad recipiendam juramenti præstationem & examinationem dictorum testimonii, eorumque dictorum & depositionum publicationem procedere intendimus, seu intendit, eorum absentia seu potius contumacia in aliquo non obstante.

TITUL.

TITUL. XV.

*De certificatorio primaria Citationis ad effectum, ordinandi
Citationem viis & modis, Et de ipsa
Citatione viis & modis.*

SI Citandus latitat vel se absintet quo minus citari possit, (licet mandatarius in ea parte ad effectum citandi reum debitam adhibuit diligentiam) certificanda est hæc citatio personaliter per ipsum mandatarium vel per certificatorium authenticum (ut in titulo de certificatorio executionis citationis) in quo certificatorio contineatur quibus diebus ac in quo loco, utpote apud Aedes & Ecclesiam Parochialem partis citandæ, vel (si Reus non habet certum domicilium) ubi frequentari solebat, quæ sive partem ad effectum eam citandi & quod ita latitavit, quo minus eum personaliter apprehendere potuit; quæ citatione (cum certificatorio de executione) modo & forma prædictis introductâ, Procurator actoris (eique procuratorio exhibito pro actore) ut in titulo de exhibitione citationis) dicet exhibeo mandatum nostrum originale (viz.) dictam citationem primariam, una cum certificatorio in dorso ejusdem & allego, N. in mandato hujusmodi nominatum fuisse diligenter quæsitum ad effectum citandi eum juxta tenorem dicti mandati, & quod latitavit & latitat quo minus personaliter possit citari (prout in dicto certificatorio continetur.) Quare peto eundem, N. citandum fore decerni ad effectum quo prius personaliter; si ita possit apprehendi: Alioquin viis & modis omnibus quibus melius notitia hu-

jusmodi citationis ad eum de veresimili pervenire possit ad comparandum die & loco atque ad effectum in dicto mandato specificatis. Tunc Judex decernimus: statuendo diem pro comparitione partis in citatione hujusmodi quæ dicitur citatio viis & modis; & hic mentio facienda est de emanatione & certificatorio prædictæ Citationis primariæ.

TITUL. XVI.

De modo exequendis Citationibus tam primariis, quam illis quæ dicuntur Citationes viis & modis.

Olvis literatus licet non intelligat linguam latinam dicitur & admittitur ex longo usu idoneus, in hac parte mandatarius (oportet tamen ut sit literatus quod possit literas scriptas vel impressas legere) qui mandatarius debet ostendere citando mandatum citatorium, sub sigillo Judicis communi & virtute ejusdem debet citare partem ream ad comparandum tali die & loco in mandato prædicto expressis, ac coram tali judice ad respondendum N. in tali causa, & si citatus petierit copiam hujusmodi citationis tenetur mandatarius eandem sibi tradere casu quo solvere voluerit pro eadem sex denarios, si sit usualis vel ordinaria citatio utpote ad respondendum in causa subtractionis decimarum, diffamationis vel legati, &c. Sed si sit citatio extraordinaria continens inhibitionem vel intimationem, atque ita magis proluxa ac plura in se habens, tunc duodecim denarios pro copia ejusdem citationis solvet si eam habere velit dicta vero citatio viis & modis est in hunc modum exequenda.

* Sop'a citati-
on's, vj.

Si præfixo, xii.

Pro-

Procurator curabit veram copiam ejusdem exscribi & mandatario una cum mandato citatorio tradi. Mandatarius vero adibit aedes & Ecclesiam Parochialem citandæ partis ubi citabit eandem partem personaliter, si ita apprehendi possit. Sin minus tunc aliquo tempore celebrationis divinatorum in dicta Ecclesia affiget mandatum in foribus Ecclesiæ prædictæ, & postquam se affixum steterit per mediam usque horam partem, reasumpto mandato affigere debet copiam ejusdem in foribus Ecclesiæ, & ibidem eandem dimittere, vel potest hoc mandatum & copiam ejusdem affigere foribus exterioribus habitationis partis reæ, ita ut de verisimili notitia ejusdem ad aures partis citandæ pervenire possit.

TITUL. XVII.

*De Certificatorio Executionis Citationis primariæ
& viis & modis.*

Mandatarius tenetur personaliter interesse Per juramentum coram Judge ad certificandum & fidem tum corporale. faciendum per juramentum corporale de executione citationis & forma ejusdem, vel saltem ipse mandatarius vel actor significare debet procuratori actoris ante diem comparitionis partis citatæ nomen mandatarii, diem & locum in quo reum citavit, ut Procurator Actoris possit concipere certificatorium authenticum de executione ejusdem & in certificando citationem viis & modis, certificandi sunt dies & locus in quibus mandatarius quæsit reum, & quoniam non potuit personaliter eum apprehendere affixit dictum mandatum ut supra; sed si quæsit reum uno die & in casu prædicto affixit mandatum alio die utrumque hoc & dies in quo quæsit partem & dies quo ut supra affixit certificandi sunt.

TITUL.

TITUL. XVIII.

Quid sit certificatorium Authenticum:

Certificatorium authenticum hoc in se potissimum continet, (*viz.*) concipitur nomine mandatarii, dirigitur Judici cum solito suo stilo, in seruntur in eodem, dies & locus in quibus citatus fuit reus, ac causæ compositionis suæ & in fidem & testimonium eorundem apponitur sigillum aliquod authenticum, (*viz.*) alicujus Archidiaconi, Officialis sive commissarii vel Decani ruralis quibus certificatoriis in omnibus causis à tempore immemorato & ex stilo hujusmodi curiarum adhibita fuit fides, perinde ac si ipse mandatarius personaliter fecisset fidem de executione; Licet tamen parti gravatæ per hujusmodi certificatorium (si fuerit fictum ac minus verè conceptum & velatum) contra illud obicere idemque reprobare vel impugnare prout in quodam titulo particulari subscripto latius apparet. Et notandum est quod in omni certificatorio authentico Archidiaconus, Officialis, commissarius vel Decanus ruralis qui dicto certificatorio Sigillum officii sui apposuit, testificare debet se sigillum hujusmodi apposuisse ad specialem sive personalem requisitionem mandatarii, alias non valet hujusmodi certificatorium nec dicitur authenticum. Hoc obiectum & obtemperare novi.

TITUL.

TITUL. XIX.

*Quid sit Procuratorium & constitutio Procuratoris
apud acta & quomodo fiat.*

Procuratorium, (de quo supra dicitur) est potestas seu mandatum quod datur Procuratori à Domino ad comparandum pro eo omnia quæ ipse cliens ageret, si præsens personaliter esset; cum potestate alium loco suo substituendi quoties necessario abfuerit, & ut hoc Procuratorium fiat authenticum solet Sigillari Sigillo aliquo authentico juxta ea quæ supra dicta sunt in titulo, de certificatorio executionis citationis, & titulo; Quid sit certificatorium authenticum. Constitutio autem Procuratoris est, quando cliens sive judicialiter apud acta, sive coram Registrario Judicis constituet Procuratorem ad effectus prædictos, vel si hæc constitutio alias facta coram aliquo Notario publico fuerit exhibita sub instrumento publico ejusdem Notarii (stipulationem recipientis) vel hujusmodi constitutionem in formam publici instrumenti redigentis.

TITUL.

TITUL. XX.

*De exhibitione Citationis coram Judice & de
forma Excommunicationis,*

Primo Procurator actoris in die comparitionis partis reæ aut procurabit Actorem interesse in iudicio personaliter ad constituendum eum in procuratorem vel exhibebit procuratorium alias, per eum in scriptis conceptum ac authenticè, sigillatum ut in præcedenti titulo mentionatur dicendo ut sequitur.

Exhibeo procuratorium meum apud acta factum, si ita fuerit constitutus, vel literatorie cum procuratorio sit in scriptis conceptum, pro N. Actore & facio me partem pro eodem & exhibeo mandatum originale cum certificatorio in dorso ejusdem, (vel super ejus executione mandatarius præsens in iudicio faciet fidem)* & acquo contumaciam, N. citati ad comparendum coram vobis istis die & loco, N. Actori in tali causa (exprimeudo causam) de justitia responsuri, præconizati & non comparentis, quare peto eum reputari contumacem & in penam contumaciæ suæ hujusmodi excommunicari, tunc Procurator Actoris porriget Judici schedulam excommunicationis in scriptis debite conceptam, tunc Judex mandabit reum trina vice per præconem curiæ publice præconizari, quo facto reoque non comparente dicat Judex, Nos pronunciamus N. contumacem, & in penam contumaciæ suæ hujusmodi decernimus eum esse excommunicandum, & tunc leget schedulam excommunicationis prædictæ, vel si Judex non sit in sacris ordinibus

ordinibus constitutus, illam legendam Præsbytero per Archiepiscopum ad hoc constituto tradet, iste Præsbyter ad huiusmodi effectum judicialiter sedet cum ipse Iudice.

Sed nota quod si postea, eodem die, reus per se sive per Procuratorem suum comparuerit, est absolvendus a dicta excommunicatione, sine expensis contumacie (solvet tamen sex denarios pro actu & lectura schedula excommunicationis) quia ut receptum est, tota dies debetur pro comparitione rei, & litera denunciatorie excommunicationis huiusmodi non solent extrahi nec Sigillo Iudicis communiri saltem parti tertiæ eodem die quo sententia excommunicationis lata fuit, & ex stylo curiarum dicitur legitimis comparitis, si Procurator rei aliquo tempore diei in quo pars rea comparere debuisset dimiserit penes Registrum procuratorium authenticum pro reo excommunicato.

TITUL. XXI.

De modo denunciationis Excommunicationis.

SI reus ut supra, excommunicatus, nec per se nec per Procuratorem suum comparuerit, Procurator Actoris contempnit in scriptis, literas denunciatorias excommunicationis prædictæ & eadem Sigillo Iudicis communiri faciet, mittetque rectori, vicario sive Curato Ecclesiæ Parochialis personæ excommunicatæ, ad denunciandum & publicandum easdem divinorum tempore, aliquo die festivo sive Dominico: Quibus denunciatis sive publicatis Rector, Vicarius, Curatus vel alius Præsbyter, qui eas publicavit seu denunciavit, debet personaliter aut per

suas literas, aut per Chirographum suum eisdem literis excommunicationis appositum, certificare huiusmodi denunciationem ac nomen & cognomen denunciantis, ac diem & locum publicationis earundem, easdemque literas denunciatorias tradere parti ad cuius instantiam impetratae fuerunt, & easdem debito tempore certificare & in curiam referre possit ut in sequenti titulo.

Hic admonendi sunt illi qui capiunt dictas literas denunciatorias publicari ut debito tempore, (id est,) die praecedente diem illam Dominicam seu festivam in qua denunciationem praedictae excommunicationis petunt, vel saltem eadem die ante inchoatas preces matutinas vel vespertinas dictas literas denunciatorias tradant Rectori, Vicario seu Curato antedicto, ut ille easdem legat, ac quod ad officium suum in ea parte spectat, sciat, & tunc requirant ut divinorum tempore publicentur literae denunciatoriae huiusmodi.

Deinde caveant Rectores, Vicarii & Curati ante dicti quod si debito tempore, modo praemisso, rogati fuerint ad publicandas dictas literas excommunicationis, sine dilatione illas publicent & publicatas modo praemisso tradant & certificent, nam si hoc non fecerint corrigi & puniri possunt etiam per suspensionem ab eorum functione per Judicem cujus nomine & autoritate literae denunciatoriae huiusmodi emanarunt; Nam meminisci debent quod non solum per literas denunciatorias huiusmodi eis strictè mandatur ad publicandum & denunciandum dictas literas excommunicationis immediate post receptionem earundem, sed etiam ad certificandum Judicem easdem concordentem de die modo & forma denunciationis earundem una cum eisdem literis denunciatoriis.

TITUL. XXII.

*De Petitione literarum significatariorum pro corporis Cap-
tione excommunicati.*

Sil reus excommunicatus & (ut præfertur) de-
nunciatus, nec per se per Procuratorem infra
quadraginta dies post denunciationem litera-
rum Excommunicationis comparuerit, man-
datum Originale dictarum literarum cum certificatorio
authentico in dorso ejusdem, est coram iudice exhiben-
dum, sub hac forma.

Ego N. exhibeo mandatum originale denunciatorium
cum certificatorio in dorso ejusdem & allego: *At* in hu-
jusmodi mandato nominatum fuisse & esse auctoritate
vestra excommunicatum ac pro excommunicato debi-
tis loco & tempore publice denunciatum, quod in hu-
jusmodi sententia excommunicationis per quadraginta
dies & amplius post eorum denunciationem animo per-
tinaci & indurato jurisdictionem Ecclesiasticam nequiter
contemnendo perseveravit, & adhuc perseverat
prout in certificatorio prædicto per me jam exhibito
apparet. Quare scribendum fore peto decerni Regie
Majestati pro ejus corporis captione; tunc Juberet decer-
nimus ut petitur.

TITULI XXIII

De literis significatoriis & brevi Regii de excommunicato capiendo.

Hoc decretum significatorium Auctor seu ejus Procurator sub Judicis Sigillo tanquam testimoniale impetrabit; directum Regiæ Majestati & tradet Regni Cancellario vel alii officario in Curia Cancellariæ ad hoc constituto a quo habebit breve Regium de excommunicato capiendo: directum vicecomiti illius Comitatus in quo excommunicatus habitat; per quem si apprehendi possit incarcerationitur donec comparuerit per procuratorem & fuerit per Judicem absolutus, & satisfecerit Ecclesiæ, pro contemptu & parti adversæ; pro expensis contumaciæ, sed hic notandum est quod in Curia Cancellaria sunt quidam Clerici qui dicuntur, (*the Clerks of the Chancery*), quibus si literæ significatorie tradantur; curabunt breve Regium Sigillari, & pro quolibet comitatu sunt hujusmodi officarii ad hunc effectum constituti.

TITUL

TITUL. XXIV.

*De literis significatoriis super absolutione de brevis
Regia pro corporis deliberatione.*

Procurator excommunicati postquam exhiberit Procuratorium suum pro excommunicato debet prestare juramentum, quod credit Dominum suum de cetero parere juri & stare mandatis Ecclesie licitis & honestis; & ulterius Procurator petens absolutionem Domini sui, realiter solvet patri, seu Procuratori partis adversæ (si ejus presentiam habere poterit) alioquin deponet apud acta penes Registrum expensas (ut appellant,) contumaciæ quæ per Judicem taxabuntur. Quibus sic gestis, Judex absolvet excommunicatum, & eum communioni fidelium restituet, & ad petitionem Procuratoris sui dederit scribendum fore Regiæ Majestati pro deliberatione corporis breve Regium de excommunicato deliberando est obtinendum & dirigendum, cui prædictum breve Regium de excommunicato capiendum sic obtentum, directum fuit.

Notandum autem est, quod quoties Procurator Actoris non fuerit præsens, ad exhibendum billam expensarum contumaciæ, & petendum taxationem earundem, tempore quo absolutio prædicta petita fuerit, toties Procurator rei (petens absolutionem) præter expensas per Judicem (ut superius dicitur taxatas & apud Registrum depositas) debet cautionem interponere juratoriam aut pignoratariam de solvendo alias expensas ratione contumaciæ hujusmodi, expensas & per dictum Judicem taxandas, casu quo pars adversa docuerit plu-

res expensas ratione contumaciæ parti suæ deberi, quam quæ prius taxatæ fuerant, & Judex in hoc casu cum sibi constiterit majores expensas factas fuisse ratione contumaciæ debet deinceps expensas in priori taxatione omittas parti petenti allocare, & partem adversam ad solutionem earundem compellere non obstanti anteriori sua taxatione. Ratio istius secundæ taxationis expensarum est, quia expensæ contumaciæ non sunt uestæ, ita quod pars petens absolutionem non scit quas deponeret expensas, nec Judex quas taxabit. Nam quamvis certum sit excommunicatum teneri solvere duos denarios pro quolibet miliari quo locus solitæ suæ habitationis distat à loco Judicii, ignoratur tamen quot brevia Regis de excommunicato capiendo Actor obtinuit, prius quam excommunicatus captus fuerit, nescitur etiam quas expensas Actor erogavit in & circa apprehensionem excommunicati, nam expensæ hujusmodi omnes dicuntur expensæ contumaciæ ac eo nomine allocandæ & taxandæ sunt.

TITUL. XXV.

*De Petitione Procuratoris rei in die comparitionis
sua Judicialis.*

Dicat Procurator rei, exhibeo Procuratorium meum pro N. & facio me partem pro eodem & peto libellum vel partem meam dimitti una cum expensis. Tunc Procurator Actoris aut dabit libellum, aut petit terminum sibi assignari ad libellandum in proximo die Juridico, & Judex assignabit Actori ad libellandum in proximo vel secundo die juridico si hoc ab eo petatur, ac gravitas causæ illud requirat.

TITUL.

TITUL. XXVI.

*Quid faciendum sit si Actor in die assignato ad
libellandum non curaverit dare
libellum*

IN die assignato actori ad dandum libellum, dicet reus vel rei Procurator, peto libellum juxta vestram assignationem, vel partem meam dimitti una cum expensis, tunc Juxta potest ex gratia, vel causa allegata per Procuratorem Actoris sine justo gravamine, statuere aliam diem ad libellandum, solutis tamen reo duodecem denariis pro expensis retardati processus illius diei; hæcque solutio duodecem denariorum ab antiqua sententia continetur, & observabatur pro stylo Curiae: nunc vero per aliquos retrados annos hujusmodi pecunia per Procuratorem rei petita non fuit, ex quo evenit quod Procuratores plerique sint negligentes in non libellando & aliquando habent de die in diem tres ad minus dies juridicos ad libellandum.

TITUL.

TITUL. XXVII.

De dimissione partis rea cum expensis si Actor non libellaverit.

SI in die assignato ad libellandum Actor non dederit libellum, dicet reus ut supra in precedenti titulo. Tunc Judex: dimittimus partem una cum expensis quas Judex ad tresdecem solidos & quatuor denarios juxta stylum Curiae (precedente petitione partis reae) taxabit, & decernet monitionem ad solvendum hujusmodi expensas ut in secundo sequenti titulo.

Notandum hic est quod quamvis communiter judicatur taxationem expensarum (sine juramento partis eas taxari petentis) de vera taxatione earundem, (scilicet partem suam summam taxandam, vel taxatam exposuisse) nullam esse, & si appellatur ab eadem, appellans obtinebit, tamen in hac taxatione expensarum in non libellando, non requiritur nec praestari solet juramentum praedictum, Ratio est quia ex stilo Curiae, haec summa tresdecem solidorum & quatuor denariorum debetur, quamvis reus exposuerit vel non exposuerit tantam vel majorem summam.

FINIT

TITUL.

TITUL. XXVIII.

*De Petitione Procuratoris partis reactione actor citatus
reum & non prosequitur causam.*

Procurator rei dicet, exhibeo Procuratorium meum pro IV. ac facio me partem pro eodem ac allego Dominum meum fuisse citatum ad comparandum istis die & loco ad respondendum *M.* in tali causa, & quod idem *M.* non curat prosequi causam huiusmodi, quare peto eum vocandum fore decerni erga talem diem ad prosequendam huiusmodi causam sub pena finalis dimissionis una cum expensis, Tunc Iudex: decernimus; statuendo diem comparitionis Actoris iuxta distantiam habitationis a loco iudicii, si hoc mandatum citatorium ad prosequendum fuerit debite executum & relatum, ac Actor publice trina vice preconizatus, in die predicto pro ejus comparitione constituto, non comparuerit, nec huiusmodi causam prosequutus fuerit, pronunciandus est contumax, & in penam contumaciae suae huiusmodi, Reus est dimittendus cum expensis, quae sunt taxandae (nulla porrecta schedula) ad summam quatuor nobilium iuxta antiquum stilum omnium curiarum Archiepiscopi *Canariensis*: & decernenda est monitio ad solvendum easdem, ut infra. Sed nota quod quamvis Procurator rei non comparuerit, nec petitionem fecerit, Actorem vocandum fore ad prosequendam causam, in ipso die ad quem reus ut supra dictum est citatus fuerat, tamen si vult potest alio die quocunque comparere & prae-

E

tum

etum decretum ad prosequendum petere, ut supra; o-
mittendo quod fuit citatus erga illum diem & allegan-
do generaliter, quod Dominus suus fuit citatus ad re-
spondendum, *M.* in tali causa, & quod non sit eandem
prosequutus, ut supra.

Et etiam nota quod si Actor sic citatus comparue-
rit, & causam prosequutus fuerit, tunc Actor nullas
solvet expensas nisi in fine litis, si succubuerit in causa.

Tertio notandum est quod etiam in expensarum
taxatione propter non prosecutionem cause nullam
solet præstari juramentum super taxationem expensa-
rum ex causis specificatis in titulo de dimissione partis
reæ cum expensis.

TITUL. XXIX.

*De Peritiene & decreto monitionis ad solvendum
expensas prædictas.*

FActa taxatione expensarum prædictarum.
Reus dicet, placebit decernere partem
actricem monendam fore ad solvendum ex-
pensas prædictas taxatas citra aliquem di-
em competentem, alioquin citandum fore ad com-
parendum coram vobis aliquo die juridico post lap-
sum diem statutum ad solvendum. Judex: decernimus
partem monendam fore ad solvendum hujusmodi ex-
pensas citra talem diem vel citandum ad comparen-
dum tali die juridico proximo sequente, diem hujus-
modi statutum. ad solvendum & non propter solutio-
nem expensarum hujusmodi excommunicari visurum.

TITUL.

TITUL. XXX.

De oblatione libelli in causa plenaria.

Actor seu potius Actoris Procurator: do libellum quem peto admitti, ac responsum a procuratore partis adversæ dari eidem, qui tunc vicissim petet terminum sibi assignari inproximum ad respondendum eidem Judex: assignamus.

TITUL. XXXI.

De contestatione lisis in causa plenaria.

Actor, seu potius Procurator Actoris, in die assignato reo ad respondendum libello, dicet in præsentia rei seu ejus Procuratoris; peto responsum dari libello juxta assignationem vestram, tunc reus si non vult litem negative contestari, potest fateri libellum & litem contestari affirmative & submittere se Judici & offerre expensas per eum taxandas, quod sæpiissime contingit in causis diffamationum. Sed si intendit contestari litem negative, dicendum est in hunc modum. Ego sub protestatione de nimia generalitate, ineptudine, obscuritate, nullitate & indebita specificatione dicti libelli, Respondendo eidem, dico narrata prout in eodem libello narrantur, vera non esse, & ideo petita prout petuntur fieri non debere animo litem contestandi ne-

tive, tunc Actor : libellus est articulatus, & ideo eundem in vim positionum & articulorum repeto & per denominationem eam sic repeti & admitti peto. Quibus Iudex : repetimus hunc libellum in vim positionum & pro repetito habere volumus ; eundemque admittimus salvo jure impertinentium & non admittendum. Actor : est libellus articulatus & in vim positionum & articulorum repetitus, & ideo peto responsum dari positionibus ejusdem ab ipso reo, & Procuratore partis adversæ. Reus non credo positiones esse veras. Actor : juro quod credo me posse melius relevare ex responsis partis principalis quam Procuratoris ejus occupantis in causa, Placebit igitur decernere partem principalem citandam, seu erga aliquem diem competentem ad personaliter respondendum positionibus dicti libeli (statuendo diem juxta distantiam loci habitationis rei a loco judicii) Procurator Rei ; dissentio & peto terminum assignari Actori ad probandum libellum. Iudex : assignamus ad probandum tres vel quatuor dies juridicos juxta loci distantiam, in quo actor habitat, ut supra, ad gravitatem causæ : Reus. dissentio, & si terminus datus ad probandum sit nimis prolixus & incompetens (addat) propter longitudinem & prolixitatem termini, nam quemadmodum si datur Actori per Iudicem terminus probatorius nimis brevis & omnino incompetens habita consideratione gravitatis causæ, licet ei appellare; ita si terminus nimis prolixus datus fuerit, Reus habet justam causam appellandi, quod facere non potuit si non dissentiat assignationi.

Sed nota quod in causis diffamationis Iudex non solet decernere pro parte principali, nisi post publicatas attestations testium super libello. Si vero decreverit ante publicationem, additur semper in actis, ita ut hoc decretum pro parte principali non extrahatur,

nec

nec executio ejusdem fiat ante publicationem testium; quia pars principalis non tenetur respondere positionibus criminosis nisi probatae fuerint per testes.

Decretum pro parte principali in omni causa peti solet per advocatum in causa salariatum, quamvis in actis semper scribitur, Procuratorem illius, decretum petiisse, Et hoc ab antiquo diligenter observatum fuit ut Judici constari possit; Advocatum esse salariatum in causa, quod jam aliunde constabit Judici, quia nullus libellus admittendus est nisi subscribitur manu alicujus advocati.

Nota etiam quod Procurator Actoris, postquam l'is sit contestata, si credat se in aliqua positione materiali libelli praesertim positione aliqua libelli matrimonialis posse relevari ex responsis Procuratoris partis adversae; potest primo (scilicet) ante decretum pro parte principali jurare pro parte sua quod credit se fideliter petiisse contenta in libello, & petere juramentum a procuratore partis adversae praestari, de fideliter respondendo positionibus libelli in proximo juridico quod est concedendum, & est admodum necessarium ut hoc fiat in causa restitutionis obsequiorum conjugum vel divortii aut separationis a thoro & mensa. Nam de veresimili Procurator Rei est ita instructus a Domino suo quod vult fateri solemnizationem matrimonii allegati, Ex quo Procurator mulieris agentis potest ad statim petere sumptus litis & alimoniae Dominae suae decerni, quod alias petere non possit, nisi postquam ipsa pars principalis fuerit examinata. Quod plerunque praesertim in his casibus differtur per rei contumaciam ad evitandum condemnationem in ejusdem, & in his casibus videtur quod Procurator Actoris si credat se posse in hoc articulo solemnizationis matrimonii relevari per responsa procuratoris adversarii, non deberet petere pro parte principali

principali, nisi habitis prius responsis Procuratoris. Qui aut supra dictum in omni causa priusquam decernatur pro parte principali, Procurator hoc decretum petens, tenetur præstare juramentum, quod credit se posse melius relevari ex responsis partis principalis quam ejus Procuratoris ut supra dictum est.

TITUL. XXXII.

De exceptionibus quæ proponi possunt ante litem contestationem & de necessaria protestatione.

EXceptiones sequentes (*viz.*) pendentia litis, recusatio Judicis, declinatio & incompetencia fori, (tunc non interest exceptio litis finitæ) & falsi Procuratoris & similia proponi possunt & allegari ante litem contestationem; compareat igitur Reus seu Rei Procurator (si intendit uti beneficio harum exceptionum) sub protestationibus sequentibus (*viz.*) sub protestatione de non consentiendo in Dominum Judicantem hujus Curie (tanquam in Judicem sibi competentem) neque de quovis modo ejus jurisdictionem prorogando nisi quatenus de jure tenetur, & tunc præmissas exceptiones proponat.

TITUL.

TITUL. XXXIII.

*Quod Procurator non potest alium substituere ante
litis contestationem.*

Quamvis in omni mandato Procuratorio datur a Domino ejus, Procuratori potestas (alium loco suo substituendi ut in titulo *Quid sit Procuratorium*, &c.) tamen si Procurator originalis (id est, Procurator ille qui primo exhibuit mandatum procuratorium & se partem fecit pro constituyente) substituerit alium ante litis contestationem non valet nec admitti solet ista substitutio, quia originalis Procurator non est factus Dominus litis nisi per litis contestationem; & omnia gesta per hujusmodi substitutum sunt nulla ante litis contestationem, quæ sæpe sic fieri vidi & obtinui. Sed quære quid sit juris, cum in mandato Procuratorio exprimitur clausula substituendi.

TITUL.

TITUL. XXXIV.

De Oblatione libelli in causa summaria.

Actor: do libellum, & peto procedendum fore decerni summarie & de plano. Judex: decernimus; Reus: dissentio (nam in summariis sufficit si Procurator tantum dicat dissentio) Actor: repeto libellum in vim positionum & articulorum; & ita peto per vos repeti: Si placebit Judex: Repetimus & admittimus salvo jure impertinentium & non admittendorum. Actor: peto a procuratore partis adversæ responsum dari positionibus libelli. Reus: non credo positiones esse veras. Tunc in omnibus est petendum per Procuratores ac per Judicem decernendum, ut in titulo de contestatione litis in causa plenaria:

TITUL. XXXV.

*De Petitione sumptus litis & alimonia in quibuscunque
causis matrimonialibus inter virum
& uxorem.*

IN omni causa in qua uxor agit contra maritum vel e contra, quam primum poterit constare judici, sive per responsa Procuratoris seu partis principalis, vel probationes matrimonium fuisse solemnizatum; Procurator mulieris allegabit ut sequitur. Allego constare ex actis Curie,

Curia, ex libello adversarii (quando vir agit contra uxorem in causa divorcii) vel in causa restitutionis obsequiorum conjugum) vel ex responsis procuratoris, vel partis principalis matrimonium solemnizatum fuisse inter Dominum meum & M. partem adversam, referendo me ad acta, responsa, libellum, vel testes in hac parte examinatos, quare peto eum condemnari in expensis litis alimoniarum, Tunc Judex, si sibi constiterit de matrimonio allegato, condemnabit, ut petitur; deinde Procurator mulieris dabit Judici schedulam expensarum litis & in fine sive calce ejusdem schedulae, scribet in hunc modum, & petit pars dicta, N. sumptus alimoniarum a die datae primariae citationis durante lite juxta ratam, (relinquendo spatium, ut Judex scribat summam pro qualibet hebdomada a tempore praedicto usque in finem litis decerni.) Tunc Judex primo taxabit expensas litis; ac deinde si sibi constare poterit de facultatibus viri, taxabit hujusmodi sumptus juxta ejus arbitrium in hunc modum, taxans sumptus alimoniarum pro qualibet hebdomada a tempore datae vel relatae primariae citationis si hoc sibi aequum visum fuerit ad talem summam solvendam, durante lite nisi aliter per nos decretum erit: nam est notandum quod adversarius potest in quaque parte litis (ad evitandam ulteriorem allocationem aut taxationem sumptus alimoniarum (saltem ut moderate taxentur) allegare & probare paupertatem suam, vel quod sit lapsus facultatibus citra decretum Judicis interpositum super sumptibus alimoniarum. Caveat tamen Judex ne circumveniat in taxatione praedicta (viz. a die datae Citationis) nam aliquando agentes curant citationes extrahi, & tamen eas exequi & certificare differunt per annum aut circiter qua fraude per Judicem comperta, taxare solet expensas, & allocare sumptus alimoniarum a die citationis sive relationis citationis.

TITUL. XXXVI.

*De clausula necessaria inferenda in libello cum uxor agat
contra virum ne eo citius allocentur sumptus
litis & alimoniz.*

Procurator uxoris potest ponere & allegare in libello valorem bonorum quæ maritus habuit in dotem ratione nuptiarum, & valorem bonorum quorumcumque quæ maritus possidet; ut certitudo huiusmodi valoris possit constare ex responsis viri, & ita Iudex informabitur quoad summam taxandam. Et nota quod Iudex potest informari super facultatibus viri ex relatione facta viva voce vicinorum, vel alio summario modo. Et licet maritus allegat & afferat se promptum & paratum ad probandum quod uxor sit adultera, vel quod habeat aliunde de quibus sufficienter alimentari possit, & litis expensas sustinere, etiam dato, quod maritus huiusmodi allegata per testes probaverit, vel potius testes plene deposuerint eadem allegata esse vera, Iudex tamen tenetur expensas & sumptus huiusmodi allocare, nisi fuerit conclusum in causa, quia nihil dicitur esse probatum quamdiu aliquid ex adverso proponi & probari possit. Nam dicunt juris periti nihil probari dicitur ante probationem sententiæ, saltem quamdiu adversa pars possit excipere contra testes; sed quare, & taxatis expensis litis & alimoniz, Iudex solet decernere monitionem pro solutione earundem, ut in titulo. De petitione & decreto monitionis ad solvendum expensas; & nota, quod in dicta taxatione alimoniz Iudex solet allocare uxori tertiam vel ad minus

minus quartam partem annui valoris bonorum immobilium; quod si vir non habet bona immobilia, tunc taxandi sunt sumptus juxta communem reputationem valoris bonorum mobilium ac dignitatem viri prout Judici videbitur.

TITUL. XXXVII.

*De Productione testium de forma juramenti eis deferendi
ac protestatione partis adversa cum testes
producantur.*

Actor ante lapsum termini probatorii producere debet testes ad probandum libellum, vel saltem petere commissionem ad partes ubi testes commorantur pro examinatione eorum, nam compulorium contra testes ad comparandum in judicio ad perhibendum testimonium, aut commissio ad partes pro testibus examinandis debet, post lapsum termini probatorii (exceptis causis privilegiatis) decerni de quibus causis & de compulorio contra testes, & de commissione in titulis infra scriptis suo loco tractabitur. Ideoque debet Actor cavere ut roget testes ad comparandum aliquo Statuto die juridico, infra terminum probatorium, & ut offerat eis expensas seu viatica ad effectum obtinendi compulorium contra eos, si rogati non comparuerint, ut in titulo proximo sequente, & si testes comparuerint dicet Procurator, produco hos in testes super libello, quos peto recipi & juramento onerari de fideliter deponendo omnem veritatem quam noverint super eodem libello. Tunc reus si quid habeat quod obiciat contra admissionem testium hujusmodi, id proponendum.

dum erit ante juramenti præstationem : & si nihil proposuerit ; Judex dicet admittimus hos testes ; tunc manibus eorum super libro (continente sacra sancta Dei Evangelia) positis , etiam dicet in effectu prout sequitur . Producti estis in testes tali causa & inter tales personas , & ideo jurabitis , & quilibet vestrum jurabit , quod tempore vestrae in hac parte examinationis testificabimini ac deponetis ac quilibet vestrum testificabitur , & deponet omnem & omnimodam veritatem quam noveritis sive noverit omnibus amore , favore & affectione nec non omnibus inimicitia , malitia , & odio , quæ geritis vel geriti quilibet in hac parte litigantibus seu eorum alteri , ac etiam corruptionum generibus quibuscunque penitus semotis , sicut vos & quemlibet vestrum Deus adjuvet & sancta ejus Evangelia .

Quibus peractis , testes (in testimonium quod hujusmodi juramentum modo & forma per Judicem eis delatum libere & voluntarie subeant) librum prædictum deosculari solent ; Reus ; dissentio productioni hujusmodi testium , & protestor de nullitate ejusdem , & de dicendo contra hujusmodi testes , & eorum dicta & depositiones ac personas , si & quatenus deposuerint contra intentionem Domini mei ; & peto quod reddant veras causas scientiarum suarum in singulis eorum dictis & depositionibus alioquin protestor de nullitate ejusdem & peto terminum competentem mihi assignari ad ministrandum interrogatoria contra hujusmodi testes : Judex . Assignamus tibi ministrandum interrogatoria citra meridiem crastini diei , si testes habitant intra civitatem ut eo citius possint examinari , vel totum crastinum si extra civitatem habitant & quando cunque ante eorum examinationem : infra quod tempus ; videlicet , infra tempus per Judicem ut præfertur constitutum , vel infra illud generale tempus .

pus quando cunque ante examinationem, Procurator Rei dabit interrogatoria quæ proponet ministrari, Registrario seu examinatori.

Sed nota quod est cauti Procuratoris, quoties credit testes productos per partem adversariam esse fide dignos, vel tales qui vero similiter possunt deponere pro defensione & intentione partis suæ, dicere, tempore eorum productionis, accepto personas & productionem huiusmodi testium quatenus faciunt pro parte mea & personas earundem testium approbo. Protestor tamen de dicendo contra eorum dicta & depositiones si & quatenus deposuerint contra intentionem Domini mei. Quo casu quamvis reus possit reprobare dicta & depositiones dictorum testium, seu contra eadem dicta obicere, si deposuerint contra intentionem Domini sui, tamen non poterit excipere contra eorum personas, quia personas eorundem testium ut supra, approbavit.

Caveat itaque producus testes ne aliquos producat qui possunt deponere contra intentionem suam & pro jure & defensione adversarii. Nam producus testes in iudicio per huiusmodi productionem ita approbat personas earundem testium ut non poterit postea excipere, nec contra eorum personas nec contra eorum dicta. Similiter caveat Reus ne producat testes alias per ejus adversarium productos, nam tunc videbitur ita approbare eorum personas, ut non licet ei contra eos excipere, ut supra.

TITUL. XXXVIII

De petitione & protestatione necessariis in fine interrogatorum ministrandarum contra testes adversarii obijciendis & de quibusdam interrogatoriis necessariis:

Licet parti contraria quum testes producantur ministrare contra eosdem testes quacunque interrogatoria pertinentia ad causam institutam sive tangentia negotium agitatum sive personas testium, exempli gratia.

Si testes producti fuerunt contra te ad probandum aliquod testamentum quod tu infirmari conaris poteris interrogare testes huiusmodi utrum testator fuerit sanæ memoriæ & mentis, tempore quo prætenditur ex adverso testamentum fuisse conditum, vel utrum hoc vel illud gessit, seu talia verba protulerit indicantia & demonstrantia sanitatem mentis defuncti, vel de aliis circumstantiis, veluti de die, hora diei, & loco quibus testamentum conditum prætenditur ac quibus verbis testator illud approbavit, quis illud scripsit, nec non de præsentis testium quorumcunque. Et quoad personas poteris eas interrogare an sint consanguinei, affines, famuli domestici, vel tenentes de roba aut stipendio partis eum producentis, vel eidem parti producenti indebitati: nec non an sint inimici capitales parti contra quam producantur & similia: Et ad finem horum interrogatoriorum subjungatur hæc sequens petitio & protestatio, & petit pars ista, interrogatoria ministrans, ut quilibet testis reddat veram sufficientem

sufficientem & concludentem causam scientiæ suæ in singulis suis dictis & depositionibus præsentis in hac causa reddendis, alioquin protestatur pars ista ministrans de nullitate eorum examinationis. Audivi a doctissimis hanc petitionem & protestationem fuisse admodum necessarias, & quod si omissæ fuerint, probant testes adversarii in nonnullis casibus, quamvis non reddiderunt causas scientiarum, quas reddere tenebantur si interrogati fuissent. Caveat tamen Procurator ministrans interrogatoria, ut sit cautus & expertus in interrogatoriis ministrandis, quia plerumque magis profunt interrogatoria parti producenti testes quam nocent & è contra.

TITUL. XXXIX.

*De modo & forma examinandi & eorum iudice
repetendi testes.*

SI testes tempore eorum productionis publice & judicialiter examinarentur de eorum scientia super positionibus illis super quibus fuerint producti, de veresimili (saltem si non essent admodum probi & fide digni) in unum convenire seu conspirare facile possunt, sermonemque conferre: & aliquando si pars producens etiam præsens esset, metu ejusdem partis, verum aliud subiacere, quod alias si sciretur plurimum faceret contra intentionem producentis (hoc quæque dici potest de præsentia rei.) Ideo in omnibus Curiis Ecclesiasticis Reverendis *Canonici* Archiepiscopi Registrarius ad hoc juratus, postquam testes

testes judicialiter producti & jurati fuerint in presentia partis adversæ, solet in aliquo loco secreto semotis omnibus præsertim ceteris testibus & partibus litigantibus, testes hujusmodi sigillatim in vim eorum juramenti super his super quibus fuerant producti interrogare & examinare; & cujlibet eorum dicta & depositiones in scriptis redigere eademque distincte legere testi cuilibet sigillatim eumque interrogare & examinare, an aliquod sit scriptum contra vel præter mentem suam; & si in aliquo testis petierit correctionem, emendationem additionem aut subtractionem; hoc illico fiet: Deinde Registrarius curare solet ut testes hujusmodi depositionibus chirographum vel signum suum ejus manu propria apponat, ne Registrarius aut quis postea corrumpere possit in aliquo hujusmodi depositionem Qua examinatione sic per Registrarium capta, producitur testis ad ipsam Judicem, coram quo (ipso teste præsentem) idem Registrarius verbatim legere solet depositionem hujusmodi testis; qua lecta Judex etiam interrogare solet eundem testem utrum omnia quæ scripta & per Registrarium lecta fuerint sint secundum mentem & veram intencionem ipsius testis; & an contineant ea omnia, quæ idem testis possit deponere; & utrum voluerit aliquid aliud hujusmodi suæ depositioni addi, vel quidpiam subtrahi; nam tempore hujusmodi repetitionis coram Judice, testis poterit omnia prius per eum deposita, & per Registrarium scripta, vel quamcunque partem earundem corrigere, seu delere petere. Sed si testis omnia quæ per Registrarium modo præmissis scripta & lecta fuerint, ratificaverit & approbaverit; hæc examinatio dicitur perfecta & completa: Nam examinatio alias capta per Registrarium observatis etiam omnibus solemnizationibus prædictis, si eadem depositio non fuerit modo præmissis coram Judice recognita & repetita non valet.

Et notandum est quod non solum Registrarius tempore Scripturæ depositionis testium, sed etiam ipse Index tempore repetitionis, sæpe admonet testes de periculo perjurii tam corporis quam animæ, nisi in alio quo deponerent contra veritatem. Caveat Procurator quod articuli sive positiones super quibus producantur testes, non sint dubiæ vel prolixæ multa et diversa capita continentes. Nam tunc plerumque Registrarii facile omittere possunt aliquas particulares positiones seu clausulas articuloꝝ necessarias, et ad causam institutam spectantes, huiusmodi tempore examinationis testium: Quod si fecerint facile decipiuntur testes in non plene deponendo singulis contentis in positione, et pars eas producens per omisissas has depositiones quoad huiusmodi positiones succumbit in causâ sine ulla difficultate.

Et quia positiones et articuli quicunque scribi solent in lingua latina, quos communiter testes (præsertim rustici) non intelligunt, expedit ut Registrarius seu examiner testium huiusmodi diligentem curam habeant in exponendo & declarando testibus distinctè ac plane omnia & singula capita & contenta in articulis seu positionibus huiusmodi.

TITUL. XL.

De compulsorio contra testes requisitos ad perhibendum testimonium.

Actor ante lapsum termini probatorii debet rogare testes quos credit esse necessarios ad probandum libellum, vel aliam quamcunque materiam ex parte sua præpositam, ad comparandum tali die juridico contingente infra terminum probatorium & eis offerre vel se

daturum promittere expensas seu viatica ut supra in tertio precedenti titulo. Et si non comparuerint in dicto die, dicet, Domine Judex, allego tales testes parti mee necessarios ad probandum contenta in libello alios per me dato, rogatos ac requisitos fuisse ad comparandum istis die & loco ad perhibendum testimonium in hac causa & quod oblati eis viaticis & expensis recusarunt venire, vel plus iusto differunt venire, vel (si ita sit) promiserunt venire & non veniunt, quare peto ipsos compellendos fore decerni ad comparandum eali die ad perhibendum testimonium in hac causa, tunc Procurator qui hac allegat et petit, iurabit de veritate huiusmodi allegationis juxta informationem sibi traditam, quam credit esse veram (nisi pars principalis vel aliquis alius, qui eos requisivit, sit præsens in iudicio nam ille iurabit de veritate et non credulitate.) id est, quod est informatus de requisitione testium et de oblatione expensarum et quod credit informationem esse veram. Judex: decernimus eos esse compellendos ad ealem diem et effectum petitum: Reus: dissentio et protestor de nullitate huiusmodi decreti: hic autem prospicere debet Procurator actoris ne labatur terminus probatorius ante huiusmodi compulsorium sit certificandum, de quo si veretur, petenda et concedenda est prorogatio termini probatorii quoad huiusmodi testes usque in illum diem erga quem credit se posse citare dictos testes et illam citationem certificare. Et si in eodem die prorogato Procurator actoris (ostendendo diligentiam suam) exhibuerit dictum decretum compulsorium et fidem fecerit, sive per certificatorium authenticum sive per iuramentum mandatorii quod adhibuit omnem quam potuit diligentiam, ad effectum citandi dictos testes, et quod ita latitarunt vel absuerunt ab eorum adibus seu habitationibus solitis, quomodo potuit eos personaliter citare, non solum con-

cedendum

Adendum est compulforium viis & modis, quoad latitantes; verum etiam de novo prorogandus est terminus probatorius in aliquem diem competentem.

TITVL. XLI.

*De petitione Procuratoris si aliqui testes compa-
ruerint & alij latitauerint.*

Actor : exhibeo mandatum originale cum
certificatorio in dorso super executione ejus-
dem mandati & accessu contumaciam, *Ad*
N. & O. testium citatorum ad comparen-
dum istis die & loco, testimonium in hac causa
perhibendum; & peto eos reputari contumaces & in
penam contumaciarum sitarum hujusmodi excom-
municari: tunc facienda est per præconem Curie pu-
blica præconizatio pro testibus hujusmodi & si com-
paruerint producendi, admittendi, & jurandi sunt;
& Procurator adversæ partis poterit dissentire & prote-
stari in omnibus & per omnia; * Et quoad testes lati-
tantes dicet Procurator allego tales testes, in mandato
jam per me introducto nominatos, fuisse diligenter qua-
sitos, prout in præcedenti titulo, quare peto eos vocan-
dos fore decerni ad comparendum tali die personaliter,
si ita apprehendi possunt alioquin viis & modis omni-
bus quibus melius de verisimili noticia hujusmodi cita-
tionis ad eorum aures pervenire possit; Judex: decer-
nimus ut petitur; Tunc petat Procurator prorogatio-
nem termini probatorii ad hos testes citandos viis &
modis, quam Judex debet decernere constituendo di-
em suo arbitrio, erga quem credit partem posse eos
citare si adhibuerit diligentiam.

ut in Fide

73.

TITULUS II.

*De allocatione sive taxatione expensarum sive
viaticorum testium.*

Si pars producens testes & iidem testes invicem non composuerint pro eorum sumptibus & viaticis ante eorum productionem, tunc testes possunt aut per se aut per aliquem suum procuratorem eorum nomine, ante præsistum per eos suramentum, petere a Iudice ut decernat eis huiusmodi sumptus. Tunc Iudex: (habita ratione ad distantiam loci habitationis testium a loco iudicii nec non utrum sint pedestres vel equestres, habita etiam ratione personarum testium ac mora eorundem circa eorum examinationem), taxabit & allocabit huiusmodi sumptus, & decernet eos non esse examinandos nisi prius solutis huiusmodi expensis, vel potest decernere (si testes hoc petierint) monitionem ad solvendum has expensas contra producentem (si non sit præsens in iudicio) nam si sit præsens, tunc est admonendus ad solvendum easdem infra certam diem & in huiusmodi taxatione expensarum Iudex allocare solet secundum monitionis ad solvendum, & Procuratoris (si taxatio prædicta petita fuit per Procuratorem) & si pars producens dictos testes non curaverit eos solvere juxta monitionem, ita ut necesse habeant testes eum excommunicari & denunciari ac forsitan Regiæ Majestati significari ut moris est petere. Iudex taxabit huiusmodi expensas partemque producentem testes ad solutionem earundemque (priusquam absolvatur) compellere debet.

TITUL.

TITUL. XLIII.

De modo procedendi contra testes citatos & exhibitos non comparentes.

Decretum compulsorium est exhibendum & authenticè certificandum, eorumque contumacia accusanda, & si non comparuerint excommunicandi sunt ut supra in titulo de exhibitione citationis coram iudice, & in isto casuetiam prorogandus est terminus probatorius erga aliquem diem competentem, infra quem de verisimili excommunicatio huiusmodi extrahi denunciari & certificari poterit; denique si testes huiusmodi steterint excommunicati per quadraginta dies post denunciationem, Actor si vult, potest procurare processum fieri contra eos ut in præcedentibus titulis de petitione literarum significatarum & de literis significatoriis & de brevi Regio &c. & si pars actrix non utitur omni diligentia in præmissis, (viz.) procurando testes denunciari & excommunicatis literas significatorias & breve Regium concedi & testes vigore ejusdem incarcerari, processus non erit sistendus in præjudicium partis Reæ, sed Reus poterit petere ut concludatur in causa.

Et nota quod omnia quæ dicta sunt in hoc § locum habent & in actore contra Reum si fuerit in eodem casu, etiam nota quod quamvis pars actrix usa sit omni diligentia prædicta, tamen ne lites prædictæ fuerint infinitæ, & ne pars cogens si prorogetur terminus probatorius inultu testium excommunicatorum & forsan incarcerationum produceret alios testes, & quia aliquando præ-

missa

missa gesta sunt per actorem quando malam causam forevet animo protrahendi litem, infinitis expensis gravandi & fatigandi partem adversam forsan pauperem, Judex potest (petente parte) procedere ad conclusionem in causa & ferre sententiam absolutoriam pro reo; admittendi tamen sunt prædicti testes si comparuerint, quandoque ante pronuntiationem sententiæ, & quamvis fuerit conclusum in causa, & reus potest excipere contra hos testes perinde, ac si fuissent producti infra terminum probatorium vel ante conclusionem in causa, nam per hanc testium productionem causæ conclusio rescinditur.

TTUL. XLV.

De petitione & concessione commissionis ad partes vel examinandum testes, & protestatione Procuratoris partis adversæ.

AN te lapsum termini probatorii ut in præcedenti titulo dictum est, Procurator actoris licet alios produxerit testes in judicio, vel quamvis nullos omnino produxerat, si intendit uti beneficio commissionis, poterit eandem petere in hunc modum, Domine Judex, allego Dominum meum habere nonnullos testes parti meæ necessarios ad probandum contenta in libello ex parte mea in hoc iudicio dato, senes & valetudinarios quos propter loci distantiam, viæ discrimen, præsertim hoc hiemali tempore sine magnis expensis Domini mei & periculo, sive incommodo dictorum testium, ad hoc tribunal non commode possunt producere, quare

quare peto commissionem ad partes decerni & vices vestras committi aliquibus probis viris in dignitate Ecclesia constitutis conjunctim & divisim ad sedendum in tali loco, (viz) in aliqua Ecclesia sive consistorio talibus diebus cum potestate prorogandi (ac si opus fuerit) dies & locum continuandi, assumpto Notario publico quocumq; partibus indifferenti, & peto terminum assignari eisdem commissariis ad transmittendum hujusmodi commissionem & eorum processum in ea parte expeditum. Nec non terminum probatorum prorogari usque in diem transmissionis dictae commissionis & procuratorem partis adversae moneri ad tunc & ibidem interessendum. *Judex*: concedimus hujusmodi commissionem, ac vices nostras committimus talibus, (viz) quibuscumque in dignitate Ecclesiastica constitutis conjunctim & divisim ad sedendum talibus diebus & loco. Assumpto quocumque Notario publico indifferenti, & assignamus talem diem ad transmittendum hujusmodi processum, & prorogamus terminum probatorum in eundem diem, ac monemus Procuratorem partis adversae ad tunc interessendum. *Reus*, dissentio omnibus & singulis gestis tam per *Dom. Judicem*; quam per partem adversam, & protestor de nullitate eorundem & ex nunc prout ex tunc & ex tunc prout ex nunc de dicendo contra hos testes; & eorum dicta & personas si & quatenus deposuerint contra intentionem Domini mei, & peto eosdem testes examinari sepe interrogatoriis quibuscumque per me vel per Dominum meum annexendis commissioni, vel diebus assignatis ad expediendam dictam commissionem coram Commissariis in partibus ministrandis, quod reddant veras causas & concludentes scientiarum suarum in singulis eorum dictis reddendis; alioquin protestor de nullitate eorum examinationis. *Judex*, decernimus, his diebus solent Procuratores hinc inde nominare commissarios ex qui-

bus Iudex eligere solet quatuor, duos (viz) per unam partem & duos per alteram partem nominatos, Iudex tamen & non partes ab antiquo solebat nominare omnes commissarios & tunc plerumque fuerunt partibus indifferentes. Secus autem nunc; nam partes solent nominare commissarios sibi amicissimos & ita communiter non dicuntur commissarii Iudicis sed partium & gerunt se ut partes in testibus examinandis & eorum dicta saepe significant partibus, priusquam publicatio fuerit facta, etiam aliquando, ante productionem omnium testium.

Et nota quod si Procurator contra quem concessa erit dicta commissio non intendit interesse expeditioni dictae commissionis, nec ministrare interrogatoria tempore expeditionis, commissionis, potest quaecunque interrogatoria dare Registrario Iudicis concedentis commissionem, & ipse tenetur eadem annexere commissioni, & commissionem una cum dictis interrogatoriis ita sigillo aliquo authentico communire, ut dicta interrogatoria nec per partem adversam, nec per aliquem alium inspicere aut legi valeant antequam commissio praedicta praedictis commissariis fuerit presentata & per os aperta.

Et nota quod licet pars rea modo praemisso annexerit interrogatoria quaecunque dictae commissioni tamen potest si vult (praesertim) si interfuerit tempore productionis testium, aut dicta interrogatoria annexa subtrahere, aut eadem & alia quaecunque ministrare coram commissariis in partibus.

Et ultimo nota quod dicta protestatio Procuratoris partis reae tempore concessionis commissionis est admodum necessaria; nam si nec idem Procurator nec pars sua interesse curaverit tempore expeditionis dictae commissionis & productionis testium in partibus ita ut producantur in ejus absentia, ac in penam contumaciae

Avis doctissimis audiui ac ita adjudicari novi quod eadem pars non poterit excipere contra huiusmodi testes sic receptos in penam contumaciae & ideo dicta protestatio tempore concessionis commissionis, (viz.) dissentio omnibus & singulis gestis tam per Dominum Iudicem quam partem adversam, & protestor de nullitate eorundem & protestor ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc de dicendo contra hos testes & eorum dicta & personas, est admodum necessaria & habet eandem vim & eundem effectum atque protestatio facta tempore productionis testium.

TITUL. XLVI.

De forma presentandi commissionem pro testibus examinandis coram commissariis & acceptandi oneris executionis ejusdem.

Pars quæ intendit producere testes postquam obtinuit commissionem sub Sigillo Iudicis qui eandem concessit, adibit per se vel alium ejus nomine commissarios constitutos cura bitque ut accedant ad locum constitutum aliquo die assignato in commissione erga quem diem rogandi sunt testes quos intendit producere ad tunc interessendum & eorum eisdem commissariis sedentibus una cum Notario (etiam ad hoc requisito & parato) in loco assignato in commissione hoc est in choro seu cancello ecclesiæ Cathedralis & quandoque Parochialis, Procurator obtinens commissionem seu pars principalis vel substitutus legitimus dicti Procuratoris originalis dicet ut sequitur. Ex parte venerabilis

H

&

& egregii viri Domini officialis almæ Curia *Cantuar.*
 de Archibus. (Si commissio fuerit concessa per officia-
 lem dictæ Curia) vel si commissio impetrata fuerit a
 Curia audientia & Prærogative ex parte reverendissimi
 in Christo patris & Domini Dom. *Cant.* Archiepiscopi
 præsentor vobis has litteras commissionales una cum
 libello, materia, allegatione vel exceptionibus annexis &
 peto quatenus dignemini acceptare in vos onus execu-
 tionis commissionis hujusmodi & decernere proceden-
 dum fore juxta vim, formam, tenorem, & effectum
 eorundem, tunc dicti commissarii accipient hujusmodi
 commissionem in eorum manus, & eam publice legen-
 dam tradent notario antedicto, quâ per eum verbatim
 & publicè prælecta commissarii dicent; Nos ob hono-
 rem si, (ut præfertur) reverendissimus sit committens
 vel si nomine Judicis de Arcubus commissio fuerit con-
 cessa & concepta, Nos ob reverentiam committentis
 onus executionis hujusmodi commissionis in nos accep-
 tamus ac decernimus procedendum fore juxta vim
 formam, tenorem, & effectum eorundem & hunc
 Notarium publicum in actorum nostrorum in hac parte
 scribam, assumimus. Hic rogandi & admonendi sunt
 commissarii ut curam habeant quem Notarium in hac
 parte assumunt nisi fuerit Registrarius Curia vel aliquis
 per eum Deputatus Inam aliquando obtinens commissio-
 producit Notarium, sibi amicissimum, & partis adver-
 sari inimicum, & eum assumi petit, & ideo in omni
 commissione datur potestas commissariis assumendi No-
 tarium publicum quemcumque partibus indifferentem

TITUL

TITUL. XLVII.

*De modo procedendi post acceptationem partis commissionis
si pars adversa non comparuerit.*

SI Procurator originalis partis obtinentis, commissionem fuerit præsens, omnia sequentia sunt suo nomine agenda & expedienda, quemadmodum geri & expidiri debuissent si idem Procurator præsens fuisset coram ipso Iudice. Sed si sequentia expedienda sunt, per substitutum dicti Procuratoris originalis, quod plerumque agitur, tunc idem substitutus tenetur primo & ante omnia exhibere specialem & authenticam substitutionem sibi a dicto originali Procuratore concessam & se partem pro eodem facere. Si vero infra scripta facienda sunt per ipsam partem principalem, tunc omnia facienda sub protestatione de non revocando procuratorem originalem alias constitutum, vel mandatum Procuratorium eidem concessum vel citra revocationem procuratoris alias constituti, nam si pars principalis quicquam suo nomine gesserit, vel petitiones a Iudice obtinuerit, si facta non fuerint citra revocationem procuratoris alias per eum constituti eo ipso revocatur mandatum & potestas vel si ejus Procuratore datur, omnibus modo præmissis observatis in hunc modum post acceptationem commissionis est procedendum [sed quare quia in omni Procuratoria datur potestas per constituentem quoties adesse vel abesse contigerit animum substituere.]

Ego accuso contumaciam *M. Procuratoris* partis ex adverso principalis in dictis literis commissionalibus nominati alias judicialiter moniti ad interessendum istis die & loco si suum putaverit interesse, testes quoscunque ex parte *N. Domini* mei super libello commissi-
 fioni annexo produci & jurari visuri & non curantis interesse quare peto eum reputari contumacem & in penam suae ejusmodi contumaciae, *M. N. & O.* super libello in testes produco, quos recipi admitti & juramento onerari peto. Tunc commissarii facient Procuratorem Rei, publice trina vice praconizari, & si nec ipse nec ejus cliens nec substitutus a Procuratore comparuerit commissarii dicent nos ad petitionem *N.* pronunciamus *M. Procuratorem* partis adversae contumacem & in penam suae hujusmodi contumaciae *M. N. & O.* admittimus in testes, & tunc deferendum est iis juramentum more solito, ut in titulo de productione testium &c. & postea secrete & sigillatim eos examinabit Notarius publicus in praesentia commissariorum seu alicujus eorum; tunc Procurator si habuerit plures testes producendos quos rogavit ad tunc interessendum, si non veniunt, dicet. Allego *P. Q. & R.* esse testes parti meae necessarios ad probandum contenta in libello vel materia commissioni annexa, & fuisse requisitos ad comparandum istis die & loco, ad perhibendum testimonium in hac causa, & quod oblatis iis viaticis & expensis recusarunt venire, quare accuso contumaciam *M. Procuratoris* praedictae partis adversae moniti ut prius, & non curantis interesse, & peto eum reputari contumacem, & in penam suae hujusmodi contumaciae decerni ipsos testes esse compellendos erga talem diem ad perhibendum testimonium. Tunc fide facta per hujusmodi Procuratorem petentem compellorum seu per alium nuncium specialem destinatum ad faciendum fidem de requisitione testium & veritate hujusmodi allegationis
 com-

In Curii Ecclesiasticis

61

commissarii praconzari facient trina vice Procuratorem antedictum quo praconizato & non comparente dicent, pronunciamus *M.* Procuratorem dictae partis adversae contumacem & in penam contumaciae suae hujusmodi decernimus dictos testes compellendos fore erga talem diem. Deinde Procurator actoris ne dies in commissione assignati labantur ante executionem & certificationem hujusmodi compulsoarii, dicet insuper, accuso contumaciam *M.* Procuratoris partis adversae moniti ut prius, & non curantis interesse, quare peto eum reputari contumacem, & in penam suae contumaciae, diem & locum pro ulteriori expeditione hujusmodi commissionis continuari & prorogari in talem diem & locum. Tunc commissarii in penam contumaciae dicti Procuratoris (facta prius pro eo publica praconizatione trina vice) dicent pronunciamus *M.* contumacem & in penam contumaciae hujusmodi prorogamus ulteriorem expeditionem hujusmodi commissionis usque in talem diem & tales horas ejusdem diei & ad talem locum, erga quos pars petens prorogationem credit se posse facile curare ut testes ejus intersint. Nam si haec prorogatio non fieret idque in penam contumaciae Procuratoris partis adversae, idem Procurator lapsis diebus assignatis in commissione non esset contumax die & loco prorogatis sed ex prorogatione si non comparuerit efficitur contumax, perinde & erit ac si omnia expedita fuissent in ipsis diebus & loco limitatis in commissione.

Generaliter nota nihil esse petendum per Procuratorem ad cujus instantiam concessa erat commissio nequequam decernendum per commissarios nisi id fiat in penam contumaciae Procuratoris partis adversae, modo praemisso, accusati, publice praconizati, & pro contumace pronunciat.

TITUL.

TITUL. XLVIII.

De petitione Procuratoris ad obtinentiam commissionem si Procurator partis adversa seu ejus substitutus fuerit praesens tempore expeditionis commissionis.

SI Procurator partis adversae vel ejus substitutus praesens fuerit tempore expeditionis, Procurator actoris praesentabit commissionem, & commissarii acceptabunt onus executionis ejusdem, & cetera facient prout in precedenti titulo continetur, & si Procurator adversarii vel ejus legitimus substitutus exhibendo ejus substitutionem literatorie sub aliquo authentico sigillo vel sub instrumento publico, vel apud acta judicis concedentis commissionem factam, comparuerit, producendi sunt testes, decernenda est prorogatio seu continuatio causae & commissionis, si id à parte obtinentis commissionem, ex iustis causis petatur, omniaque, & sigula praemissa expedienda sunt in ejus praesentia & monendus est ad interessendum die & loco prorogatis, ut si non comparuerit, procedi possit in penam contumaciae; & si haec gesta sunt in praesentia Procuratoris adversarii vel ejus substituti, idem Procurator vel substitutus protestari tenetur & dissentire prout in sequenti titulo continetur.

TITUL.

TITUL. XLIX.

*De petitione partis principalis, si promissa gesta
sunt in eius presentia.*

SI nec Procurator partis adversæ nec ejus substitutus inter sit tempore expeditionis commissionis prædictæ, sed ipsa pars principalis cui forsan ejus Procurator misit interrogatoria contra testes sui adversarii ministranda, Tunc dicet, pars ipsa ego sub protestatione de non revocando Procuratorem alias per me in hac causa constitutum dissentio ut supra in titulo de productione testium &c. Et tunc ministrabit interrogatoria si quæ parata habuerit vel quæ commissioni annexa sunt, alioquin petat Terminum sibi assignari ad ea ministranda, hunc terminum commissarii assignabunt juxta eorum arbitrium, habita ratione ad numerum testium & causæ gravitatem, & caveat pars ista ne fiat aliqua mentio in actis de ejus petitione nisi ea fiat citra revocationem Procuratoris sui antedicti, etiam ne dissentiat alicui petitioni adversarii nisi sub illa protestatione, ne (ut supra dictum) videatur revocasse Procuratorem alias per eum constitutum.

TITUL.

TITUL. L.

De tenore substitutionis Procuratoris si non poterit personaliter interesse tempore expeditionis commissionis.

IN titulo quid sit Procuratorium ad lites, dicitur quod in omni Procuratorio seu mandato dato per clientem, conceditur potestas Procuratori quoties eum abesse contigerit alium loco suo substituendi, ideo Procuratores tam actoris quam rei si non fuerint conducti per eorum Clientes ad interessendum ex editione commissionis, solent substituere eorum loco unum vel plures Notarios seu literatos commorantes in illis partibus in quibus expedienda sit commissio, ad agendum pro eodem Procuratore omnia & singula circa expeditionem dictæ commissionis necessaria, & de jure requisita, et quæ ipse Procurator faceret, aut facere potuisset si præsens personaliter interfuisset, & in hac substitutione tenetur addere se gratum & ratum habiturum totum & quicquid dictus ejus substitutus fecerit in præmissis, & hæc substitutio debet sigillari sigillo aliquo authentico & parti radi seu destinari una cum instructionibus & interrogatoriis in his casibus requisitis. Et hic notandum est quod si nec Procurator Originalis partis adversæ nec ipsa pars adversa interfuerit tempore expeditionis commissionis sui adversarii sed alius prætendens se substitutum dicti Procuratoris rei & exhibuerit aliquam substitutionem nomine Procuratoris ejusdem Rei (quod maxime expedit Procuratori

Procuratori actoris diligentem habere curam ut substitutio prædicta sit sufficiens et authentica, nam alias omnia gesta in præsentia substituti suppositii seu non legitimi de jure sunt nulla et non obsunt adversario nec profunt actori.

TITUL. LI.

De certificatorio super expeditione dictæ commissionis.

Notarius adhibitus et assumptus ad exhibendum & expediendum commissionem prædictam, concipere debet quoddam certificatorium seu instrumentum publicum nomine commissariorum, illudque dirigit judici concedenti commissionem, & in hujusmodi certificatorio non solum dicta testium ac omnia acta expedita vigore dictæ commissionis sunt inscribenda, verum etiam dictæ literæ commissionales, interrogatorio per partem adversam ministrata, & substitutiones, si quæ exhibitæ fuerunt, sunt dicto certificatorio annectenda & deinde hoc certificatorium debet ita sigillari aliquo sigillo authentico ut nec inspicere nec legi nec in aliquo corrumpi possit: Notarius autem tenetur hujusmodi certificatorium ejus manu & signo Notariatus subscribere & signare, & necessarium est ut Notarius curet cuilibet folio depositionum testium subscribi, non solum per testes sed etiam per commissarios, nam vidi obiectum, Notarium corruptè transcripsisse dicta testimonium, & etiam aliquando ipsi testes dicent se non deposuisse (ut in dicto processu transmissio continetur) quod si dixerint facile convinci possunt si depositionibus subscripserunt modo præmisso.

TITUL. LH.

*De exhibitione hujusmodi commissionis coram Judice con-
cedente eandem.*

IN proximo præcedente titulo declaratur forma certificandi commissionem & quæ inscribenda et annectenda sunt commissioni. Et quia, ut etiam in eodem titulo dicitur, necessarium est ut Notarius curet quodlibet folium subscribi, et prout in eodem titulo continetur æque necessarium est ex causis in eodem titulo mentionatis ut notarius transmittat ipsas originales depositiones; Nam alias quævis omnia gesta fuerint prout in dicto præcedenti titulo continetur tamen in transcripto, corrupto, saltem minus vere, scribi et transmitti depositiones testium hujusmodi solent; Si vero Notarius non transmiserit originalia sed exemplaria, curet diligenter ut originalia penes se custodiat, ut si questio de veritate aut facilitate processus transmissi oriatur, ea facile decidi possit per exhibitionem originalium, et ex causis præmissis, et præsertim ad evitandam fraudem, saltem suspitionem fraudis necessarium est ut in commissionibus pro testibus examinandis expressa fieret monitio commissariis ad transmittendum originalia acta et depositiones, quibus præmissis et in formam publici instrumenti ut supra dicitur transmissis, Procurator qui obtinuit commissionem (si ipse Notarius assumptus non interfuerit) curabit alium Notarium exhibere hujusmodi processum super examinatione testium, ex parte commissariorum in partibus et eorum actorum scribere, &c. Et tunc Procuratores hinc inde dicent, Nos

exhibemus huiusmodi processum quatenus facit pro nostra parte, protestetur tamen Procurator partis adversæ (immediate post acceptationem prædictam) de nullitate omnium gestorum & de excipiendo contrarium processum, si & quatenus facit contra partem suam.

Procurator vero cuius commissio erat, potest eodem die petere publicationem testium examinatorum, vel deferre publicationem testium donec eam petere cogatur, per adversarium petentem conclusionem in causa vel actus preparatorios ad conclusionem (viz.) ad proponendum omnia in plenariis et ad audiendum sententiam in summariis.

TITUL. LIII.

De causis allegandis pro renovatione commissionis.

Aliquando commissarii requisiti ad acceptandum onus commissionis non poterint vacare expeditioni ejusdem, aliquando vero acceptarunt in se onus huiusmodi commissionis, tamen ex causis legitimis dictos commissarios vel partem principalem concernentibus eandem infra dies assignatos in commissione finire non valent, vel processus super executione huiusmodi commissionis non potest transmitti in die assignato ad transmittendum, si iste cause allegentur per obtinentem commissionem et in fidei eorundem dicti commissarii per eorum literas seu alias, hæc impedimenta judici significaverint, renovanda est commissio et terminus probatorius est prorogandus ut

supra nisi adversarius eas causas non fuisse veras allegaverit, et probare contrarium obtulerit. Sed si deferit in probatione huiusmodi allegationis, est non solum in expensis condemnandus, verum etiam per adversa obtinebitur restitutio et e contra si probaverit objecta obtinebit expensas et renovatio commissionis est deneganda.

Et nota quod infinitæ sunt causæ allegandæ ad petendam renovationem commissionis et prorogationem termini probatorii, ut pestis, bellum, mandatum principis, compromissum, incarcerationis partis et paupertas et similia quæ relinquuntur arbitrio boni iudicis, exceptis in his in quibus expresse cavetur, in iure, dandam esse restitutionem.

TITUL. LIV.

De modo allegandi contemptum contra commissarios in non transmittendo processum super examinatione testium.

Licet in omni commissione ad partes pro testibus examinandis assignatur commissariis dies certus ad transmittendum eorum processum (ut in Titulo de petitione & concessione commissionis) tamen si commissarii non curaverint transmittere processum huiusmodi in die assignato ad transmittendum, non possunt vel potius non solent excommunicari; ideo in isto casu non transmissionis processus in die assignato ad transmittendum, Procurator obtinens commissionem ne forte labatur
eius.

ejus terminus probatorius ante processum transmissum, poterit allegare ut sequitur. *Allego Dominum meum debito loco & tempore extraxisse commissionem ad partes ad examinandum testes, &c. ac quod debite presentata fuit commissariis in eadem nominatis & per eos acceptata & juxta tenorem expedita, & quod iidem commissarii saltem N. Notarius per eos in ea parte assumptus non curavit nec curat transmittere eorum processum & quod ad id fuerint debite requisiti, & super praemissis, offero me promptum & probatum ad faciendam fidem, unde eos peto vocandos fore decerni ad respondendum in causa contemptus, vel articulis contemptum concernentibus, nec non terminum probatorium prorogari usque in aliquem diem competentem; Hanc petitionem si Procurator de veritate ejusdem fidei facit, Judex solet concedere, statuendo terminum competentem tam comparitioni commissariorum quam pro prorogatione termini probatorii nisi adversarius inficiatus fuerit dicta allegata & allegaverit & assumpserit in se onus probandi contrarium allegationi praedictae, & si in probatione ejusdem defecerit non solum prius petita per ejus adversarium sunt concedenda verum etiam est condemnandus in expensis retardati processus et nota quod in his incidentibus non requiritur plena & exacta probatio sed solent iudices decernere petita ex sola fide juratoria Procuratoris dummodo apparebit per relationem Registrarii quod commissio fuit debite extracta & hoc juramentum praestandum est non de veritate sed de credulitate juxta informationem quam credit esse veram (*viz.*) quod commissio non fuit Judicibus praesentata.*

Caveant igitur commissarii ad evitandum hanc molestiam quod significant Judici concedenti commissionem per literas missivas causas ob quas non poterant hujusmodi commissionem transmittere in die assignato ad transmittendum.

TITUL.

TITUL. LV.

De productione partis principalis & juramento suo.

Si pars principalis fuerit presens in judicio post responsum Procuratoris sui factum positionibus libelli, ut in titulo de contestatione litis, est producenda in hunc modum, actor, Dominus Judex super positionibus libelli per me in hac parte datis produco hanc partem principalem & peto eam juramento onerari de fideliter respondendo positionibus ejusdem. Tunc Judex dicat Reo; manum libro appone, tu jurabis quod omni affectione, quam propria tua causa geris postposita, fideliter & vere respondebis? positionibus libelli contra te per talem in tali causa in hoc judicio dati, de scientia tua in his quae proprium tuum factum concernunt & de credulitate tua in facto alieno, ita Deus te adjuvet & sacra Dei Evangelia.

Et pars praedicta in testimoniorum quod sublit, juramentum modo et forma quibus fit delatum, osculari tenetur librum Sacro-Sancta Dei Evangelia continentem, quo juramento praestito dicet actor, placebit monere eum ad subeundum examen super positionibus dicti libelli citra proximum juridicum vel ad comparandum in proximo seipsum, propter ejus contumaciam in non subeundo examen excommunicari visurum Judex monemus, et si reus non subierit examinationem ante diem praedictum nec comparuerit eodem die nec allegaverit causas rationabiles ad purgandam ejus

con-

contumaciam in non subeundo ejus examen accusanda est ejus contumacia et in penam ejusdem est excommunicandus ut supra. Et si steterit excommunicatus post denunciationem quadraginta dies, hujusmodi denuntiatio est certificanda et est per judicem de ejus per se verentia in sententia excommunicationis post denunciationem ejusdem Regiæ Majestati significandum et decretum Regium est pro ejus corporis captione obtinendum, nec non in carceribus, donec subiverit examinationem, ac satisfecerit Ecclesiæ pro contumacia seu contemptu, et solverit expensas contumaciae, detinendus est. Sed si pars vel ejus Procurator in die dato pro comparitione partis ad videndum se excommunicari (casu quo non subiverit examen ante diem assignatum) allegaverit causas sufficientes ob quas non fuerit examinatus, utpote quia saepe adivit Registrarium ad effectum subeundi examinationem, et quod Registrarius non potuit vocare ejus examinationi, vel quamcunque aliam legitimam causam: tunc reservanda est pena ejus contumaciae in proximum; vel potius quia in isto casu verè dici non potest eum fuisse contumacem, de novo monendus est ad subeundum examen ut supra, si sit presens in judicio, et si non sit, tunc continuanda est causa in statu quo tunc fuit in proximum diem juridicum, ut si reus ante illum diem non curaverit subire examinationem possit excommunicari in die prorogato, seu continuato, seu in dicto die erga quem reus ad subeundum examen de novo monitus fuit.

TITUL. LVI.

De decreto personali contra partem principalem ad respondendum positionibus libelli.

Actor cavere debet ut post litis contestationem procuret quam cito possit responsa partis principalis adversa, positionibus, libelli ut si ejus intentio fuerit ex adversarii confessione fundata, procedere possit ad conclusionem & sententiam in causa sine testibus, vel si ex hujusmodi responsis in aliquo articulo, fuerit relevatus, poterit super cæteris articulis producere testes, & ita exonerare clientem suum ab onere probandi articulos confessatos; decretum hujusmodi ex parte principali curare debet actor concipi, et sub sigillo Judicis communiri et exequi contra partem ream eoque executo concipere certificatorium in dorso ejusdem et illud die comparitionis exhibere. Et si reus comparuerit eum producere ut supra in titulo. *De productione partis principalis, &c.* Et si non comparuerit accusare ejus contumaciam et petere eum excommunicari ut supra in titulo, *De exhibitione citationis coram Judice, &c.*

TITUL.

TITUL: LVII.

*De commissione ad partes pro examinatione
partis principalis.*

AD parcendas vel minuendas expensas partium litigantium solet Judex concedere commissionem ad partes adjurandum, & examinandum partem principalem, præsertim habitantem in longinquis partibus, nullis diebus statutis, nulloq; certo loco constituto sed quibuscunque diebus et ante talem diem constituendum per Judicem, juxta loci distantiam habitationis rei à loco Judicii, et dies etiam ad transmittendum hujusmodi responsa est assignandus, erga quem diem, seu potius subsequenter, nam in nulla parte diei ad transmittendum pars dicitur contumax, quoniam totus dies debetur. Actor curabit certificatorium dicti decreti continuari, ut si pars non curaverit subire examen, et responsa transmittere, possit excommunicari.

K

TITUL:

TITUL. LVIII.

*De necessaria protestatione partis reæ tempore
productionis suæ.*

Aliquando producuntur partes principales super petitionibus criminosis & captiosis, quibus de jure non tenetur respondere ut in causis diffamationum, correctionum, perjurii, necessarium est in his & similibus causis ut producti protestentur ut sequitur, in præsentia *N.* protestantis quod non intendit respondere alicui positioni criminosa aut captiosa, aut si contigerit se alicui hujusmodi positioni respondere petentis ut eadem responsa habeantur pro nullis & non factis, si hæc protestatio in his casibus omissa fuerit, recedit respondens à beneficio juris sibi in hac parte competente.

TITUL. LIX.

*Cujus sumptibus commissio pro parte principali
sit concedenda.*

Si persona privilegiata sit provocata ad iudicium, fiat commissio communibus expensis (*viz.*) actoris & Rei; sed si persona privilegiata provocet & litiget, tunc fiat commissio expensis privilegiatae, sed his diebus ut sumptibus parcatur; solet iudex nullâ allegatâ causâ concedere

concedere commissionem ad examinandum partem principalem nullo modo privilegiatam, si hoc ab eo petatur, in quo casu petens commissionem integras expensas præstare tenetur, in causis tamen matrimonialibus, Judex non solet decernere commissionem pro examinatione partium principalium; sed cogentur partes Rex personaliter & judicialiter comparere & Judicis examen subire ut possint in casibus de jure præmissis, in locum aliquem sequestrari (ut titulo, *De hujusmodi sequestratione* specialiter scripto apparet) donec fuerint examinata: super libello.

TITUL. LX.

De modo petendi decretum in negotio contemptus & primo in causa matrimoniali.

PROCURATOR qui cupit decretum & citationem decerni in causa contemptus, concipere debet schedulam summarie continentem causas contemptus, quam schedulam advocatus in causa solet publice legere in Judicio sub hac verborum forma conceptam, Reverende Judex; ab hac inclita curia emanarunt literæ quædam citatorię & inhibitorię ad instantiam cujusdam *N.* contra *M.* ad respondendum dicto *N.* in causa matrimoniali atque ad inhibendum eidem *M.* mulieri, ne (lite pendente) contrahat aliunde matrimonium; ac quod si forsân alias contraxerit quod illud in facie Ecclesiæ solemnizari non procuret sub pena contemptus vel juris, & quod hujusmodi literæ inhibitorię fuerunt in eandem *M.*

debitè executæ juxta vim, formam, & effectum earundem, quodque vestris literis inhibitoriis & executione earundem non obstantibus, ipsa post executionem earundem in contemptum juris & jurisdictionis vestræ non ferendum matrimonium quoddam prætextum de facto contraxerit, cum quodam O & illud in facie Ecclesiæ solemnizari, seu potius profanari curavit: unde peto ipsam vocandam fore decerni ad comparandum quocunque die competente, per dominationem vestram assignando, ad respondendum personaliter certis articulis contemptum vestrum (Domine Judex) & jurisdictionis hujus curiæ concernentibus, tunc Judex: decernimus eam vocandam fore personaliter prout petitur erga talem diem.

TITUL. LXI.

De allegatione contemptus in aliis causis.

Concipienda est schedula & legenda per advocatum ut supra, sub his verbis: Reverende Judex; emanarunt ab hac inclita curia literæ citatoriæ ad instantiam cujusdam N. contra M. ad respondendum dicto N. in causa defamationis vel tali causa, quodque hujusmodi literæ citatoriæ fuerunt communiter sigillo vestræ curiæ & pro debita executione earundem fuerunt traditæ L. mandatorio vestro in hac parte legitime constituto, & quod idem vester mandatarius hujusmodi mandatum in indictum M. fuit Executum, & quod idem M. hujusmodi mandatum è manibus dicti vestri mandatarii violentè in contemptum vestrum, curiæ, & jurisdictionis

omis vestra, non ferendum, eripuit & illud lateravit, & etiam contra eandem mandatarium (ratione & tempore executionis huiusmodi mandati, non solum verba convitiosa protulit, verum etiam eum verberavit, ac baculo percussit (vel aliquid aliud juxta rem gestam perpetravit ita tamen ut semper addatur) quod hoc factum fuit ratione executionis mandati Judicis & in contemptum juris Ecclesiastici & jurisdictionis ejusdem, (nè forte dicatur hoc negotium spectare ad forum seculare) unde peto (ut supra in precedenti titulo) Judex etiam decernet ut in eodem:

Nota quod iste contemptus non est puniendus coram iudice Ecclesiastico quia præmissa fecit contra pacem Dominae Reginae sed quia fecit in contemptum Judicis & jurisdictionis Ecclesiasticae, nam poterit etiam puniri propter pacem violatam per Judices seculares, & per Iudicem Ecclesiasticum pro contemptu Judicis, & jurisdictionis Ecclesiasticae, quia unum & idem crimen puniri poterit diversis modis seu respectibus, in utroque foro, ut in casu injectionis manuum violentarum in Clericum & in diversis aliis casibus.

TITUL. LXII.

De modo procedendi in causa contemptus.

ERga diem relationis citationis Procurator hoc negotium contemptus promovens, curabit causas contemptus scribi in articulis concipiendis nomine Judicis per viam objectionum utpote.

In Dei nomine Amen, Nos N. officialis, &c. (recitando Judicis stilum ministrantis interrogatoria) tibi M. articulos

ticulos capitula sive interrogatoria omnia & singula contemptum nostrum & jurisdictionis Ecclesie concernentia, ex officio nostro mero (vel ad promotionem O Si Judex nolueris procedere ex suo mero officio) objicimus & articulamur te plenum planum & fidele dare responsum mediante tuo juramento.

TITUL. LIII.

De datione sive exhibitione articulorum in causa contemptus.

SI Judex intendit procedere ex officio mero, tunc assignabit aliquem procuratorem suae Curiae in promotorem necessarium officii sui; qui dicet, *accepto in me onus promotoris officii Domini Judicantis, & do articulos & peto procedendum fore summarie ac de plano; Tunc Judex; decernimus.* Et tunc producenda est pars principalis super hujusmodi articulis si fuerit praesens in judicio. Sed si Judicis officium fuerit promotum per voluntarium promotorem, vel ejus Procurator (exhibendo primo ejus Procuratorium pro dicto voluntario promotore) dicet, *do articulos, & super hujusmodi articulis produco partem principalem praesentem in judicio, quam Judex juramento onerabit de fideliter respondendo dictis articulis citra proximam Curiam & monebit eandem partem ad comparendum in proximo ad recognoscendum ejus responsa, hac recognitio solet fieri in praesentia Procuratoris partis promoventis officium.*

Et

Et nota quod, in istis negotiis contemptus sive ex officio mero sive promotus, non licet alicui Procuratori comparere pro contemptore nec alicui Advocato advocare per eodem nisi prius factis responsis partis Reæ: Nec tunc, nisi primo petita & obtenta licentia Judicis: Nec habebit Reus copiam articulorum prædictorum antequam fuerit examinatus super eisdem.

Hic tamen notandum est, quod licet supradicitur quod si Promotor voluntarius non sit præsens in Judicio ad dandum articulos, quod ejus Procurator exhibendo primum ejus Procuratorium pro hujusmodi Procuratore dabit eosdem; tamen dubito utrum in isto casu voluntarie promotus, aut causa correctionis promotus originaliter ad alicujus instantiam, promotor voluntarius possit constituere Procuratorem ante lites contestationem; quia promotor voluntarius, licet habet interesse sufficiens, ad promovendum & in hoc casu implorandum Judicis officium, ut peccatum puniatur, quod quidem publice interest. Tamen quære utrum hujusmodi promotor voluntarius possit Procuratorem ad lites constituere ante lites contestationem, & utrum acta & gesta per talem Procuratorem valent. Sane credo quod non valent, ad hoc inductus sum: quia circiter ab hinc quinquennium ad instantiam partis, Ego communi errore ductus nomine Procuratorio dicti promotoris dedi articulos, & lis fuit per aversum Procuratorem ad meam petitionem contestata; Quibus sic gestis dubitavi utrum hæc per me nomine Procuratorio dicti promotoris gesta valerent. De hac igitur questione consului duos Advocatos in dicta causa salariatos, quorum unus (mea sententia fuit nemini secundus) qui primo de hac questione dubitantes per diem unum aut alterum deliberarunt. Deinde mihi retulerunt omnia gesta per me nomine Procuratorio ante
lites

litis contestationem fuisse nulla. Uode ego eorum consilio & mandato omnia per me nomine Procuratorio dicti promotoris gesta judicialiter subduxi & pro subductis haberi petii (& obtuli me promptum ad solvendum quascunque expensas ratione nullitatis hujusmodi & injuste vexationis debitas & per Judicem taxandas) quam subductionem Procurator adversarii acceptans obtinuit partem meam condemnari in expensis, & Judex easdem ad quadraginta solidos taxavit quas statim numeravi, & illico promotor voluntarius personaliter præsens in judicio dedit articulos alias per me datos in præsentia Procuratoris Rei, & petiit responsum dari eisdem. Et tunc facta litis contestatione dictus promotor voluntarius constituit me in ejus Procuratorem: & postea obtinui in eadem causa sententiam cum expensis & publicam poenitentiam parti Reæ injungi. Igitur de hac questione consule peritos Advocatos.

TITUL. LXIV.

*De modo procedendi in causis contemptus factis
responsis Rei.*

SI Reus fateatur contemptum objectum tunc Procurator promotoris officii facta recognitione responsionum partis principalis primo acceptabit hujusmodi responsa quatenus faciunt pro parte sua, & officii Domini Judicis, & dicet, Allego intentionem Domini Judicis & mei promotoris officii sui deductam in articulis contemptus esse sufficienter fundatam ex responsis

sis partis Rea, referendo me ad articulos responsa & jura: Quare peto eum pronunciari pro contemptore, & penitentiam sibi injungi, & in expensis hujus litis condemnari, ac jus & justitiam fieri & ministrari: Huic petitioni dissentiat Reus & inficietur allegata promotoria. Tunc Judex assignabit ad audiendam voluntatem suam super hujusmodi petitione ad audiendum ejus finale decretum in proximum, vel Judex poterit si vult in ipso die in quo Reus recognovit ejus responsa, si ex eisdem intentio officii fuerit fundata (facta petitione prædicta promotorem officii pronunciare eum pro contemptore & injungere ei penitentiam, & condemnare eum in expensis. Nam nota ut supra, quod hujusmodi causæ ex stilo Curiae & Statutis antiquis ejusdem sunt summaria causæ (saltem procedi solent in eisdem summaria) ac raro aut nunquam admittitur defensio contraria confessioni seu probationibus factis pro officio Judicis, quamvis confitens voluerit illam confessionem qualificare vel extenuare, vel contra testes examinatos ex parte officii excipere ut mitius secum agatur quoad penitentiam.

TITUL. LXV.

De modo procedendi in causa contemptus si Reus negaverit articulos.

SI Reus negaverit articulos contemptus, petat Procurator promotoris Officii sive voluntarii sive necessarii terminum sibi assignari ad convincendum Reum, qui est loco termini probatorii. Et facta probatione procedendum est in omnibus ut in causa summaria, & nota ut supra quod

Ita causa dicuntur cause favorabiles, & non requiritur tam directa aut plena Probatio ut in ceteris causis. Nam aliquando statuit solo testimonio iurato ipsius mandatarii, saltem si sit publicus mandatarius ac probus & honestus, praesertim adjectis quibuscumque aliis administriculis seu presumptionibus, & si contemptus probetur, promovens petet terminum assignari ad audiendum discussiones in causa, seu finale decretum. Tunc Iudex facta conclusionem in causa, ut in ceteris causis summariis feret sententiam contra contemptorem ad effectum in proximo praecedenti titulo specificatum, vel poterit Iudex per decretum interlocutorium pronuntiare ut supra.

TITUL. LXVI.

De iuramento partis computantis de minoribus summis non excedentibus quadraginta solidos.

SI quis Executor vel Administrator vocatus fuerit ad reddendum computum ad alicujus instantiam interesse in ea parte habentis: vel si agatur in causa legati, & Reus in eo casu allegaverit insufficientiam bonorum. Si Executor vel Administrator hujusmodi exposuit diversas summas non excedentes summam quadraginta solidorum, hujusmodi summae sunt sibi allocandae solo iuramento computantis in hunc modum, *Compares personneliter N. ac tunc revocationem Procuratoris sui fecit scdm se expulisse omnes & singulas summas minores in computo mentionatas non excedentes summam quadraginta solidorum,*
quare

quare potius, hujusmodi summas sibi allocari ac jus & iusticiam sibi fieri & ministrari. Tunc Judex delato juramento dicto computanti de veritate hujusmodi allegationis (viz.) quod exposuit hujusmodi minores summas, & eo prædito per computantem, dicit, Nos allocantis dicto N. computanti omnes minores summas in dicto computo mentionatas, non excedentes summam quadraginta solidorum, dammodo de dolo & fraudulenta divisione contrahi non possit (nam aliquando computantes scientes quod omnes istæ minores summae solent allocari solo juramento, dividunt grossas seu majores summas in minores & particulares summas) & juramentum prædictum præstitum & admissum etiam interveniente Judicis decreto facit plenam probationem, quoad has minores summas ad evitandum expensis faciendas in probatione hujusmodi minorum summatarum, & quia præsumitur neminem velle præstare falsam juramentum ad obtinendum allocationem tam vilis summatarum.

TITUL. LXVII.

De generali juramento computantis super omnibus contentis in computo.

SI in his casibus de computis reddendis aliquis habens interesse ad vocandum Executorem vel bonorum administratorem ad reddendum computum (utpote filius defuncti, legatarius creditor & ceteri, ut in aliis titulis de hac questione specialiter tractantibus apparet) vocaverit Executorem vel Administratorem ad exhibendum verum, plenum & integrum inventarium bonorum defuncti quæ ad ejus manus pervenerunt.

runt, & ad reddendum computum de & super sua administratione in bonis hujusmodi, tenetur illud inventarium exhibere, ac dictum computum personaliter reddere, & (si id ab eo ex adversa parte petatur) juramentum corporale prestare de veritate eorundem non obstante quod alias forsitan inventarium fuerit exhibitum ex officio mero Judicis, & in absentia partis, & computum redditur virtute juramenti partis vel Procuratoris, & nota quod hoc inventarium non est exhibendum sub protestatione de addendo eidem (prout fieri solet in inventariis exhibendis per Procuratores in communi forma & non ad partis instantiam) sed simpliciter & directe pro inventario pleno vero & integro omnium & singulorum bonorum defuncti quæ ad manus hujusmodi computantis pervenerunt, a morte defuncti, caveant igitur exhibentes & computantes hujusmodi nè falsa, & minus integra exhibeant inventaria & reddant computum virtute eorum juramenti, nam si secus fecerint manifestum committunt perjurium, & possit procedi contra eos per Judicem Ecclesiasticum causa perjurii, & Judex poterit eos canonicè punire si convinci possunt de omissione bonorum vel de non expositione summarum petitarum in computo.

Et quamvis in sequenti titulo, & titulo de objectione contra computum, dicitur licere parti adversæ reprobare vel objicere contra hujusmodi inventarium & computum, tamen queri potest utrum pars adversa hujusmodi petens exhibitionem inventarii & computi, & juramentum partis computantis prestari de veritate earundem possit postea (*viz.*) cum computans ad ejus petitionem præstitit juramentum de veritate) admitti ad objiciendum contra hujusmodi inventarium & computum, quia mihi videtur hanc objectionem proponi debuisse ante præstitum juramentum

mentum predictam, per computantem, nam quære
utrum hoc iuramentum sit liti decissorium vel neces-
sarium, ut in cæteris causis ordinariis cum actor pro-
ducit Reum super positionibus libelli.

TITUL. LXVIII.

*In quo casu vocatus ad reddendum computum vel exhi-
bendum inventarium, non tenetur personaliter com-
parere, sed poterit comparere per Procu-
ratorem ad obijciendum quod
non habet actor interesse.*

Quamvis in præcedenti titulo dicitur Exe-
cutorem vel Administratorem citatum ad
reddendum computum vel ad exhiben-
dum inventarium, sive ex officio merc,
sive promoti teneri personaliter compare-
re, & præmissa specificata in præcedenti titulo facere,
tamen si ex tenore mandati originalis citatorii non po-
terit citato constare de interesse partis instituentis hanc
causam, licitum est reo comparere per ejus Procura-
torem ad effectum infra scriptum ac sub forma sequen-
ti; cum Procurator actoris (exhibito mandato prædi-
cto citatorio) accusaverit contumaciam rei citati ad
comparendum personaliter, ad reddendum computum,
vel ad exhibendum inventarium, compareat rei procu-
rator dicendo ut sequitur, exhibeo procuratorium
meum literatorie prædicto reo, ac facio me partem pro
cedem ac allego Dominum meum non teneri nec de
jure cogendum esse ad reddendum computum, nec ad
exhibendum inventarium, nec ad satisfaciendum con-
tentis in mandato prædicto introducto ad instanti-
am V. partis actricis ex eo quod non habet in hac

hac causa interesse, saltem quod non constat illum habere interesse in hac causa, si actor interesse suum de jure approbatum in his casibus allegaverit & sive per confessionem procuratoris sive partis adversæ sive per testes probaverit, reus non solum tenetur satisfacere contentis in dicto relato mandato verum etiam est condemnandus aitori in *expensis* circa hanc probationem interesse factis, è contra si actor defecerit in probatione, reus est demittendus cum suis *expensis*. Limita tamen quod si interesse aitoris fuerit tale de quo reus non habet scientiam saltem probabilem (utpote quia actor *pretendebat* se fuisse creditorem) antequam illud fuerit probatum vel si Reus quamprimum hoc interesse fecerit probatum, nullam proposuerit materiam contrariam aut exceptivam contra hujusmodi testes vel ad eludendam intentionem aitoris quoad interesse hujusmodi, tunc reus quoniam justam habuit causam (de hac quaestione *lisigandi*) excusatur ab *expensis*, sed si proposuerit & defecerit, admonendi tamen sunt procuratores aitoris in his casibus de exhibendis inventariis & reddendis computis, quod si modo præmissis interesse clientum suorum negatum fuerit ex quo ipsi actores ad illud probandum cogentur quod de die in diem (scilicet singulis diebus juridicis) procurent certificarium mandati prædicti (ad reddendum computum & exhibendum inventarium) introducti continuari usque in probationem interesse ut eo probato, possint obtinere reum excommunicari, si non satisfecerit contentis in dicto mandato, nam ut in quarto sequenti titulo dicitur, Executor vel Administrator vocatus ad exhibendum inventarium & reddendum computum tenetur illa personaliter in vim juramenti sui corporalis reddere, ideo si dictum certificarium præfati mandati fuerit circumductum & (ut vocant) discontinuatum pareat non poterit excommunicari non satis faciendo contentis indicto mandato.

TITUL.

TITUL. LXIX.

Quæ persone dicuntur habere interesse ad vocandum Executores vel Administratores ad exhibendum Inveniarum & reddendum computum.

Si legatarius rogaverit Executorem ad solvendum sibi legatum relictum in Testamento & Executor pretendendo se non habere in manibus suis bona sufficientia testatoris ad præstationem huiusmodi legati illud solvere recusaverit; legatarius iste poterit ~~recusare~~ Executorem ad exhibendum inventarium & ad reddendum computum ut ex inspectione eorundem eidem legatario possit constare de sufficientia & insufficientia bonorum defuncti ad solvendum legatum; potest etiam legatarius huiusmodi compellere Executorem ad probandum & justificandum per testes huiusmodi computum.

Et nota quod in isto casu petens exhibitionem computi non est condemnandus computanti in expensis si exhibito & inspecto computo huiusmodi renuntiaverit liti vel ulterius non steterit in lite nec coegerit computantem ad probandum seu justificandum computum per testes sed si petens computum coegerit computantem justificare computum per testes, & facta publicatione totius super computo productorum idem petens computum dederit objectiones contra huiusmodi computum & defecerit in probatione eorundem est condemnandus in expensis computanti. Item legatarius cui residuum bonorum relictum est vel aliqua pars residui

fidui ut possit constare ei quæ & qualis portio sibi debeat
atur habet præcipuum interesse ad vocandum Executo-
rem ad reddendum computum.

Item consimile interesse habet ille cui defunctus fuit
indebitatus ut sciat utrum defunctus habuerit bona suf-
ficientia ad solvendum huiusmodi debitum & si reus
in hoc casu negaverit interesse actoris & allegaverit se
non teneri satisfacere contentis in citatione donec con-
stiterit de interesse huiusmodi prout superius in præce-
denti titulo, actor tenetur allegare & probare interesse
huiusmodi priusquam reus cogendus sit ad satisfacien-
dum contentis dicti mandati:

TITULUS LXX.

*De modo probandi interesse creditoris si interesse ob-
negatum fuerit.*

SI Interesse creditoris negatum fuerit per partem
vocatam ad reddendum computum vel ad exhi-
bendum inventarium, allegandum & propo-
nendum est huiusmodi interesse sub forma se-
quenti *N.* scilicet actor vel ejus Procurator allegaverit
ad omnem juris effectum defunctum fuisse prænominato
N. tempore vitæ & mortis suæ indebitatum in tali sum-
ma, si allegatio huiusmodi pro reo inficiata fuerit,
tunc ponenda est conjunctim & divisim & petendum est
jus & iustitia, & admissio huiusmodi allegationis, qua
admissa in subsidium probationis contentorum in hu-
jusmodi allegatione exhibenda sunt literæ obligatorie
captæ pro debito allegato, adjectis his verbis quod
conten-

contenta in eisdem sunt vera ac habita & gesta prout in eisdem continetur, admittenda est ista allegatio, & si (huiusmodi literis exhibitis) pars rea eas veras esse inficiat fuerit, producendi sunt testes ad probandum sigillationem & traditionem earundem, vel si debita allegata debeantur ex libro mercatorum tunc exhibendus est huiusmodi liber, & allegare & probare tenetur exhibens, eundem librum fuisse librum defuncti in quo quum mercator seu cuius fuerat scribere solebat nomina personarum quæ sibi indebitatæ fuerunt, & hæc probatio sufficit ad probandum interesse allegatum.

Sed dato huiusmodi interesse actoris non posse probari nec per literas obligatorias nec per librum mercatoris admittendus, tamen est ad probandum debitum allegatum per testes, & notandum est quod in hoc casu probationis interesse actoris ad petendum computum reddi & inventarium exhiberi non requiritur tam exacta aut plena probatio prout in cæteris causis in quibus principaliter agitur ad obtinendam causam institutam (viz.) decimas aut legatum; nam in his casibus ad probandum interesse actoris non agitur principaliter pro debito allegato, sed præmissa allegantur incidenter tantum ad probandum quod agens habet interesse ut computus reddatur & non ad recuperandum debitum. Parvi etiam præjudicii est (imo potius commodi) Executoribus reddere computum & exhibere Inventarium; ut latius apparet in aliis titulis, & de huiusmodi computis reddendis & Inventariis exhibendis scriptis. Sed sine omni dubio est quod personæ quibus defunctus fuit indebitatus in hoc casu maxime relevantur quia si per inspectionem computi ac probatione super eodem evidenter eis constare possit Executorem vel Administratorem plenè administrasse bona defuncti frustra instituerit actiones pro debitis huiusmodi recuperandis sic quoque plerumque legatarii ab actioni-

bus in causis subtractionum legatorum se abstinent cum per inspectionem computus appareat Executores in persolvendis debitis totas defuncti facultates erogasse.

TITUL. LXXI.

De alijs personis intercessi habentibus ad vocandum Executores vel Administratores ad reddendum computum & exhibendum Inventarium.

PRedditis personis mentionatis in precedenti titulo addende sunt sequentes Personae item. Si aliquod legatum fuerit relictum minori hunc pater seu proximus consanguineus minoris nomine curatorio (si ita fuerit per Judicem assignatus) ad usum ejusdem potest compellere Executorem ad exhibendum inventarium & ad reddendum computum.

Similiter proximi consanguinei (saltem si pauperes sint) possunt vocare Administratorem defuncti decedentis ab intestato ad exhibendum Inventarium & ad reddendum computum, ut quam primum constare possit Judici de residuo bonorum (solutis persolvendis) fiat distributio alicujus partis ejusdem inter hujusmodi proximos consanguineos juxta Judicis arbitrium, item si defunctus in testamento residuum bonorum suorum non legaverit, nec de eodem quovis modo disposuerit (quamvis ejusdem sui testamenti constituerit Executores ejusdemq; Executoribus ratione & intitu executionis ejusdem, aliquod particulare legatum dederit) non in hoc dicatur nudi Executores & quasi supervisores. Index tam ex officio suo quam ad instantiam pauperum.

In Curijs Ecclesiasticis.

91

perum consanguineorum poterit vocare Executorem hujusmodi ad reddendum computum & compellere eum ad distributionem hujusmodi residui in pios usus vel inter proximos. defuncti consanguineos hoc ab antiquis ita practicari solebat.

TITUL. LXXII.

Quod vocatus ad reddendum computum sive ex officio Judicis sive ad partis instantiam tenetur personaliter comparere.

IN omni citatione ad reddendum computum, vel ad exhibendum inventarium, solet Executor vel Administrator vocari ad reddendum & exhibendum personaliter vel ad comparandum personaliter ad exhibendum, etiam licet vocatus fuerit ad instantiam partis; tenetur igitur personaliter comparere, saltem ita observatum & practicatum fuit in Curia Prærogativa per tempus immemorable; poterit tamen Procurator comparere pro parte citata ad allegandum causas absentiae citatae partis, & causas ob quas non tenetur reddere computum, ut supra in titulo, *In quo casu vocatur ad reddendum computum, &c.* vel quod sit valetudinarius vel septuagenarius vel consimiles causas potest allegare, & quod ideo non tenetur personaliter comparere. Sed ut supra dictum est, si hujusmodi causae allegatae & probatae non fuerint, tenentur vocati in casu predicto personaliter comparere. Ratio est quia in his casibus vel causis de computis reddendis requiritur juramentum personae computantis de veritate ejusdem.

TITUL. LXXIII.

*Quod Executores sive Administratores possunt vocare
proximos consanguineos defuncti, ad vivendum
computum reddi, & literas acquietan-
tiales super plenam admi-
strationem concedi.*

Quamvis Executores & Administratores in
debitis solvendis ac in funeralibus & aliis
expensis & oneribus necessariis exhaus-
erint totas vires seu facultates defuncti
ita ut nulla bona inadministrata penes
eos remanent, tamen omnes consanguinei defuncti,
nec non legatarii & personæ quæcunque quibus defun-
tus obnoxius fuit possunt seperatim & disjunctim,
seu in separatis causis compellere hujusmodi Executo-
res & Administratores ad reddendum computum;
& his rationibus eisdem infinitis expensis gravate. Pos-
sunt, igitur Executores & Administratores hujus-
modi, ad evitandas has expensas & vexationes quam-
primum vocati fuerint per quamcunque personarum
predictarum ad reddendum computum vocare unum
aut alterum ex primis consanguineis defuncti in specie
& omnes alios quoscunque in genere jus aut interesse
in bonis juribus live creditis dicti defuncti habentes aut
habere prætendentes ad comparandum talibus die &
loco, si sua putaverint interesse, ad vivendum verum
& integrum inventarium bonorum defuncti exhiberi,
ac computum de & super administratione sua plena in
bonis dicti defuncti reddi, & etiam exhiberi ac per
testes.

testes super eodem recipi, admitti & in debita juris forma jurati eorumque dicta publicari, ac ulterius in eodem negotio procedi juxta juris exigentiam & causæ naturam, usque ad sententiæ definitivæ prolationem inclusive ferendam cum intimatione (ut supra) in titulo *De intimatione necessaria inferenda in citatione*, & est procedendum in hoc casu in præsentia comparentium si aliqui comparuerint, & in penam contumaciæ non comparentium, & omnia sunt agenda ut in titulo prædicto & in titulo de modo inchoandi, prosequendi & finiendi litem.

Et nota quod admodum necessarius est iste modus procedendi Executoribus & Administratoribus, non solum ut supra dicitur, ad amputandas diversas seu multiplices actiones ad reddendum computum; verum etiam nè mortuis testibus qui potuerunt deponere de solutione debitorum & expositorum, tunc Executores vel Administratores hujusmodi vocarentur ad reddendum & justificandum computum, quod vidi sæpe practicum, adde etiam si Executor vel Administrator hujusmodi computum probaverit & sententiam Judicis obtinuerit, quod integrè & plenè administravit bona defuncti, & quod nulla bona in administrata penes eum remaneant, liberabuntur etiam illius Executores & Administratores à redditione computi de bonis primi defuncti, nam notandum est quod hujusmodi secundi Executores vel Administratores compelli possunt ad reddendum computum de bonis primi defuncti si ejus Executores vel primi Administratores alias non reddiderunt computum nec eundem justificaverint, in quo casu isti secundi Executores vel Administratores carebunt beneficio juramenti de minoribus summis de quo superius tractatur in titulo de juramento partis computantis de minoribus summis, &c. Nam juramentum supra minoribus summis non est deferendum
nisi

nisi parti quæ eas exposuit & ideo dictum juramentum concedendum est dictis primis Executoribus vel Administratoribus, adde etiam quod probationes factæ super computo reddito ad instantiam habentis interesse, non faciunt plenam fidem contra alium aut tertium etiam habentem interesse, saltem si non fuerit vocatus ut supra, in specie vel in genere quia acta inter tales personas non nocent aliis absentibus. Quamvis supra dicitur Executores vel Administratores posse vocare tam in specie quam in genere omnes & singulos, &c. ad videndum computum reddi, &c. & quod hujusmodi Executores vel Administratores liberantur ab ulteriori redditione computi ad instantias partium aliarum, fallit tamen quoad minores interesse habentes, quia eis liberum erit cum ad legitimam ætatem pervenerint, hujusmodi Executores vel Administratores vocare ad reddendum computum, non obstantibus præmissis, quia gesta contra minorem nullo modo præjudicabunt.

TITUL. LXXIV.

*De modo iustificandi seu probandi computum
per testes.*

SI computans petierit in computo debita sibi allocari, oportet eum duo probare, primum veritatem debiti, hoc est, defunctum tempore vitæ & mortis suæ indebitatum fuisse personis mentionatis in computo. Secundo quod idem computans hujusmodi debitum integrè & fideliter perfolvit:

vit. Similiter, si in dicto computo petatur allocatio quarumcunque expensarum litium in foro seculari expofitarum pro debitis testatoris recuperandis, aut in actionibus contra computantem pro debitis fuppositis defuncti institutis, vel pro expensis expofitis in foro Ecclesiastico, in probando testamentum in communi forma, vel forfan in Iudicio contradictorio per testes, vel in actionibus pro legatis cum bona fufficientia non remanent penes Executorem, vel in causa temerariae Administrationis contra temerè administrantes bona defuncti & impediētes Executorem, quo minus eadem administrare possit. Computans in omnibus istis casibus tenetur allegare & probare tales actiones institutas fuisse, & deinde specificare particulatim & probare per testes vel per iuramentum suum, (si summae petita fuerint maiores, id est, non excedentes quadraginta solidos) quas in iisdem exposuit expensas.

Et licet hic obijci potest, quod si Executor fovebat iustas causas in foro Ecclesiastico sive seculari, quod tunc obtinens victoriam obtinebit etiam expensas litis & ideo easdem non esse ei allocandas in computo. Ad hoc replicari potest quod plerumque in his casibus litigantes quamvis obtinuerunt victoriam in causa, tamen non allocantur iis integrè nec vix medietas expensarum expofitarum. Ideo in his casibus probus & honestus computans tenetur integras expensas litium huiusmodi in computo specificare, & deinde fateri quantam summam pro eisdem sibi in dictis actionibus allocari obtinuit, & tunc petere allocationem tantam pro residuo earundem expensarum. Sed notandum est quod in quibusdam casibus superius in praesenti libro specificatis, utpote si Executor vocatus fuerit ad probandum testamentum per testes vel ad reddendum computum, ac agens in his casibus, productis testi-

testibus super testamento & exhibito computo renuciaverit liti, vel ulterius non litigaverit. Executor non obtinebit expensas integras: igitur expensæ in his casibus sunt computanti allocandæ.

Et quamvis supra dicitur computantem teneri probare non solum veritatem debiti sed etiam solutionem ejusdem; tenent quamplurimi ex modernis advocatis quod ad probandum veritatem debiti sufficit exhibitio literarum obligatariarum, & depositio unius testis de sigillatione & traditione earundem, & quod ad probandum solutionem sufficit depositio seu testimonium juratum unius fide digni testis de proprio facto (*viz.*) quod tale debitum in computo mentionatum sit verum & quod ipse testis recipit illud, & juramentum partis principalis suppletorium seu in subsidium probationis, quoad solutionem vero legatorum in computo mentionatorum probare debet computans talia legata (quæ sibi petit allocari) fuisse in testamento defuncti relicta. Deinde solutionem per duos testes seu ad minus per unum testem nempe ipsum legatarium & per juramentum partis principalis suppletorium ad probandum verè talia legata fuisse relicta. Si computans exhibuerit testamentum cum approbatione ejusdem, sigillo Judicis (qui illud insinuavit) communitum, & si Procurator Actoris vel ipse Actor fassus fuerit illud testamentum fuisse per Judicem in dicta approbatione testamenti nominatum, probatum, vel sigillum, eisdem testamento & approbationi ejusdem appositum, fuisse sigillum dicti Judicis approbantis, habetur & admittitur pro plena & sufficienti probatione & non tenetur computans in hoc casu probare per testes dicta legata fuisse relicta.

TITUL. LXXV.

De forma concipiendi computum sive ex officio Judicis sive ad instantiam partis in judicio contradictorio.

IN computo Executor vel Administrator tenetur primum onerare se cum vero valore bonorum defuncti, in Inventario specificatorum (nam in Inventariis solent & tenentur Executores omnia bona jura credita & catalla defuncti inscribere) deinde allocationes sive deductiones in hunc modum allegandæ & petendæ sunt, (*viz.*) Primo, inscribenda sunt debita, in quibus defunctus obnoxius fuit, vel quæ per eum debita fuerunt & si ea sunt soluta ita allegandum est. Si vero omnia debita non sunt soluta, ea tantum sunt scribenda quæ solvuntur deinde onera tam funeralia, quam alia ordinaria quæcunque & expensæ quas computans necessario exposuit, seu exponere coactus fuit in probando testamentum defuncti, sive in communi forma sive in judicio contradictorio, sive in actionibus quibuscunque pro vel contra Executorem ratione executionis hujusmodi testamenti, utpote pro debitis seu bonis testatoris recuperandis inscribenda sunt. in fine vero hujusmodi computi summa totalis expositorum & allocandorum scribenda est, ut ex apparere possit, quæ & qualis summa (allocatis de jure allocandis, & deductis deducendis) remanet in manibus computantis inadministrata.

TITUL. LXXVI.

De modo & forma allegandi insufficientiam bonorum in iudicio contradictoria.

SI bona sufficientia ad solutionem legatorum libellatorum non remaneant penes Executorem tum ante conclusionem in causa, Executor vel Administrator allegabit ut sequitur. *N.* (scilicet pars ipsa computans vel ejus Procurator) ad omnem juris effectum allegat quod ante litem in hac causa institutam Dominus suus plenè administravit omnia & singula bona defuncti, & quod nulla bona defuncti in præsenti remaneant aut remanebant tempore institutionis prætensæ litis in manibus Domini sui, sufficientia ad solutionem legati libellari & petiti. Ponenda est hujusmodi allegatio conjunctim & divisim ac jus & justitia petendum est, admittæque hujusmodi allegatione dandus est terminus probatorius, quia tamen hujusmodi allegatio est nimis vaga, incerta, & generalis, ut examinatore non possit testes super eadem examinare, saltem ut concludentèr probent intentionem proponentis, proponens tenetur eandem allegationem specificare & declarare infra terminum datum ad probandum dictam generalem allegationem in hunc modum, *N.* Specificando allegationem plenæ administrationis alias per eum datam & eandem declarando ad omnem juris effectum exhibuit verum integrum & perfectum computum, de & super administratione sua in bonis defuncti ad omnem juris effectum, allegavit omnia & singula contenta in hujusmodi com-
puto

puto fuisse & esse vera habita, gesta exposita, & erogata modo & forma in computo hujusmodi specificatis; ponenda est etiam hujusmodi allegatio conjunctim & divisim ac admittenda ut supra. Quâ admissâ allegatione facile & sine magnis expensis saltem in, & circa examinationem testium, allegans potest testes suos producere non super computo toto, sed super illa particulari summa, seu debito de quo testes deponere possunt.

TITUL. LXXVII.

Quod computans ad probandum vires & facultates defuncti tenetur in judicio contradictorio exhibere Inventarium bonorum defuncti.

IN titulo (de forma concipiendi computum) dicitur computantem teneri in computo onerare se cum vero valore bonorum defuncti, inventario alias per eum coram Judice (qui testamentum ex quo legatum libellatum petitur approbavit) exhibito mentionatorum. Tamen licet in contradictorio judicio Reus ad sui exonerationem (*id est*) ad probandam quod plenè administravit bona defuncti, exhibuerit computum modo & forma in dicto titulo specificatis conceptum, computans tamen tenetur ad justificationem seu ad probandum onus in eodem computo mentionatum (*viz.*) Talia bona & non plura ad ejus manus pervenisse, potest itaque exhibere veram copiam inventarii bonorum dicti defuncti alias per eum coram Judice approbante dictum testamentum, exhibiti allegando ut sequitur, **N.** in subsidium probationis per eum in hac causa datæ

exhibuit veram copiam inventarii bonorum *M. defuncti* & allegavit hujusmodi copiam fuisse, & esse subscriptum manu propria, *N. Registrarii dicti Judicis*: eundemq; Registrarium fuisse & esse Notarium publicum probum & legalem, & Registrarium ac Registri custodem dicti Judicis ac pro tali communiter dictum; nominatum & reputatum, hujusmodique copiam fuisse & esse fideliter extractam ex Registro prædicto ac concordari cum originali inventario in Registro hujusmodi remanente, illudque originale inventarium fuisse debito tempore exhibitum coram Judice prædicto, ponenda est ista allegatio conjunctim & divisim & admittenda ut supra.

Et quia Procurator partis adversæ est melius instructus quid & qualiter responderet ad hujusmodi allegationem, quam ejus Dominus; juret Procurator præmissa allegans & exhibens quod fideliter posuit eadem allegata, & petat responsa Procuratoris adversæ partis dari hujusmodi allegationi & inventario in scriptis, virtute sui juramenti; quod juramentum idem Procurator præstare tenetur. Si Procurator hujusmodi scilicet partis adversæ fassus fuerit vel crediderit exhibita hujusmodi fuisse subscripta manu Registrarii & eundem Registrarium esse notarium publicum probum & legalem, quamvis forsan negaverit, vel non crediderit cætera contenta in dicta allegatione sufficienter tamen fundata est intentio proponentis allegationem prædictam. Nam cætera contenta hujusmodi præsumuntur esse vera propter fidem Notarii publici. Sed si dictus Procurator juratus de fideliter respondendo allegationi & inventario antedicto inficiatus fuerit, vel in vim juramenti sui respondeat se non credere dictam copiam exhibitam esse subscriptam per Registrarium allegatum, tunc subscripto hujusmodi & veritas allegationis prædictæ probanda sunt, aut per veritum

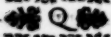

nium in Archivis Registri prædicti (ut in titulo de forma petendi scrutinum) vel per testes præsentés tempore subscriptionis dictæ copię Inventarii ac actus super exhibitione ejusdem & collatione eorundem per Registrarium cum originalibus in Registro remanentibus.

Nam notandum est quod si computans non probaverit per exhibitionem Inventarii antedicti, quæ & qualia bona defuncti pervenerunt ad manus suas (ratione executionis testamenti antedicti) tenetur probare per testes quæ & qualia, quot & quanta bona testatoris pervenerunt ad manus suas, cujus probatio est admodum difficilis & in eo quod adivit hereditatem defuncti probando testamentum, & administrando ejus bona, præsumitur bona sufficientia testatoris pervenisse ad manus Executoris vel per eum constituisse quo minus pervenerunt (quæ præsumptio tollitur si Inventarium fuerit exhibitum, ut supra, Et si ex inspectione Inventarii consiterit bona non sufficere ad solvendum omnia legata allocatis allocandis, & deductis deducendis) incumbit onus probandi Actori plura vel alia bona pervenisse ad manus Executoris ut in titulo sequenti latius apparebit.

TITUL.

TITUL. LXXVIII.

De objectione contra computum:

 Uamvis computans liberatur à probatione oneris, id est, quantitatis ac valoris bonorum defuncti per solam exhibitionem Inventarii modo præmissò, tamen licitum erit adversario in causa legati seu in quacunque alia causa (in qua beneficium plenæ administrationis allegatur) objicere contra hujusmodi Inventarium & computum (*viz.*) quod diversa bona sunt omiſſa ex Inventario & quod quædam alia bona non sunt secundum justum valorem & pretium eorundem æstimata & appretiata, & in hujusmodi objectionibus specificanda sunt bona omiſſa & verus valor non solum eorundem bonorum omiſſorum sed etiam aliorum quorumcunq; ad justum valorem non æstimatorum.

TITUL. LXXIX.

*De beneficio confessionis & judicialis exhibitionis
Inventarii.*

Licet Inventaria non sunt confecta neque appretiata secundum jura Ecclesiastica, nec secundum formam statuti, hujus Regni, tamen ex longo usu per tempus immemorum & ex stilo Curiarum observatur, si bona defuncti fuerint per aliquas personas honestas (vicinos tamen defuncti)

defuncti) appreciata, & in inventarium redacta, ac postea dictum Inventarium debito tempore coram Iudice probante testamentum vel committente administrationem sub juramento partis principalis, seu ejus Procuratoris in ejus animam (observandum est quod hujusmodi juramentum reprobat per constitutiones Ecclesiasticas in *Hibernia*) in debita juris forma fuerit exhibitum quod tunc facit plenam fidem in omnibus causis & Curiis, at exhibens liberatur ab onere probandi veritatem inventarii (scilicet quod defunctus non habuit plura bona) & retorquet probationem de bonis omissis in legatarium seu quemcumque alium pratendentem interesse in bonis defuncti ut in praecedenti titulo continetur.

TITUL. XC.

In quo casu pater seu Procurator partis potest declinare Iudicem Curiae Prærogativam & excipere quod non sit Iudex competens.

SI Executor vocatus fuerit, sive ex officio Judicis sive ad instantiam partis ad probandum aliquod testamentum alias coram Iudice in partibus probatum in communi forma per testes, vel acceptandum vel refutandum onus executionis testamenti, quod Executor differt probare in communi forma, vel si proximus consanguineus defuncti, vel defuncti relicta (ad quos Administratio bonorum ab intestato sit committenda) vocati fuerint ad acceptandam vel refutandam administrationem bonorum defuncti, vel ad dicendum causam quare administratio bonorum ejusdem

dem defuncti non deberet tali scilicet alicui rento-
tiori gradu consanguinitatis etiam aliquando credito-
ri) committi, vel si aliquod testamentum fuerit pre-
batur coram Iudice in partibus, in casu ubi defunctus
(ut ab Actore pretenditur) habuerit bona sufficientia
extra Diocesim in qua mortem obiit ad fundandum ju-
risdictionem Curiae Prærogativæ *Cantuariensis*, & Ex-
ecutor fuerit vocatus ad dicendum causam quare pro-
batio hujusmodi testamenti tanquam, per non Judi-
cem facta, pro nulla & invalida declarari, & cassari
non deberet.

Similiter si administratio ab intestato, cujus com-
missio spectat ad Curiam Prærogativæ (saltem ut per
actorem pretenditur) fuerit coram incompetente Ju-
dice in partibus commissæ, & Administrator hujus-
modi vocatus fuerit ad dicendum causam, quare ead-
em administratio non deberet revocari, & tanquam
per non Judicem competentem commissæ retractari,
vel si ille, qui obtinuit à Iudice Curiae Prærogativæ
litteras administrationis bonorum cujusdam defuncti,
vocaverit alium etiam habentem administrationem
bonorum ejusdem defuncti sibi per Judicem inferiorem
commissam, ad respondendum certis articulis temerari-
am administrationem bonorum dicti defuncti concer-
nentibus, & in similibus causis spectantibus ad cogni-
tionem Judicis Curiae Prærogativæ: in his omnibus
causis si defunctus tamen non habuerit bona sufficien-
tia ad fundandum jurisdictionem Curiae Prærogativæ
at in titulo *De causis tractandis in Curia Prærogativa*
Cantuar. Procurator pro parte citata poterit compa-
rere sub protestatione de non consentiendo in Judicem
tanquam in Judicem parti suæ in hac causa competen-
tem, & allegare ut sequitur (*viz.*) quod *N.* citatus
non teneretur comparere nec satisfacere contentis in
provisio mandato introducto, ex eo quod cognitio
hujus

huius causæ non spectat ad hanc Curiam, pro eo (*viz.*) & eo quod defunctus in dicto mandato introducto nominatus, mortem obiit in tali parochia Diocesis N. & quod non habuit tempore vitæ & mortis suæ bona sufficientia, vel nulla omnino bona ad fundandam jurisdictionem huius Curia extra dictam Diocesim in qua moriebatur. Et tunc Actor tenetur allegare & probare, ut in titulo proximo subsequenti continetur. Nam non præsumitur defunctum habuisse bona extra Diocesim in qua mortem obiit, ac omne testamentum est probandum omnisque administratio committenda est de jure communi coram ordinario loci, & ideo Reus in hoc casu habet pro se præsumptionem juris ideoque incumbit onus probandi jurisdictionem Curia Prærogativæ in hoc casu Actor.

Et nota quod licet supra dictum est Reum debere allegare quod defunctus non habuit tempore mortis suæ bona sufficientia extra Diocesim in qua moriebatur ad fundandam jurisdictionem Curia Prærogativæ prout in dicto in his omnibus, &c. Tamen ne dubitari possit, partem, dictam allegationem proponentem teneri ad eam probandam, Credo tutissimum esse ad evitandas de ea re juris questiones, ut Reus comparens in aliquo casuum prædictorum sub protestationibus hoc solum dicat, se non teneri satisfacere contentis in dicto mandato introducto nisi primo constiterit de jurisdictione huius Curia & Domini Judicis.

TITUL. LXXXI.

*De modo allegandi & probandi jurisdictionem
Curie Prærogativæ.*

SI in aliquo casuum prædictorum jurisdictionis Curie Prærogativæ fuerit negata, & declinata, tunc Procurator actoris seu pars ipsa tenetur allegare quod defunctus mortem obiit in tali Diocæsi seu peculiari jurisdictione, & quod tempore mortis suæ habuit extra eandem Diocæsim, vel peculiarem jurisdictionem, talia vel talia bona, nomina, seu catella extendentia ad talem summam, ut in titulo *De causis tractandis in Curia Prærogativâ*, in tali Parochia; & quod eadem Parochia, fuit & est infra talem Diocæsim (*viz.*) in alia Diocæsi seu jurisdictione, extra quam defunctus mortem obiit, vel peculiarem jurisdictionem, & si hoc fuerit per adversarium negatum, & per allegantem probatum, Reus non solum in expensis factis, & faciendis in probatione jurisdictionis est condemnandus, verum etiam in præsentia ejus Procuratoris adversarius potest petere & Judex decernere juxta contenta in dicto mandato introducto, id est, reum tene-ri satisfacere id quod esset faciendum si objectio contra jurisdictionem Curie proposita non fuisset.

Notandum tamen est, quod expedit Procuratori neganti jurisdictionem Curie Prærogativæ, ut illud agat bonâ & optima fide, nam alias (mea sententia) Procurator ut supra declinans jurisdictionem Curie Prærogativæ committit perjurium quia tempore suæ
admissio-

admissionis in Procuratorem de Arcubus præstitit juramentum quod nunquam faciet aut fieri procurabit aliquid contra privilegia & jurisdictiones Ecclesiæ Christi *Cantuariensis*.

TITUL. LXXXII.

*De dilatione juramenti computanti super minoribus summis
virtute commissionis in partibus*

SI valetudinarius, aut septuagenarius, vel alia persona de jure privilegiata vocetur ad reddendum computum, quamvis personaliter Procurator ejus legitimis in die ad quem citatur ad reddendum computum animo excusandi Dominum suum à quacumq; contumacia allegabit causam aliquam causarum prædictarum ob quam non possit vel non teneatur personaliter comparere aut reddere computum, & si ea non inficiata sit per adversarium, concedenda est commissio ad partes pro juramenti præstatione computantis non solum super toto computo, sed etiam de veritate quarumcunq; minorum summarum non excedentium quadraginta solidos, & statuendus est dies & locus certus pro expeditione hujusmodi commissionis, ac omnia facienda & expedienda sunt in præsentia adversarii seu ejus Procuratoris, seu in pœnam contumaciæ, ut supra in titulo *De expeditione commissionis ad partes pro testibus examinandis*. Sed si ex parte adversa, causa per reum citatum allegata ad excusandum eum à personali comparitione fuerit inficiata, tunc ea est alleganda ac probanda ac probatâ, persona inficiens est condemnanda in expensis, & concedenda est commissio ad effectus

effectus prædictos, & è contra si pars eandem causam allegans defecerit in probatione ejusdem tunc pars sua non solum in expensis condemnanda, sed etiam in non comparendo & satisfaciendo contentis in mandato introducto excommunicanda est.

Caveat igitur Procurator Actoris, in isto casu, ut continetur certificatorium mandati prædicti. (ut supra) introducti usque in proximum juridicum, post diem datum ad probandum causas ob quas Dominus suus non tenebatur personaliter comparere. Et nota quod in actu tempore concessionis commissionis dictæ monendus est Procurator adversarii si interfit ut suum putaverit interesse tempore expeditionis dictæ commissionis, ut si nec ipse nec ejus Dominus interfuerit omnia gesta in penam contumaciarum valeant. Hic demum notandum quod transmissio processu super receptione computus prædicti, & juramento partis computantis de veritate ejusdem tam in genere quam in specie quoad particularer illas minores summas, si Judici hanc commissionem concedenti confiterit omnia debito ordine expedita fuisse atque summas prædictas minores non fuisse fraudulentè aut dolosè in minores summas divisas, tunc præcedente petitione Procuratoris computantis omnes hujusmodi summae minores sunt computanti allocandæ, quamvis hoc non est hisce diebus practicum (id est) transmissa commissione prædicta petitio allocationis minorum summarum, Nam commissarii in partibus non habent potestatem has minores summas parti allocandi, sed tantum ad deferendum juramentum computanti super iisdem, sed utrum expedit ita practitari sit judicium eruditorum advocatorum, scilicet utrum transmissio processu super dilatione juramenti computantis Procurator debeat petere allocationem minorum summarum vel quod eo ipso allocantur per præstationem prædicti juramenti sine Judicis decreto.

TITUL.

TITUL. LXXXIII.

Quando dicitur esse conclusum in causa super aliquo articulo emergente ante finalem sententiam in causa principali.

Multoties contingit quod allegatio non concernens negotium principale datur, sed aliam emergentem causam, exempli gratia: Obicio contra certficatorium cujusdam mandati citatorii (cujus vigore sui excommunicatus quod est fictum falsum fabricatum, ut in titulo, *De objectione contra certficatorium, & de absolutione ab injusta excommunicatione*, vel allegavi compositionem in causa, ac produxi testes super hujusmodi allegatione, ac facta publicatione eorundem testium, allegavi intentionem meam in hujusmodi allegatione fuisse sufficienter probatam, referendo me ad acta & probata, ac petii Dominum meum simpliciter absolvi, ac partem adversam condemnari in expensis factis in probatione dictae allegationis, & Judex in praesentia Procuratoris partis adversae insipientis allegata (hoc est quod probavi intentionem meam) per me esse vera assignavit ad audiendum voluntatem in proximo. Si vero in illo die Judex ad meam petitionem allegantem & petentem, ut prius, assignavit in praesentia Procuratoris partis adversae ad idem in proximo (id est) ad audiendum ejus voluntatem super mea petitione, tunc habinae assignationes seu haec assignatio secunda inducunt conclusionem in causa, quoad hujusmodi articulum emergentem & non licet parti adversae contra dictos testes excipere nec quicquid contrarium allegationi & petitioni antedictae proponere.

TITUL.

TITUL. LXXXIV.

De duplici querela in causa beneficii.

SI Clericus fuit præsentatus ad Ecclesiam, & præsentationem hujusmodi exhibuerit coram Episcopo Diocesano, seu ejus Vicario in spiritualibus generali habente potestatem instituendi, & ab eo petierit se institui, si Episcopus illum instituere & admittere recusaverit potest iste de eo querelari apud officialem de Arcubus, vel Judicem Curie audientie, qui Judices solent rescribere in juris forma, Episcopo ad effectus subscriptos, quod rescriptum dicitur duplex querela.

TITUL. LXXXV.

Quod sit duplex querela & de contentis in eadem.

Duplex querela est concipienda nomine Judicis eandem concedentis, & dirigenda est ut citatio ordinaria dirigatur, & hæc duplex querela primo summarie continebit præmissa notata in proximo præcedenti titulo (*viz.*) talem præsentatum ad tale beneficium vacans petiisse institutionem & Episcopum reculasse admittere, deinde continere debet non solum monitionem, sed etiam citationem & inhibitionem, ut sequitur (*viz.*) primo monitionem

nebit Episcopum, vel ejus Vicarium in spiritualibus generalem habentem potestatem instituendi, quod infra quoddam tempus, utpote infra novem dies vel aliquando quindecim dies *N.* presentatum ad talem Ecclesiam admittat, & instituat, ac sibi iustitiam ministrat, quorum dierum, tres (si novem dies constituti fuerint) vel quinque, si quindecim dies fuerint assignati, pro primo; tres, vel quinque pro secundo, & tres vel quinque pro tertio vel peremptorio termino, ac monitionem Canonicam Judici a quo querelatur assignabit, alioquin lapsis illis diebus & dicto *N.* non instituto, nec iustitia ministrata, citabit Episcopum quod compareat per se vel ejus procuratorem legitimum sufficienter instructum decimo, vel decimo quinto die post executionem hujusmodi duplicis querelæ (si Juridicus fuerit) alioquin proximo die juridico ut in citatione ordinaria, causam rationabilem & legitimam si quam pro se habeat aut dicere sciat, quare ob ejus negligentiam & non administrationem iustitiæ, jus instituendi & induci mandandi dictum presentatum, non deberet devolvi ad Judicem concedentem duplicem querelam, & dictum presentatum per eum institui & induci mandari, dicturus & allegaturus. Inhibendum est etiam Episcopo & ejus Vicario nè (pendente hujusmodi duplicis querelæ negotio indiscusso) quicquam faciat in præjudicium partis querentis sub pena juris. Admodum vero necessarium est ut hæc inhibitiō fiat, nam aliquando Episcopus vel Judex inferior, post executionem duplicis querelæ, & ante relationem ejusdem (saltem diem comparitionis) admittit alium Clericum in maximum præjudicium querentis, ac contemptum præsuperioris.

Quod

Quod si fecerit, majorem contemptum commississe dicitur, quam si id fecisset nulla facta inhibitione: hæc admissio facta post executionem dictæ duplicis quærelæ, ac post inhibitionem antedictam per Iudicem concedentem dictam duplicem quærelam, primo & ante omnia per viam attemptatorum revocanda, cessanda, & pro nulla, & invalida, declaranda est potest etiam Archiepiscopus cujus jurisdictio & autoritas in hoc casu contemptitur, etiam & officialis de Arcubus (ut ex statutis Curie constat) contra Episcopum sic attemptantem procedere in causa contemptus & casus arbitrio Canonice corrigere (etiam si prædictus præsentatus & obtinens duplicem quærelam facta exenatione vite, morum, & religionis, ac doctrinæ, indoneus reperietur) puditis tamen & correctio Episcopi in hoc casu delinquentis referri solet ad ipsum Archiepiscopum.

TITUL. LXXXVI.

De forma executionis duplicis quærelæ & de faciendis per præsentatum.

Primo curabit præsentatus aliquem literatum mandatarium monere Episcopum ad instituendum personam, præsentatum, ad ministrandum iustitiam infra tempus in duplici quærela mentionatum, & etiam eadem inhibere juxta tenorem inhibitionis in eadem duplici quærela mentionata (qua executione facta infra triduum) adhibet præsentatus Episcopum &

& debitâ cum reverentia petet se institui, & iustitiam sibi ministrari, & offerat se promptum & paratum ad subscribendum articulis religionis per Clericos ad quacunque beneficia Ecclesiastica admittendos subscribendis, & de præstando juramentum, de agnoscendo supremam regiam autoritatem juxta statuta hujus regni, in ea parte edita, & de canonica obedientia Episcopo ac aliud quodcunque juramentum licitum & honestum & in hoc casu requisitum. Hoc etiam faciet præsentatus binis aliis vicibus infra dies prescriptos (*viz.*) quolibet tertio die (si novem dies fuerint constituti) vel die quinto si quindecim dies fuerint assignati ad instituendum si saltem poterit habere præsentiam Episcopi, si non possit, de eo debet protestari & testes ad perhibendum testimonium rogare, & si Episcopus infra tempus assignatum non curaverit instituere præsentatum tunc lapsis diebus deliberatoriis, præsentatus curabit Episcopum citari juxta tenorem dictæ duplicis querelæ.

TITUL. LXXXVII.

*De Citatione viis & modis si Episcopus
non possit citari.*

SI Episcopus præsentiam suam subtraxerit à mandatario, vel potius ita aliis urgentibus negotiis impeditus fuerit, quo minus mandatarius possit eum citare, significet mandatarius debita cum reverentia famulis dicti Episcopi quod habet citationem (*viz.*) duplicem querelam ad instantiam N. presentati ad tale beneficium, exequendum, & petat ut possit habere præsentiam Episcopi, &

P

fi

si hoc non possit obtinere, expectet presentatus diem in quo comparuisset Episcopus, casu quo fuisset citatus, & praconizetur, & si per Procuratorem non comparuerit nec satisfecerit contentis in duplici querela, decernenda est citatio viis & modis, ut in ceteris causis, sed ante executionem ejusdem, facienda est petitio per mandatarium, ut possit convenire Episcopum ad effectum exequendi dictum mandatum personaliter, & si non possit, tunc citatio assignanda est foribus exterioribus palatii Episcopi, vel illorum ædium in quibus residet Episcopus vel Ecclesiæ Cathedralis Episcopatus.

TITUL. LXXXVIII.

In quo casu presentatus non tenetur expectare tempus deliberatorum datum Episcopo ad instituendum.

SI Episcopus fuerit monitus per mandatarium, vel rogatus ad administrandum justitiam, & admittendum presentatum, ut supra, & post executionem mandati per presentatum, dixerit se nolle instituere hujusmodi presentatum, vel admittere expresse recusaverit. Tunc mandatarius predictus poterit statim citare Episcopum ad comparendum, ut supra; & presentatus non tenetur expectare dilationem datam in duplici querela, hoc est adire Episcopum, nec citare Episcopum post lapsum dierum assignatorum ad instituendum, ratio est quia tempus erat datum Episcopo ad deliberandum, & ille expresse denegando instituere, recusat deliberatorium tempus sibi datum.

TITUL.

TITUL. LXXXIX.

De certificatorio dicta duplicis querela.

Mandatarius debet certificare parti querelanti, vel ejus Procuratori per literas, aut per subscriptionem in dorso duplicis querelæ, non solum de die executionis monitionis ad instituendum, sed de diebus quibus presentatus petiit se institui, quo die citavit Episcopum ad comparandum, & quo die inhibuit Episcopo, & si Episcopus recusaverit admittere presentatum, mandatarius tenetur etiam illud certificare.

TITUL. XC.

De petitione Procuratoris pro decreto Judicis, cum duplex querela si relata & Episcopus non comparuerit.

In die comparitionis Episcopi, Procurator actoris dicet, exhibeo Procuratorium meum pro V. Clerico presentato ad tale beneficium, ac facio me partem pro eodem & exhibeo mandatum originale cum certificatorio in dorso ejusdem, & accuso contumaciam Reverendi patris *M. Wigo*. Episcopi moniti ad instituendum Dominum meum ad Ecclesiam de R. infra tempus in

huiusmodi mandato specificatum, & administrandum sibi iustitiam, alioquin citari ad comparandum istis die & loco ad dicendum causam quare ob ejus negligentiam jus instituendi eundem, *N.* non deberet devolvi ad hanc curiam, & Dominum Judicem ejusdem; & non curantis nec instituere, nec iustitiam ministrare, nec comparere, nec aliquam causam allegare; quare peto eum reputari contumacem & in penam huiusmodi contumaciæ pronunciari & decerni prout in dicto mandato introducto continetur (id est) pro jurisdictione Curie ac jus instituendi, &c. esse devolutum ob negligentiam Episcopi. Tunc Judex faciet dictum Episcopum publicè, trina vice præconizari, & si non comparuerit nec per se nec per ejus Procuratorem, dicat Judex nos pronunciamus eum contumacem, & in penam huiusmodi suæ contumaciæ pronunciamus jus instituendi *N.* ad dictam Rectorem esse ob negligentiam Domini Episcopi nobis devolutum, atque dictum *N.* ad & in dictam Ecclesiam instituendum, & loci ordinario (*viz.*) Archidiacono vel ejus officiali pro ejus inductione scribendum fore decernimus.

In his casibus (factâ præconizatione prædictâ) solent Judices remittere præsentatum ad examen Archiepiscopi, ut si idoneus reperiatur ille rescribat Judici pro admissione præsentati, tunc edita cautione per instituendum de conservando instituentem indemnem, ratione huiusmodi institutionis juxta usum Registri, in his causis & consimilibus à tempore immemorato, usitatum est quod literæ institutionis sint sigillo Judicis communiendæ & parti tradendæ, & decernendum est mandatum Archidiacono loci pro ejus inductione. Qui Archidiaconus solet & tenetur aut personaliter aut per ejus officialem realiter & actualiter dictum institutum ad huiusmodi beneficium inducere & realem possessionem tradere.

TITUL.

TITUL. XCI.

De juramento per instituendum praestando.

Praesentatus ante ejus institutionem (de qua in praecedenti titulo fit mentio) primo subit juramentum mentionatum in Actu Parlamenti de agnoscendo supremam auctoritatem Regiam, deinde tenetur subscribere articulis religionis mentionatis in dicto statuto, tunc jurabit canonicam obedientiam tum Archiepiscopo *Cantuariensi* & ejus Successoribus, ac (si sit Vicaria) de personali residentia in eadem.

TITUL. XCII.

De modo procedendi in negotio duplicis quarela si Episcopus comparuerit.

Si Episcopus comparuerit, & allegaverit causas sufficientes, ob quas non admisit praesentatam, veluti quod Ecclesia sit plena, de persona alterius incumbens, vel quod praesentatus sit infamis, criminosus, sumoniacus, vel indoctus, ita quod non potest reddere rationem fidei in latino sermone, vel quod habeat aliud beneficium incompatible cum beneficio controverso, tunc procedendum est in eo negotio prout in aliis causis summaris, & utrique parti liceat replicare, duplicare

care, & excipere contra testes ut in cæteris causis summariis, si tandem causæ allegatæ per Episcopum probata non fuerint, pronuntiandum est ut supra per sententiam definitivam vel per decretum interlocutorium pro jurisdictione Judicis, & præsentatus est instituendus (observatis præmissis in præcedenti titulo specificatis) & Episcopus in expensis condemnandus est; Sed si Episcopus objecta præmissa, vel eorum aliqua sufficienter probaverit (ad elidendum actoris intentionem) ob quæ non tenebatur instituere præsentatum, & in non instituendo (quamvis ut supra, monitus) non fuerit contumax, tunc ferenda est sententia eo & præsentatus est in expensis factis ex parte Episcopi condemnandus. Sed si Episcopus noluerit litigare nec litem prædictam defendere, ille Clericus qui beneficium controversum possidet, vel forsan est etiam ad idem præsentatus solet hanc litem in se suscipere, ac comparere & allegare Ecclesiam esse plenam de ejus persona, sed in isto casu (id est, si hæc allegata data fuerint ex parte præsentati & non Episcopi) solet Judex quærelæ pronunciare primo pro sua in hac parte jurisdictione ut supra, ac ius instituendi præsentatum (si nulla præmissorum obviant) sibi est devolutum, & ad curiam suam, quoniam Episcopus nullam allegavit causam ob quam ita non pronunciaretur, faciendâ tamen sunt hæc in penam contumaciæ dicti Episcopi.

Et quamvis supradicitur quod ille qui etiam est præsentatus ad beneficium solet hanc litem in se suscipere, tamen si Episcopus placuerit ac mandatum sufficiens ad hoc dederit; Clericus qui etiam est ad beneficium controversum præsentatus, & qui intendit obtinere admissionem quærelantis, potest nomine Episcopi salariare Procuratorem ad allegandum illas causas contra admissionem quærelantis, & in hoc casu, quia hæc allegantur nomine Episcopi, non est pronunciandum pro

pro jurisdictione Judicis, nisi in eventu probationis aut non probationis hujusmodi allegatorum.

Sed notandum est, quod si causa ob quam Episcopus recusavit prædictum Clericum (qui obtrinit duplicem querelam) admittere, sit, quia etiam alius Clericus fuerit ad idem beneficium præsentatus, hæc causa non est sufficiens & concludens ad excusandum Episcopum à negligentia. Nam si duo Clerici ad unum & idem beneficium fuerint præsentati, Episcopus ad purgandum ejus negligentiam, tenetur procedere ad inquisitionem de jure patronatus, dicitur omnino negligens, si vacante Ecclesia duo præsentati fuerint & Episcopus non processerit ad inquisitionem.

Si tamen Judex (ad quem pro iustitia ut supra querelatur) constiterit, dictum primum Clericum querelantem propter incapacitatem, vel defectus alios non esse admittendum, iste secundus Clericus si exhibuerit literas præsentationis de persona sua factas, ad Ecclesiam controversam & se admitti ad eandem petierit, idoneus reperiatur, admittendus est per dictum Judicem superiorem, & non est committendus ad Episcopum, quia pro hac vice seu vacatione ob negligentiam Episcopi devolvit jus instituendi ad dictum Judicem superiorem. Sed dato causam nullam obijci posse contra primum Clericum, quoad habilitatem ejus personæ, & quod ob negligentiam Episcopi, ut supra, nullam causam allegantis, &c: pronunciatum fuerit pro jurisdictione dicti Judicis superioris, & dato, quod unus Clericorum steterit pro ejus admissione ad dictum beneficium, Judex in isto casu non debet ullum ex dictis Clericis admittere quamvis nihil eis obviat, quia sunt per diversos Patronos præsentati, sed procedere tenetur in negotio inquisitionis de jure patronatus & tunc facta inquisitione hujusmodi tenetur illum Clericum admittere pro quo veredictum

etiam sit latum, denique caveant Clerici respective prædicti quod exhibeant literas præsentationis de personis suis ad beneficium litigiosum infra sex menses à vacatione ejusdem, nè forte lapsis dictis sex mensibus interveniat Episcopus ad quem (ratione lapsus temporis) collatio dicti beneficii spectat, vel alius tertius Clericus cui Episcopus hujusmodi beneficium per lapsum temporis contulit. Nam in isto casu sufficiunt sex menses à die vacationis beneficii (ut fiat lapsus) non obstante litis pendentia antedicta, si patroni vel patronus non præsentaverint vel præsentaverit infra hujusmodi sex menses. Nam non sufficit secundo aut tertio forsan Clerico intervenienti pro interesse suo, in negotio duplicis quærelæ agitato, contra Episcopum, vel primum Clericum præsentatum allegare se fuisse præsentatum sed exhibere tenetur literas præsentationis & petere ejus admissionem & institutionem & tunc non currit tempus.

TITUL. XCIII.

De quærela duplici in aliis causis.

Similiter etiam potest Officialis de Arcubus vel auditor causarum audientiæ rescribere per viam duplicis Quærelæ in quacunque alia causa ob denegatam seu non administratam vel dilatam justiciam, utpote si inferior Judex recusaverit, seu plus justo distulerit probare testamentum per Executorem exhibitum, vel Administrationem committere proximo consanguineo eandem committi petenti, vel commissam

commiffam contra juris exigentiam & formam Statuti revocare, fi hæc petitio facta fuerit tribus feparatis juridicis idque iñtanter, iñtantiu, & iñtantiſſime, Judex ſuperior antedictu poſteſt reſcribere Judici inferiori per viam duplicis quarelæ modo & forma ut in ſequenti caſu, ſi Judex in partibus ſive Epifcopus Diocæſanus vel ejus officialis, vel aliu Judex Eccleſiaſticu assignaverit ad audiendam ſententiam in cauſa quacunq; Eccleſiaſtica per quatuor aut plures dies, ac fuerit informatu per partem potentem ſententiam, tam in facto quam in jure, & tamen Judex inferior noluerit ſeu plus juſto diſtulerit ſerre ſententiam, nec pro parte actrice, nec pro parte rea quamvis ad ferendam ſententiam & adminiſtrandam juſticiantiam ſæpius & iteratis vicibus (*viz.*) tribus diſjunctis diebus juridicis, etiam iñtanter, iñtantiu, & iñtantiſſimè requiſitu, & interpellatu fuerit, uterque Judiciu predictorum nempe de Arcubus & Audientiæ poterit ad petitionem partis gravatæ reſcribere per viam duplicis quarelæ, & monere Judicem inferiorem ad ferendam ſententiam, & juſticiam miniſtrandam infra aliquod tempus competens (*viz.*) infra vel quindecim dies ut ſupra, aloquin citare eandem Judicem ad comparandum quinto, ſexto, vel decimo die poſt executionem, &c. juxta loci diſtantiam hujusmodi Judicis à quo quarelatur, à loco judiciali Judicis ad quem quarelatur (*viz.*) ſuperioris ad dicendam cauſam quare ob ejus negligentiam & non adminiſtrationem juſtitiæ juſ procedendi in dicta cauſa juxta formam retroactorum, id eſt, in eodem ſtatu pro cauſa ſiterit tempore executionis dictæ quarelæ & ferendi ſententiam in eadem, non deberet devolvi ad dictam Curiam & Judicem ejusdem, & eſt in om nibus procedendum ut ſupra, hoc eſt ſi Judex inferior ſit citatu & monitu non comparuerit

nec causam aliquam concludentem ob quam præmissa contenta in duplici quærela non fecerit allegaverit, pronunciandus est contumax, & in penam ejusdem pronunciandum est pro jurisdictione dicti superioris Judicis, & procedendum est in causa juxta formam retroactorum & in casibus prædictis ad probationem testamenti & commissionem vel concessionem commissionis administrationis, & deinde decernenda est monitio, cum quærelatur propter non prolatam sententiam tam pro processu ac contra partem quærela, tam id est, partem adversam ad comparendum aliquo die ad videndum ulteriorem processum fieri in ejus præsentia juxta formam retroactorum & præsertim ad videndum & audiendum terminum assignari aut audiendam sententiam & ad videndum sententiam ferri. Si citatus comparuerit & processus transmissus fuerit, est procedendum ut in cæteris causis juxta formam retroactorum coram Judice ad quem quærelatum est, sed si pars adversa non comparuerit est pro ejus contumaciâ excommunicanda, servatis de jure in ea parte servandis.

Similiter si Judex & Registrarius non curaverint processum transmitti juxta monitionem, sunt excommunicandi ut in causa appellationis. Tamen nota quod si quærelans cupit expeditionem causæ ac juste timet adversarium animo protrahendi litem, nolle comparere, sed potius sustinere sententiam excommunicationis & in eadem persistere per quadraginta dies, poterit obtinere in dicta citatione supra mentionata ad citandam partem adversam ad videndum processum fieri juxta formam retroactorum, clausulam intimationis, quod si citatus non comparuerit tunc Judex intendit procedere in causa juxta formam retroactorum etiam ad probationem sententia definitivæ inclusive, in isto casu citationis & intimationis, Judex potest in penam

penam contumaciae partis citatae procedere & ferre sententiam, ac valet processus.

Similiter Judex superior poterit ad instantiam partis gravatae rescribere per viam duplicis quaelae, si materia vel allegatio concludens fuerit data ex parte actoris, vel ex parte Rei, & Judex in partibus interrogatus instanter instantius, & instantissime, idque tribus separatis diebus juridicis, & interpellatus ad eandem admittendam non admiserit seu admittere plus iusto distulerit de die in diem assignando ad audiendam ejus voluntatem super admissione ejusdem, & ita procrastinando literis plus iusto, potest etiam gravatus in isto casu à dilatione hujusmodi appellare, ac suo loco de hac questione tractatur, sed plerumque partes gravatae in hoc casu ad expensas parcendas, potius capiunt obtinere duplicem quaelam quam inhibitionem, credentes & sperantes Judicem in partibus, velle potius admittere materiam & ministrare justitiam ac ferre sententiam quam ut causa per hanc duplicem quaelam tractaretur coram Judice superiore, ex quo idem inferior Judex admitteret foeda sibi debita & incidentia, prosecutione & discussione hujusmodi causae, nam in casu duplicis quaelae, si Judex monitus administrandum justitiam eandem ministravit, processus non est transmittendus, secus in causa appellationis.

TITUL. XCIV.

Quod Procurator mortuo Domino post litem contestatam non desinit esse Procurator.

SI lis fuerit contestata cum Procuratoribus, & tunc pars principalis fati cesserit, Procurator mortui sive actoris, sive rei, quoniam per lites contestationem factus est Dominus lites, potest litem hujusmodi prosequi, & defendere, as omnia facere, quæ facienda essent, si pars principalis non fuisset mortua, etiam obtinere sententiam diffinitivam.

Similiter, si quis appellaverit à gravaminibus (ut prætenditur) illatis ante sententiam diffinitivam, & Judex appellationis pronunciaverit male appellatum ac causam Judici à quo remiserit, & appellatus coram eodem Judice à quo literas remissorias hujusmodi exhibuerit progredi; juxta formam retroactorum (*viz.*) in eodem statu quo causa fuit tempore interpositæ appellationis) petierit, Procurator hujusmodi appellati potest in præsentia Procuratoris partis appellantis omnia facere agere & expedire proinde ac si non fuisset appellatum omnino. Nam Procurator appellans à gravaminibus, non desinit esse Procurator per appellationem à gravaminibus, ante latam sententiam. Nam mandatum Procuratorum durat usq; in prolationem sententiæ diffinitivæ. Et ideo in hoc casu remissionis appellatus non tenetur vocare partem principalem appellantem ad videndum ulteriorem processum ut supra, Nota tamen quod præmissa locum habent in causis realibus & non personalibus, quia actio personalis moritur cum persona.

TITUL.

TITUL. XCV.

In quibus casibus Procurator Desinit esse Procurator & functus est officio.

Mortuo cliente tuo ante litis contestationem non es ulterius cogendus litigare, nec causam defendere, licet alias exhibuisti procuratorium pro eodem & fecisti te etiam partem pro eodem ac forsitan in tua presentia datus erat libellus cum lis non fuerit contestata; sed adversarius tenetur vocare Executores vel Administratores defuncti allegando ut in tertio sequenti titulo, *De petitione Procuratoris contra Executorem*, &c. continetur. Si Procurator obtinuerit sententiam pro Domino suo & fuerit per adversam partem ab eadem appellatum uterq; Procuratorum functus est officio, & nihil potest peti per unum contra alium Procuratorem, aut in ejus presentia, nisi ipse Procurator contra quem hoc petitus fuerit, de novo, post latam sententiam exhibuerit Procuratorium suum pro Domino suo, quod sæpissime contingit cum procurator appellans comparuerit coram Judice à quo ad allegandum fuisse appellatum, vel quando appellans qui obtinuit in causa comparuerit ad obtinendum decretum ad dicendum causam quare sententia non deberet executioni mandari, ac licet appellatus obtinuerit sententiam remissionis, ac litteras remissionis Judici à quo presentaverit, tamen nihil faciendum est in presentia Procuratoris adversarii, sed vocanda est pars principalis (ut supra) nam post sententiam & appellationem ob eadem, Procurator desinit esse Procurator & functus est officio.

TITUL.

TITUL. XCVI.

*De forma concipiendi sententiam si reus fuerit
mortuus post litem con-
testatam.*

Si adversarius tuus fuerit mortuus post litem con-
testatam, & ante latam sententiam, cave ne
condemnes personam defunctam (licet senten-
tia possit fieri in presentia ejus Procuratoris) in
aliquo quoniam tunc sententia erit nulla, sed concipia-
tur sententia in hunc modum, partem dicti A. in tali
legato vel in expensis condemnandam eandemq; par-
tem ad solvendum, &c. monendum fore decernimus, &
in isto casu post lapsum terminum ad appellandum de
jure indultum, (id est, de jure infra decem & de Sta-
tutis infra quindecim dies) a die late sententiae vo-
candi sunt Executores, vel Administratores ad vi-
dendam executionem sententiae ut in sequenti titulo.

TITUL.

TITUL. XCVII.

IN VOX. IUSTIT

De Petitione Procuratoris contra Executores seu Administratores defuncti ad dicendum causam quare sententia non deberet Executioni demandari.

Procurator qui obtinuit sententiam allegabit quod post litem contestatam vel forsan pendente causa appellationis *N. id est*, pars contra quam lata erat sententia mortem obiit, atque condidit testamentum atque tales constituit Executores, & quod illi testamentum huiusmodi coram Iudice competente probarunt, vel quod *N.* decessit ab intestato & quod administratio bonorum ejusdem defuncti fuit & est commissa *M.* & per eum acceptata, & ideo peto *M.* vocandum fore decerni erga talem diem ad dicendum causam, quare sententia alias in tali causa & inter tales personas lecta executioni demandari & expense taxari non debeant. Et tunc exequenda est hęc sententia, & procedendum est in omnibus ut si pars ipsa non fuisset mortua, ut in titulo, *De forma demandandi sententiam executioni quando appellans, &c.* & de forma demandandi sententiam si pars contra quam lata erat sententia comparere it.

TITUL.

TITUL. XCVIII.

*Quod beneficium plena administrationis possit allegari
post latam sententiam.*

SI in toto processu ante conclusionem in causa reus contra quem petitur legatum non allegavit plenam administrationem bonorum defuncti (*viz.*) bona sufficientia ad solvendum legatum petitum non remanere penes se, nec per eum stetisse aut stare quo minus remaneant, potest hoc allegare post latam sententiam ad impediendam executionem ejusdem, tamen si hoc petatur ab adversario condemnandus est allegans insufficientiam bonorum, in expensis prioris instantiæ propter ejus negligentiam in hoc non prius allegando, & cogendus est ad solvendum easdem antequam audiat, sed fallit tamen, si post latam sententiam & ante executionem ejusdem, Executor in foro seculari condemnatus fuerit in debito computanti incognito ante prolationem sententiæ definitivæ, ita ut tunc ratione hujusmodi condemnationis non remanebant penes eum bona sufficientia ad solvendum legatum adjudicatum, condemnatus potest hoc allegare post latam sententiam, quamvis allegaverit ante latam sententiam plenam administrationem, & in isto casu computans si hujusmodi allegata probaverit, non est condemnandus in expensis prioris litis nec cogendus ad solutionem earundem antequam audeatur vel moneatur, nisi ex parte adversarii probari possit computante ante latam sententiam prædictam

Etiam habuisse notitiam hujusmodi debiti. Nam tum fuit in mala fide hæc non allegando ante conclusionem in causa, & ideo expedit dicto computanti in allegatione hujusmodi allegare, quod citra conclusionem in causa primo habuit notitiam dicti debiti & per hoc evitabit solutionem expensarum usque in finem & eventum probationis aut non probationis dictæ allegationis. Nam si probaverit juramento suo non est condemnandus in illis expensis, Si vero defecerit condemnabitur in expensis tam prioris quam istius instantiæ.

TITUL: XCVIII.

*Modus procedendi in negotio quod dicitur
de jure patronatus:*

SI duo Patroni præsentaverint ordinario respectivè Clericos & Clerici hujusmodi institerint pro eorum admissionibus, & Episcopus admittendo unum rejicit alterum, rejectus, seu saltem ejus Patronus habet actionem contra Episcopum (non in foro Ecclesiastico) sed in foro seculari de quare impedit vel consimilem actionem. Ideo in his casibus Episcopus solet decernere procedendum in negotio quod dicunt de jure patronatus, hoc est statuendus est ab Episcopo dies certus ad sedendum in Ecclesia vacua, & decernenda est monitio contra Patronos præsentantes, & Clericos præsentatos, ad tunc interessendum, ad videndum processum fieri in dicto negotio juxta juris exigentiam, erga diem hujusmodi Episcopus curabit per citationem ad effectum in præsentem, mentionatum, sex Clericos

R

&

& sex laicos et proximis vicinis dictae Ecclesiae, interesse die & loco assignata ad subeundum juramentum de fideliter inquirendo de & super quibusdam articulis eis tunc & ibidem ministrandis inquisitionem juris presentandi ad dictum beneficium concernentibus, et etiam discernendum edictum publicum contra omnes jas ad interesse in negotio dicto habentes vel habere praetendentes ad interessendum die & loco praedictis ad proponendum eorum interesse in ea parte si quod habeant & erga diem comparitionis personarum praedictarum citatarum tam in specie quam in genere, articuli etiam sunt concipiendi, de quibus per jurandos inquirei debet, dictum vero edictum publicum est affigendum foribus exterioribus Ecclesiae controversiae divinorum tempore.

TITUL. XCIX.

*Tener seu effectus articulorum ministrandorum in negotio,
Quod dicitur de jure Patronatus.*

INprimis quis vel qui praesentavit aut praesentabat ultimo ad Ecclesiam de N. ultima vacatione ejusdem, nec non pro duabus vel tribus ultimis seu posterioribus vacationibus dicti beneficii.

Item utrum persona sit persona quae ultimo suo diebus duabus vel tribus vicibus, vel vacationibus praesentavit, vel praesentatum, ad dictum beneficium si praesentatum vel praesentavit propriis titulis eorum.

Item, utrum aliquis ex Clericis praesentatis sit notatus.

tatus aut suspectus de aliquo notario vel famulo crimine vel hæretica aut symoniaca pravitatis, perjurii adulterii, vel ebrietatis.

Item, utrum aliquis ex Clericis presentatis aliquid dederit aut promisit per se, aut per aliquam interpositam personam suo nomine, aut de ejus consensu vel notitia, aliquam pecuniam aut munus aliquod directè vel indirectè ad effectum obtinendi presentationem de persona sua ad dictum beneficium, patrono ejusdem vel alii qui Clericum presentavit aut presentari procuravit & obtinuit.

TITUL. C.

*De modo procedendi in dicto negotio inquisitionis tempore
relati mandati prædicti citatorii.*

M Andata prædicta tam contra Clericos & laicos quam contra personas prædictas tam in specie quam in genere sunt debite aut authentice (*viz.*) aut per juramentum personale mandatorii vel per certificationem authenticam & authenticè sigillatam & scriptam in dorsis mandatorum prædictorum, certificanda, & facta publica proclamatione pro citatis hujusmodi in specie & in genere elique comparentibus procedendum est in dicto negotio in eorum presentia & in præsentia contumacie non comparentium; facta prius pronuntiatione quod sint contumaces juxta tenorem mandatorum prædictorum & tunc laici & Clerici juramento onerandi sunt de fideliter inquirendo.

Super articulis tum ministratis, ac publicè lectis, & eis traditis, ac de referendo eorum veredictum seu iudicium eadem die, vel si causa sit dubia infra biduum, vel triduum, & si juratores seu inquisitores prædicti tulerint veredictum, seu iudicium, talem patronum, seu præsentatum fuisse in possessione præsentandi tempore ultimæ vacationis dicti beneficii, Clericus Patroni huiusmodi si nulla præmissa obviant (id est) quæ in tertio vel quarto articulis prædictis inquisitoribus datis continentur, est admittendus, & hic notandum est quod patroni prædicti solent curare ut interfint tempore inquisitionis prædictæ Advocati, & juris periti, in lege municipali huius Regni ad informandum conscientias juratorum, & ad exhibendum, saltem ostendendum huiusmodi juratis inquisitoribus instrumenta, & evidencias quascunque pro probatione eorum juris in præsentatione:

TITUL. CI.

De recusatione Judicis.

SI quis fuerit conventus coram Iudice sibi suspecto, ac minus indifferente primo & ante omnia facienda est recusatio in scriptis continens specificè causas huiusmodi recusationis utpote quia Iudex est tibi inimicus (& specificandæ sunt huiusmodi inimicitiae) vel quia est consanguineus partis adversæ, vel quia lites & controversiæ inter te & Iudicem recusatum pendent specificando easdem & similia, & conclusionem huiusmodi materiæ recusationis, tenetur recusans referre causas recusationis huiusmodi ad arbitros & ad statim nunciandi sunt ex parte recusantis arbitri duo vel tres prohi viri, & Iudex in isto casu tenetur

tur nominare tot arbitros pro parte sua, & isti, arbitri Judicis fient, & judicabunt de causis recusationis hujusmodi, & si judicabunt causas hujusmodi recusationis fuisse sufficientes, dimittendus est recusans ab observatione Judicis recusati sui que Judicii, si vero arbitrii contrariam tulerunt sententiam (*viz.*) causas recusationis non esse sufficientes, vel potius non esse sufficienter probatas, tunc remittendus est recusans ad Judicem recusatum, sed hic quare in isto casu quis erit Judex in ipsa causa instituta, dicunt aliqui arbitros recusationis si ita sit quare utrum ipso jure facti sunt Judices vel utrum Judex recusatus vel ejus superior dabit hujusmodi arbitris authoritatem procedendi in causa & eandem terminandi.

Sed si Judex ut supra recusatus, non nominaverit etiam pro parte sua arbitros quam primum (saltem antequam processerit in causa) & reus dederit materiam recusatoriam & nominaverit arbitros pro parte sua, & processerit in causa contra reum, omnia per hujusmodi Judicem recusatum gesta, sunt nulla saltem iniqua, & pars recusans potest ab eisdem gestis appellare vel de nullitate eorundem apud Judicem superiorem quarrelari & obtinebit in causa appellationis & quarrelæ hujusmodi, non obstante quod gesta hujusmodi, si non fuissent gesta post recusationem, justa, & secundum juris exigentiam facta fuissent.

TITUL. CII.

De provocatione.

Siquis habet Judicem aliquem, nempe loci ordinarium, suspectum ex causis in precedenti titulo mentionatis, vel ex quibuscunque aliis causis ex quibus iuste timet eundem Judicem intendere procedere contra eum in aliqua causa correctionis, seu quoad titulum sui beneficii si fuerit Clericus, vel in quacunque alia causa ex officio iudicis de verisimili contra eum promovendo, poterit ab eodem Iudice suspecto ad iudicem sepiorem provocare, & se statim, nomen famam, ac bona protectione & tuitioni dicti iudicis superioris submittere & inhicere; Iudex vero in hoc casu superior, si a quocunque Episcopo, ejus officiali, Vicario generali, vel commissario provocetur, dicetur & est Reverendissimus *Canuariensis* Archiepiscopus, vel officialis de Arcubus, vel auditor causarum Curie Audientie *Canuariensis*. Si vero datur tibi ista causa provocandi ab alio iudice inferiore, utpote ab Archidiacono vel ejus officiali, tunc provocare poteris ad Episcopum *Diocesanum* seu ejus officialem principalem.

Licet tamen tibi omisso medio (id est, Episcopo *Diocetano* & ejus officiali principali) immediate provocare ut supra a quocunque Archidiacono vel ejus officiali ad *Canuariensem* Archiepiscopum vel ejus Curias antedictas. Nam statuta huius Regni de modo & forma appellandi adita non habent locum in provocationibus, & si habeant reservatur tamen prerogativa *Canuariensis* Archiepiscopi ut in causis appellationum.

TITUL.

TITUL. CIII.

Quod in omni provocatione, causa provocationis sunt exprimenda, & de intimatione ejusdem Judici à quo provocantur.

Uternamodum appellans a gravaminibus tenetur in appellatione gravamina specificè declarare, ita etiam tenetur provocans in provocatione causas ejusdem specificare alias nihil valet hujusmodi provocatio. Tenetur etiam provocans antequam fuerit citatus ad comparendum coram ordinario suo, sive ex officio, sive ad instantiam partis hujusmodi provocationem intimare Judici à quo provocatur, alias nihil valet hujusmodi provocatio, nec in hoc casu provocatio locum habet, sed tunc facienda & proponenda est recusatio ut supra, & si post intimatam provocationem Judex inferior à quo provocatur processerit contra provocantem omnia sunt nulla, seu saltem iniqua, ut in precedente titulo de recusatione Judicis, & nota quod provocans potest ad majorem cautelam obtinere à Judice superiori ut rescribat Judici inferiori quod hujusmodi provocationem admisit & etiam ab eodem Judice ad quem Provocatur petere ut decernat citationem & inhibitionem ut in causa appellationis; quamvis ut supra dicitur, liceat in casu prædicto ab inferiori Judice ad superiorem provocare tamen quare utrum hæc provocatio valet, si Judex inferior ante interpositam hujusmodi provocationem, decreverit provocantem citandum fore ad comparendum coram eo propter aliquam causarum prædictarum, vel citaverit eandem partem

partem provocantem per edictum publicum, antequam illa provocatio fuerit admissa per superiorem & intimata Judici inferiori, quia in hoc casu videtur recusationem & non provocationem locum habere.

Ego in hoc casu obtinui, quod si citatio Judicis inferioris decreta fuerit in absentia provocantis, & nihil fuerit in eum personale executum, priusquam coram Judice superiori procuraverit, & Judex provocationem hujusmodi admiserit, quod tenet & valet hujusmodi provocatio proinde ac si nulla citatio decreta fuisset, & licet provocans citatus fuerit ad comparandum coram judice à quo antequam hujusmodi provocationem eidem Judici intimavit quod tamen valet hujusmodi provocatio ac provocans poterit in die in quo comparere debuisset dictam provocationem intimare & tunc Judex à quo provocatur tenetur supersedere in causa.

TITUL. CIV.

Quid faciet Judex à quo provocatum, & provocans probare causas provocationis.

Judex à quo est provocatum, adire potest per se vel per Procuratorem Judicem ad quem provocatur & obtinere decretum ad prosequendam hujusmodi provocationem prout in causa appellationis, & si provocans legitime citatus ad prosequendam provocationem non comparuerit, & causam non prosequutus fuerit, causa Judici à quo fuerit provocatum remittenda est, ut in causa appellationis in non prosequendo

sequendo appellationem, & Judex è quo potest procedere contra provocantem sive ex officio mero, vel promoto, vel ad cujusunque partis instantiam, sed si citatus ad prosequendam causam comparuerit & causam provocationis prosecutus fuerit, dandus est libellus, assignandus est terminus provocanti ad probandum, & si probaverit causas sufficientes provocationis suæ, quamvis non omnes in provocatione specificatas, pronuntiandum est eum jussè provocasse & per vocem provocationis hujusmodi, & Judicem à quo provocatum fuit non esse sibi Judicem competentem seu indifferenter potius, nec eum esse eoràm hujusmodi Iudice in ius vocandum, & Judex est parti provocanti in expensis condemnandus, idque merito quia castior factus tam per provocantem tempore provocationis quam ex tenore libelli de causis hujusmodi provocationis eundem Iudicem specialiter tangentibus, & tamen in hac lite persistens fuit in mala fide ulterius in ea parte litigando. Sed si provocans defecerit in probatione libelli, Judex à quo est absolvendus ac pars provocans est remittenda ad ejus iudicium, & condemnanda in expensis integris per Iudicem quovis modo ratione hujusmodi injurationis facit.

S

TITUL:

TITUL. CV.

De preparatoriis sive faciendis necessariis ante institutionem actionis in causa temerariae administrationis bonorum.

Ante institutionem hujusmodi causa temerariae administrationis, ostendat Executor parti conveniendae, in est, parti temere bona defuncti administranti, testamentum defuncti sub sigillo Judicis illud approbantis, similiter ostendat Administrator administrationem sigillo Judicis committentis communitam, ut possit dictae parti conveniendae constare de eadem & etiam coram testibus interpellat dictam partem citandam, ad tradendum sibi bona defuncti in manibus suis existentia, ad finem ut appreciari & in Inventarium redigi possint, nec non ut legata & debita defuncti persolvi, & eadem bona juxta tabulas testamentarias per Executorem vel Administratorem valeant administrari, & testamentum defuncti procedere, & debitum effectum sortiri valeat; si quis in hunc modum interpellatus, bona hujusmodi sine autoritate legitima retinens, illa tradere recusaverit seu plus justo distulerit, tunc gravatus agere potest contra hujusmodi temerarium Administratorem, in causa temerariae administrationis donorum dicti defuncti, vel potius citare partem temere bona praedicta administrantem, ad respondendum articulis animae suae salutem & praesertim impedimentum executionis testamenti, & temerariam Administrationem bonorum defuncti concernentibus, ad promotionem dicti Executoris vel Administratoris objiciendis:

TITUL.

TITUL. CVI.

*Tenor sententia in causa temeraria Admini-
strationis bonorum*

Tenor sententia in his casibus temerarie Admini-
stratoris bonorum talis esse debet, vel
per eandem pronuntiandum est ut sequitur
(viz.) quod talis est Executor vel Admini-
strator bonorum N. defuncti & quod omnia bona defun-
cti cadere debent sub ejus administratione, ad solven-
dum debita, & legata defuncti, & quod talis (scilicet Re-
us) tenet nonnulla bona ejusdem defuncti, praesertim ta-
lia (specificando ea bona quae probantur sive per testes si-
ve per confessionem partis adversae Reum administrasse
sine legitima autoritate) temere administrata, atq;
ex eo impedimento fuit & est quo minus Executor vel
Administratores eadem bona administrare ac de eisdem
inventaria conficere ac debita & legata (si Executor in
hujusmodi causa agat) dicti defuncti persolvere, ac te-
stamentum probare, ac debitum effectum sortiri valeat,
& dictus N. id est, Reus est pronuntiandus incidisse in
sententiam excommunicationis contra hujusmodi per-
sonas latam, atq; esse personam ipso facto excommu-
nicatam, & pro tali publicè denunciandum, & Reus
est in expensis litis condemnandus.

Sed hic notandum est, quod lata sententia praedicta,
modo & forma praedictis, eaque executioni verbali
mandata; Judex non solet decernere monitionem in
hujusmodi temerarium administratorem pro solutione
aut traditione dictorum bonorum temere Administra-
torum, sed facta publicatione seu denuntiatione dictae

sententiæ excommunicationis de jure in casu præmissio-
lata in Ecclesia Parochiali temerarii Administratoris :
si ille prestiterit in hujusmodi sententia excommunica-
tionis per quadraginta dies post denuntiationem, sig-
nificandum est Regiæ Majestati pro brevi Regio de ex-
communicato capiendo, & est virtute ejusdem brevis
Regii in carceribus detinendus, & non est absolvendus
donec restituat bona temere administrata, & satisfac-
cerit Ecclesiæ pro contemptu, ac pertinaci contuma-
cia, procedere tamen potest Judex ad executionem
sententiæ, quoad expensas partis eandem obtinentis pro-
ut in cæteris causis Ecclesiasticis.

TITUL CVII.

*Quæ causæ tangentes matrimonium tractari solent in Curia
Ecclesiasticis & de forma instituendi easdem.*

SI quis matrimonium contraxerit, sed non solem-
nizaverit in facie Ecclesiæ, & mulier negaverit
hujusmodi contractum, agendum est in causa ma-
trimoniali seu sponsalitia, seu potius sponsalio-
rum, & si actor veretur quod mulier (lite pendente)
intendit aliunde matrimonium contrahere, potest cu-
rare ut in eadem citatione inferatur inhibito contra
citandam partem, de (pendente lite) cum alio contra-
hat, vel forsitan prius contractum solemnizari procuret
ut in titulo specialiter tractante de Citatione in hoc casu
plenius apparet, Si matrimonium fuerit in facie Ecclesiæ
solemnizatum, & mulier recesserit à viro, vel è con-
tra si vir repudiaverit uxorem, tunc agendum est in
causa restitutionis obsequii conjugum.

Si quis solemnizaverit matrimonium cum puera, & postea convolaverit ad secundas nuptias, si legitima uxor cupit viro suo restitui, instituenda est lis in causa divortii à vinculo matrimonii & restitutionis obsequiorum conjugum lis tamen instituenda est tam contra superinducentem quam contra superinductam alias sententia divortii lata contra virum (non vocata superinducta muliere) non valet quoad eam nec ei lis huiusmodi præjudicabit quod alias faceret si vocata, & lis prædicta contra utrosque instituta fuisset, quæ dicta sunt de muliere etiam locum habent de viro.

Similiter si mulier superinducta intendit recedere à viro superinducto, ac ut performatio promissi matrimonii inter eam & dictum virum, pro nullo & invalido pronunciaretur agere potest ut solet in causa divortii à vinculo matrimonii & ex causis in proximo præcedenti titulo specificatis expedit ut ea actio instituaturs contra legitimam uxorem dicti viri, præmissa etiam habent contra mulierem.

Si puella quæ infra duodecimum ætatis annum supra tamen septimum annum matrimonium cum minore quatuordecem annis de facto solemnizaverit quam primum ad legitimam ætatem, id est, ad duodecem annum pervenerit, coram testibus & Notario publico (si Notarius adhiberi possit) dissentierit huiusmodi matrimonio & protestata fuerit quod non intendit illud quovismodo ratificare aut in illud consentire sed ab eodem recedere & resilire, legitimè potest ad secundas nuptias convolare; nam per dissensum huiusmodi solemnizatio prioris matrimonii redditur nulla; quæ hic dicta sunt de puella infra duodecimum ætatis annum solemnizante matrimonium locum habent in viro solemnizante matrimonium post annum septimum infra tamen decimum quartum annum,

Solent

Solent tamen personæ in hoc casu ante has secundas nuptias agere contra personam illam cum qua de facto matrimonium fuit solemnizatum (si legitimæ fuerit ætatis) in causa nullitatis matrimonii & obtinere sententiam Judicis pro nullitate ejusdem, sed quamvis supra dicitur personas in casu prædicto solese ante hujusmodi secundas nuptias actionem nullitatis matrimonii instituere ac sententiam pro nullitate ejusdem obtinere, Tamen si ante institutionem causæ hujusmodi dicta mulier solemnizaverit aliunde matrimonium (nulla præcedente sententia) hoc secundum matrimonium valet & legitimum censetur dummodo post legitimam ætatem nullus nec verbis nec actis antecesserit consensus in prius matrimonium prædictum, sed dato mulierem pervenisse ad legitimam ætatem cum vir fuerit adhuc in minore ætate, id est, infra decimum quartum annum ætatis, nam in hoc casu requiritur consensus expressus ut supra, vel institutio actionis pro nullitate matrimonii, quoniam ut matrimonium supra dictum sit perfectum, requiritur mutuus partium consensus, qui adhiberi non possit si altera partium fuerit minor, Ideo ut supra dicitur licite mulier potest ad secundas convolare nuptias, præmissa tamen intelligenda sunt de juvene solemnizante matrimonium infra decimum quartum ætatis annum & non dissentiente quam primum ad legitimam pervenerit ætatem puella tunc in juniore ætate existente.

Si in casu in præcedenti titulo specificato, partes prædictæ matrimonium de facto solemnizarunt in minore ætate quamprimum pervenerint ad ultimam ætatem (i.e.) mulier ad duodecimum & vir ad decimum quartum ætatis annum verbis invicem conjuges appellantes vel factis per literas missarias seu alia familiaritatis & amoris signa & donaria, dictum primum matrimonium quamvis solemnizatum infra annos prædictos ratificaverint,

verint, & approbaverint, præcipue carnaliter cognoscendo vel in uno & eodem lecto decumbando, & tamen his non obstantibus ad secundas nuptias convolaverint, altera partium agere potest contra convolantem ad secundas nuptias in causa matrimoniali & divortii; & si actor in hac causa probaverit consensum in primum matrimonium, verbis vel factisante secundas has nuptias, post legitimam ætatem, obtinebit sententiam divortii a secundis nuptiis ac pro validitate prioris matrimonii.

Si quis contraxerit & solemnizavit matrimonium in gradu consanguinitatis, vel affinitatis, de jure; divino prohibito, & de legibus hujus Regni non permissio, quia hujusmodi copulatio non est matrimonium sed adulterium seu potius incestus, compefit utrique partium causa divortii à vinculo matrimonii, sed potius quia ab initio non fuit matrimonium, causa nullitatis matrimonii.

Si juvenis cum femina tractaverit matrimonium contrahendo vel forsan contraxerit sponsalia de futuro, sed non contraxerit verum matrimonium per verba de presenti, si femina jactaverit & affirmaverit dictum juvenem cum ea matrimonium per verba de presenti contraxisse & eum ejus maritum sequitur ipsius conjugem esse, quod quam sæpissime contingit in maximum præjudicium juvenis aliunde proponentis matrimonium contrahere, juvenis iste potest agere contra hanc mulierem in causa jactationis matrimonii.

Consimilem etiam causam, muliere in casu consimili instituere potest contra virum, & quia matrimonium ordinatum fuit non solum ad evitandam fornicationem, sed etiam ad proles procreandas si matrimonium tale quale fuerit inter virum & mulierem de facto solemnizatum qui omnino inhabiles sunt (non propter ætatem) sed propter aliquod naturale impedimentum

tum ad proles suscitandas, utpote propter impotentiam, frigiditatem, malificentiam & similia quæ ipso jure reddant hujusmodi matrimonium nullum, hæc impedimenta naturalia aliquando contingant tam in muliere quam in viro.

Si maritus fuerit erga uxorem crudelis & ferax ac mortem comminatus & machinatus fuerit, vel eam inhumaniter verbis & verberibus tractaverit & aliquando venenum loco potus paraverit, vel aliquod simile commiserit propter quod mulier sine periculo vitæ cum marito cohabitare aut obsequia conjugalia impendere non audiat, mulier agere potest contra talem virum in causa divortii, seu potius separationis à thoro & mensa propter savitiam, consimilis etiam causa competit viro contra mulierem.

Si mulier cupit divortium seu potius sepeari à viro vel è contra maritus ab uxore, propter adulterium, agendum est ut supra, in causa divortii seu separationis à thoro & mensa.

Si parentes vel amici viri vel mulieris qui interfuerunt solemnizationi vel contractus inter liberos vel consanguineos suos seu alias personas quascunque, vel si sententia diffinitiva lata fuerit pro quocunque hujusmodi matrimonia, de scientia vel credulitate parentum vel amicorum hujusmodi à qua non appellatur vel interposita forsitan appellatione, ea non sit prosecuta sed deserta tamen parentes & amici dicte feminae ipsam aliquando iavitam ita custodiunt & detinent quamvis citari ad respondendum in causa matrimoniali, vel post latam sententiam ad solemnizandum matrimonium adjudicatum vel conveniri possit vel verbis & communicationibus conatus perfundere puella ut matrimonium alias in eorum presentis contritum vel ut supra, adjudicatum negaret ac mentem & amorem à viro hujusmodi alienaret & aliquando ut ad alia vota convolaret

convolare sollicita, tunc ille qui matrimonium cum dicta puella contraxerit, agere potest in causa impedimenti matrimonii contra parentes, vel amicos prædictos, & probatis præmissis, corrigendi & puniendi sunt juxta juris exigentiam & Judicis arbitrium & condemnandi sunt in expensis, similiter in omnibus de juvene, si famina fuerit actrix.

TITUL. CVIII.

De modo procedendi in causa jactitationis matrimonii, & de tenore sententiæ in eadem causa ferendæ.

CAUSA jactitationis matrimonii est causa plenaria, ac sapit naturam causæ diffamationis seu quasi, & est in eadem causa procedendum ut in causa diffamationis, hoc excepto, quod in hac causa jactitationis Reus cogendus est ad respondendum positionibus libelli, quamvis nulli testes producti fuerint super eodem, secus in causa diffamationis ut suo loco tractatur, si igitur actor probaverit sive per confessionem Rei, sive per testes Reum dixisse seu jactitasse se matrimonium cum actore contraxisse vel actorem ejus uxorem fuisse & Reus non allegaverit & probaverit se juste ita dixisse & jactitasse, quia revera matrimonium non fuit inter eos per verba de præsentis contractum ferenda est sententia pro actore, Reum temere & injuste dixisse & jactitasse se matrimonium cum Actore contraxisse & silentium perpetuum in ea parte est Reo imponendum & etiam est in expensis actori condemnandus.

TITUL. CIX.

*De forma allegandi & justificandi jactitationem ante
litis contestationem & de tenore sententia si Reus
justificaverit jactitationem.*

SI Reus vocatus, ut supra in causa jactitationis matrimonii intendit justificare jactitationem libellatam, id est, quod verè & justè dixit, & jactitavit se matrimonium cum actore contraxisse, proponere potest materiam sive allegationem justificatoriam seu defensivam, in die dato seu assignato Reo, seu ejus Procuratori ad respondendum libello ante contestationem litis seu loco contestationis litis sub hac forma. Ego *N.* id est, Reus seu Rei Procurator respondendo libello, alias in hac causa dato, do materiam sive allegationem loco, responsionum atque respondeo allego potestor & cetera facio prout in materia sive allegatione hujusmodi continetur sub protestatione de nullitate ineptitudine nimia generalitate obscuritate & indebita specificatione dicti libelli contestor litem negative ad eandem. Quoniam justificatio jactitationis hujusmodi proposita & allegata fuit tempore & loco contestationis, litis si Reus probaverit se justè jactitasse (id est,) se matrimonium per verba de praesenti cum Actore contraxisse, pronunciandum est in una & eadem sententia non solum actorem defecisse in probatione libelli, saltem ad effectum in eodem petitum (scil.) ut pronunciaretur Reum in Actorem defuisse & injustè jactitasse se matrimonium cum actore contraxisse,

contraxisse, & silentium eidem Reo imponendum esse, verum etiam pronunciandum est pro hujusmodi matrimonio allegato prout pronunciari solet in causa matrimoniali originaliter instituta; Si vero Reus defecerit in probatione justificationis hujusmodi tunc e contra pronunciandum est Actorem probasse libellum. ac Reum defecisse in probatione materiae justificatoriae jactationis allegatae, & silentium est Reo imponendum quoad contenta deducta & petita in materia justificatoria, dimittendus est etiam actor quoad petita hujusmodi in materia data per Reum, & Reus est condemnandus in expensis totius litis.

TITUL. CX.

*Quod Reus in causa jactationis matrimonii possit dare
& proponere materiam justificatoriam jactationis,
post litem contestatam, & deinceps
sententia in eadem causa.*

Quamvis supradictum sit, proponi posse materiam justificatoriam jactationis in die assignato ad respondendum libello ac loco litis contestationis, Reus tamen potest hujusmodi materiam proponere post litem contestatam, ad elidendam intentionem Actoris, ita tamen ut proponatur ante publicationem testimonii Actoris super libello, nam tunc obstat exceptio quod materia directe contraria non sit proponenda post publicatas attestations & percontatas per Reum sed quare utrum non obstante publicatione & percontatione in causa matrimoniali materia quamvis contraria proponi possit. Si Reus in hoc casu justificaverit jactationem.

tationem, id est, plene probaverit contractum matrimonialem inter eum & Actorem obtinebit tantum sententiam absolutoriam (*viz.*) Actorem defecisse in probatione libelli & Reum esse dimittendum & absolvendum ab impetitione Actoris, Tenent tamen Advocati annis retroactis ac etiam ita communiter fuit practicum quod in isto casu in hoc titulo mentionato, (*viz.*) Si Reus probaverit matrimonium quamvis per eum post litis contestationem allegatum, obtineret sententiam in proximo precedenti titulo. Quoniam justificatio mentionata quamvis supra dicitur materiam predictam esse proponendam ante publicationem testium, ne obiiciatur quod non sit admittenda, quia publicatio testium supra libello obstat, si tamen in libello nec dies nec locus certus in quo verba jactationis proferri praestenditur sit scriptus sed generaliter talibus mensibus, numerando diversos ac in tali vel tali loco ut in his casibus solet fieri, materia directe contra praedicta proponi potest, quia per illam generalem allegationem Reus non potuit se defendere (quod alias facile possit post publicatas attestaciones.) Nam tunc si testes deposuerint quo tempore ac quo in loco Reus protulit verba libellata, potest probare negativum (*viz.*) absentiam suam eodem tempore ab eodem loco & ejus continuam praesentiam in alio, Nec non per alios testes diligenter attendentes quae & qualia verba Reus protulit numero plures, tempore & loco per testes Actoris depositis praesentes Reum talia verba non protulisse, potest etiam Reus probare se ante temporis prolationis verberum libellatorum, matrimonium cum Actore contraxisse & ideo se juste jactitasse, ut supra.

TITUL. CXI.

*Quod Reus citatus in causa jactitationis matrimonii
potest sive in eodem judicio, sive in alio, institu-
ere actionem contra hujusmodi actorem
in causa matrimoniali.*

Nonnulli ex modernis Advocatis tenent & ita
etiam adjudicari novi, licere citato ad res-
pondendum in causa jactitationis matri-
monii aut in eodem Judicio, aut coram alio
Judice competente (etiam non obstante
quod citatio in causa jactitationis primo emanavit & ex-
e-uta fuit) contra hunc Actorem instituere causam matri-
monialem, retroactis tamen temporibus contrariam
tenebant Advocati sententiam (viz.) Reum non posse
in hoc casu nec in eodem Judicio nec in alieno Judicio
litem in causa matrimoniali instituere, sed teneri ma-
trimonium (si quod cum actore contraxerit) allegare
coram eodem Judice in ipsa & eadem causa jactitatio-
nis matrimonii, & non in alia aut nova causa, his
etiam adducti rationibus, quod si duæ separatae causæ
instituerentur, una jactitationis, alia matrimonialis,
facile fieri potuisset ut duæ contrariæ pronunciarentur
sententiæ, etiam per eundem Judicem (viz.) Si Reus
non allegaverit & probaverit matrimonium in dicta
causa jactitationis matrimonii, quod tunc pronun-
cianda est sententia, ut supra; Actorem probasse libel-
lum & Reum injustè jactitasse, se matrimonium cum
Actore contraxisse, atque silentium in ea parte est Reo
imponen-

imponendum, & è contra si in alia causa, (*viz.*) matrimoniali, Actor probaverit matrimonium allegatum, ferenda est sententia pro matrimonio allegato, inter Reum & Actorem, dicebaturque ab Advocatis huiusmodi, hanc secundam causam dividere continentiam causæ, consule igitur in hac quæstione peritissimos Advocatos, sed dato hanc secundam causam, scilicet matrimonialem posse institui in alio seu eodem Iudicio, quamvis causa jactitationis instituta fuit, Arguendus tamen est iste secundus actor de malitia tali quali, quia videtur se hanc secundam instituisse causam animo malitioso ac onerandi ejus adversarium diversis litibus & expensis. Ut in precedenti titulo; dicitur utraque causa huiusmodi (*viz.*) jactitationis & matrimonii simul & semel ac unis & eisdem expensis tractari potuisset.

TITUL. CXII.

De modo probandi defectus inter Conjugatos ad dissolvendum matrimonium.

AD probandum defectus, de quibus tractatur in titulo *quod causa tangentes matrimonium* &c. Judex ad petitionem partis allegantis impedimenta (si talia sint quæ ex corporis inspectione judicari possunt) compellere potest virum ad exhibendum præsentiam suam, & ad ostendendum in loco aliquo secreto, per Judicem agnato, pugenda sua, seu illos corporis defectus quos mulier objicit (si ex inspectione corporis apparere possunt;) Medicis & Chirurgis peritis, prius judicialiter

cialiter in inpresentia partis adversæ de diligenter inspicendo virum, & de referendo in scriptis eorum judicium juratis, & si medicorum & Chirurgorum judicium sit, quod morbus vel defectus viri fuerit insinabilis & incurabilis & quod in eorum scientia, doctrina, & experientia, morbus aut defectus hujusmodi nulla re aut arte medica curari possit, tamen tenentur in relatione eorum judicii ipsum morbum seu defectum specificare, ne circumveniat Ecclesia. Reus obtinebit in causa. Hoc addito, & allegato ex parte mulieris, quod ipsa sit juvenis & ad procreationem apta, & quod per tres annos in sumul pernoctarunt, & quod quamvis cognosci à marito cupiebat, ab eo tamen cognita non fuit nec cognosci potuit, & si defectus dicti viri (ut profertur) objecti, non possunt directe per medicos & Chirurgo juratos judicari aut decerni, vel forsitan dubia sit eorum relatio quæ allegatur ex parte mulieris, non solum quæ ultimo recitata sunt, Hoc addito, sed etiam quod sit virgo intacta nec à quoquam cognita, & hoc ad probandum judicialiter precedente petitione ex parte mulieris, jurandæ sunt obstetrices & mulieres vetulæ, & in his casibus expertæ & peritissimæ, ad inspicendam mulierem, an vera sint hæc allegata. Hic nota quod si defectus obijciantur contra mulierem, probandi sunt isto modo per inspectionem & relationem harum mulierum juraturarum, & si iudicio hujusmodi obstetricum, & mulierum reperta fuerit virgo, saltem femina intacta, nec à quoquam cognita, & si vir non possit aliquos defectus obijcere contra uxorem ob quos cognosci non possit hæc dictarum mulierum relatio cum iudicio medicorum & Chirurgorum quamvis dubia, una cum cæteris prædictis iudiciis (viz.) in eo quod mulier sit juvenis & quod concubuit cum viro per triennium, ac quod ex aspectu apta & idonea videatur ad procreationem

In Curiis Ecclesiasticis.

procreationem) sufficiunt ad divortium, seu potius ad pronunciandum nullum ab initio matrimonium fuisse inter hujusmodi personas easque ab invicem & ab omni matrimonio & fadere conjugali liberos fuisse & esse.

TITUL. CXIII.

*De tenore sententia in causa divortii seu potius separationis
à thoro & mensa propter Adulterium
sive sevitiam.*

QUamvis in titulo, *Quod causa tangentes matrimonium*, § si Maritus & § si mulier, dicitur in casibus in eisdem specificatis agendum esse in causa divortii sive separationis à thoro & mensa, tamen de jure Canonico legibus hujus Regni in hac parte approbato non licet personis in his casibus, (*viz.*) nec propter adulterium nec propter sevitiam divortiatas aut separatis, ad secundas convolare nuptias viventibus prioribus maritis vel conjugibus, quia vinculum matrimoniale matrimonii semel perfecti non potest ab homine dissolvi nisi morte naturali, Ideo in omni sententia in his casibus lata inseritur hæc clausula dictos *N. & M.* (scilicet partes illas qui cupiunt divortium) ratione adulterii si causa fuit instituta propter adulterium vel ratione sevitie allegatæ & probatæ à thoro mensa ac mutua cohabitatione ac obsequiorum conjugum impensione donec & quousque duxerint invicem reconciliandos & non aliter neque alio modo separamus, & divortiamus (plerumque vero admittitur hoc

hoc verbum divortiamus) solent etiam Judices moderni ad evitandas secundas has nuptias, viventibus prioribus conjugibus, quod est admodum commune, expresse inhibere personis separatis, nè convolent ad alia vota durante vita separatorum, cum admonitione etiam quod innupti, nisi fuerint reconciliati, maneant, Et quoties de hujusmodi nuptiis secundis coram summis Commissariis Regiis in causis Ecclesiasticis vel coram Judicibus Reverendissimis *Cantuariensis* Archiepiscopi querelatur, delinquentes in his casibus puniuntur & corriguntur atque ab hujusmodi secundis nuptiis, seu potius connubiis adulterinis divortiaatur & separantur.

TITUL. CXIV.

*De causis per Judicem perpendis in causis
divortii propter Adulterium*

Quia nostris diebus (suadente Diabolo) quam plurima petuntur divortia propter adulterium, ut eo colore sic separati, valeant ad secundas nuptias convolare, & ut eo facilius hujusmodi divortium obtinere possint, Uxor solet tateri adulterium de quo collusorie accusatur quamvis revera nullum fuerit commissum aliquando etiam maritus, ut ipse aliam possit uxorem ducere aut minis, verberibus, blanditiis aut aliquo alio modo illicito inducit uxorem ad confitendum adulterium quamvis nullum committerat, ad hunc igitur dolum & fraudem obviandum & evitandum solet in his casibus circumspexit Judex secreto semotis omnibus, praesertim marito, indagare amicum mulier eamque sedulo examinare

nare de veritate & causa hujusmodi confessionis ac omnibus etiam viis & modis licitis, veritatem percontari & si dolum & fraudem hujusmodi reperire possit vel saltem de eo aliquam probabilem suspicionem habuerit, solet abstinere à pronuntiatione sententiæ divortii nisi petens sententiam divortii, adulterium objectum probaverit per testes vel saltem, per vehementes præsumptiones vel famam publicam, vel aliter, Judicis conscientiam quod de verisimili objectum, crimen sit verum, informaverit, ex quo credat confessionem dictæ mulieris de adulterio commissio, non emanasse per dolum aut fraudem, caveant etiam Judices de his adulterii voluntariis confessionibus ne persona suppositicia (quod meis diebus bis novi) coram eo ad adulterium libellatum confitendum producat quamvis coram eo allegetur eam esse illius viri uxorem qui divortium petit, huic dolo & fraudi facile obviabit Judex (si de eo suspicatur) curando ut intersint coram eo ante prolationem sententiæ personæ atque fide dignæ notitiam exploratam habentes dictæ confitentis mulieris.

TITUL. CXV.

De causis que impediunt separationem etiam si conventus commiserit adulterium.

Compensatio criminis, (id est,) si Reus probaverit actorem etiam adulterium commississe absolvendus est Reus quoad petita actoris in libello. Similiter si actio divortii propter adulterium sit instituta per mulierem contra virum vel è contra ad obtinendum divortium propter adulterium. Si Reus in hoc casu allegaverit & probaverit

probaverit auctorem ante hanc litem institutam habuisse notitiam saltem probabilem criminis commissi & libellati & tamen postea carnale commercium cum Reo habuisse, Actor non obtinebit sententiam divortii quia in hoc dicitur Actorem hanc injuriam, id est, crimen objectum remisisse & condonasse, probabilis vero scientia in hoc casu dicitur si maritus suspectam habens uxorem de adulterio eam de eodem accusaverit, & illa hujusmodi crimen confessa fuerit, vel testes illi quos maritus in judicio contradictorio ad probandum adulterium objectum produxit, significaverint marito, ante hujusmodi litem institutam se posse deponere seu testificare ex propriis eorum visu & scientia de hujusmodi adulterino, vel si maritus uxorem suam in ipso actu adulterino deprehenderit in quibus casibus, si maritus postea uxorem carnaliter cognoverit hanc injuriam remittit & separandus non est ab ejus uxore; abstineat igitur in hoc casu maritus a thoro mulieris quamvis statim eam ab aedibus suis non repudiaverit, si cupit ab ea divortiar.

TITUL. CXVI.

*De causis que impediunt restitutionem in
causa matrimoniali.*

Probatio quod post contractum vel citra solemnizatum matrimonium ac recessum mulieris a viro, vel contra vir vel uxor commiserit adulterium sufficit ad impediendum restitutionem in causa matrimoniali, in hoc tamen casu si pars Actrix replicaverit & probaverit compensationem vel scientiam

tiam condonationem vel remissionem criminis, ut superius noratur in proximo precedente titulo: obtinebit actor restitutionem petitam. Proponi etiam possunt ad hanc restitutionem impediendam omnes causæ superius mentionatæ in titulo: *Quod causæ agentes matrimonium &c. quæ reddunt matrimonium alias contractum ipso jure nullum.*

TITUL. CXVII.

De modo inchoandi, prosequendi & finiendi litem si Reus non possit citari vel Citatus per Edictum publicum nec per se nec per Procuratorem comparuerit.

SI vir contraxerit matrimonium cum muliere vel è contra, ac cupit agere in causa matrimoniali attamen non possit citare adversarium quoniam aut latitat in Regno aut extra regnum transiit, nè testes quos Actor ad probandum hujusmodi matrimonium habet, satis cederent antequam examinentur hoc modo procedendum est.

Primo Actor impetrabit citationem contra absentem ad respondendum in causa matrimoniali & curabit ut mandatarius citandum perquirat in locis ubi ultimo residebat, aut moram facit ac diligentem faciat inquisitionem apud notos vicinos parentes ac consanguineos partis citandæ, & si pars ita latitaverit quo minus citari possit, certificetur hujusmodi mandatum citatorium, ut in titulo. *De certificatorio citationis, &c.* & petendum & obtinendum est decretum viis & modis ad effectum primariæ citationis, illudque est exequendum & certificandum ut in titulo prædicto.

Si

Si vero, sic citata non comparuerit excommunicetur; & pro excommunicata publice, in Ecclesia parochiali ubi ut præfertur ultimo. residebat, & in una vel altera Ecclesia parentum suorum denunciatur, quibus sic gestis post unam aut alteram heptomadam sequentem denunciationem hujusmodi, compareat actor seu ejus Procurator, & allegat quod adhibuit omnem quam potuit diligentiam, ad citandam partem adversam ad respondendum sibi in causa matrimoniali, & quod ipsa ita latitavit & latitat quo minus possit personaliter citari, & quod ideo curavit eam citari per edictum publicum, & quod illud etiam debite certificari & contumaciam dictæ Reæ accusari fecit, & in penam ejusdem contumaciæ eandem excommunicari obtinuit prout ex actis hujus Curie ad quæ se refert apparet, & etiam quod curavit eandem ream pro excommunicata palam & publice in Ecclesia Parochiali ubi moram facere solebat denunciari, prout ex certificatorio literarum denunciatoriarum hujusmodi excommunicationis; quas etiam actor tunc exhibebit, liquet, & quod præmissis non obstantibus pars rea subterfugit judicium & contumaciter se absenget ab eodem & quod communiter dicitur apud parentes consanguineos & vicinos ejusdem partis quod transiit se ad partes transmarinas nè mandatum vestrum (Domine Judex) in eam exequatur vellis ista contra cum prosequatur, & quod testes quos habet ad probandum contractum matrimonialem sunt senes & valetudinarii (si ita sit) vel quod maxime dubitatur de eorum vita vel saltem nè tractu temporis verba ista formalia contractus, vel cæteræ necessariæ circumstantiæ ejusdem, ut tractatus signorum etiam auri seu anuli datio ac receptio, ac partis ipsius confessio seu recognitio contractus præcedentis labantur ex eorum memoria (quæ admodum labilis est) & ita eorum testimonium periret in maximum præjudicium dicti actoris unde petat ut decernatur dictam ream vocandam fore

ad

ad comparandum infra sexaginta, quinquaginta, quadraginta vel ad minus triginta dies post executionem hujusmodi citationis (si pars citanda sit extra regnum) si juridicus, &c. prout in ordinaria citatione per Edictum publicum tam in foribus Ecclesiae Parochialis re: ubi ultimo residebat, quam in publico excambio Regali tempore cursus mercatorum ibidem ad hos respectivè effectus, (*viz.*)

Ad respondendum *M.* in causa matrimoniali.

Ad videndum libellum dari.

Ad videndum terminum assignari ad probandum eundem.

Ad videndum testes produci, recipi jurari & examinari super eodem,

Ad videndum dicta & depositiones testium hujusmodi publicari,

Ad proponendum quascunque materias allegationes defensiones vel exceptiones contra quoscunque testes in dicta causa producendos si quas proponendas habuerit.

Ad videndum & audiendum terminum & terminos assignari ad audiendam sententiam in causa.

Ad videndam & audiendam sententiam definitivam ferri & promulgari in causa.

Denique ad interessendum singulis sessionibus generalibus in Curia praedicta, tenendis, durante pendentia dictae causae usque ad sententiae definitivae prolationem in eadem causa inclusive ferendam, nec non intimationem fieri dictae parti; quod si ipse die & loco praedictis comparuerit sive non. Index intendit procedere ad receptionem & admissionem libelli, &c. Hic specificè reiterandi sunt omnes effectus praecedentis citationis (ejus absentia seu potius contumacia in aliquo non obstante) Relato hujusmodi mandato feudere citatorio cum certificatorio authentico de & super executione

executione ejusdem, factaeque publica praconizatione trina vice pro parte citata eaque non comparente procedendum est in penam contumaciae ejusdem partis ad omnes & singulos respectivè effectus praedictos, etiam ad probationem sententiae diffinitivae inclusivè, contumacia dicta partis in aliquo non obstante.

Caveat tamen Procurator Actoris ut nihil faciat aut decerni petat nisi in penam contumaciae partis Reae prius accusatae praconizatae & pro contumace pronuntiatae, & ut haec legitimè & juxta juris exigentiam fiant, continuetur de die in diem, (id est,) de juridico in juridicum certficatorium dicti mandati sive decreti primarii citatorii, nam eo circumducto aut, (ut aiunt) discontinuato circumducitur dictum decretum citatorium & nihil potest decerni, saltem ut actus valeat in penam contumaciae reae.

Sed quamvis supradicitur partem ream citandam esse per Edictum publicum ad omnes respectivè effectus praedictos, tamen tutissimum esse arbitror & ita practicatus sum post productos & examinatos testes, denuo modo & forma quibus supra, citare partem Ream ad aliquos particulares effectus ut pote ad videndum testimonium publicationem & ad proponendum exceptiones contra hujusmodi testes (qui nominandi sunt in hujusmodi decreto) vel aliam quamcunque materiam si aliquibus uti aut aliquam proponere voluerit: Nec non ad videndum & audiendum terminum & terminos assignari ad audiendum sententiam & ad interessendum prolationi ejusdem inclusivè cum intimatione etiam ut supra.

Consimilis etiam processus secundus procedendi fieri potest si quis post solemnizatum vel contractum matrimonium scientiam habuerit partem cum qua hujusmodi matrimonium vel contractum fecerit, prius cum alia contraxisse vel solemnizasse matrimonium, nè
(ut

(ut supra dicitur) pereat testimonium testium necessariorum in ea parte.

Sed in his, & omnibus casibus consimilibus notandum est, quod si testes ad probandum libellum necessarii non fuerint producti, vel propter distantiam loci vel aetatem testium, produci non possunt judicialiter in ipso loco (*viz.*) loco ad quem Reus citatus fuit sed quod producendi sunt in partibus vigore commissionis (quia pars Rea non fuit per Edictum publicum citatorum prædictum, citata ad comparendum in aliquo alio loco nisi in loco judiciali, & ideo non est contumax ad ullum effectum extra locum hujusmodi ad quem primo fuit citatus) Actor tenetur de novo citare Ream modo & forma prædictis comparendum in loco ac diebus coram Commissariis assignandis pro expeditione dictæ commissionis, ad videndum testes produci, recipi & jurari super libello prædicto, & processum ulteriorem fieri in & circa expeditionem dictæ commissionis juxta juris in ea parte exigentiam cum intimatione, ut supra.

TITUL. CXVIII.

Quod non licet agere directè in causa diffamationis post annum integrum elapsum à die prolationis verborum.

QUoniam causa diffamationis dicitur esse causa criminalis vel causa mixta (hoc est) partim criminalis partim civilis, si diffamatus non instituerit actionem seu causam diffamationis, & litem in eadem contestari non curaverit infra annum à tempore prolationis verborum, tollitur actio per ipsum anni lapsum, ita sæpius per peritissimos Judices

dicis judicari vidi, & obtinui, nam in eo diffamatus videtur remississe injuriam, saltem ad animum non revocasse, praesertim si diffamans & diffamatus post prolationem verborum diffamatoriorum, & notitiam eorundem, simul se invicem familiariter gesserint in simul bibendo, comedendo, salutando, vel alia signa familiaritatis demonstrando. Si vero Reus intendit uti beneficio hujusmodi exceptionis, nempe lapsus anni, expedit, saltem ita a doctissimis practicum & consultum fuit ad quadraginta annos elapsos, in gravissima causa, atque inter egregias personas praemissa allegare ante conclusionem in causa & referre se ad libellum, tempus litis contestationis ac probationes, & ad jura, Tenent tamen quidem ex modernis advocatis sufficere praemissa ostendere. Judici post conclusionem in causa tempore informationis in causa, Caveat igitur Actor si ex praemissis constiterit, annum intercessisse prolationem verborum & institutionem litis quod proponat ante conclusionem in causa, causas non prosecutionis hujusmodi litis infra annum a tempore prolationis verborum diffamatoriorum, (viz.) causas in sequenti titulo significatas.

X

TITUL.

TITUL. CXIX.

*Quando per lapsum anni non tollitur actio
diffamationis.*

Quamvis ex inspectione libelli, depositionibus testium Actoris, & institutione causæ, appareat annum intercessisse prolationem verborum & institutionem actionis. Si tamen verba diffamatoria prolata fuerunt in absentia Actoris, eoque in remotis partibus forsan extra Regnum, existente, & si quam primum saltem infra annum à reddito suo ad partes seu parochiam in quibus prolata fuerint verba diffamatoria causam diffamationis instituerit, & litem in eadem contestari obtinuerit, non tollitur actio. Si igitur ex depositionibus testium appareat annum elapsum fuisse à prolatione verborum & ante institutionem actionis etiam quamvis nihil deponitur per testes de præsentia vel absentia actoris, ad evitandum in hac parte juris quæstiones, alleget Procurator Actoris causas probabiles ignorantie prolationis verborum (*viz.*) quod tempore prolationis eorundem extra Regnum fuit vel in remotioribus partibus longè distantibus à loco in quo prolata fuerint verba & quod instituit hanc actionem infra annum post ejus redditum ad partes illas, seu Parochiam in quibus prolata fuerunt verba diffamatoria, quibus probatis obtinebit in causa.

TITUL.

TITUL. CXX.

Quod licet agere in causa diffamationis i. d. esse ut diffamans pronuntietur incidisse in sententiam excommunicationis post lapsum anni.

Quamvis diffamatus habeas notitiam verborum diffamatoriorum, non institueris causam diffamationis infra annum a tempore prolationis, & notitia verborum diffamatoriorum, tamen potest post annum lapsum agere in causa diffamationis, allegando in libello constitutionem provincialem, incipientem autoritate vel patris omnipotentis, &c. & quod Reus protulit talia verba, &c. quodque ex eo incidit in sententiam excommunicationis in dicta constitutione latam, in conclusione huiusmodi libelli pendendum est jus & iustitia & ut Reus pronuntietur incidisse in sententiam excommunicationis huiusmodi, probatis verbis diffamatoriis continentibus crimen aliquod in dicta constitutione mentionatum, ferenda est sententia juxta petita in libello, (id est,) partem diffamantem incidisse in sententiam excommunicationis, & pro tali denunciandum esse, condemnandus est Reus in expensis Actoris, & non est absolvendus ab huiusmodi sententia excommunicationis, donec factis fecerit Ecclesie, (hoc est) peregerit penitentiam per Judicem assignandam, qua tam diu persistiterit in sententia excommunicationis, nam sententia excommunicationis in hoc casu lata, afficit partem a die quo prolata fuerunt verba diffamatoria, & sententia in isto casu lata dicitur & est sententia declaratoria facti commissi.

Satisfactio vero Ecclesie, de qua superius mentio facta est, hæc est, Reus convictus primo confiteri debet se Deum graviter offendisse, malitiose proferendo verba diffamatoria contra proximum, & nominabit specificè Actorem ac ipsa verba diffamatoria, deinceps imprimis à Deo, ac postea à parte diffamata, condonationem petere tenetur penitentia, huiusmodi seu potius satisfactio Ecclesie peragenda est aut publicè in Ecclesia Parochiali personæ diffamatae, vel diffamantis, vel aliquo alio loco Iudicis arbitrio juxta qualitatē causæ & personarum assignando.

TITUL. CXXI.

Quod in omni causa diffamationis, instituta vigore constitutionis cujuscunque, ut Reus pronuntietur incidisse in sententiam excommunicationis, causa huiusmodi non sit instituenda ad instantiam partis ut in ceteris causis, sed ex officio Iudicis promoto & implorato pro partem gravatam.

IN ultimo titulo dicitur quod quamvis lapsus sit annus à tempore prolationis verborum, ante institutionem causæ diffamationis, modo alleget in libello provincialem constitutionem in dicto titulo mentionatam: Tamen quia in omnibus ceteris causis Ecclesiasticis, in quibus agi solet contra quemquam, ut pronuntietur incidisse in Canonem seu sententiam excommunicationis in Canone latam, Actores gravati & injuriati in his casibus non solent actiones directas instituere contra delinquentes eorum propriis nominibus, sed tanquam promotores officii

officii Judicis ejusdem in ea parte officium implorando, (exempli gratia) tali iniecit manus violentas in Clericum, ex quo est ipso facto excommunicatus, vel talis rixatus est in Ecclesia, & in eo incidit in sententiam excommunicationis ipso facto, vel talis temerè administravit bona defuncti, vel impedimento fuit quo minus testamenta & ultimæ voluntates defunctorum procedant aut debitam fortiantur effectum, vel quo minus bona appreciari, & in inventarium redigi possunt per quæ etiam ipso facto sunt excommunicati. Partes in his & similibus, gravatæ, si cupiunt adversarios suos corrigi, & in sententiam excommunicationis à jure istam incidisse, pronunciari, non solent causas & actiones hujusmodi propriis eorum nominibus instituere, sed Judicis officium promovere & implorare, præmissaque delicta Reis Judicis nomine & officio per eos promoti objicere & articulare, his igitur rationibus adductus sum arbitrari quod in causis diffamationum institutis, ut Rei propuntientur in sententiam excommunicationis incidisse, ut agant partes gravatæ, non propriis eorum nominibus, sed tanquam promotores & impleratores officii Judicis, in quibus casibus eundem obtinebunt effectum, quem obtinere solent vel possunt in causa diffamationis in proximo præcedenti titulo specificata.

Sed quoniam non solum ex hodierna sed ex antiqua præxi omnium Curiarum Reverendissimi Patris Cant. Archiepiscopi hujusmodi causæ diffamationis institutæ quoad penam in constitutione mentionatam solebant & solent institui nominibus diffamatorum (viz.) ad respondendum N. in causa diffamationis & non ex Judicis officio promoti. Ego ad peritissimorum & doctissimorum Judicum & Advocatorum judicium appello, utrum magis expedit hujusmodi causas diffamationum instituere secundum praxim hodiernam vel prout in præsentis titulo continetur.

TITUL. CXXII.

*De causa dilapidationis, ac contra quos
institnenda sit.*

SI Episcopus, Rector, sive Vicarius dilapidaverit
pallatiam, mansionem, Ecclesias, Cancellum, Ca-
pellas, ædes vel alia adificia quæcunque ad E-
piscopatum, Rectoriam, vel Vicariam quorum
nuper stetit Episcopus, Rector, vel Vicarius ipectan-
tia; Tunc proximus Successor agere potest contra
Predecessorem suum in causa dilapidationis, ruinæ, vel
decasus dicti Episcopatus, Rectoriæ vel Vicariæ: &
Episcopus, Rector, vel Vicarius agere potest in causa
prædicta contra Executores vel Administratores ultimi
incumbentis etiam quamvis dilapidationes, ruinæ vel
decasus præmissorum non contigerint suis temporibus,
sed temporibus Prædecessorum, Ratio est quia isti
Executores & Administratores habent consimilem
actionem contra Executores & Administratores ante-
cessoris eorum testatoris ac potuerunt recuperare va-
lorem reparationum huiusmodi contra eosdem & in
non instituendo hanc actionem stetit per eos quo minus
recuperârunt.

TITUL.

TITUL. CXXIII.

*De causis que excusant Episcopum, Rectorem, vel Vicarium
et eorum Excusatorem & Administratorem, à
condemnatione in dilapidationibus.*

SI causa dilapidationis fuerit instituta contra Episcopum, Rectorem, vel Vicarium, in cujus tempore dilapidationes petite non contigerunt, si Episcopus, Rector, vel Vicarius allegaverit & probaverit dilapidationes & ruinas hujusmodi non contigisse tempore incumbentie sue & quod ipse pro rata temporis, id est, tanti temporis spatio quo stetit incumbens habita etiam ratione ad valorem annuum Episcopatus, Rectorie, sive Vicarie, & ad opera iidem incumbentie, una cum congrua & necessaria sustentatione & hospitalitate, quas juxta ejus dignitatem prestare tenetur exposuit & erogavit sufficientem summam in reparationibus libellatarum rerum & quod ultimus incumbens ejusdem per quem præmissa fuerunt dilapidata ita ære alieno gravatus decessit quod non habuit bona tempore mortis sue, ex quibus hujusmodi decalus poterant reparari: vel quod dictus ultimus incumbens tempore incumbentie sue, instituit actionem contra Prædecessorem suum, cujus tempore, hujusmodi dilapidationes contigerunt & quod lite hac pendente incumbens hujusmodi mortem obiit, nullis constitutis Executoribus & ita ære alieno gravatus ut nullus audeat aut velit ejus Hereditatem adire, (id est,) ejus administrationem bonorum accipere, vel quod instituit actionem contra Executores vel Administratores ultimi incumbentis, & quod illi sententia Judicis liberati sunt beneficio plenæ Administrationis .s.

Administrationis, & insufficientiæ bonorum, vel quod obtinuit sententiam contra hujusmodi Executores vel Administratores & quod illi virtute executionis sententiæ ejusdem incarcerationati fuerunt, ac ibidem fatis cesserunt, nullis relictis bonis, saltem sufficientibus ad solvendas dilapidationes adjudicatas, & quod adhibuit omnem quam potuit diligentiam pro dilapidationibus hujusmodi recuperandis.

TITUL. CXXIV.

De modo probandi dilapidationes & ruinas præmissorum.

Quamprimum Episcopus ad Episcopatum fuerit installatus, & Rector, seu Vicarius inductus, procurent artifices, (*viz.*) fabrum, signarium, regularium, & consimiles artifices, & in ædificiis construendis peritos, inspicere & perscrutari omnia ædificia dilapidata, vel quæcunque reparatione carentia, & scribi curent pro qua summa quilibet Artifex vult & possit eandem reedificare & construere, & tunc artifices apponere faciant eorum manus hujusmodi cartæ, ut possint eadem recordari, cum fuerint in testes vocati. Nam facta hac inspectione Episcopus, Rector vel Vicarius potest hanc causam dilapidationis instituere quandoctunque sibi placuerit, isti artifices ut probent intentionem Actoris, deponere debent quod talis ruinam non potest sufficienter reparari aut emendari, minori summa quam tali summa, nec eas velle minori summa (casu quo, ad id conducti & salariati fuerint) hujusmodi ruinas reparare, & ut hac probatio fiat plena, necessarium est ut ex artificibus prædictis in qualibet arte duo fiant probationes, in omni de casu, per duos testes & non unum in singulari arte singularem testem

TITUL.

TITUL. CXV.

Quod Reus pro defensione sua admittendus est in causa dilapidationis ad producendum artifices ad inspiciendum ruinas & decasus libellatos.

SI testes Actoris in huiusmodi causa dilapidationis, aut in favorem producentis, aut quia pars eos producens, eos conduxit aut conducere promittit ad decasus huiusmodi construendos & reparandos, depofuerint huiusmodi ruinas non poffe reparari fine tali fumma excessiva, ac admodum magna (faltem in opinione Rei) licitum est Reo in hoc casu, huiusmodi excessus allegare & particulariter proponere tales, & tales res libellatas poffe bene & fufficienter reparari & emendari tali & tanta fumma, & ad huiusmodi allegata probanda, Reus est admittendus ad introducendum artifices ad inspiciendum omnes & fingulas ruinas feu res dilapidatas libellatas, monendusq; est modestus Episcopus, Rector, vel Vicarius, ad permittendum huiusmodi artifices ad faciendum scrutinium & ad inspiciendum decasus huiusmodi, & ut permittat Reum vel ejus Procuratorem etiam interesse, Si voluerit, contra huiusmodi artifices respective tam actoris quam Rei proponi poffunt exceptiones contra personas & dicta & partibus hinc inde litigantibus licet iudicium five relationem horum artificum per plures ac alios magis peritos artifices reprobare.

TITUL. CXXVI.

*In quo casu intigra ruina & decasus non fuit
incumbenti allocanda.*

SI Episcopatus, Rectoria vel Vicaria, vacaverit & Paltoris solatio destituta fuerit, per tres aut quatuor annos, vel consimile tempus ante tempus installationis Episcopi vel inductionis Rectoris, vel Vicarii intendentis agere in causa dilapidationis, in quo tempore, de veresimili multæ ruinæ & decasus contigerunt, vel si Episcopus, Rector vel Vicarius, non instituit actionem in causa dilapidationis infra quosdam annos à tempore installationis vel inductionis nec hujusmodi ruinas per artifices inspiciverit intra tot annos in quibus etiam, ut supra dicitur, diversæ ruinæ contigerunt. In his casibus quamvis Episcopus, Rector, vel Vicarius probaverit ruinas prædictas cum post tot annos ab artificibus prædictis inspectæ fuerint extendisse ad talem summam non recuperabit integram summam, sed defalcanda est tanta summa quantam artifices prædicti judicabunt, de veresimili, contigisse inter tempus vacationis beneficii & inspectionis ruinarum hujusmodi: Circumspectus igitur Procurator Rei solet in his casibus inter cætera interrogatoria quæ testibus adversarii ministrat, eisdem testes interrogare ad quam & quantam summam eorum iudicio & arte decasus rerum petitarum in libello contingentes tempore tantæ vacationis vel ante inspectionem prædictam verisimili extendunt.

TITUL.

TITUL. CXXVII.

*Monitio contra Parochianos ad solvendum eorum decimas
sub pœna suspensionis ab ingressu Ecclesiæ
& excommunicationis.*

Imprimis impetranda est monitio nomine Judicis competens utpote de Arcubus, vel Audientia, vel Episcopi, seu ejus officialis principalis (sed quare de inferioribus Judicibus) ad peremptorie monendum omnes ad singulos Parochianos quantas solvant seu solvi faciant eorum decimas N. Rectori sive Vicario de M. sub pœna suspensionis ab ingressu Ecclesiæ, & majoris excommunicationis sententiæ contra non solventes decimas post monitionem Canonicam & legitimam in eos ferendæ & promulgandæ. In monitionibus antiquis in his casibus usitatis loco verborum horum (ferendæ & promulgandæ) hæc verba (ipso facto lata & promulgatæ) scribebantur, sed quare quare nunc omittantur. Sed in monitione hujusmodi mentio facienda est N. esse Rectorem vel Vicarium, & quod Parochiani recusant solvere suas decimas, si omnes Parochiani recusaverint solvere suas decimas, tunc quoniam omnes personaliter moneri non possunt commodè, concedenda est monitio viis & modis ut possit publicè die dominico, ac divinorum tempore in dicta Ecclesia Parochiali publicari & denuntiari. Sed si quædam certæ personæ recusaverint, tunc quia facile conveniri possunt ordinaria & personalis monitio decernenda est.

TITUL. CXXVIII.

De executione & certificatorio monitionis antedictæ:

SI monitio prædicta fuerit generalis & (ut prædicitur) monitio viis & modis ea est publice denuncianda (ut supra) & si hac monitione non obstante Parochiani suas decimas solvere recuſaverint, certificandum est quo die & per quem denunciata & publicata fuit, Si vero monitio emanarit contra quosdam Parochianos ea est exequenda & certificanda prout originalis citatio in quacunq; ordinaria causa,

TITUL. CXXIX.

De petitione Procuratoris post monitionem prædictam relata, si Parochiani prædicti moniti ad solvendum decimas non solverint:

Relata dicta monitione, Procurator Actoris allegabit ut sequitur, exhibeo Procuratorium meum pro N. ac facio me partem pro eodem, ac allego Dominum meum finisse & esse Rectorem vel Vicarium Ecclesie Parochialis de M. ac pro tali communiter reputatum, & quod iure Ecclesie sue huiusmodi, percipere debet omnes decimas ac jura quæcunque Ecclesiastica crescentia & renovantia intra eandem Parochiam; quodque præmissis non obstantibus tales (nominando omnes monitos prædictos) eorum decimas solvere recuſarunt, seu plus iusto distulerunt, quodque fuerunt autoritate vestra (Reverende Judex) legitime & peremptore primo, secundum

cundo & tertio, moniti ad solvendum hujusmodi decimas dicto N. Rectori, sive Vicario, sub pena sententiae excommunicationis in eos ferendae, vel potius sub pena declarationis eos incidisse in sententiam excommunicationis in jure latam, prout in mandato predicto & certificatorio ejusdem appareat, & quod hujusmodi monitione non obstante decimas suas dicto Rectori solvere expresse recusarunt, in penas, contra non solventes decimas post monitionem Canonicam, latas, incidere, non formidantes, unde peto eos citandos fore decerni ad comparandum talibus die & loco seipsos propter non solutionem decimarum dicto Rectori, & in non parendo monitioni vestrae antedictae excommunicari, seu potius in sententiam excommunicationis incidisse pronuntiari, & declarari visuros & audituros; Juxta, decernimus. Temporibus retroactis practari solebat, quod si parochiani moniti fuerunt ad solvendum eorum decimas modo & forma predictis, & tamen eas non solverint, quod Juxta relata monitione hujusmodi, factaq; fide de executione ejusdem, ac praestito juramento corporali personaliter per Rectorem, tales Parochianos monitos ut supra, & requisitos ad solvendum suas decimas, eas non solvissent, nulla praecedente citatione ad effectum in presenti titulo specificatum, solebat Juxta pronuntiare eisdem monitos contumaces & incidisse in sententiam excommunicationis latam contra non solventes decimas post Canonicam monitionem. Nunc vero practicatur (admodum tamen raro) prout in titulo sequenti, quae moderna praxis, utrum sit juri magis consona, quam antiqua illa praxis quare à peritis.

TITUL. CXXX.

*De modo procedendi si citati in casu prædicto
non compaeruerint.*

Certificetur dicta citatio authenticè, ut in titulo de certificatorio: & si citati non compaeruerint, ex hodierna praxi, quamvis citati fuerint ad certum illum effectum in præcedenti titulo specificatum, excommunicandi sunt in pœnam contumaciarum in non comparendo & non pronunciandi sunt incidisse in sententiam excommunicationis prædictam (sed quare) ad tollendum igitur & evitandam omnem in hac parte quæstionem, inferatur in dicta citatione intimacio, Quod si moniti non solverint decimas, nec citati ad effectum prædictum compaeruerint, & causas sufficientes allegaverit, ob quas decimas hujusmodi solvere non tenebantur, Judex intendit eos pronunciare incidisse in dictam sententiam excommunicationis eosque pro excommunicatis esse denunciandos (Relata & authenticè certificata hac citatione cum intimatione, ac accusata in forma juris contumacia citatorum & intimatorum, eisque non comparentibus nec causam aliquam allegantibus, ut supra) pronunciandi sunt incidisse in dictam sententiam excommunicationis, & sunt pro talibus denunciandi; & si persisterint in eadem significandi & in carceribus detinendi sunt, donec satisfecerint pro contemptu non solum Ecclesiæ, verum etiam solverint Rectori tam decimas subtractas quam expensas litis & contumaciæ.

TITUL:

TITUL. CXXXI.

*De modo procedendi in casu predicto si Parochiani
predicti citati comparuerint.*

SI Parochiani citati ad dicendum causam quare non deberent pronunciari incidisse in sententiam excommunicationis pro non solutione decimarum, juxta monitionem in ea parte in eos executam, comparuerint & allegaverint se non teneri solvere decimas parti agenti donec constiterit de ejus interesse in decimis mentionatis in dicta citatione & monitione. Tunc Actor tenetur allegare & probare interesse suum (id est) si sit Rector quod ad tot elapsos annos Canonice admissus institutus & inductus fuit ad dictam Ecclesiam & quod sit in pacifica possessione ejusdem & curæ animarum ejusdem tam in sacramentis ministrandis quam in divinis celebrandis inservit & quod ibidem personaliter resides & pro Rectore legitimo & Canonico possessore dictæ ejusdem Ecclesiæ sit communiter dictus habitus & reputatus. Si Rei fateantur hæc allegata, sufficienter fundatum est interesse Rectoris, nam in eo sequitur decimas omnes ejus Parochiæ ad eum spectare præsumptione juris: Si vero Rei inficiantur allegata dicti Actoris facile probantur per solam exhibitionem literarum institutionum & inductionum dicti Rectoris: Probare tamen debet per confessionem Reorum vel per testes ipsam inductionem quia mandatum ad inducendum non probat realem inductionem, Si vero Vicarius egerit in hujusmodi causa

causâ, & jus seu interesse suum fuerit, ut supra per Reos conventos negatum, oportet eum non solum probare institutionem & inductionem suam ut superius notatur quoad Rectorem, sed etiam quod habet aut ex compositione & fundatione Vicaria: aut ex legitima præscriptione jus percipiendi decimas per eum petitas quia ut supradicitur, Vicarius non habet per se præsumptionem juris, sed si Rei citati, ut supra, non negaverint interesse Actoris, sed illud fateantur (id est, quod est Rector vel Vicarius) negant tamen eos ullas subtraxisse decimas, quia forsan easdem solverant, aut aliter pro eisdem composuerant. Tunc Actor allegare & probare tenetur Reos tales habuisse decimas tali tempore infra dictam Parochiam quas subtraxerunt non obstante monitione prædicta, & etiam allegare tenetur dictos Reos ratione præmissorum incidisse in sententiam excommunicationis contra non solventes decimas post legitimam & Canonicam monitionem ferendam & promulgandam seu potius latam & promulgatam, & in conclusione petitionis seu allegationis huiusmodi petas jus & iustitiam dictosq; Reos pronuntiari incidisse in dictam sententiam excommunicationis ac pro talibus denunciandos esse; admissâ ista allegatione si Rei producti virtute iuramenti seu alias fuisse fuerint se decimas quasdam habuisse & percipisse infra dictam Parochiam, & si Rei non allegaverint & probaverint solutionem decimarum seu aliam exceptionem ac causam sufficientem non solutionis, procedere potest Iudex ad petitionem Actoris ad pronuntiationem sententiæ suæ; (*viz.*) verbotenus vel inscriptis, pronuntiare Reos propter non solutionem decimarum Actori debitarum, non obstante prædicta monitione Canonica, incidisse in sententiam excommunicationis à jure in hoc casu latam, & esse pro talibus publicè deauntiandos. Condemnandi sunt etiam Rei in expensis litis, & Rei non sunt ab

ad huiusmodi sententia excommunicationis absolventi donec solverint aut composuerint cum Actore pro decimis subtractis & satisfecerint Ecclesie pro contemptu.

Hic duo notanda sunt: primo quod quamvis probatur sive per Rei confessionem, sive per testes, talem (id est, Actorem) esse Vicarium Ecclesie, & quod Rei habuerunt decimas infra eandem Parochiam: si tamen Rei negaverint eas spectare ad Vicarium, tenetur Vicarius, (ut superius notatur) probare jus suum in eisdem, quia non habet pro se juris presumptionem, alioquin caderet in causam; Secundo, dato, quod Rei in casibus predictis excommunicati, & denunciati, cupiunt ab huiusmodi sententia absolvi, ac Sacramentis Ecclesie & communioni fidelium restitui, & parati sunt ad solvendum decimas eorum subtractas, vel verum valorem eorundem (cum decimæ in ipsis speciebus non extant) & satisfacere Ecclesie pro huiusmodi contemptu; Et tamen Rector plus petendo tam quoad quantitatem, quam quoad valorem earundem, quam quæ debeantur, Recusat oblata recipere; Rei in hoc casu possunt adire Judicem qui prædictam sententiam tulit, & suo periculo deponere verum valorem decimarum quarumcunque debitarum, & petere ut Iudex decernat Rectorem vocandum fore ad recipiendam dictam summam oblatam & ad dicendum causam, quare dicti Rei à dicta sententia excommunicationis absolvi & Sacramentis Ecclesie & fidelium communioni restitui non debeant. Si Rector non comparuerit, relato mandato citatorio antedicto, & servatis de jure in ea parte servandis. Reus est in penam contumacie a Foris absolvendus, facta prius fide de parendo juri & stando mandatis Ecclesie, solutisque expensis contumacie, sed non expensis litis, quia illæ sunt primo tantum ad eam partem ad easdem solvendas monenda est. Sed si Actor

comparuerit & summam oblatam recipere in plenam solutionem recusaverit, tunc summa oblata una cum expensis de jure debitæ & per Judicem taxandis dimittenda est apud auctorem ut in cæteris causis subtractionum decimarum, & Actor tenetur allegare, specificare, & probare quas decimas Reus subtraxit & valorem earundem. Si majorem sibi debere summam probaverit, eandem obtinebit cum novis expensis. Si vero non probaverit, condemnandus est in expensis factis per Reum, pendente hac questione inter Rectorem & Reos Parochianos de quantitate & valore decimarum, & Parochiani sunt solvendi à dicta sententia & communicationis quia non contenditur de jure decimandi, aut de jure Ecclesiæ sed de privato jure Rectoris: (*viz.*) de valore & quantitate quæ solum spectant ad beneficium & commodum privatum ipsius Rectoris.

TITUL. CXXXII.

*Quod diversæ causæ præter causas in præfati libello
mentionatas solent ac possunt tractari in
Causis Ecclesiasticis.*

SI perjurium commissum fuerit, sive per testes sive per partem principalem in eorum depositionibus & responsis habitis & factis in Curia ac causa Ecclesiastica, pars quæ læsa aut damnum aliquod passa fuit per hujusmodi perjurium, vel aliquis alius ut in causa correctionis, potest officium Judicis promovere pro salute animæ cujuscunque personæ, & agere potest coram Judice Ecclesiastico contra personam perjuratam in causa perjurii, vel potius ad respondendum certis articuli

ticulis animæ suæ salutem ac præcipuè perjurum manifestum in causa Ecclesiastica coram Judice Ecclesiastico commissum concernentibus, ad promotionem IV. obijciendis. Et si conventus de perjurio convictus fuerit, est Canonice puniendus arbitrio Judicis juxta qualitatem cause.

Sed hic queri potest, quomodo pars principalis quæ communiter respondere solet de credulitate, & non de veritate convinci possit de perjurio. Respondeo quod si pars principalis responderit alicui positioni continenti ejus factum proprium, saltem factum recens, se non credere eandem esse veram, quod ita respondens (probata veritate positionis) convinci & condemnari possit de perjurio: Hoc ita ad triginta annos elapsos per Judicem communi sententia doctissimum judicari novi. Consuletamen in hac questione juris peritos, (viz.) non solum an respondens de credulitate convinci possit de perjurio, verum etiam si possit convinci de perjurio in facto suo proprio recenti, quod dicitur, vel sit factum recens. Sed ad evitandum hoc dubium, ego credo partem principalem teneri respondere positioni continenti ejus proprium factum de veritate, hoc est an illa positio contineat veritatem seu falsitatem, & non de credulitate tantum ut notatur in titulo *De productione partis principalis & juramento suo*, &c. Et quamvis nunc communiter partes principales responderint positioni eorum proprium factum continenti per verba, credo vel non credo, sicuti exteris positionibus non continentibus eorum proprium factum credo hunc errorem irrepisse negligentia vel incuria Registrari sive examinatoris.

Si Clericus commisit symoniam in obtinendo beneficium Ecclesiasticum potest, sive ex officio Judicis, si e ad instantiam partis, conveniri, ac juxta sanctiones Canonicas puniri, sic etiam Laici participes ejusdem criminis.

132

Utiarius etiam saltem talis qui exposuit aut mutuo dedit pecunias recipiendo directe vel indirecte ultra ratam seu quantitatem decem librarum pro quibuslibet centum (Nam ex Statutis huius Regni prohibitum est Judici Ecclesiastico procedere contra utiarios nisi in casu in hoc § mentionato) conveniri & puniri potest per Judicem Ecclesiasticum.

Si quis iniecerit manus violentas in Clericum vel rixatus fuerit in Ecclesia vel coemeterio, conveniri & corrigi potest sive ex officio Judicis vero, sive ex officio voluntarie promoto per Judicem Ecclesiasticum.

Si accusatur quis de Adulterio, lenocinio, ebriitate, blasphemia, absentia ab Ecclesia, vel pro non solutione seu contributione in fabricam Ecclesie sue Parochialis, vel in comparatione librorum pro divinarum celebratione, conveniri & puniri potest per Judicem Ecclesiasticum, ut supra.

Si Executor subtraxerit legata in pios usus relicta, Iudex Ecclesiasticus procedere potest contra huiusmodi Executorem ex ejus officio, vel ad promotionem guardianorum illius Parochie, in qua pauperes, quibus eadem legata pia relinquuntur, habitant, & Executorem per censuras Ecclesiasticas compellere ad huiusmodi legatorum solutionem.

Si quis impedimento fuerit quo minus testamenta defunctorum adimpleantur, procedant, vel debitum sortiantur effectum, vel impedimento suis quo minus legendaria bonorum defunctorum appreciari valeant, Executor vel Administrator potest in his casibus Judicis officium implorare, & promovere, & Iudex probatis premillis pronunciare potest delinquentes in his casibus incidisse in sententiam excommunicationis de jure latam, prout in causa temerarie administrationis de qua, in presenti libro tractatur: Et Rei in his casibus non sunt absolvendi, donec non solum satisfecerint Ecclesiam, verum

verum etiam satisfecerint populo, propter quod promutiatu sunt in eisdem in sententiam excommunicationis.

Si Rector, vel Vicarius, vel aliqua alia persona subtraxerit ab Archiepiscopo, Episcopo, vel Archidiacono, procuraciones debitas, ratione visitationis Ordinariae vel Synodalia, gravatus in his casibus agere potest coram Iudice Ecclesiastico in causa subtractionis Procurationum vel Synodalia.

Si pensio aliqua, aut portio annua exiens ab aliquo Collegio, Episcopatu, Ecclesia Cathedrali, Decanatu seu alia quacunque Ecclesia, sit alteri Ecclesiae-Rectori vel Vicario persolvenda, si subacta fuerit, agi potest in causa subtractionis annuae pensionis Ecclesiasticae.

Si Rector vel Vicarius unius Ecclesiae pretendit, seu iactat tales decimas, seu decimarum portiones, vel talem pensionem tali Parochia, vel per talem Rectorem seu Vicarium sibi, jure sua Ecclesiae debent, agendum est in causa iactationis decimarum sive annuae pensionis.

Si quis protulis verba convitiola, quamvis non diffamatoria, id est, crimino aliquod certum denotantia, aut inducentia, propter quod purgatio Canonica Iudici possit parti per quam huiusmodi verba convitiola prolata fuerint (viz.) si quis haec verba vel consimilia animo irato ac iracundo, ac malitioso protulerit; *Thou art an unhoneft lier; or, Thou art a lye, and carest not what usurth thou affirmest, or, thou art no more to be trusted upon thy word or oath than a Dog; Thou art an arrant Knave; Or thou art a drab, or thou art a scound, a Jade, a filthy fellow,* vel similia, quamvis ab antiqua, hoc verbum *Knave* non fuit verbum convitiolosum, sed significavit puerum masculinum, secus nunc, quia apud omnes habetur pro verbo convitiolo.

Si

Si vero pro prolatione horum verborum prædictorum nulla actio potest institui in foro seculari, tunc pro his & consimilibus verbis convitiolis, agere potest gravatus in foro Ecclesiastico, in causa diffamationis sive convitiis, & nota quod hoc verbum (convitiis) solebat scribi in omni citatione hujusmodi una cum verbo diffamationis, & ratio fuit (ut à majoribus peritissimis Procuratoribus audiui) ut si Actor non probaverit Reum protulisse verba sua natura diffamatoria, si tamen probaverit verba convitiola, obtineret in causa, & tunc proferens eadem est puniendus juxta Judicis arbitrium, habita consideratione ad personam diffamatam, ratio est quia hujusmodi verba prolata fuerint animo malitioso & irato ac præter ac contra fraternali charitatem.

Et nota, quod licet in causa diffamationis in libello dicitur verba diffamatoria prolata fuisse malitiose ac ex odii fomite, tamen si verba libellata & diffamatoria sint sua natura diffamatoria, præsumitur ea prolata fuisse animo malitioso, quamvis hæc malitia non fuerit probata, tamen in causis prædictis quando agitur pro verbis convitiolis, Actor tenetur probare ex præsumptio omnibus vehementibus, ex rivis & jurgiis (viz.) malitia & inimicitia præcedentibus verba prædicta convitiola fuisse prolata animo malitioso, nam ut supra dicitur, si verba prolata non fuerint sua natura diffamatoria non præsumitur ea fuisse prolata animo malitioso.

Si fræda debita Procuratori in causa Ecclesiastica fuerint substracta per elientes, Procurator agere potest coram Judice Ecclesiastico pro hujusmodi substractis in causa subtractionis salariorum seu frædorum sibi in causa Ecclesiastica debitorum.

Si unus & idem Patronus præsentaverit duos Clericos, unum ad Rectoriam, alium ad Vicariam ejusdem Ecclesie, vel si duo habentes advocacionem ab uno & eodem

eodem Patrono praesentaverint separatos Clericos, hic unum, ille alterum, & ambo fuerint admissi, si unus spoliaverit fructus, & eos in fundo demesos collegerit, alter potest agere contra eum in causa spoliationis, Ratio est quia in isto casu non controvertitur de jure Patronatus: Nam uterque derivat jus suum ab uno & eodem Patrono, ita ut nullum ledatur jus patronatus, in diversis partibus hujus Regni sunt tres Rectores in una & eadem Ecclesia.

Cause etiam subtractionum mortuorum tractari & terminari debent in Curiis Ecclesiasticis, sed pro eisdem ag. non potest nisi in locis illis in quibus solent persolvi, atque juxta ratam & valorem sequentem (*viz.*) Si bona defuncti, solutis debitis, de claro non valeant ultra decem marcas nihil solvendum est, si vero valeant extra decem marcas, infra tamen valorem triginta librarum, tres solidos, & quatuor denarios solvet, si valeant triginta lib. as & ultra, sub tamen summa quadraginta librarum, solvet sex solidos & octo denarios, Si extendant ad quadraginta libras & ultra, tunc solvet decem solidos, hoc enim cavetur per Statutum *Henrici 8. Cap. 6.*

De decimis vero personalibus omnes homines (*viz.*) Mercatores, venditores, emptores & pannorum artifices solvere debent Rectori live Vicario illius Parochie in qua familiam sovent ac Sacramenta percipiunt, decimam partem lucri, nomine decimarum personalium ante vel in festo Paschatis pro anno tum precedente deductis omnibus oneribus. Servi etiam stipendarii debent solvere decimam, (deductis oneribus vestitus tantum) eorum mercedum. Sed hujusmodi cause jam prohibentur ex Statutis hujus Regni nisi in casibus & locis in quibus ante Editum Statutum, per quadraginta annos precedentes hujusmodi decime personales persolvi solebant. Et nota etiam quod ad probationem seu

seu justificationem hujusmodi causarum (*viz.*) ad probandum Iurum & decimam parrem mercedum ex Statuto prædicto Reus non est cogendus ad præstandum iuramentum, vel ad subeundum examen virtute iuramenti sui super positionibus fibelli præmissa concernentibus, ut Actor ex Rei responsis possit se relevare ab onere probandi ut in cæteris causis Ecclesiasticis. Sed Actor in istis causis tam pro decima lueri quam pro decima mercedis debet aliunde ejus imentionem probare.

Si in aliqua Villa, seu Hamletta, aliqua capella ab antiquo fundata fuerit, & Rector seu Vicarius in cuius Parochia Villa seu Hamletta hujusmodi sita sit, consueverit per se vel Curatum divina in eadem Capella celebrare, si hoc denegatur competit actio in isto casu coram Judice Ecclesiastico (*viz.*) inhabitans quicumque Villæ dictæ agere potest contra hujusmodi Rectorem sive Vicarium in causa subtractionis divinarum in tali Capella.

In diversis partibus hujus Regni præsertim Walliæ, sedes in Ecclesia seu potius jus sedendi & divina audiendi in tali Ecclesia sedes spectat ad quosdam particulares homines Dominos seu proprietarios quarundam ædium infra dictam parochiam & ita ab antiquo hominum memoriam superante spectavit, ut nullis aliis liceat in ejusdem sedibus sedere. Si igitur aliquis intrudit se in sedem aliquam hujusmodi ac Dominum seu proprietarium ejusdem in jure sedendi ac divina audiendi, in eadem sede perturbaverit, vel se habere jus etiam ibidem sedendi, & audiendi jactitaverit, competit actio perturbati contra perturbantem, & jactitantem hujusmodi in causa perturbationis sedis sedilis vel jactitationis juris sedendi in tali sede in tali Ecclesia. Et si Actor probaverit jus seu possessionem suam sedendi, divina audiendi ut in tali sede, & Reum aut perturbasse

urbasse eum, aut iactasse, ut supra, obtinebit sententiam pro jure suo sedendi in sede huiusmodi, ac ejus adversarius cogendus est ad abstinendum ab huiusmodi perturbatione, & iactitatione, & condemnandus est in expensis.

Si quis solutus, (id est, vir non conjugatus & mulier non conjugata) transaverit cum patre mulieris de matrimonio contrahendo, & pater consentiens ut iste solutus duceret in uxorem filiam suam, promittit dare quandam summam cum filia in matrimonio: Tamen solemnizato huiusmodi matrimonio, pater reculaverit prestare huiusmodi summam promissam, maritus potest instituere actionem coram Judice Ecclesiastico contra patrem in causa subtractionis dotis, causa nuptiarum, & non competit sibi actio in foro seculari, secus si pater promiserit se summam aliquam soluturum una ad solemnizandum matrimonium cum ejus filia.

Nam in hoc casu ultimo recitato, agendum est pro summa promissa coram Judice seculari: Tamen multis ab hinc annis quidam juris consulti hujus Regni idque ex communi sententia tunc peritissimi, contrariam tenebant sententiam, (viz.) Quod in omnibus casibus predictis instituenda esset ratio coram Judice Ecclesiastico, & reddiderunt rationem suarum opinionum, quia huiusmodi promissiones & stipulationes sunt ejusdem naturae atque contractus matrimonialis vel matrimonium: Sed cognitio contractuum matrimonialium & matrimonii spectat solummodo ad Judicem Ecclesiasticum: ergo, &c.

Et generaliter notandum est, licere Judici Ecclesiastico procedere in quacunque causa de jure Canonico vel Ecclesiastico terminanda & cognoscenda, dummodo non obviant jura municipalia vel Statuta hujus Regni: vbi si nulla actio vel placitum nullum in foro seculari pro eadem re & causa persequi & institui

possit : hoc ad triginta annos elapsos audivi à juris-consultis in legibus municipalibus hujus Regni in consultatione quadam habita in causa gravissima inter eos, & peritissimos quosdam Judices, & Advocatos, de Arcubus ; & denique nota quod in quibusdam casibus unum & idem crimen puniri potest in utroque foro, (*viz.*) in Ecclesiastico & seculari sed non uno & eodem modo, (scilicet) ibi quoad penam corporalem, hic quoad salutem animæ.

TITUL CXXXIII.

Qua causa sunt causa plenaria.

DE his causis consulendi sunt Advocati, tamen has causas sequentes ex praxi tam antiqua quam quotidiana didici esse plenarias causas, (*viz.*) 1. Omne negotium testamentarium & temerariæ administrationis nisi in Curia Prærogativa, quia è stilo ejusdem Curia omnes causæ sunt summaria.

2. Causa legati.
3. Causa diffamationis sive convitii.
4. Causa divortii sive separationis à thoro & mensa.
5. Causa dilapidationis.
6. Causa jactitationis matrimonii.
7. Causa subtractionis procurationum.
8. Causa subtractionis annuæ pensionis.
9. Causa perjurii ad instantiam partis.
10. Causa symoniæ pravitatis ad instantiam partis.
11. Causæ omnes correctionum ex officio voluntarie promovæ,

12. Causæ

12. Causa usurariæ pravitatis ad instantiam partis.
13. Causa injectionis manuum violentarum in Csericum ad instantiam partis.
14. Causa impimenti matrimonii.
15. Causa sedilis.

Et hic est specialiter notandum, quod si in causis plenariis quis processerit summarie, hoc est sine lris contestatione, & assignatione ad proponendum omnia & ad concludendum, & sine conclusione omnia sunt nulla.

Sede contra si in causis summariis processum fuerit, plenariè, processus valet, & non est nullus. Si igitur Procuratores dubitaverint quæ causæ sunt plenariæ, quæ vero summariz, procedant plenariè quamvis causa sit summaria, & ita evitabunt omnem nullitatem quoad præmissa.

TITUL. CXXXIV.

De reconventionem in causa diffamationis.

SI quis fuerit citatus ad respondendum in causa diffamationis, si Actor etiam diffamaverit Reum, Reus protest in ipsa & eadem causa reconvenire Actorem, hoc est, nulla præcedente citatione, dare libellum in præsentia Actoris seu ejus Procuratoris. Sed in istis casibus reconventionis procedendum est simul in contestatione lris in petendo unum & eundem terminum probatorium in testium productionibus in conclusione & prolacione sententiæ atque in omnibus usque in finem lris: & (ut communiter

niter adjudicatum vidi & obtinui) si hinc inde verba fuerunt probata diffamatoria libellata hinc inde facienda est tam penitentiae quam expensarum compensatio, id est, nulla penitentia injungenda est nullaque expensarum condemnatio. Secus si duæ separatae causæ diffamationis institutæ fuerint, Nota tamen quod in causis reconventionum, licet ut supra dicitur, facienda est compensatio inter partes, tamen quia diffamatores sunt de jure corrigendi, & etiam ex constitutionibus provincialibus pro excommunicatis denuntiandi, Iudex si vult potest ex officio suo utrosque diffamatores suo arbitrio corrigere.

TITVL. CXXXV.

*Quod tertius potest intervenire pro interesse suo
& in quibus casibus*

Tertius intervenire potest pro interesse suo in omni causa quæ tangit bona aut personam suam, utpote in causis matrimoniali, beneficii, testamentaria Administratione (viz.) in causa temerariæ Administrationis, & primo de causa matrimoniali. Si vir egerit contra mulierem in causa matrimoniali; & ista mulier aut solemnizavit aut contraxit matrimonium cum alio, ille tertius si vult potest in dicta causa intervenire pro interesse suo in quacunque parte litis etiam post conclusionem in causa sive venerit assistendo sive removendo etiam licet habuerit noticiam pendentis litis & probationum actoris. Ratio est quia est causa favorabilis

& in his causis matrimonialibus vertitur periculum anime, Et ideo publicatio testium & conclusio in causa non obstat quin tertius allegans priorem contractum ac prius matrimonium ac fidem faciens quod non proponit hoc suum interesse animo malitioso, aut differendi litem & quod credit se posse illud probare, admittendus est ad allegandum proponendum & probandum huiusmodi interesse non obstante publicatione testium & conclusione in causa.

In cæteris vero casibus supra scriptis interveniens pro interesse debet & tenetur processu lere in eodem statu quo causa fuit cum interveniebat, & non debet sistere processum quin Actor potest procedere contra Reum, ac si tertius non intervenisset, hoc tamen intellige si iste tertius venerit ad assistendum Reo: Secus si removendo Reum colludentem cum Actore in præjudicium dicti tertii; Nam in isto casu iste tertius potest sistere processum contra Reum, oportet tamen hunc tertium specificè allegare dictam conclusionem, & causas ob quas Reus removendus est, & non sufficit (saltem ut a doctissimis autivi) huic tertio allegare generaliter aut in communi forma, (*viz.*) omnibus melioribus & efficacioribus via modo & juris forma in causa atque ad quemcunque juris effectum, sed una cum his verbis, generalibus dicendum est, & præsertim animo removendi reum & detegendi collusionem inter eum & actorem in præjudicium iustitiae tertii.

In causa etiam beneficii, utpote in negotio duplicis querelæ, si agitur de suo beneficio, inter Episcopum & alium Clericum ad illud præsentatum & pro sua institutione instantem, quia aliquando Episcopus non vult allegare jus tuum (hoc est quod tertius possidet beneficium & quod Ecclesia sit plena de persona istius tertii in quo casu Iudex ad quem in hoc casu est querelatum pronuntiare solet pro jurisdictione sua & decernere querelantem.

querelantem esse instituendum, in dictum beneficium, ut in titulo, *De petitione Procuratoris & decreto, Judicis cum duplex querela sit relata*: expedit igitur ut tertius in hoc casu, (ne alius instituatur in ejus beneficium) interveniat pro interesse suo.

Similiter in causa testamentaria si tibi legata maxime si pingua fuerint relicta, Executor cupiens testamentum in quo hujusmodi tua legata continentur infirmari, & per Judicis sententiam pro nullo declarari & ita evitare solutionem legatorum, solet, saltem potest colludere eum aliquo ex proximis consanguineis defuncti vel aliis habentibus interesse, si defunctus decesserit ab intestato, ad vocandum eundem Executorem ad probandum hujusmodi testamentum per testes, & tunc Executore deficiente in probatione ejusdem, iste Reus colludens potest sententiam obtinere contra testamentum, quamvis pro forma allegavit testamentum & acceptavit in se onus illud per testes probandi, & hoc etiam fieri potest si Executor vocaverit aliquem ex proximis [consanguineis defuncti (secum colludentibus)] ad videndum testamentum probari per testes, ut supra in titulo, *De causis tractandis in Curia Prerogativa Cambracensi*. His etiam addi potest causa legati, nam Executor non habens sufficientiam bonorum ad solvendum integra legata: volens tamen id residuum quod habet solvi quibusdam suis consanguineis, & amicis legatariis, poterit colludere cum eisdem ut instituant actionem contra eum pro legatis hujusmodi & obtineant sententiam Judicis pro integro legato, in quo casu liberatur Executor per sententiam Judicis si hæc legata adjudicata persolverit, & eis persolutis plene administravit bona ita ut nulla remaneant in manibus suis ad solutionem cæterorum legatorum, sed quære tamen utrum in hoc casu Executor sciens plura deberi legata per hanc sententiam liberatur, ita judicari novi, quam

quam necessarium est igitur, ut ceteri legatarii quam primum ad eorum notitias pervenire possit prædictas causas collatorias subtractionum legatorum institutas esse, interveniant pro eorum interesse & in eodem Judicio petitiones faciant pro eorum legatis vel ut saltem id quod reliquum est, ex bonis testatoris in manibus Executoris æquis portionibus persolvatur omnibus hujusmodi legatariis juxta ratam & quantitatem, cujuslibet legati.

TITUL. CXXXVI.

De modo procedendi contra personas persistentes in sententia excommunicationis post denunciacionem, & de penis personis hujusmodi infligendis.

Tanta est nostris diebus hominum malitia & juris Ecclesiastici contemptus, quoad ad lites protrahendas persistent excommunicati post denunciacionem per triginta octo etiam per triginta novem dies & deinde in ipsa quadragessima die evitandum incarcerationem) per breve Regium de excommunicato capiendo (& expensas litis ea occasione solvendas, nulla conscientia ad hoc inducti, petant absolutionem jactitantes se posse obtinere absolutionem ante lapsum quadraginta dierum, per solam solutionem quarundam expensarum contumacia, ad obviandum igitur huic malo, si Judices dignarentur ex eorum officio mero vel promoto per partem, in cujus præjudicium lis retardata fuit, procedere contra hujusmodi personas excommunicatas.

communicatas & contemptores jurisdictionis Ecclesiasticæ, & nisi probaverint justas causas & rationabiles ob quas tanto tempore steterint excommunicati, (utpote quia absentes fuerunt extra regnum, vel in remotioribus partibus Regni tempore denunciationis, & per triginta dies ad minus post denunciationem) eis penitentiam condignam injungere & in expensis in ea parte factis præter dictas contumacie expensas condemnare, facile curabunt ne impofterum saltem tam frequenter tanta contumacia committatur. Nam tunc de eis vere dicetur, oderunt peccare mali formidine pænæ & non virtutis amore, abbreviabuntur etiam maxime lites, de quo apud multos communis est querela. Nam si Reus primo steterit communicatus & denunciatus per tempus prædictum antequam comparuerit per se vel Procuratorem ad respondendum in causa; Deinde cum citatus fuit ad personaliter respondendum positionibus libelli etiam steterit tanto tempore excommunicatus & denunciatus antequam responderit, si etiam cum fuerit monitus ad subeundum examen, non curaverit examen subire ante tempus sibi in ea parte constitutum, & eadem causa fuerit denunciatus excommunicatus; si etiam cum fuerit etiam natus forsan data opera recusaverit plene respondere alicui positioni, vel responderit se tali positioni respondere non teneri, ut de hac questione tempus teratur & deinde cum interlocutum fuerit per Judicem dictam partem Ream non plene respondisse, ac vocandum esse ad plene respondendum vel eandem partem teneri tali positioni, cui omnino respondere recusavit, & ad respondendum eidem etiam vocandum fore (si inquam) quamvis Reus ad respondendum præmissis legitime fuerit monitus, non curaverit respondere sed propter suam in ea parte etiam contumaciam excommunicatus & denunciatus & perstiterit

ſtiterit in eadem per tempus prædictum: Denique cum fuerit condemnatus per ſententiam diffinitivam in legato, decimis & ſimilibus, & monitus ad ſolvendum, tamen ſteterit & communicatus per tempus prædictum antequam ſatisfecerit huiusmodi monitioni. Nam ex hoc maxime lites & ſinales cauſarum terminationes etiam differuntur cum maximo ſcandalo totius iuriſdictionis Eccleſiaſticae; Curent igitur Iudices de cætero ut in omni caſu prædicto procedant ex officio contra manifeſtos contemptores huiusmodi & eos debite (etiam publica penitentia) corrigant præſertim ſi ſecundo in huiusmodi ſententia & communicationis poſt denunciationem perſiſterint.

TITUL. CXXXVII.

Quod legatarius agere poteſt in cauſa legati contra Adminiſtratorem bonorum deſuncti quæſiſſi nullum teſtamentum fuerit probatum.

A Liquando filius aut proximus conſanguineus deſuncti, ſciens deſunctum quamplurima donaviſſe in ſuo teſtamento legata, ad evitandum ſolutionem eorundem (ſupprimendo teſtamentum) Curat Adminiſtrationem bonorum ejuſdem deſuncti ſibi committi, tanquam ab inteſtato decedentis, & vigore huiusmodi Adminiſtrationis bona deſuncti adminiſtrat, legatarius tamen in hoc caſu agere poteſt contra hunc Adminiſtratorem in cauſa legati libellando deſunctum condiſſe teſtamentum & conſtituiſſe dictum Adminiſtratorem ejus E. cutorem (ſi ita ſit) ſi non, tunc hæc clauſula eſt omittenda, nam ſufficit probare legatum

fuisse relictum) & quod testator tale legatum donavit & quod Reus Administrationem bonorum dicti defuncti obrinuit sibi committi & vigore ejusdem in bonis defuncti se in estivit, & his probatis quamvis testator nunquam fuerit coram aliquo Judice exhibitum aut per eundem Judicem in communi forma probatum, Reus est condemnandus in legato hujusmodi & in expensis, ut in alia ordinaria causa subtractionis legati, hujusmodi etiam causam subtractionis legati novi fuisse ad triginta annos elapsos institutam contra temerarium Administratorem bonorum defuncti, & Actor obtinuit in comprobando legatum fuisse relictum & Reus non administrasse bona defuncti, sed consule peritos, & nota quod temerarius Administrator est is qui sua propria autoritate intronitit se in bonis defuncti sine Judicis autoritate.

TITUL. CXXXVIII.

*De alio modo procedendi contra persistentem in sententis
Excommunicationis post denunciationem ejusdem.*

QUoniam ut in diversis supra scriptis titulis dictum sit, ac jura etiam volunt neminem debere absolvi a sententia excommunicationis nisi primo praestiterit juramentum de parendo juri, & stando mandatis Ecclesiae, igitur si quis hujusmodi juramentum praestans postea reincident in eandem sententiam (id est) propter secundam contumaciam in non parendo juri & non stando mandatis Ecclesiae, fuerit excommunicatus & denunciatus (si non possit se de hujusmodi

secunda

secunda contumacia legitime purgare) procedere potest Iudex, & ut procedat, necesse est, contra huiusmodi contumacem in causa perjurii. & cum tanquam perjurii Reum manifestum corrigere & punire, & tunc cavebunt excommunicati quando in huiusmodi excommunicatione persistunt post præstatum iuramentum prædictum, & notandum est quod de legibus huius Regni quilibet excommunicatus tenetur satisfacere Ecclesie pro contemptu priusquam sit absolutus ut apparet in brevi Regio de excommunicato deliberando.

TITUL. CXXXIX.

Quod Iudex Ecclesiasticus potest contra personas communicantes cum excommunicato procedere.

LEgibus non solum, sed etiam ex praxi antiqua & hodierna, Statutum & usitatum est, quod omnis e communicatus publice in Ecclesia sua Parochiali pro excommunicato, divinum tempore ac dum major populi multitudo interfuerit, denuncietur, ut non solum persona ipsa excommunicata, sed etiam omnes ceteri præsertim Parochiani ejusdem Parochie notitiam habeant & non ignorantiam ejusdem excommunicationis prætendant. Si igitur aliquis cum persona e communicata denunciata communicaverit vel conversatus fuerit; nisi animo eum reconciliandi ad Ecclesiam hoc fecerit, vel ad petendum absolutionem, & de eo fuerit convictus, est etiam ipso facto excommunicatus & pro tali denunciandus & penitentia ei antequam absolvatur injungi potest Iudicis arbitrio cum expensarum condemnatio-

one, Sciant igitur omnes hanc sententiam excommunicationis non esse tam leviter estimandam ut à quamplurimis habetur, quia non solum de jure Ecclesiastico legibus hujus Regni approbato, procedi possit per Judicem Ecclesiasticum contra eos, & communicantes cum eis, ut supra, verum etiam si steterint, excommunicati per annum post denuntiationem, procedere & inquirere potest Judex Ecclesiasticus contra eos in causa hereticæ pravitatis, nec non etiam tam de jure Ecclesiastico quam ex lege municipali hujus Regni, quemadmodum homines bannati & (ut vocant) utlegati, non possunt agere in aliquo foro sive Ecclesiastico, sive temporali in ulla causa aut actione, ita non possunt personæ excommunicatae, multæ aliz pænz de jure Ecclesiastico sunt personis excommunicatis imponendæ & infligendæ, nam deneganda est eis sepultura in Ecclesiâ & cimiterio.

TITUL. CXL.

Quod consuetudines de modo & forma decimandi & immunitates non solvendi decimas possunt allegari coram Judice Ecclesiastico.

Sl in Parochia Rei inolevit aliqua consuetudo usitata per tempus immemoratum vel ad minus per quadraginta annos de modo decimandi, hoc est quod decima grani cujuscunque sit solvenda per garbam, (Anglicè) *A sheaf* & quod Parochiani non tenentur redigere garbas hujusmodi in cumulos (Anglice) *into Shocks or Stacks*, allegata & probata hac consuetudine

consuetudine obtinebit Reus, similiter de decima scæni, si decima acra non defalcata sit, de consuetudine Parochiæ solvenda nomine decimæ scæni; & non scænum succisum & compositum in acervos, (Anglicè) *Cocks*, valebit hæc consuetudo. Si certa quædam & statâ pecuniarum summa solvi consuevit nomine decimarum, & non decima pars scæni vel grani in ipsa specie, etiam prævalebit Reus, similiter etiam de omnibus alijs consuetudinibus licet minus ex consuetudine solvi solet quam decima pars.

Immunitates etiam & exemptiones sive privilegia de non solvendo decimas, de quibusdam terris & per quasdam personas allegari possunt, & solent coram Iudice Ecclesiastico qui tenetur & solet hujusmodi allegationes admittere ac si probatæ fuerint pro valore & validitate earundem, pronuntiare, ac Reum à petitione Actoris quoad petita in libello una cum suis expensis demittere, quæ vero terre & personæ sunt immunes exoneratæ & exemptæ à solutione decimarum, cavetur in Statuto tricesimo primo *Henrici Octavi*, Cap. 13.

Compositiones scilicet reales (id est, factæ cum consensu omnium interesse habentium) utpote olim factæ inter Rectores & Parochianos, vel ut contingit aliquando inter Rectorem & quendam certum Dominum Manerii pro se & Heredibus suis de non solvendo decimas omnino, sed de solvendo intuitu earundem, quandam certam & statam summam, allegari possunt coram Iudice Ecclesiastico.

TITUL. CXLI.

De modo procedendi in causa diffamationis quando diffamatus agit pro verbis diffamatoriis contentis in libello famoso.

IN isto casu non solum ponendus est generalis & uisitatus articulus in causa diffamationis (*viz.*) quod Reus tali die & loco protulit talia verba (*viz.*) verba quæ in libello famoso continentur, &c. verum etiam alius specialis ac particularis articulus quod tali tempore & tali loco Reus scripsit & publicavit, seu scribi & publicari procuravit libellum quendam famosum præsentibus annexum, si Actor eundem habuerit, si non, articulus verba sequentia vel alia eis in effectu confimilia continens, & hic inscribenda sunt verba illa diffamatoria quæ in libello famoso continentur, vel si diffamatus habuerit veram copiam ejusdem libelli tunc eadem copia annectenda est libello dato in hac causa diffamationis (his adjectis verbis) tenoris schedulæ præsentibus annexæ quam pro hic inserta & lecta haberi perit; & si Actor suam intentionem probaverit, puniendi sunt hujusmodi diffamantes graviori pæna quam hi qui verbis tantum diffamarunt.

TITUL.

TITUL. CXLII.

*Quod testis productus in causa si sit diffamatus per
propositionem exceptionum possit agere contra
proponentem huiusmodi exceptiones
in causa diffamationis.*

QUAMVIS Reus vel Actor, pro sua, ut præten-
dit, defensione in causa proposuerit excep-
tiones contra testes adversarii, continen-
tes crimina Ecclesiastica & verba diffama-
toria corrigenda in foro Ecclesiastico, si defecerit in
probatione earundem, testes huiusmodi agere possunt
coram eodem Iudice vel alio Iudice Ecclesiastico com-
petente contra proponentem exceptiones prædictas in
causa diffamationis, etiam non obstante quod propo-
nens dictas exceptiones expresse protestatus fuerit tem-
pore propositionis earundem quod easdem non propo-
suit animo diffamandi dictos testes, sed tantum pro justa
defensione sua in causa prædicta, & hæc protestatio
scribi solet in fine exceptionum vel saltem in actis tem-
pore propositionis earundem.

TITUL.

TITUL. CXLIII.

De modo libellandi in dicta causa.

IN libello hujusmodi non solum illæ positiones generales & usitatæ in libello ordinario in causa diffamationis ponendæ sunt, sed etiam speciales positiones subsequentes addendæ sunt (*viz.*) Item quod tali die & anno ac in tali causa ac inter tales personas *M.* id est, Actor in hac causa fuit productus (in hoc Judicio vel in tali curia si causa diffamationis non instituta sit in Judicio in quo testes erant producti) in testem ac juratus & examinatus prout ex actis hujus Curie ad quæ se refert pars ista proponens, liquet & apparet. Item quod *N.* pars contra quam præfatus testis (jam Actor) in hac causa fuit productus tali die & anno, exceptiones quasdam seu potius libellum quendam famosum, exhibuit quorum talis positio tenorem sequentem continens, in schedula præsentibus annexa specificatur : & hic inserendus est tenor illius positionis in qua verba diffamatoria continentur.

Item quod dictus *N.* pars Rea in hac causa defecit in probatione dictarum prætenfarum exceptionum seu potius libelli famosi in positione prædicta mentionatarum vel in schedula præsentibus annexa specificatarum, deinde cæteræ ordinariæ positiones scribendæ sunt.

TITUL.

TITUL. CXLIV.

De modo probandi libellum prædictum.

Si dicta causa diffamationis in iudicio per testem fuerit in eodem iudicio (id est) in quo testis erat productus in testem, tunc post litem contestatam, & assignatum terminum ad probandum, dicat Procurator Actoris, in subsidium probationis contentorum in libello alias in hac causa dato, exhibeo quendam actum expeditum in hoc iudicio, (id est, actum expeditum die propositionis exceptionum) inter N. & M. (viz.) inter talem Actorem, & talem Reum, talibus die & anno, necnon etiam exhibeo exceptiones ipsas particulares & præsertim talem positionem eamundem per dictum N. Reum in causa prædicta die & anno prædictis iudicialiter datas & penes Registrum huius Curie remanentes & de quibus fit mentio in actu prædicto: & allego omnia & singula contenta in dicto actu fuisse habita & gesta prout in eodem continetur, referendo me ad acta, & Registrum huius Curie quantum faciant pro parte mea. Si reus in hac causa probaverit dictas exceptiones, in præfata instantia seu iudicio in quibus datas fuerint, replicare potest pro defensione sua, quod huiusmodi exceptiones probavit & iustificavit, & quod easdem non proposuit animo diffamandi testem jam Actorem. sed pro iusta defensione in causa ac admissa ista allegatione in subsidium probationis ejusdem seu ad eundem probandum, potest modo & forma prædictis exhibere acta dicta & deposi-

sitiones testium per eum productorum super prædictis exceptionibus, sed dato quod Reus non probaverit eandem in dicta instantia, probare potest eandem in hac instantia, & si probaverit est dimittendus ab instantia Actoris cum expensis. Sed si hæc causa diffamationis non fuerit instituta in ipso & eodem iudicio in quo datæ fuerunt exceptiones prædictæ, tunc ad probandum libellum, actus prædictus & exceptiones prædictæ sunt exhibendæ sub manu Registrarii Iudicis, coram quo datæ fuerunt, vel per instrumentum publicum sigilli Iudicis, & subscriptione Registrarii communium, similiter in omnibus probare potest Reus materiam per eum datam, nempe se probasse exceptiones per eum datas in prima instantia, ac allegandum & probandum est, ut in titulo, *De exhibitione instrumenti appellationis extrajudicialis* (hoc excepto) quod si Procurator negaverit tales exceptiones datas aut propositas fuisse, oportet Actorem id probare per testes, (viz.) per Registrarium, Actorem, scribam & eorum Clericos vel per scrutinium. Et nota quod si procurator nomine Domini sui & vigore specialis Procuratorii proposuerit dictas exceptiones, agi non potest contra ipsum Dominum nempe Reum, cujus nomine datæ fuerunt, sed contra Procuratorem eas proponentem (caveat igitur Procurator) hic etiam queri potest utrum probationes factæ supra prædictis exceptionibus inter alias personas & in absentia hujusmodi testis plene probaverint contra hujusmodi testem in causa diffamationis ad iustificandum probationem earundem. (sed dato quod probant) tamen licet diffamato excipere contra, & reprobare hos testes quamvis fuerit alias contra eosdem exceptum vel non exceptum per partem contra quam in priori causa producti fuerunt.

TITUL. CLXIV.

Quod admodum necessarium sit ut exceptioes continentes crimina darentur per ipsas partes vel tales qua sunt solvendo expensas diffamati si exceptiones non probentur.

Quamvis multo magis laedantur nomen & bona fama cuiuscunque personae contra quam judicialiter etiam in scriptis proponuntur vel obiciuntur crimina quam si huiusmodi crimem fuisset extra iudicium verbo tenus obiectum, quia littera scripta manet, & licet proponens exceptiones teneatur (saltem si id ab adversario petatur) quod est quotidianum, prestare iuramentum quod non proponit eandem animo differendi litem plus iusto nec animo malitioso, & quod credit se posse probare easdem (ut in titulo *Modus excipiendi contra testes*) Et titulo etiam, *Quod quis sit a qua materia*, &c. Tamen cum litigantes soveant malam causam ac cupiunt protrahere lites & evitare non solum iuramentum praedictum verum etiam actiones contra eos pro publicatione seu propositione libellorum famosorum instituendas, procurant aliquas ignobiles, pauperes, & quasi fugitivos, nulla certa habentes domicilia vigore specialis procuratorii ad hunc finem tantum conceptos, (id est, ad proponendum dictas exceptiones) proponere has exceptiones contra testes adversarii, aliquando fide dignos & optimae famae & eidem speciali procuratori omnino incognitos, a quo procuratore speciali nec iuramentum praedictum exigi nec ab eo praestari

præstari potest (saltem sana conscientia) quia testes non novit, nec testes hujusmodi prædicti contra Procuratorem hujusmodi, actionem in causa diffamationis instituere possunt, quia non est solvendo expensas nec conveniri possit quia nullum certum habet domicilium: implorandum est igitur in his casibus Iudicis officium per Procuratorem contra quem dictæ exceptiones proponantur ad denegandam audientiam dicto Procuratori speciali & ex causis præmissis ad reiiciendum dictas exceptiones, nisi pars ipsa aut alia idonea & sufficiens persona & in causa prædicta instructa (a qua non solum dictum juramentum, quod non proponit hujusmodi exceptiones animo differendi sit emptus iusto & quod credit se probare posse easdem, exigi & præstari possit, verum etiam contra quam, casu quo defecerit, in probatione dictarum exceptionum actio institui valeat) hujusmodi exceptiones dederit. Sed utrum propter rejectas exceptiones prædictas datas, ut supra dicitur per Procuratorem specialem, datur parti easdem proponenti iusta causa appellandi, quære à aperitis: vidi sæpe has exceptiones datas per specialem Procuratorem ex causis prædictis rejectas fuisse, Sed nunquam vidi ullam appellationem interpositam fuisse à rejectione hujusmodi.

TITUL. CXLV.

De publicatione testium & protestatione. Procuratoris partis adversæ.

SI Procurator credit se probasse sufficienter intentionem Domini sui & non intendit plures producere testes, dicat; placebit Domine Judex publicare dicta testium ex parte mea productorum & decernere partibus copias. Tunc Judex publicamus dicta testium ex parte tua productorum & decernimus partibus copias. Tunc Reus si habet aliquam materiam directe contrariam proponendam, dicat: dissentio publicationi hujusmodi testium, & protestor de non percontando dicta testium hujusmodi, nam si sic non dissentiat & protestetur & postea dederit materiam contrariam si per adversarium obiciatur quod didicit dicta testium, hæc materia non est admittenda; quia præsumitur proponendo hujusmodi materiam didicisse dicta testium sui adversarii, & in eo amisisse beneficium defensionis contrariæ, & contra si hæc protestatio fuerit facta, tunc admittenda est, quævis materia concludens & pertinens quamvis directe contraria propositis super quibus testes fuerunt producti jurati examinati & eorum dicta (ut præfertur) publicata, nisi pars adversa allegaverit & probaverit, quod proponens hujusmodi materiam (non obstante protestatione prædicta) didicit dicta testium & ad hoc probandum potest compellere Procuratorem vel partem principalem dictam materiam contrariam proponen-

scm.

tem, vel utroque ad præstandum juramentum quod nec per se nec aliquem alium didicit vel percontatus sit dicta testium adversarii, & solet etiam Iudex in hac controversia, si id ab eo petatur, interrogare Registrarium utrum ipse aut aliquis ex Clericis suis copias hujusmodi testium exscripserit & parti adversæ seu ejus Procuratori vel sollicitatori dederit, & si proponens dictam materiam contrariam in præmissis nullo modo convinci possit, ea est admittenda & non reiicienda.

Quia tamen aliquando post præstitum juramentum prædictum ac admissionem materiæ contrariæ, pars eandem proponens curat copias testium adversarii sibi dari ac ita dicta testium hujusmodi sit percontatus ac deinde super dicta materia contraria producere conatur testes. Si Procurator Actoris in præmissis ejus adversarium habet suspectum, petere potest ut juramentum prædictum denuo præstetur tempore quo producit testes, Et tunc si idem Procurator præmissa non purgaverit suo juramento, vel si de præmissis convinci poterit, testes prædicti sunt repellendi quamvis dicta materia fuerit admissa & terminus datus ad eandem probandum.

TITUL. CLVI.

De preparatoriis ad conclusionem in causa.

FActa publicatione testium, dicet Actor in causa summaria, *peto terminum mihi assignari ad audiendam sententiam in proximo die Juridico, & in plenariis ad proponendum omnia*, Iudex; assignamus, tunc Reus si credit necessarium esse parti suæ uti exceptionibus contra testes adversarii, vel defensione contraria, dicat dissensio assignationi huiusmodi, lege titulum, *quod testes possunt recipi in die ad proponendum omnia: & tres proximos sequentes titulos in quibus tractatur de conclusione in plenariis & summariis causis.*

TITUL. CXLVII.

Quid faciet Reus ad impediendam conclusionem, & qualis actus inducit conclusionem.

Reus in die assignato ad audiendum sententiam in summariis, & ad proponendum omnia in plenariis, si intendit uti exceptionibus contra testes adversarii vel ulla contraria defensione tenetur eodem die proponere exceptiones huiusmodi contra testes aut in genere apud acta (ut vocant) vel specificè in scriptis, aut aliquam aliam defensionis materiam dare, nam si nihil fuerit actum in die assignato ad audiendum sententiam.

sententiam in summariis, & in die assignato ad proponendum omnia in plenariis, & eodem die assignetur in summariis ad audiendum sententiam, ut prius, erit conclusum in causa, similiter in plenariis, si die assignato ad proponendum omnia, omnia fuerint exhibita & proposita, & assignatum fuerit ad concludendum in proximo, vel si in prædicto die assignato ad proponendum omnia, nihil actum fuerit, concluditur eo ipso in causa. nec postea admittitur Reus nec Actor ad proponendum materiam aliquam nec exceptiones.

TITUL. CXLVIII.

Quid sit terminus ad proponendum omnia & ex quibus actis rescinditur conclusio.

TErminus iste ad proponendum omnia (ut à doctissimis audi) non reperitur in toto corpore juris, & dicitur esse potius terminus Judicis quam Juris ad tollendas dilationes, & Reus poterit in die ad proponendum omnia in plenariis, & audiendum sententiam in summariis quascunque materias exceptiones vel defensiones dare, vel prius datis addere & eas declarare per viam positionum additionalium, per quarum admissionem vel assignationem ad audiendam voluntatem Judicis super admissione rescinditur conclusio, saltem si postea admixtae fuerint hujusmodi exceptiones vel materia, quamvis etiam in dicto die assignato ad proponendum omnia vel ad audiendam sententiam causa non fuerit continuata instatu quo tunc erat usque in diem proximum Juridicum, Sed hic notandum est quod licet positiones

positiones additionales admittæ fuerint; non tamen dandus est alius seu novus dies ad easdem probandas, si alius datus fuerat terminus probatorius ad id probandum ad quod hæ sunt declaratorie, sed probandæ sunt hujusmodi positiones declaratorie infra terminum alias datum.

TITUL CXLIX.

*Modus excipiedi contra testes est duplex,
(viz.) in genere & in specie*

IN genere quando Reus non habet instructiones particulares exceptivas proponendas in scriptis ad impediendum conclusionem in causa, verbo apud acta excipit contra testes ex parte adversa producos, quod varii sunt vacillantes, singulares, inter se discrepantes, sibi ipsis contrarii & repugnantes, amici intimi partis producentis, ac inimici capitales partis contra quam producuntur, affectionati, partiales, minus indifferentes, infames, criminosi, pauperes, egeni ac consanguinei & affines ac famuli domestici, & de roba ac stipendio partis producentis, ac denique quod sunt tales quibus nulla fides est adhibenda, quam allegationem pono, eandemque admitti peto & jus & justitiam Reus inferiora allegata per Non esse vera protestor, & protestor de nullitate, ineptitudine, nimia generalitate, & indebita specificatione & inconcludentia hujusmodi præsentiarum exceptionum, & allego easdem admitti non debere & ideo rejici peto, atque omnibus gestis tam per Judicem quam per partem adversam dissentio. Judex admittimus quatenus de jure & tunc si hoc à Procuratore partis adversæ peratur, assignabit proponentis

D d

has

has exceptiones terminum probatorium, & etiam terminum ad specificandum hujusmodi generales exceptiones; decerni etiam potest quamvis non communiter pro parte principali super eis exceptionibus generalibus, saltem si Procurator eas proponens præstiterit juramentum, quod credit se posse relevari in aliqua re per responsa partis principalis ex adverso; Sed si actor credat Reum has exceptiones generales proposuisse animo differendi litem plus justo, & impediendi conclusionem in causa, potest ante admissionem hujusmodi exceptionum petere juramentum calumniæ a parte rea in hunc modum præstari in præsentia N. actoris dissentientis, & protestantis de nullitate allegationis hujusmodi & pro parte sua præstantis juramentum de observando omnia & singula capitula in juramento calumniæ contenta, & petentis hujusmodi juramentum calumniæ præstari ab adversa parte. Et si Reus recusaverit seu non præstiterit hujusmodi juramentum, Tunc Judex hujusmodi allegationem non admittere sed rejicere eandem tenetur, expresse vel tacite procedendo ad conclusionem in causa vel ad alium actum admissioni hujusmodi materiæ contrarium, si hoc ab eo petatur, & si admixta fuerint hujusmodi exceptiones in genere & terminus probatorius fuerit datus, licet hujusmodi proponens generales exceptiones postea sive pendente eodem termino probatorio sive eo lapso proposuerit in specie exceptiones seu declarationes harum exceptionum tamen non est dandus novus terminus probatorius. ut supra in Tit. *Quid sit terminus ad proponendum omnia* Sed hic notandum est, & nota quod quoties aliqua materia vel allegatio datur, Procurator adversæ partis si non poterit præstare juramentum calumniæ, ut supra, potest petere hoc sequens juramentum (*viz.*) quod proponens non proponit eandem materiam, sive allegationem animo malitioso, nec differendi litem plus justo,

& quod credit Dominum suum posse eandem probare, quod juramentum, si fuerit præstitum, admittenda est materia, si alias, sit concludens.

Exceptiones in specie sunt hæ quæ proponuntur in scriptis, & specificè continent causas quare talis testis non est idoneus (*viz.*) quia est infamis, specificando quomodo, & ex qua causa hujusmodi infamia orta fuit, criminosus, adulator, vel perjurus in aliqua parte depositionum vel forsan in aliqua causa specificando, ut supra, modum, formam & tempus, admissique hujusmodi exceptionibus sunt repetendæ, & est decernendum pro parte principali, producendi sunt testes ad eandem probandum, vel petenda est commissio ad partes in omnibus, ut in supra scriptis titulis quod probationes super libello, sive per testes in judicio, sive per commissionem ad partes & nota similiter ante admissionem harum exceptionum in specie, adversarius potest exigere a proponente easdem, sive juramentum calumniæ sive aliud prædictum juramentum ut super in titul. *Modus excipiendi contra testes est duplex.*

TITUL. CL.

Quod terminus probatorius sit utrique parti communis.

SI datus sit Actori vel Reo terminus probatorius, ipse tamen cui hujusmodi terminus assignetur, si ante lapsum ejusdem credit se sufficienter probasse ejus intensionem potest renunciare hujusmodi termino probatorio, & non solum publicationem testium, verum etiam ad audiendam sententiam in summariis, & ad proponendum omnia in plenariis, re-

ſpectivè petere & etiam obtinere conluſionem in cauſa ſi nihil propoſitum fuit per adverſarium, fallit tamen ſi adverſarius tuus tempore quo datus vel aſſignatus fuerat tibi terminus probatorius, vel alio quocunque die, priuſquam, tu huiusmodi termino probatorio renunciaſti, acceptaverit terminum probatorium alias tibi datum, & proteſtatus fuerit de utendo eodem, nam in hoc caſu quamvis pars quæ huiusmodi terminum ſibi dari obtinuit, poterit petere publicationem teſtium ex parte ſua productorum, non poteſt tamen pendente diſto termino probatorio (qui eſt utrique parti communis) obtinere aſſignationem ad audiendam ſententiam vel ad proponendam omnia in præjudicium ejus adverſarii, qui habet idem & conſimile jus ſibi acquiſitum per acceptationem termini Probatorii adverſarii, ac ſi terminus aliquis datus eidem parti ad probandum aliquam materiam ad huc penderet vel duravit. Et dato quod pars illa (quæ ut præfertur) præteſtata eſt de utendo termino probatorio ejus adverſarii nihil omnino propoſuerit aut probaverit pendente eodem, poteſt, tamen eo lapſo quamcunque materiam proponere & probare.

Sed hic quære, utrum iſta pars impediens ejus adverſarium per dictam proteſtationem de utendo ejus termino, quo minus ipſe potuit procedere in cauſa non ſit merito condemnandus in expenſis retardati proceſſus, ego puto quod ſit ſi nihil probaverit.

TITUL. CLI.

Qua continentur in juramento calumnie.

Quod credit se bonam causam fovere, quod interrogatus non negabit quod verum esse crediderit, quod non utetur scienter falsa probatione, quod dilationem non petit in fraudem, ad protrahendam litem, quod nihil dedit aut promisit, nihilque dabit aut promittet pro victoria abstinenda nisi iis personis quibus leges & canones dare permittant.

Juxta versus,
Illud juretur quod lis tibi iusta videtur;
Et si quæretur, verum non inficietur,
Nil promittetur, nec falsa probatio detur,
Ut lis tarderetur dilatio nulla peteretur.

Quæ omnia de generali tantum calumniæ juramento intelligenda sunt, quod juramentum hujusmodi nisi semel in causa præstari debet atque etiam plerumque statim post litem contestatam fieri solet, si tamen tunc omittatur potest postea in quacunque parte judici exigi, est autem aliud juramentum calumniæ speciale alio nomine malitiæ non committendæ dictum, quod quoties Judici æquum visum fuerit, litigatoribus etiam invitis ministrari possit idque lite contestata vel non contestata, vel juramento calumniæ generali præstato vel non præstato.

TITUL.

TITUL. CLII.

De confirmandis testibus Actoris.

Actor potest proponere materiam corroboratoriam suorum testium infra terminum Reo assignatum, ad probandum exceptiones, & ita uti termino sui adversarii, ut in supradicto titulo dicitur, & confirmare, five personas five dicta testium probatoriorum, vel poterit expectare donec lapsus sit terminus probatorius Reo ad exceptiones probandas datas, & tunc si dissentiat publicationi testium adversarii & protestatus fuerit de non percontando eorum dicta & revera non percontatus fuerit eorum dicta poterit proponere materiam corroboratoriam tam personarum quam dictorum testium & obtinere terminum probatorium.

TITUL. CLIII.

De proponendis exceptionibus ex parte Actoris contra testes Rei exceptivis.

Licet Actor in proximo precedenti titulo produxerit testes ad corroborandum dicta & depositiones testium probatoriorum ex parte sua productorum, eorumque dicta publicari obtinuit potest tamen quandoconque ante conclusionem in causa proponere exceptiones tam contra dicta quam personas dictorum testium reproboriorum Rei etiam non obstante publicatione huiusmodi testium Rei, & obtinere terminum ad huiusmodi exceptiones probandum, limita tamen quod non licet excipere

excipere contra dicta testium Rei reprobatoriorum post publicationem prædictam, nisi addatur in huiusmodi exceptionibus quod fuerunt subornati & corrupti ad ita deponendum prout in eorum depositionibus, (quæ sunt de verbo ad verbum recitandæ) continetur, nam si hæc qualitas subornationis non adjeiatur sed omittatur ista allegatio directe contraria contra dicta testium admitti non debet, fallit tamen si Reus in prædictis exceptionibus allegaverit generaliter quod talis testis Actoris commisit adulterium cum quadam muliere nominata in exceptionibus nullo expresso tempore certo vel forsan (ut communiter solet allegari) talibus annis recitando diversos vel eorum uno & testes Rei deposuerint quod tali anno vel tali die seu mense ejusdem anni dictus testis Actoris commisit adulterium vel deprehensus fuit in adulterio cum dicta muliere in isto casu licet auctori post publicatas attestationes testium Rei allegare directe contrarium & dictis testibus Rei perjuriam objicere & non tenetur allegare corruptionem dictorum testium quia pars Auctrix ante publicationem testium Rei non potuit providere propter generalitatem allegationis quomodo potuisset purgare innocentiam testium probatoriorum de crimine objecto.

Sed hic nota quod Reus potest petere ab auctore proponente corruptionem testium juramentum quod credit se posse probare subornationem prædictam alioquin dictæ exceptiones contra dicta testium Rei non sunt admittendæ nisi in casu mentionato in S. fallit tamen sed dato quod præstito hoc juramento de corruptione testium pars eandem allegans non probavit corruptionem probavit tamen directe dictos testes falsum deposuisse & perjuros fuisse, nam in isto casu succumbit Actor quia etiam non probavit subornationem? puto quod non, quia probata falsitate corruptio præsumitur saltem ita adjudicari novi sed quare.

TIT.

TITUL. CLIII.

Quæries proponi possunt exceptiones contra testes & corroboratoriè, personarum, & dictorum testium.

SI Actor produxerit testes super libello, licet Reo excipere tam contra dicta quam contra personas hujusmodi testium, qui testes Rei, dicuntur testes reprobatorii testium probatoriorum, contra hujusmodi testes reprobatorios Actor potest etiam excipere tam contra personas quam contra dicta testium, isti vero testes dicuntur testes reprobatorii testium reprobatoriorum probatoriorum, Actor si non corroboraverit dicta & personas testium corroboratoriorum sive primo loco sive secundo loco per eum productorum, potuit simul una cum dictis exceptionibus datis contra testes Rei reprobatorios vel successivè postquam ipse Actor dederit exceptiones prædictas corroborare dicta & personas testium probatoriorum, Reus vero prohibetur excipere contra hos testes reprobatorios per Actorem productos quia tunc admitterentur testes reprobatorii reprobatoriorum probatoriorum, quod prohibetur in communi & generali illa regula. *In testem testes & in hos seu non datur ultra.* Sed tamen Reus poterit corroborare dicta & depositiones testium ex parte sua productorum super exceptionibus seu reprobatoriis datis per eum contra testes probatorios Actoris, dummodo id fiat ante publicationem testium productorum per actorem super exceptionibus prædictis per eum datis contra testes exceptivos Rei, saltem ita vidi practicatum.

TITUL.

TITUL. CLV.

*De productione testium, post publicationem super prius
positis ex Capite quod de novo pervenerant
ad producentis notitiam.*

SI pars actrix vel Rea produxerit testes, & eorum dicta publicari obtinuerit & eadem percontata fuerit, tamen si post publicationem & percontationem huiusmodi de novo (id est,) post publicatas attestations pervenerit ad ejus notitiam quosdam alios testes fuisse sibi, admodum necessarios poterit (re integra existenti,) id est, ante conclusionem in causa si fuerint presentes in judicio eos producere & sunt recipiendi & admittendi. Sed si huiusmodi novi testes recusaverint comparere, nisi compulsi pars principalis, & non Procurator (nam ejus Procurator in mandato suo generali Procuratorio non habet ad infra scripta sufficiens mandatum) debet comparere judicialiter & allegare ut sequitur. Ego N. citra revocationem Procuratoris mei vel subprotectione de non revocando procuratorem alias per me constitutum. Allego M. N. & O. fuisse & esse testes parti meae admodum necessarios ad probandum contenta in libello, & quod petitis ad meam notitiam eos fuisse mihi testes necessarios citra publicationem testium alias ex parte mea in hac causa productorum & non antea, ac de super offero me promptum & paratum ad faciendam fidem & ideo peto hos testes hic presentes in judicio quos in testes produco, recipi

Ee

admitti

admitti & juramento onerari de fideliter deponendo super contentis in libello alias per me dato, vel sic si testes fuerint requisiti ad interessendum & non venerint allego me hujusmodi testes requisivisse ad comprehendendum istis die & loco ad perhibendum testimonium in hac parte & quod obtuli eis eorum sumptus & expensas viaticas, & de super etiam offero me promptum & paratum ad faciendam fidem, unde peto hujusmodi testes compellendos fore decerni ad comprehendendum aliquo die ad perhibendum testimonium, &c. Tunc Judex, nisi pars adversa docuerit partem petentem hos novos testes admitti, habuisse notitiam vel scientiam factam probabilem eorundem testium, ante publicationem dictorum priorum testium vel quod causa in qua isti admitti testium requiritur sit ejus nature, quod testes de novo pervenientes ad notitiam non sunt admittendi debet eos admittere si sunt presentes in judicio vel decernere compulsorium si sunt absentes, facta tamen prius fide per petentem admissionem testium tam quod dicti testes sunt necessarii & quod de novo post publicatas attestationes ad ipsam notitiam primo pervenit eos fuisse testes sibi necessarios quam etiam quod eosdem testes requisivit & eis expensas viaticas obtulit, Reus ego dissensio & protestor de nullitate petitionis dicti procuratoris sui partis & allego eam non concludere in jure nec concedi debere & quod publicatio testium alias facta per partem adversam & percontatio eorundem obstat quamvis admittantur & quod subest maximus timor subornationis testium referendo me ad jura & acta Coriz,

TITUL. CLVI.

*De Causis quæ impediunt productionem testium
post Publicationem.*

Probabilis causa scientiæ dicitur in causa testamentaria si testes alias producti de posterius partem petentem novos testes fuisse præsentem cum huiusmodi testibus quos dicit de novo ad ejus notitiam pervenisse tempore conditi testamenti. Similiter in causa diffamationis si primi testes deposuerint verba diffamatoria fuisse prolata in præsentia actoris & testium (quos petit de novo produci) & sic in omnibus similibus casibus, hæcque probabilis scientiæ est causa sufficiens ad impediendam prædictam petitionem de novis testibus admittendis nisi pars ipsa petens hanc novam testium productionem, scientiam hanc seu potius scientiæ vehementem præsumptionem purgaverit suo juramento & prope jurando quod testes hos non videbat vel de eorum præsentia non recordatus fuerit tempore quo alios produxerat testes & eorum dicta publicari obtinuerat. Nam in testamentaria causa fieri potest & aliquando contingit quod aliqui testes fuerunt in proximo cubiculo vel per parietes auscultando quid actum fuerit per testatorem circa conditionem testamenti & quod licet testes alias producti norunt & forsitan videbant dictos testes sic auscultantes pars tamen novos testes prædictos producere conans eos nec videbat nec eos ita auscultantes noverat.

Similiter in causa Diffamationis si verba diffamatoria libellata prolata fuerint in loco aliquo publico utpote in Ecclesia vel platea ubi communis habetur po-

puli concursus sepiissime contingit transeuntes audire, & notare verba diffamatoria & etiam testes primo loco (ut præfertur) productos huiusmodi transeuntes vidisse & ideo de eorum præsentis deposuisse quamvis pars principalis ita ratione prolationis verborum diffamatoriorum commotus non videbat testes; Et his addi potest quod si verba prolata fuerint per plures menses ante institutionem actionis quod actor possit probabiliter oblivisci præsentiam omnium testium licet eos tunc videbat & quod jam recordatur eos præsentis fuisse quia testes alias per eum producti de eorum præsentis deposuerunt, sed, ut supradictum est, de his Actor tenetur expresse præstare iuramentum si ab adversario petatur, quia ut etiam antedictum est expressis præsumitur ejus scientia.

TITUL. CLVII.

De productione testium in causa Matrimoniali post publicatas attestaciones, & de speciali Prærogativa sine privilegio cause Matrimonialis.

Licet generaliter non admittuntur testes post publicationem super eisdem, admittuntur tamen in causa matrimoniali etiam sine iuramento (quod testes de novo pervenerunt ad notitiam partis post publicatas attestaciones) & dato etiam quod in causa matrimoniali lata sit sententia contra Actorem quod deficit in probatione libelli & Reus absolvatur, tamen Actor in eodem iudicio seu in alio potest de novo instituere novam causam matrimonialem contra eandem personam non solum ex novo aut secundo contractu, sed ex priori & producere

cere probationes sibi prius cognitæ vel incognitæ & in isto casu non obstat exceptio Rei judicati vel quod prædicta sententia transivit in rem judicatam quia sententia lata causa in matrimoniali contra matrimonium nunquam transit in rem judicatam & habet multa privilegia, Et quoties Ecclesia decipitur pronunciando sententiam contra matrimonium ex novis probationibus, etiam aliquando ex eisdem potest revocari prior sententia & ratio est ad evitandum peccatum & periculum animæ si injusta sententia fortiteretur effectum & locum haberet.

TITUL. CLVIII.

*De alia productione testium super prius positæ
post publicationem.*

SI Actor produxerit duos testes aut plures ad probandum libellum & postea Reus per viam exceptionis repulit eosdem vel saltem eorum aliquos ita quod non sint relictæ duo fide digni & concordēs testes tunc si hujusmodi testes fuerunt *infamati* per tales exceptiones de quibus non constat partem eos producentem habuisse notitiam potest per viam corroborationis priorum testium vel directe super libello alios quoscunque producere testes & ratio est quia omnis homo præsumitur honestus donec contrarium probatur & jura dicunt quod regulariter duo testes sufficiunt, & ideo Actor producendo duos potuit probabiliter cogitare eos sufficere.

TITUL. CLX.

De modo petendi scrutinium.

Si in aliquo Registro seu publicis Archivis aliqua instrumenta seu scripta remaneant facientia ad probationem contentorum in propositis ex parte Actoris vel Rei, allegandum & petendum est ut sequitur. Ego *N.* Allego diversa instrumenta sive munimenta & si possit ea specificare necessario facientia ad probationem contentorum in propositis & exhibitis ex parte mea remanere in Registro seu publicis Archivis Reverendi Patris *N.* vel alterius persone penes quem remaneant (& hic nominanda est persona penes quam remaneant) unde peto scrutinium decerni *M. N.* & *O.* personis indignitate Ecclesiastica constitutis conjunctim & divisim ad perscrutanda Archiva & dicta munimenta talibus diebus ac in tali loco (qui locus fotebat esse ille locus in quo eadem munimenta custodiuntur) & *N.* partem adversam seu potius Procuratorem inoneri ad interessendum hujusmodi scrutinio, nec non monitionem decerni contra dictum Reverendum Patrem &c. vel alios quoscunque penes quos hujusmodi munimenta remaneant ad exhibendum eadem coram dictis commissariis diebus & locis praedictis ad effectum ut servari possint: Juxta decernimus & monemus ut petitur.

In his scrutinis petendis & decernendis per aliquot annos nuper retroactos error surrepsit (saltem mea opinione quare igitur à peritis) in eo quod commissio pro scrutinio faciendo petitur & decernitur ad sedendum

dendum in aliquo consistorio cum monitione ad exhibendum eadem coram commissariis in eodem loco & non in ipsis Archivis quod ab Antiquo cum exhibita & munimenta fideliter custodita fuerint in loco publico ad hoc specialiter constitutis fieri non solebat & in eo casu si originalia exhibita mentionata in allegatione seu commissione facta seu concessa pro huiusmodi scrutinio faciendo, comperta fuerint per commissarios scrutantes in registro sine Archivis huiusmodi multo maiorem fidem faciebant quam si adducta fuissent ex Registro ad alium quemcunque locum, Nam in hoc casu quomodo probatur huiusmodi exhibita seu munimenta allagata fuisse in archiva vel in Registro fideliter custodita (sanè nullo modo) nisi tantum in eo quod solus Registrarius & perunque ejus Clericus eadem exhibendo verbo suo live juramento ita asserit, tutissimum igitur esse litigantibus credo de cetero curare aut omnia scrutinia fiant in ipsis Archivis.

TITUL. CLIX.

*De tenore monitionis ad exhibendum Archiva seu
munimenta coram commissariis ad
effectum exscrutandi*

CUrtabit Procurator petens scrutinium monitionem predictam & sigillari Sigillo Iudicis & exequi contra personas penes quos huiusmodi munimenta remanent & tunc coram Commissariis quamprimum in loco assignato judicialiter sedent, certificanda est huiusmodi monitio cum certificatorio autentico ut in ceteris causis.

TITUL:

TITUL. CLXI.

De forma procedendi in dicto scrutinio.

Cum Commissarii & Notarius presentes sint die & loco pro scrutinio faciendo assignatis dicet Procurator, vel ejus substitutus, exhibens primo eandem substitutionem, Ego ex parte venerabilis viri Domini officialis almæ Curie Cantuar. vel alterius Judicis qui concessit scrutinium ut in titulo, *De modo exequendi commissionem in partibus*, Præsentò vobis has literas commissionales de scrutinio faciendo & peto quatenus dignemini acceptare in vos onus executionis hujusmodi commissionis & decernere procedendum fore juxta tenorem ejusdem, Tunc Commissarii facient commissionem publicè legi & lecta dicent: Nos ob reverentiam vel honorem (si Archiepiscopus sit committens) acceptamus in nos onus commissionis hujusmodi & decernimus fore procedendum juxta vim formam tenorem & effectum ejusdem & hunc Notarum publicum hunc præsentem in Actorum nostrorum scribam in hac parte assumimus, & tunc facienda est publica præconizatio pro Procuratore partis adversæ & in omnibus est procedendum quoad ejus contumaciam si non comparuerit, ut in Titulo, *De expeditione commissionis pro testibus*.

Si pars adversa vel ejus Procurator comparuerit tam in casu quo scrutinium non est faciendum in ipsis Archivis dicitur pars petens scrutinium, exhibeo mandatum originale cum certificatio & accuso contumaciam *M. N. & O.* monito um juxta tenorem dicti mandati

mandati ad exhibendum istis die & loco munimenta in literis vestris commissionalibus mentionata : & tunc Registrarius seu custos hujusmodi munimentorum dicet, ex parte N. (hoc est iudicis cujus sunt munimenta) & mei Registrarii sive Registri custodis satisfaciendo hujusmodi monitioni exhibeo tale scriptum sive tale instrumentum aut talem librum, &c. & tum petens scrutinium dicet, & ego eadem munimenta exhibeo quatenus faciunt pro parte mea & peto eadem diligenter legi, perscrutari & inspicere ac copias veras earundem concribi & scribas fideliter collationari cum ipsis originalibus; ac facta collatione transmitti domino commissionem concedenti die & loco atque juxta tenorem commissionis predictæ, Quæ omnia Commissarii facient & decernent in præsentia partis adversæ & Notarii publici adhibiti & assumpti & certificabunt eadem prout commissio pro testibus est certificanda.

Sed nota ut super quod si pars adversa nec per se nec per Procuratorem comparuerit tunc omnia facienda exhibenda & decernenda sunt in penam contumaciæ partis præconizatae accusatae & pro contumace primo pronunciatae, ut in titulo, *De expeditione commissionis*, &c. Et tit. sequent. & si prædictum scrutinium faciendum fuerit in ipsis Archivis tunc dicti commissarii in præsentia partis adversæ si præsens fuerit vel in penam contumaciæ, ut supra (si se contumaciter absentaverit) Registrum prædictum productis munimentis in commissione mentionatis in præsentia dicti Notarii assumpti scrutari facient & procedere & certificare tenentur, ut supra, sed in his casibus Registrarius seu custos dictorum munimentorum, pro meliore expeditione hujusmodi scrutini solet ostendere commissariis dicta munimenta vel locum in quo reponi & custodiri solent.

Sed hic queri possit qualiter & quomodo procedendum est si Episcopus vel Registrarius, ut supra, moniti ad exhibendum dicta munimenta coram dictis commissariis minime tamen comparuerint nec monitioni hujusmodi satisfecerint, (*viz.*) utrum possint per dictos commissarios propter eorum contumacias, excommunicare, vel alias facto certificatorio autentico per hujusmodi commissarios Judici concedenti dictam commissionem de omnibus per eos gestis eidem Judici significari ut idem Judex procedere possit contra hujusmodi contumaces in causa contemptus & eos per censuras Ecclesiasticas punire de hac questione ad triginta annos elapsos maxime controversum & disputatum sui tinter peritissimos Advocatos, (sed de ea questione non memini fuisse interloquutum) speriti tamen & exercitati Procuratores hanc tenebant sententiam (*viz.*) dictos Commissarios non potuisse excommunicare Episcopum vel Registrarium quamvis ut supra monitos ad exhibendum dicta munimenta, quia in commissione de scrutinio faciendo non data fuit, saltem non solet dari potestas (*nec verba equipollentia*) dictis commissariis, excommunicandi non exhibentes dicta munimenta, ad evitandum igitur hanc questionem de cetero; curet Procurator petens scrutinium ut in eadem commissione potestas excommunicandi monitos ad exhibendum munimenta, & non exhibentes commissariis concedatur; quæ clausula seu potestas in omni hujusmodi commissione non inseri aut inscribi per hos plurimos annos solebat.

TITUL. CLXII.

*De exhibitione instrumentorum coram Iudice s. c.
extium ad probationem contentorum in pro-
positis Actoris sive Rei.*

EGo in subsidium probationis contentorum in libello vel in tali materia vel allegatione, &c. exhibeo quasdam indenturas vel tale scriptum, &c. sic incipiens (hic prima linea est inferenda) & sic terminans (& hic sex vel quatuor ex ultimis verbis sunt scribenda) & allego huiusmodi exhibita esse subscripta & sigillata respectivè manibus & sigillis in eisdem mentionatis, & fuisse per personam seu personas in eisdem nominatas & pro eorum seu ejus facto tradita & deliberata, & allego contenta in eisdem esse vera ac habita & gesta prout in eisdem continetur, quam allegationem pono conjunctim & divisim ac eandem admitti peto ac jus ac justitiam mihi & parti meæ ministrari. Quā allegatione per judicem admissa & per partem eadem proponentem & judicem in vim positionum & articulorum repetita Procurator exhibens dicta exhibita poterit jurare se fideliter huiusmodi allegationem posuisse, & exhibita, & petere juramentum ab adverso Procuratore præstari de fideliter correspondendo eisdem sub juramento in proximum in scriptis. Sed si dicta exhibita sunt privatæ scripturæ ita ut Procurator ea exhibens non sperat seu credit se posse relevari ex Procuratoris partis adversæ responsis tunc petat pro parte principali ut in cæteris causis.

Sed nota quod si exhibita sigillantur sigillo aliquo authentico utpote sigillo magno *Anglia* vel alicujus Episcopi seu Judicis Ecclesiastici tunc petantur responsa Procuratoris partis adversa quia in his casibus verisimile est Procuratorem adversarii melius esse instructum quid credit (quoad sigilla allegata) quam ejus clientem. Si pars actrix vel Rea habuerit antiqua munimenta seu libros pervetustos exhibendos facientes ad necessariam probationem contentorum in propositis ex parte sua, dicat exhibeo quædam antiqua & pervetusta scripta seu libros sic incipientes & sic terminantes ut supra, & allego eosdem esse antiquos & fuisse fideliter custoditos penes talem (aliquem videlicet publicum officarium vel personam publicam) & esse tales quibus fides plena tam in judicio quam extra solet adhiberi ac fuit & est adhibenda tunc proposita dicta allegatione conjunctim & divisim eaque admissa & repetita, præstet juramentum, &c. & petat etiam juramentum à Procuratore adverso dari de respondendo ut supra, vel petat ut supra pro parte principali. Et nota quod si prædicta seu libri prædicti exhibiti sunt prolixi ut Registrarii non possunt sine magnis expensis eadem exscribere; Tunc Procurator curabit veram copiam illius partis exhibitæ, (quæ facit pro intentione Domini sui) exscribi, & tunc dicet, exhibeo ut supra, hoc addito & præsertim clausulam talem seu talia verba in tali linea instrumenti, vel in tali folio libri exhibiti una cum vera copia eorundem clausularum seu verborum: Et peto collationem fieri cum ipsis copiis & clausulis sive verbis prædictis exscriptis una cum ipsis originalibus & facta collatione & Registratione clausularum seu sententiarum prædictarum cum dictis originalibus, eadem originalia retradenda decerni, & tantam fidem esse adhibendam copiis collatis & Registratis quam ipsis originalibus, Tunc Judex:

decernimus;

deternimus; pars tamen exhibens præmissa ad finem ut procurator vel pars adversa possit inspicere hujusmodi exhibita, & ita se informare quid credat aut respondeat, solet dimittere hujusmodi exhibita originalia penes Registrarium, donec procurator adversarius vel pars principalis responderit. & in isto casu exhibens præmissa tenetur solvere Registrario solummodo pro Registratione illius clausule quam extraxit ex indenturis seu libris exhibitis. Nam notandum est nulla exhibita (de quibus in actis mentio sit facta) esse dari exhibenti retradenda, nisi primo eadem fuerint ad perpetuam Rei memoriam Registrata, Caveat igitur Procurator præmissa exhibens ut petat Judicis decretum de retradendis exhibitis cum fuerint Registrata; Nam alias sine Judicis decreto Registrarius non tenetur neque debet eadem retradere quamvis fuerint Registrata.

TITUL. CLXIII.

*De Protestatione Procuratoris adversa partis
contra exhibita.*

EGo dissentio exhibitioni hujusmodi prætenso-
rum exhibitorum & protestor de nullitate
& in authenticitate eorundem, & allego
eadem exhibita esse scripturas privatas &
inauthenticas ac tales quibus nulla fides est adhibenda
& ideo peto easdem rejici, sed si aliquod instrumentum
sit exhibitum sub sigillo regis non est sumum procuratori
illud inficiari aut protestari quod sit privata scriptura.
Et supra.

Et nota quod si aut ex inspectione exhibitorum tempore exhibitionis, eorundem ut aliunde constare possit, eadem in aliquo facere pro parte adversa tunc dicit ejus Procurator accepto hujusmodi exhibita; & exhibitionem eorundem quatenus faciunt pro parte mea & quatenus faciunt contra dissentio & protestor ut supra in principio istius tituli.

Denique notandum est quod expedit Procuratori adversæ partis acceptare exhibita & exhibitionem adversarii; quamvis nescitur utrum in aliquo faciunt pro parte sua, nam si in aliquo faciunt pro parte sua & ille tamen eadem non accepta erit, sed eadem fuisse talia quibus nulla fides fuerit, adhibenda allegaverit, & fuisse vera inficiatus fuerit, exhibens potest hujusmodi exhibita subducere quodocunque ante acceptationem quod facere non potest si acceptata fuerint per adversarium, concludo igitur prodelle posse acceptationem & abesse non posse.

TITUL. CLXIV.

De forma concipiendi responsa Procuratoris allegationi vel exhibitis quibuscunque adversarii.

Responsa Procuratoris de quibus in supradictis tituli facta est mentio debent concipi in scriptis idque in prima persona (viz.) responsa mei N. Procuratoris M. facta positionibus allegationis & exhibitorum ex parte. O. tali die & deinde sic ad dictam allegationem & exhibita respondeo & credo prout veritas se habet & procurator in sua conscientia verum esse credit, & si allegata vel materia cui respondere tenetur sit articulata tenetur articulationem

tim eisdem respondere, si diversa instrumenta fuerint exhibita procurator tenetur specificè per verba credo vel non credo cuilibet parti allegationis & singulis exhibitis disjunctim respondere, nam generalis responsio negativa (quod est quotidianum non inspectis his quibus respondetur) non est ex stylo curiæ admittenda quamvis respondetur per hæc verba ad talem allegationem, & ad exhibita in eadem mentionata respondeo quod non credo eadem esse vera in aliquo.

TITUL. CLXV.

De comparatione literarum que communiter habetur in Curia Prærogativa ad probandum manum Testatoris.

SI contenditur utrum testamentum litigiosum sit scriptum vel subscriptum manu testatoris vel utrum aliquod instrumentum (utpote) inden uræ locationes & literæ obligatorie (quæ communiter incidenter tamen & non principaliter) exhibentur ad probandum intentionem Actoris vel partis Rex fuerint scripta vel subscripta manu propria personarum in eisdem nominatarum. Si testes Testamentarii & instrumentarii defuncti fuerint ante hujusmodi litem motam vel non producentur in testes. Tamen si pars habuerit alia scripta (quamvis omnino impertinentia ad causum institutam) sub manu testatoris vel aliarum personarum in dictis exhibitis mentionatarum, & testes qui potuerint deponere quod viderunt testatorem vel partes prædictas subscribentes hujusmodi scriptis, &c. Tunc procurator illa scripta exhibebit in

in subsidium probationis contentorum in allegatione testamenti seu alterius scripti antedicti, & allegare debet hæc verba (*viz.*) verba quæ continentur, in exhibitis datis in subsidium probationis contentorum, ac nomen ac cognomen Testatoris vel personarum antedictarum fuisse & esse scripta, & exarata manu propria testatoris vel personarum prædictarum ipsa (*viz.*) & eadem manu, cum qua testamentum seu alia prædicta exhibita primo loco data, scripta & exarata fuerunt & sunt, ponenda est hæc allegatio conjunctim & divisim & admittenda ut in cæteris causis, ac producendi sunt testes supra hujusmodi allegatis & exhibitis & facta publicatione eorum depositionum si pars præmissa exhibens probaverit hujusmodi allegata dicet procurator, allego intentionem meam in allegatione & exhibitis per metali die datis (ista sunt exhibitæ quæ primo loco data fuerunt) fuisse & esse sufficienter iudicatum ex exhibitis & depositionibus testium per me ultimo loco datis & productis referendo me ad eorum dicta & depositiones ac respective exhibitæ prædictæ, & ad iura & ideo peto, comparationem fieri inter hæc verba (specificando verba quæ per testes deponuntur fuisse scripta per testatorem vel per personas prædictas) & hæc verba (specificando) illa verba quæ allegantur in præmissis exhibitis fuisse scripta per testatorem vel personas antedictas & peritos in arte scribendi elegi & juramento onerari de fideliter comparando præmissa & de referendo eorum iudicium tali die, Tunc Iudex si sibi constiterit probata esse exhibitæ prædictæ quæ ultimo loco data fuerint in subsidium probationis prius exhibitarum ac fuisse subscripta manu testatoris vel personarum in dictis prius exhibitis mentionatarum dicet, discernimus comparationem fieri & *N. M. O.* & *P.* (hoc est quatuor vel sex ex senioribus procuratoribus & peritiioribus in arte scribendi) juramento onerati

onerari de fideliter comparando respective exhibita prædicta, & de referendo eorum judicium tali die, istos comparatores curabit pars petens comparisonem convenire in aliquem locum utrique parti indifferenter ad faciendam comparisonem, & etiam curabit ut Registrarius inter sit ad ostendendum comparatoribus hujusmodi omnia exhibita ac actum habitum super decreto dicte comparisonis ut possit eisdem comparatoribus constare de & super quibus facienda sit comparatio, & licitum etiam est parti adverse vel ejus Procuratori interesse hujusmodi comparationi, & ex actis vel exhibitis ipsis informare comparatores de dissimilitudine vel varietate manuum vel characterum respective exhibitorum.

Si per comparationem factam comparatores invenerint & retulerint ad eorum judicium & veredictum, quod dicta respective scripta (viz.) scripta tam primo quam secundo loco exhibita esse una & eadem manu exarata & scripta ita eorum judicium virtute eorum juramenti die ad hoc constituto referre tenentur in scriptura cum descriptione eorum respective manuum relationem hujusmodi: & pars petens dictam comparationem debet hujusmodi relationem exhibere in subsidium probationis contentorum in allegatis & exhibitis prædictis primo loco datis, Procurator vero partis adverse dissimulat & protestatur de nullitate ejusdem.

Si comparatores facta diligenti comparatione præmissorum retulerint scripta respective prædicta non esse una & eadem manu scripta sed dissimila, ita eorum est referendum judicium; Procuratore adversarii acceptante hujusmodi relationem pro parte sua & Domini sui.

TITUL. CLXVI.

*De modo probandi testamentum in judicio contradictorio
ut sententia possit ferri pro viribus ejusdem quamvis
nulli testes fuerint adhibiti tempore
conditionis ejusdem.*

Sæpius contingit quod defunctus sanæ e-
stans memoriæ scripsit testamentum suum ma-
nu sua propria vel forsan illud per alium de
ejus mandato scriptum, manu sua propria
subscripsit, & ante quam illud coram testibus publicavit
agnovit aut approbavit satis cessit. Si tamen in isto casu
testatore mortuo ejus Executor vocatus fuerit ad pro-
bandum hujusmodi testamentum per testes, si idem Ex-
ecutor possit probare per duos testes, idoneos dictum
testamentum fuisse immediatè vel tam cito quod non
potuit scribi in tempore etiam angusto inter mortem testa-
toris, & repertum testamentum post mortem testa-
toris, repertum in cista seu capsula scrata testatoris in qua
cetera ejus scripta magni momenti reponere solebat, et si
etiam per comparatores in casu prædicto mentionato
in proximo præcedenti titulo inventum & compertum
fuerit testamentum allegatum fuisse scriptum vel sub-
scriptum manu propria testatoris, pronanciandum est
pro viribus hujusmodi testamenti, ita sæpius adjudi-
cari vidi & obtinui saltem si hoc testamentum sit testa-
mentum inter liberos vel ad pios usus.

 Similitè

Similiter si unus testis deposuerit de conditione testamenti ex sua certa scientia, & compertum fuerit per comparationem literarum illud esse scriptum vel subscriptum manu propria testatoris, sufficiunt hæc duæ semiplenæ probationes ad pronunciandum pro viribus dicti testamenti intellige de testamento inter liberos vel ad pios usus.

Similiter etiam si duo testes deposuerint quod testator in eorum præsentis falsus est se condidisse testamentum, licet non declaraverit contenta ejusdem, nec penes quem aut quo in loco remanebat, si etiam per comparationem compertum fuerit fuisse scriptum vel subscriptum manu propria, testatoris & repertum fuerit in capta testatoris ut supra quamvis non statim, sed interjectis quibusdam diebus, valebit hujusmodi testamentum, saltem in causis prædictis piis & inter liberos, & ita vidi sæpe adjudicatum.

TITUL. CLXVII.

*De commissione pro testibus examinandis sub mutua
vicesitudinis obrepta.*

Aliquando contingit quod diersi testes Actoris seu Rei habitant extra provinciam *Cantuariensem* ita quod non possint compelli ad comparandum coram Judicibus istius Archiepiscopi ad perhibendum testimonium quia nemo cogendus est ad comparandum coram non suo Iudice, pars, quæ intendit uti testimonio horum testium, dicit *Dominus Iudex*, allego *N. M. & O.* esse parti meæ testes necessarios ad probandum contenta in libello vel cæteris propositis ex mea parte datis & quod habitant in tali Diocesi extra provinciam

viciam *Canaariensem* ejus prae-textu non possunt
compelli ad comparandum in hac judicio ad perhi-
bendum testimonium in hac causa & offero me prom-
ptum & paratum ad faciendum in hac parte fidem
juxta informationem mihi à Domino meo traditam
quam credo esse verum & ideo peto commissionem de-
cerni sub mutuae vicissitudinis obtentu ac in juris sub-
sidium Reverendo Patri *M.* Episcopo illius Diocesis
in qua testes habitant & *N.* ejus Vicario in spiritali-
bus generali & officiali principali conjunctim & divi-
sitim eosque rogandos fore in juris ut praefertur subsidium
& sub mutuae vicissitudinis obtentu ac compellen-
dos eosdem testes ad comparendam eorum eo seu eor-
um altero tali die & tali loco ad perhibendum testimo-
nium in hac causa & vices dominationis vestre quantum
in vobis est eisdem committi conjunctim & divisim
ad recipiendum & examinandum testes. hujusmodi
cum etiam requisitione ad prorogandum dies & locum
si fuerit necessarium; eosque rogandos fore ad certifi-
candum & transmittendum eorum dicta & depositiones
ac totum eorum processum in ea parte faciendum co-
ram vobis tali die & peto Procuratorem partis adver-
se moneri ad tunc interessendum si sua putaverit inter-
esse. Tunc Jdex, decernimus ut petitur & monemus
dictum procuratorem ad interessendum ut petitur, hic
etiam nō labatur terminus probatorius ante commissi-
onis transmissionem petenda & decernenda est proro-
gatio termini probatorii in sequentem Curiam diei
assignati ad transmittendum.

TITUL.

TITUL. CLXVIII.

*De modo exequendi commissionem sub manu vicif-
situdinis obtentu.*

Concipienda est huiusmodi commissio ad ef-
fectus respectivè in precedenti titulo men-
tionatos, & presentanda Episcopo seu Vica-
rio illius & procedendum est in omnibus in
presentia partis adversæ si comparuerit: vel in p. nam
contumacie: si non comparuerit ut in titul. *De modo ex-
pediendi commissionem in partibus, & productione testium,*
& quatuor titulis subsequentibus & huiusmodi commis-
sio certificanda est prout in titulo. *De exhibitione huius-
modi commissionis coram iudice concedente commissionem* Et
est notandum quod si testes requisiti ad perhibendum
testimonium & comparandum coram Domino Episcopo
seu eius Vicario, &c. recusaverint comparere quod
idem Episcopus seu eius Vicarius possunt eos compelle-
re & contumaces excommunicare, sed in eorum
citatione seu decretis compulsois debent mentionem
facere de pendencia litis in Curia & coram iudice con-
cedente dictam commissionem, & quod idem Epis-
copus seu eius Vicarius hoc decernit decretum requi-
situs per eundem Iudicem in subsidium juris.

TITUL.

TITUL. CLXIX.

*Quod omnes Executores sunt vocandi in causa
subtractionis legati,*

SI testator plures constituerit Executores & hī omnes probaverint testamentum & legatarius citaverit seu egerit contra unum tantum Executorem in causa legati, ille Executor quamvis ad purgandum contumaciam comparere tenetur tamen in die comparitionis sue poterit allegare defunctum plures nempe tales constituisse Executores & quod omnes probarunt testamentum & acceptarunt in se onus Executionis ejusdem quodque superstitēs sunt & ideo se non teneri respondere in causa nec litem illam in se suscipere nisi vocata integrā parte hoc est omnib; ceteris Executoribus, sed hæc allegatio ponenda est ante litis contestationem alias allegari non potest; quia Reus contestando litem in se suscepit defensionem causæ & renunciavit beneficio exceptionis, sed dato quod testator tres vel plures Executores constituerit, & quod omnes probaverint testamentum, & postea mortem obierunt (uno excepto) legatarius tamen non poterit agere in causa legati contra Executores seu Administratores eorundem Executorum, sed contra Executorum superstitem, Et si omnes Executores satiscesserunt ante ullam hujusmodi litem institutam legatarius tenetur agere contra Executorem seu Administratorem super viventis seu ultimo viventis Executoris, Ratio in hisce casibus, est quia præsumitur

mitur bona defuncti non Administrata per ceteros Executores penes ultimum viventem Executorem reman-
sisse, Et si non remaneant per eundem ultimum se-
superstitem Executorem stetisse, quo minus; (quia mor-
tuis ceteris Executoribus) superstes Executor poterat
contra Executores demortui pro restitutione bono-
rum non Administratorum coram Judice Ecclesiastico
in causa temerariæ Administrationis bonorum agere
vel si nulla bona demortui Executoris penes E-
xecutorem hujusmodi remaneant in ipsis speciebus tunc voca-
re hos secundos Executores ad reddendum computum
de bonis primi testatoris quæ ad manus demortui Ex-
ecutoris pervenerint.

TITUL. CLXX.

*De necessaria allegatione per Executorem proponenda
ad evitandam condemnationem in legato
si nulla bona præter nomina defuncti
remaneat penes Executorem.*

SI Executor sciens bona defuncti penes se remanen-
tia non sufficere ad præstationem legati petiti, ha-
bet tamen nomina partim sperata, partim dubia
& desperata, quam primum agitur pro legato
(ad lites amputandas & expensas evitandas) pro-
ducat & exhibeat judicialiter literas obligatorias sive
billas dictorum debitorum sub hac forma, Ego N.
id est, pars principalis, vel ejus legitimus Procurator
animo evitandi litem redimendi injustam vexationem
& futuras expensas realiter exhibeo quasdam literas
obligatorias specificandas nomina creditorum, & credo
parti.

parti agenti vel suo procuratori omnem actionem pro debitis huiusmodi recuperandis & offero me promptum & paratum ad idonè cavendum me non relaxasse nec relaxaturum debita huiusmodi ac offero & trado pro facto meo parti agenti (sive sit pæsens vel ad ejus usum si sit absens literas attornatorias nomine meo sibi factas & concessas ad agendum & recuperandum (ad solum usum & opus dicti legatarii debita huiusmodi, & etiam offero me promptum & paratum ad idonè cavendum quod in posterum non revocabo huiusmodi literas attornatorias. Si Actor non vult oblata recipere sed in lite procedere & in eventu lites non probaverit alia bona remansisse in manibus Executoris, Executor est absolvendus & dimittendus cum expensis factis a die quo oblatio prædicta facta fuit; & è contra si legatarius probaverit bona sufficientia aut aliqua alia præter nomina oblata, quæ non integra ad solvendum legatum petitum remansisse penes Executorem, Executor est condemnandus non solum in legato petito, saltem quo ad quantitatem honorum penes se remanentium verum etiam in expensis totius litis.

Sed nota quod si nomina oblata per Executorem sunt sperata, Executor tenetur exponere ex bonis defuncti (si ad hoc extendunt) expensas litis in foro seculari pro dictis nominibus recuperandis, sed si bona defuncti sufficient ad persolvendas expensas perdictas in foro seculari non remanent penes; Executorem non tenetur ex suis propriis has expensas erogare, tamen expedit ut tempore oblationis literarum obligatoriarum prædictarum si acceptate fuerint per legatarium, ut Executor specificè protestetur quod bona sufficientia ad supportandum expensas dictæ litis in foro seculari non remaneant penes se.

TITUL CLXXI.

*De petitione Executoria ut legatarius fide jubeat
pro sua indemnitate.*

SI testator stipularus fuerit pro alio de solvendo aliquod debitum ad annos quosdam futuros post ejus mortem, vel de quibusdam conventionibus seu contractibus imposterum perimplendis licet in hoc casu Executor ejus habuerit in manibus suis bona sufficientia ad præstationem legatorum, tamen si dicta summa (pro qua ut supra) obligatus fuerit dictus testator, non fuerit soluta, vel dictæ conventiones non fuerint impleræ seu observatæ, ita ut creditor possit habere actionem in foro seculari contra dictum Executorem pro debito prædicto, vel propter non observatas conventiones prædictas, in isto casu Executor pro ejus indemnitate poterit offerre judicialiter legatum petitum sub hac conditione ut legatarius idoneè primo caveat de conservando eundem Executorem indemnem quoad debita & conventiones ante dictas saltem pro rata parte seu portione legati debiti & petiti, & forsitan adjudicati habitæ ratione & justa computatione cæterorum legatorum, Et in isto casu si legatarius negaverit præmissa (id est) nullas tales stipulationes aut conventiones captas aut interpositas fuisse, Executor debet exhibere hujusmodi assignationes & indenturas & (si negare sperint per legatarium) sigillationem & iraditionem eorundem per testis probare teneatur, quibus probatis si legatarius ad effectus prædictos ca-

H h

verc

vere recusaverit, Judex non solet cogere Executorem ad præstationem legatorum, dimittat tamen Executor legatum prædictum sub conditionibus prædictis penes Registrum. Tamen vidi prædictum in casu prædicto sufficere solam allegationem debitorum & conventionum prædictarum & exhibitionem in judicio eorundem instrumentorum desuper confectorum cum fide juratorio ejusdem partis de veritate eorundem, quia in his non requiritur plena & exacta probatio.

TITUL. CLXXII.

De equali divisione bonorum inter legatarios si bona testatoris non sufficiant ad solvendum integra legata.

Solotis debitis & funeralibus defuncti ceterisque expensis ordinariis, si defunctus non habuerit bona sufficientia ad solvendam integra legata, facienda est equalis rata & porro cuilibet legatario juxta quantitatem legati. Duo tamen hic notanda sunt; primo quod si bona defuncti sufficiant ad solvendum omnia legata in relictis hujusmodi testamento in specie non tamen ad præstationem legatorum in genere, tunc integra legata in specie sunt solvenda, nulla facta deductione respectu legatorum in genere; secundo quod si lis fuerit instituta per unum legatarium (cujus forsitan pingue legatum in genere sit donatum) contra Executorem, & Executor per sententiam Judicis competentis fuerit condemnatus ad illud solvendum priusquam ceteri legatarii (quibus legata in genere relictasunt)

sunt) ullam litem instituerint aut petitionem fecerint pro eorum legatis, si postea dicta ceteri legatarii in genere litem instituerint pro eorum legatis & (dicto legato pingui in genere soluto,) nulla alia bona reman-
 setint ad solvendum cetera legata in genere, Executor non est cogendus ad præstationem hujusmodi legato-
 rum in genere nec ad equalem divisionem anted. etiam,
 sed liberabitur beneficio plenæ administrationis & sen-
 tentia Judicis, sed quære.

TITUL. CLXXIII.

*De oblatione summa, nomine decimarum ad
 evitandas lites.*

SI quis fuerit citatus ad respondendum in causa
 decimarum, & cupit evitare condemnationem
 expensarum, fiat oblatio veri valoris earundem
 in initio litis ante oblatum libellum, seu saltem
 ante litem contestatam in hunc modum, exhibeo Procu-
 ratorem meum pro dicto N. citato & facio me per eum
 pro eodem & animo evitandi litem & redimendi inju-
 stam vexationem, & futuras expensas, realiter offero
 in judicio N. Procuratori partis egentis talem sum-
 mam pro omnibus & singulis decimis per Dominum
 meum N. Aetori hujusque de jure vel consuetudine
 parochiæ de O. debitis & solvendis, una cum expensis
 de jure debitis & per Dominum meum taxandis; Si
 Actoris Procurator petierit inducias ad consulendum
 Dominum suum utrum velit recipere summam obla-
 tam in plenam solutionem aut in partem concedende
 sunt hujusmodi induciæ in proximum vel in secundum

juridicum, juxta Judicis arbitrium, in quo casu dimit-
tenda vel deponenda est summa oblata apud acta penes
Registrarium, ne forte in posterum dicatur hanc obla-
tionem fuisse verbatim tantum & non realem. Et nota
quod hæc depositio apud acta ex longo usu & stylo
omnium Curiarum habet eandem vim & eundem effe-
ctum, ac si ea summa consignata fuisset & deposita,
ac proinde ac si omnes aliæ solemnitates in hoc casu,
de jure in hujusmodi oblationibus faciendis acquisitæ,
adhibitæ & observatæ fuissent.

TITUL. CLXXIV.

*De acceptione oblationis in plenam solutionem. &
condemnatione Rei in expensis.*

SI Actor aut tempore oblationis summæ prædictæ,
vel in die dato pro induciis ad consulendum,
&c. acceptaverit summam oblata in plenam
solutionem, tunc petat ut offerens condemnetur
in expensis; Judex; condemnatus & tunc porrectâ
schedulâ expensarum Judex hujusmodi expensas taxa-
bit, ac decernet monitionem ad solvendum, ut supra
in tit. *De petitione & decreto monitionis ad solvendum
expensas.*

TITUL:

TITUL. CLXXV.

Quod Actor poterit recusare oblationem generalem pro omnibus decimis debitis ante datum libellum.

Quamvis Reus vocatus ad respondendum in causa subtractionis decimarum animo evitandi litem & fugandas expensas, ante oblatum libellum, quandam summam pro omnibus decimis debitis obtulerit una cum expensis, ut in penultimo titulo continetur, & Actor si in die dato pro induciis ad consulendum, an voluerit recipere summam oblatam in plenam solutionem, recusaverit eandem sic recipere, & dederit libellum continentem quasdam decimas non extendentes ad valorem summæ oblatæ & in lite processerit & non probaverit plures sibi deberi decimas, obtinebit sententiam pro decimis libellatis seu pro valore earundem per eum probato & expensis litis non obstante dicta generali oblatione pro omnibus decimis vel pro integro debito, Nam si diversæ species decimarum, utpote grani, feni, agnorum & similium debita fuerint, Actor poterit pro quacunque harum specierum instituere actionem ad ratam, & cum unam instituerit actionem non tenetur liberare Reum ab omnibus actionibus, ad evitandum igitur huiusmodi cautelam & condemnationem, quam primum Actor dedit libellum, offerat Reus de novo specificè, id est, talem summam pro tali decima, & talem pro tali, aut summam prius oblatam (si extendit ad valorem decimarum libellatarum) aut aliam pro decimis libellaris cum expensis, & tunc si recusata aut acceptata fuerit oblatio.

tio, facienda est expensarum condemnatio vel absolutio ab expensis, ut in Tit. sequentibus.

Sed tamen annis præteritis, contrariam tenebant sententiam Advocati, (& aliter adjudicatum fuit,) hisce inducti rationibus, (*viz.*) Si Reus ante oblatum libellum animo evitandi lites ac redimendi injustas vexationes & futuras expensas, summam quandam nomine omnium decimarum debitarum obtulerit, cum expensis (ut supra) & Actor habuerit tempus ad deliberandum utrum velit eandem recipere in plenam solutionem, seu potius indepetis sibi dari ad consulendum petierit. Si in eodem die recusaverit sic accipere, & postea dederit libellum & in lite processerit conando probare majorem sibi deberi summam pro decimis subtractis, & non probaverit plures sibi deberi decimas vel majorem summam nomine, decimarum, quam summam prædictam prius oblata, sed in lite processerit usque ad sententiæ prolationem, quod Actor licet recuperet summam oblata & expensas usque in diem oblationis, tamen condemnandus esset in expensis totius litis a die oblationis prædictæ.

Et notandum est quod ex antiquo stylo Curiarum facta oblatione decimarum (quamvis generali) Actor tenebatur aut recipere in plenam solutionem omnium decimarum vel recusare sic recipere. Si vero Actor recusaverit & libellum dederit ac litem prosecutus fuerit & non probaverit majorem sibi deberi summam reddidit se in mala fide & ideo condemnandus est, ut supra in expensis a die oblationis.

TITUL. CLXXVI.

*In quo casu offerens decimas non est condem-
nandus in expensis.*

Si summa oblata recepta fuerit in plenam soluti-
onem & recipiens petat offerentem condemnari
in expensis, si offerens allegaverit, & (si
negatam fuerit ab adversario) probaverit se
eamdem summam obtulisse ante litem motam a tempore
executionis citationis, saltem ante diem relationis,
eiusdem & comparationis Rei, & quod Actor oblata
recusavit seu plus iure debuit recipere summam
oblatam; tunc offerens est absolvendus ab expensis
ac actor recusans condemnandus est in expensis factis
et circa probationem huiusmodi oblationis. Sed nota
quod in isto casu non sufficit probare solum fuisse
oblatam & recusatam ante litem motam & denuo
fuisse oblatam in die comparationis Rei, ad excusan-
dum offerentem ab omni oblatione expensarum,
quia per executionem citationis intenditur & presu-
mitur Actorem iam alterius esse sententiae, & inter-
pellasse ut executionem citationis requisivisset sum-
mam oblatam, & ideo si non sit denuo oblata Actori
si conveniri possit alioquin apud iudices coram re-
sibus vel coram ministro Ecclesiastico ut verisimiliter
actor possit habere notitiam huiusmodi oblationis
tempore executionis citationis vel ante diem compa-
rationis Rei, Reus est in mora & ultima mora nocet.
Nam si Reus obtulisset huiusmodi summam modo pro-
missa, Actor non salariaffet ejus Advocatum & Pro-
curatorem.

curatorem, nec solvisset: seodum Procuratori & certificatori diste citationis. Tamen in isto casu moderandæ sunt hujusmodi expensæ quia malitia talis qualis videtur esse in Actore

JXXXIO

.IDIT

TITUL. CLXXVII.

De condemnatione tam Rei partis offerentis decimas post datum libellum in expensis quam Actoris recusantis recipere in plenam solutionem.

Si oblatio facta fuerit post litem contestatam seu potius, postquam Judex decreverit procedendum fore summarie & de pleno pro omnibus decimis libellatis, & Actor eandem receperit in plenam solutionem tunc adjudicanda est summa oblata auctori per sententiam definitivam, & offerens est condemnandus in expensis factis ante hujusmodi oblationem, una cum secundo sententiæ definitivæ; quia Actor (sic ut supra contestata) non potuit nec obtinere summam oblata sibi decerni, nec Reum in expensis condemnari nisi per Judicis sententiam seu decretum interlocutorium. Sed si Actor oblationem hujusmodi in plenam solutionem recipere recusaverit & processerit & perstiterit in lite conando probare majorem deberi summam, si defecerit, est condemnandus in quibuscunque expensis factis per Reum a die oblationis, & Reus ut supra dicitur est condemnandus in expensis factis usque in diem oblationis una cum secundo sententiæ Judicis.

TITUL.

TITUL. CLXXVIII.

De aliarecusatione oblationis facta ante oblatum libellum in plenam solutionem omnium decimarum debitarum.

SI Actor credit plures sibi deberi decimas, extendentes ad maiorem summam quam summam oblatam, dicat Procurator ejus in die dato pro induciis, accepto oblationem per Reum factam, & summam oblatam quatenus facit pro parte mea & Domini mei, & quatenus facit contra, dissentio; & protestor de nullitate ejusdem, & offero me promptum & paratum ad recipiendum summam oblatam in partem solutionis & non aliter, & do libellum, & peto procedendum fore summarie & de plano. Tunc Reus poterit reassumere summam oblatam. (Sed tutius est durante ut apud acta remaneret) dicendo in actis, quia Actor recusavit recipere summam oblatam in plenam solutionem, eandem reassumo; sed nota quod in his oblationibus decimarum si diversae decimae diversorum generum debeantur, consulendi sunt juris periti de forma oblationis hujusmodi decimarum (viz.) an offerens tenetur specificiter declarare pro quibus decimis, ac quae & qualis summa pro eisdem sit offerenda, nam aliqui ex Advocatis modernis sunt istius sententiae, quod non valet: (ut supradicitur) generalis oblatio, & quod Actor potest reculare sine suo damno summam oblatam propter generalitatem oblationis, sed ego (quod memini) nunquam vidi hoc practicum aut adjudicatum

catum a majoribus, nam per hos quadraginta annos retroactos (salvis quibuldam annis nuper elapsis) oblatio hujus modi fieri solebat generaliter. (viz.) talis summa pro omnibus decimis, & tunc opinio practicanum fuit quod totius esset Reo. offerre summam grossam seu generalem pro omnibus decimis ut supra, quam particulares summas, ne forte offerens non offerret, iustum valorem cujuslibet particularis decimæ & ita condemnaretur in expensis. Tamen ex antiqua praxi si Actor petierit ut Reus specificet pro quibus decimis offerat illam generalem summam Reus tenebitur specificare pro quibus saltem si Actor allegaverit quod intendit agere pro decimis in specie & obtinere sententiam eandem in specie deberi, & non pecuniariam aut aliud quicquam intuitu earundem.

TITUL. CLXXIX.

In quo casu expedit reo specificare pro quibus decimis facta sit oblatio.

SI libellus fuerit datus ante oblationem decimarum & Actor eodem petierit decimam lactis, caseorum vel similium quæ non sunt de consuetudine Parochiæ in ipsis speciebus persolvenda sed certa quedam summa intuitu earundem in ipsis speciebus sibi adjudicari, tunc si Reus obtulerit summam grossam nomine omnium decimarum & Actor eandem acceptaverit in plenam solutionem videtur oblationem fuisse factam pro decimis in specie juxta petita in libello. In isto igitur casu fiat oblatio in hunc modum pro lacticio vaccarum juxta consuetudinem Parochiæ pro qualibet vacca duos denarios & pro qualibet

qualibet acra depasta per animalia sterilia quatuor denarios juxta consuetudinem Parochiae & sic de cæteris rebus pro quibus decimæ non sunt in specie persolvendæ. Tunc Actor si oblationem in hunc modum factam acceptaverit agnoscat consuetudinem Parochiae. Caveat igitur Actor ne hanc oblationem acceptet quamvis offerratur verus valor decimarum, nam per acceptationem oblationis agnoscit Actor consuetudinem Parochiae, quemadmodum Reus per generalẽ oblationem pro omnibus decimis libellatis videtur recedere a consuetudine & agnoscere decimas deberi in specie.

TITUL. CLXXX.

Quod Actor si oblationes particulares factæ fuerint, poterit unam recipere & litigare de reliquis.

SI oblatio fuerit facta specificè pro tali & tali decimâ (specificando decimas) Actor poterit recipere unam aut alteram summam oblata & si lis fuerit contestata ante hujusmodi oblationem petere eandem sibi per sententiam Judicis decerni & pro jure suo in ea parte pronuntiari & poterit litigare pro reliqua summa oblata, quia verus valor vel omnes decimæ libellatæ non offeruntur, & obtinebit expensis totius litis, si probaverit majorem summam sibi deberi quam summa oblata & per eum recusata seu non acceptata, (vel alias, aut plures deberi decimas,) & e contra, si non probaverit, condemnabitur in expensis ut supra in titul. *De condemnatione tam Rei offerentis decimas, &c.*

TITUL. CLXXXI.

*De alia etiam oblatione decimarum ad evitandum
penam in Statuto.*

SI Reus in litem fuerit vocatus pro decimis prae-
dialibus utpote grani vel feni, si non sepe-
verit decimam partem, nec composuerit cum
Rectore seu alio jus percipiendi decimas habente,
pro iisdem offerre tenetur triplicem valorem deci-
marum, vel si Reus separaverit decimas suas & ta-
men prohibuerit aut impedimento fuerit Rectori seu
alii jus habenti in eisdem quo minus potuit easdem
colligere & asportare, facienda est oblatio duplicis va-
loris decimarum, & hoc cavetur per statuta, id est,
triplex vel duplex valor in casibus praedictis.

TITUL. CLXXXII.

De oblatione legati.

Similiter oblatio facienda est in omnibus, ut ob-
latio in causa decimarum (exempli gratia) si
summa centum librarum fuerit legata & tamen
Executor habuerit ex bonis testatoris summam tan-
tum decem librarum solvendam quam realiter offe-
rat in iudicio cum expensis, si hac oblatio recusata
fuerit ac actor non probaverit maiorem deberi sum-
mam condemnandus est actor in expensis scilicet Ex-
ecutor ante diem oblationis, & actor a die recusatio-
nis, si non probaverit maiorem deberi summam ut
in praecedenti titulo, & e contra, si probaverit.

TITUL.

TITUL. CLXXXIII.

De particulari speciali & verbali oblatione legati.

SI legatarius cui supellectilia oves, boves, vaccae, aut equi vel aliud quodcumque legatum non portabile (quæ dicuntur caralla) legantur quæ egerit contra Executorem pro huiusmodi legata in specie, & Executor intendit solvere ipsa legata in specie & non offerre pretium seu valorem earundem ne forte de vero valore huiusmodi contenderetur inter eum & legatarium; huiusmodi oblatio faciendâ est in hunc modum. Ego N. animo evitandi litem & redimendi injustam vexationem & futuras expensas offero me promptum & paratum ad deliberandum & tradendum parti Actrici talia legata (*vide*) legata pro quibus lis est instituta, &c. in ædibus in quibus remanebant tempore mortis testatoris, vel si ab eodem loco fuerint remota in aliquo loco indifferenti, Iudicis arbitrio designando, quocumque die etiam per Iudicem constituendo, & offero me promptum & paratum ad solvendum quascunque expensas de jure debitas & per Dominum Iudicem taxandas, si acceptata fuerit oblatio huiusmodi vel recitata, eo modo est procedendum ut in titulis *De oblatione* *Simone nomine decimarum* & *de acceptatione oblationis*, & duobus titulis sequentibus, hoc excepto quod in isto casu sufficit verbalis oblatio ante litem motam, & prædicta oblatio est judicialis ante datum libellum, quia huiusmodi legata non possunt realiter in iudicio offerri.

TITUL CLXXXIV.

Quod legatarius quantum Executor obtulerit tam ante litem motam, quam judicialiter verum valorem quorundam legatorum poterit sine damno recusare huiusmodi oblationem.

SI defunctus legaverit filio suo quaedam supellectilia aut equum talem, aut annulum aureum (habentem insignia patris sui & forsan quæ defunctus ut res hereditarias relinquere proposuit filio suo & cupit in specie habere, potest reculare valorem oblatum & insistere pro rebus legatis in specie (saltem si extant) & si Executor persistat in huiusmodi lite, est ad restitutionem earundem in specie cogendus, & in expensis condemnandus, quamvis obtulit verum valorem. Et nota quod in omni sententia in hoc casu ferenda, Iudex solet condemnare partem in legatis in specie si extant, alioquin in eorum vero valore. Et etiam nota similiter quod agens pro decimis potest si vult insistere pro ipsis decimis in specie si extant, & reculare summam oblatam, & ita etiam in omni sententia ferenda in tali causa, solet Iudex condemnare subrahentem decimas in decimis si extant (nam ex hoc inferitur quod si extant, tunc in specie sunt persolvende & adjudicande) alioquin in vero valore.

TITUL

TITUT. CLXXXV.

De restitutione in causa decimarum versus terminum lapsum.

IN causa decimarum licet terminus probatoribus fuerit lapsus. Et nulli fuerint producti testes, tamen Actor si hoc petierit est restituendus versus termini huiusmodi allegando ut sequitur. Ego allego hanc causam esse causam Ecclesie & quod per negligentiam Domini mei non curantis producere testes infra terminum probatorium Ecclesia est enormiter laesa quare peto partem meam restitui versus lapsum termini probatorii. Tunc Iudex: nos ad tuam petitionem restituimus versus lapsum termini probatorii & ad petitionem ejusdem partis assignabit novum terminum probatorium in presentia Procuratoris partis adversae dissentientis & protestantis de nullitate petitionis & decreti Iudicis ac allegantis huiusmodi restitutionem fieri non debere referendo se ad iura. Sed nota quod hac restitutio solet fieri cum Clericus & non Laicus agit pro decimis: & in casu cum ius Ecclesie, id est, cum reus pertendit nullas omnino decimas deberi aut summam quandam nomine decimarum & non decimas in ipsa specie, & non ius particulare aut privatum commodum Rectoris fuerit per Reum negatum. Tamen si Laicus probaverit se esse firmarium & Reus negaverit decimas Ecclesie (cujus est firmarius) solvi deberi, tunc Laicus est restituendus ut Rector, & vidi hanc restitutionem ex sola allegatione predicta fuisse in contradictorio iudicio bis aut ter in una causa obtentam, tamen si restitutio facta fuit

sepius

saepius quam semel, solet Judex condemnare partem petentem restitutionem secundo tempore in expensis retardati processus a die primæ restitutionis usque in diem secundæ restitutionis. Jus particulare seu privatum commodum (de quo supra fit mentio) dicitur quando Laicus vel Rector in casu prædicto non probabit quantitatem seu valorem decimarum petitarum, nec quod sit Rector vel Laicus firmarius.

TITUL CLXXXVI.

De juramento partis principalis suppletorio.

SI Actor non plene sed plus quam semiplene aut ad minus semiplene probaverit intentionem suam, comparere potest coram Judice, sub forma sequenti, & sequens præstare juramentum (nam Procurator non potest hoc juramentum subire, quia non habet in Procuratorio generali mandatum speciale ad id præstandum.) Ego N. citra revocationem Procuratoris mei allego me probasse intentionem meam in libello, &c. vel in tali allegatione plus quam semiplene saltem semiplene ad minus, referendo me ad acta Curiae & ad jura, & ideo peto juramentum suppletorium mihi deferri, ac peto jus & iustitiam. Tunc Procurator partis adversæ dicet, inficion allegata, hujusmodi esse vera, & protestor de nullitate eorundem & allego hujusmodi juramentum non esse deferendum, referendo me ad jura. Tunc Judex assignabit ad audiendam voluntatem super hujusmodi petitionem & ad informandum. Et si ei constare possit quod vera sint

sint quæ petens juramentum allegat (id est, intentionem esse plus quam semiplene aut ad minus semiplene probatum) tenetur deferre hujusmodi juramentum in casibus in quibus jura admittunt, consule igitur peritos in quibus casibus hoc juramentum est deferendum & pars præstans hujusmodi juramentum jurabit quod de ejus certa scientia, vera sunt, super quibus petit juramentum sibi deferri.

Sed duo hic notanda sunt, primum, quod hoc juramentum debet peti ante conclusionem in causa & si tunc non deferatur, debet iterum peti post conclusionem, nam in isto casu Judex, potest hoc juramentum deferre ante vel post conclusionem, secus non.

Secundo si pars contra quam petitur juramentum allegaverit & probaverit partem petentem juramentum suppletorium esse infamem criminofum aut nullius reputationis vel estimationis tunc hujusmodi juramentum non est deferendum in aliquo casu.

TITUL. CLXXVI.

De admissione in forma pauperis.

Actor seu Reus initio seu quacunque parte litis admittendus est in forma pauperis h's observatis & præstito juramento sequente, comparuit personaliter N. ac citra revocationem Procuratoris sui allegavit se non valere in bonis suis propriis ære alieno deducto summam quinque librarum, & de super obtulit se promptum & paratum ad faciendam fidem, ac petiit se admitti in forma pauperis (quo juramento præstito) diceret Judex, admittimus. Sed si id ab adversario petatur, tenetur ipse pauper præstare juramentum de

K k

solvendit

solvendis expensis, & forte principali, si agitur pro legato, decimis, Procurationibus, &c. (nam ista dicuntur sortes principales) cum ad uberiores fortunas pervenerit. Et nota quod ista admissio non extendit ad expensas præteritas sed ad futuras tantum: limita etiam quod si adversa pars voluerit, ante præstitum juramentum prædictum, allegare & offerre se promptum ad probandum quod pars allegans paupertatem valet in bonis suis propriis ultra summam quinque librarum est admittendus ad hoc probandum, & petens admitti in forma pauperis non est admittendus nisi allegans sufficientiam, defecerit in probatione. In Curiis inferioribus utpote in consistorio *London*, & Curiis Archidiaconorum *London*, *Middlesexia* & *Surria* quæ tenentur in civitate *London*, vel Suburbis ejusdem præstari solet juramentum quod petens admissionem in forma pauperis non valet quadraginta solidos.

TITUL. CLXXXVIII.

De modo probandi & allegandi sufficientiam bonorum ad impediendam admissionem in forma pauperis.

Pars allegans sufficientiam bonorum debet specificare dictam generalem allegationem in hunc modum, item quod Dominus N. habuit tempore litis institutæ in hac causa ac in præsentem habet & possidet (seu dolo malo per fraudulentam alienationem bonorum post litem inceptam desit habere & possidere in bonis mobilibus, viz.) in suppellectilibus ac aliis ornamentis & rebus non necessariis ad vestitum dicti N. ad valorem, 10, 8, sex seu quinque librarum ac in cæteris bonis utpote locationibus Catallis & nominibus ad valorem

valorem (ut supra) vel in bonis immobilibus ad annum redditum 5,4, trium duarum vel unius libræ monetæ *Anglicæ* (nam terræ annui valoris viginti solidorum valet quinque libras) ac obijciens huiusmodi poterit specificare quæcunque alia bona, & deinde allegare quod apud notos & vicinos suos publice & communiter habetur & reputatur pro homine divite saltem valente in bonis suis propriis summam viginti, quindecim, librarum, seu quinque librarum ad minus & ponit hanc allegationem conjunctim & divisim, &c. & admissa hac allegatione sufficientiæ (si probatur) tunc petens admitti in forma pauperis est repellendus & in expensis factis circa huiusmodi motionem & probationem condemnandus, & notandum est quod Clericus beneficiatus si beneficium fuerit annui valoris quinque librarum non est admittendus in forma pauperis nisi probaverit summam pauperitatem.

TITUL. CLXXXIX.

De modo probandi insufficientiam bonorum.

Si petens admissionem in forma pauperis replicando allegationi adversarii allegaverit & probaverit per testes quod sit lapsus facultatibus, & quod deductis debitis, (in quibus abnoxius est) non valet quinque libris, est admittendus in forma pauperis etiam quoad præteritas expensas, præstandum tamen est juramentum ut supra, quod solvet expensas taxatas & adjudicatas vel adjudicandas & si formam principalem dum ad uberores fortunas pervenerit: non habebit tamen iste admissus in forma pauperis expensas

per eum factas ratione retardari processus per Actorem in probatione paupertatis, quia Actor si probaverit Reum fuisse in bonis quibuscunque, ut supra dicitur ad summam quinque librarum & quod communiter reputatus fuit pro homine valente ad minus tantam summam non fuit in mala fide, & habuit probabilem causam ignorantiae debitorum. Sed nota quod allegans paupertatem debet specificè allegare debita, &c. (viz.) quæ & quibus debentur ut possit constare utrum debita excedant vel extendant ad valorem bonorum.

TITUL. CXC.

De assignatione Advocatorum & Procuratorum tam admissis in forma pauperis quam aliis & refrenando numerum Advocatorum & Procuratorum.

SI admissus in forma pauperis petierit à Judice Advocatum & Procuratorem sibi assignari, Judex debet ita ad statim assignare, qui gratis ac sine ulla spe receptionis feodorum ei consilium dabunt, consimilis etiam assignatio Advocatorum & Procuratorum fieri debet si una pars litigantium salariavit plures advocatos & procuratores idque de senioribus & communi opinione doctissimis: Judex ad petitionem alterius partis hoc allegantis & addentis quod de verisimili succumbet in causa ob defectum Advocatorum & Procuratorum assignabit sibi unum vel alterum ex Advocatis prædictis prius salariatis per alteram partem quibus pars statim dabit feoda solita. *Similiter* si Actor sit nobilis vel egregia persona aliquando Advocati & Procuratores recusant fungi eorum officio aut patrocinio contra

tra hujusmodi personas in isto casu hoc allegato & fide facta per partem se tales Advocatos & Procuratores convenisse & eis eorum feoda obtulisse, & quod recusarunt eorum feoda, & consilium dare, Judex debet dictæ parti petenti, Advocatos & Procuratores hujusmodi assignare, eosque monere & compellere sub pena suspensionis ab eorum officio ut sint à consiliis cum dicta parte, quæ etiam statim debet eis solvere eorum feoda; sed in casibus prædictis licet alicui habere tres Advocatos & duos Procuratores, atque nobili & Episcopo sex Advocatos & tres Procuratores de Statutis ex stilo Curie de Arcubus, ex quibus Judex (nisi ob magnum defectum aliorum Advocatorum & Procuratorum) non debet ullos assignare parti adversæ; saltem si remanent tres vel quatuor docti & experti Advocati & Procuratores pro parte hanc petitionem faciente salariandi, & nota quod licet pars quæ tot (ut supra) salariavit Advocatos & Procuratores obtinuerit victoriam in causa, Judex tamen in taxandis expensis non solet allocare feoda pro omnibus sed pro duobus aut ad summum tribus Advocatis, & eisdem procuratoribus; quia aliquando ligantes data opera hujusmodi multitudinem salariant ad gravandum adversarium infinitis expensis.

TITUL. CXCI.

De expensis retardati processus.

SI Actor vel Reus proposuerit aliquam materiam defensivam, allegationem, exceptiones, & similia & eis admittis habuerit terminum ad probandum per quod processus sit retardatus, quia pendente hac dilatiohe pars adversa nihil potuit petere, ut fieret conclusio in causa; si proponens huiusmodi materiam defensivam defecerit in probatione, lapso die probatorio, dicet pars adversa. Allego N. defecisse in probatione allegationis per cum datæ, tali die, & quod processus est retardatus referendo me ad acta Curie, & ideo peto partem prædictam condemnari in expensis retardati processus & jus & justitiam fieri & ministrari. Si hoc constiterit Judici, debet condemnare ut petitur, ac porrecta schedula expensarum, expensas taxare, & decernere monitionem ad solvendum ut supra, quoad expensas lris, &c. præstato iuramento, ut supra (viz.) quod necessario hac occasione tantas exposuit expensas. Si hæc petitio de expensis retardati processus in singulis causis petita esset, lites amputarentur: Nam litigatores non darent toties frivolas & dilatorias allegationes ad lites protrahendas.

TITUL. CXCI.

*De objectione contra certficatorium & de absolutione
ab injusta Excommunicatione.*

Compareat injuste excommunicatus persona-
liter vel per ejus Procuratorem, ut sequi-
tur. Ego N. exhibeo Procuratorium meum
pro M. ac facio me partem pro eodem & obijciendo
contra certficatorium alias in hac causa introductum,
allego quod est fictum, falsum, fabricatum, & dolo
malo ac contra rei veritatem conceptum, præsertim
in eo quod mandatarius in eodem nominatus omnino
non fuit executus dictum mandatum saltem die
prætenso & loco in mandato prædicto specificatis,
& quod impossibile fuit hoc fieri eo quod dictus M. to-
to illo die ac per triduum seu per biduum eundem
diem præcedens & subsequens: absuit ab illa Páro-
chia in qua (licet minus vere) dicitur eum fuisse ci-
tatum & continuo fuit per idem tempus in tali loco
distante per centum miliaria vel per tot miliaria a
dicto loco, & etiam obijciens hujusmodi potest alle-
gare absentiam mandatarii die & loco in quibus cer-
tificatur eundem mandatarium mandatum hujus-
modi executum fuisse, vel quascunque alias causas ad
reprobandum hujusmodi certficatorium, utpote quod
mandatarius aliam citavit personam, & non perso-
nam nominatam in mandato, & quod mandatarius
semel tantum & non pluries illud mandatum de facto
executus fuit (nam negativa juncta cum affirmativa
allegatione æque bene probari potest atque affirmati-
va) & si in isto casu, præsentia in tali loco, tali tem-
pore probata necessario includit absentiam a quocun-
que

que alio loco) & etiam fieri potuit quod mandataris quamvis primo per errorem aliam citavit personam tamen postea Reum citavit, admissa hac allegatione & dato termino ad probandum, excommunicatus debet præstare juramentum de parendo juri & stando mandatis Ecclesiæ, & deponere expensas contumaciæ apud acta; si probaverit allegata, non solum restituendæ sunt dictæ expensæ contumaciæ verum etiam pars adversa condemnanda, est in expensis factis ratione objectionis hujusmodi, & e contra si defecerit, est non solum in expensis condemnandus, verum etiam expensæ contumaciæ depositæ apud acta, sunt tradendæ adversario, & de novo pro excommunicato dentintandus, nisi satis fecerit id propter quod fuit primo excommunicatus.

Sed nota quod Judex non debet absolvere partem objicientem contra certicatorium à dicta sententia nisi ad cautelam sive usque ad diem datum ad probandum objecta (si fuerit excommunicatus in non solvendo expensas vel sortem principalem & facta probatione simpliciter,) & est norandum (quamvis non semper inscribitur) quod est cauti procuratoris, ad evitandas expensas, & lites, aut fateri allegata hujusmodi adversarii quoad objecta prædicta, (si vera sint) vel dissentire & inficiari allegata & protestari de nullitate earundem, & petere rejici.

TITUL CLXXXVI.

De alia objectione contra injustam excommunicationem.

SI aliquis fuerit excommunicatus perrelatum certificarium quod fuit quæsitus apud ædes suas in tali Parochia & quia latavit, fuit citatus per afflictionem mandari Judicis in foribus dicte Ecclesiæ; Si excommunicatus allegaverit & probaverit se non habuisse nec familiam fovisse in dicta Parochia per medium anni proxime præcedentis nec pretensam afflictionem prædictam audivisse, sed tali loco & omni tempore hujusmodi habitasse & familiam fovisse in tali Parochia est absolvendus ut supra & obtinebit expensas suas factas circa probationem hujusmodi allegatorum. Similiter si citatio viis & modis fuerit concessa ex certificariorio primariæ citationis, vel alicujus decreti originalis & personalis, quod N. fuit quæsitus apud tales ædes vel in tali Parochiæ citandi, & si per hujusmodi certificarium Judex decreverit citationem seu decretum viis & modis, & pars obtinens hujusmodi decretum illud curaverit exequi per edictum publicum (quamvis in Ecclesia parochiali Rei & deinde per certificarium hujusmodi mandati curaverit partem excommunicari; datur iusta causa appellationis (hoc obtinuit in causa appellationis coram iudicibus de legatis,) sed in his casibus si pars virtute hujusmodi mandati viis & modis fuerit excommunicata poterit coram eodem Iudice de hujusmodi nullitate & injusta excommunicatione quærelari & obtinebit, ut supra.

Sed nota quod ista appellatio debet interponi non solum à dicta sententia excommunicationis, sed etiam à concessione decreti viis & modis ratione dicti falsi certificatorii (*viz.*) quod fuit quæsitus apud ædes suas, &c.) Nam idem est decernere partem citandam viis & modis ex certificatorio, (quod talis fuit quæsitus in loco in quo nunquam habitavit) atque nulla præcedente primaria citatione, decernere citationem viis & modis, & decernere quenquam (nisi fuerit fugitivus & talis qui nullum habet domicilium) citandum fore per edictum publicum viis & modis, nulla (ut supra dicitur) præcedente primaria citatione, non est dubium quin sit justum gravamen.

TITUL. CXCV.

Quod excommunicatus sive pro non solutione expensarum sive sortis principalis non est absolvendus donec deposuerit apud acta easdem.

SI quis fuerit excommunicatus in non solvendo expensas litis vel sortem principalem (hoc est rem adjudicatam, utpote, legatum vel decimas adjudicatas quamvis forsan injuste) non est absolvendus nisi deposuerit apud acta condemnationem, & quam primum probaverit hujusmodi injustitiam, deposita prædicta sunt tibi tradenda; hoc etiam locum habet, si excommunicatus allegaverit solutionem sortis principalis seu expensarum adjudicarum. Ratio est quia cum primo fuit monitus ad solvendum tali die, & deinde citatus ad comparandum tali die ad dicendam causam quare in non solvendo non deberet excommunicari, debuisset eodem die comparere & allegare

re

re solutionem, & ita ejus contumaciam purgare. Sed hoc probato, non solum deposita prædicta sunt retradenda verum etiam injuste excommunicatus obtinebit suas expensas factas circa hujusmodi allegationis probationem.

TITUL. CXCV.

Quod actor potest procedere in causa licet Reus objiceret contra certificatorium citationis quod fuit injuste excommunicatus in non comparendo.

QUAMVIS Reus omnino non citatus ad respondendum in tali causa fuerit de facto excommunicatus in non comparendo; Si excommunicatus hujusmodi per se vel ejus Procuratorem comparuerit & objicerit contra certificatorium ut supra, ad obtinendam absolutionem; tamen pendente termino ad probandum objecta hujusmodi, Procurator Actoris potest si vult, in præsentia dicti Procuratoris Rei procedere in causa principali & dare libellum. Ratio est quia non admittantur (de antiquissimo stilo curiarum ad evitandas lites infinitas) procuratoria limitata, id est, ad talem effectum tantum, sed quilibet Procurator comparens tenetur exhibere Procuratorium generale in omnibus causis moris vel movendis, ut sic simul procedi possit tam quoad causam principalem quam quoad objectionem contra certificatorium. Sed si objiciens objecta probaverit habebit expensas, ut in titul. De objectione contra certificatorium, secus si defecerit.

TITUL. CXCVI.

*Quod femina sit sequestranda in causa matrimoniali,
& ac petitione ejusdem.*

SI Aëtor personaliter fecerit fidem quod femina contra quam agit, remanet cum suis parentibus vel consanguineis vel amicis qui admodum adversantur matrimonio allegato & quod dicta N. non gaudet liberis suis habens ita ut non ausa sit veritatem in hac causa fateri, & ideo petierit eam sequestrandam fore decerni in locum aliquem indifferentem, Judex debet eam sequestrare sumptibus petentis hujusmodi sequestrationem per quosdam dies suo arbitrio designandos, ante ejus examinationem super positionibus libelli vel alterius materiae Aëtoris; & si ita visum fuerit Judici ex causa emergente, ex responsis rei, vel probationibus, custodiri decernet eam in sequestro durante lite, & licitum erit parti aëtrici vel ejus Procuratori debito tempore conveniri puellam sequestratam, & ei legere articulos super quibus examinabitur & eam admonere, ut respondendo, veritatem dicat, & devitet perjurium (hoc est tutissimum nam his diebus cum relaxantur à sequestro, convolare solent ad secundas nuptias lite pendente) & nota quod sæpe decernitur ista sequestratio per solum juramentum Procuratoris de credulitate allegando ut supra, & nota quod Judex potest & solet juramento onerare sequestrandam judicialiter, cum ipsa sit producta ante quod fuerit sequestrata de fideliter respondendo libello vel materiae, &c. non tamen examinabitur donec subverit sequestrum. Solet etiam Judex, si hoc ab eo petatur

tatur ex super abundanti in habere feminæ : ne lite pendente (ut in citatione ordinaria in causa matrimoniali) aliunde matrimonium contrahat & si de facto contraxerit, quod illud in facie Ecclesiæ solemnizari non procuret.

TITUL CXC VII

De alia sequestratione mulieris in causa Matrimoniali.

S mulier contra quam agitur in causa matrimoniali non obstante pendente litis & inhibitione quod lite pendente non convoleret ad alias nuptias, matrimonium solemnizaverit, vel matrimonium contraxerit cum alio, hoc allegato, & probato est sequestranda sumptibus petentis, lite pendente, & etiam tam ipsa quam vir ille (si notitiam habuerit dictæ pendente litis) cum quo matrimonium huiusmodi contraxerit, sunt arbitrio iudicis puniendi & publice corrigendi.

TITUL

TITUL. CXCVIII.

De intimatione & inhibitione generali in causa Matrimoniali.

QUamvis in supradicto titulo dicitur *ſeminam ſi* (lite pendente & inhibitione in cauſa non obſtante) conſolaverit ad alia vota matrimonialia eſſe ſequeſtrandam lite pendente; tamen dicunt & tenent quidam docti & ira ad judicari novi & obtinui, quod ſi vir qui ſolemnizavit matrimonium cum dicta ſemina non fuit ſciolus hujusmodi inhibitionis vel litis pendentiæ, ſed fuit in bona fide, (id eſt, ſolemnizaverit matrimonium nihil ſciens aut prudens de lite vel inhibitione prædicta, quod in iſto caſu propter delictum mulieris ille non ſit puniendus, (id eſt,) ejus uxor non eſt ab eo ſequeſtranda) ad evitandum igitur hujusmodi dolum (qui ſæpiſſime hiſce caſibus contingit) quamprimum citatio & inhibitiſit Executuræ contra mulierem; caret Actor ut intimatio & inhibitiſo decernatur in genere contra omnes & ſingulas perſonas primo intimando talem cauſam inter tales perſonas pendere coram tali Judice, deinde intimando eiſdem, ne (pendente lite) quicquam faciant aut attemptent in præjudicium pendentiæ litis prædictæ, & ſiant hujusmodi intimatio & inhibitiſo per decretum viis & modis & publicentur in Eccleſia parochiali ſolita habitationis dictæ mulieris tempore divinorum, & tunc in iſto caſu ſi quis contraxerit matrimonium cum dicta Rea, non poteſt prætereſſe ignorantiam ejusdem dictæ litis, nam ſcientia præſumitur, & non eſt puniendus ſolum ut contemptor, ſed mulier eſt ſequeſtranda in titul: prædicto & hæc intimatio & inhibitiſo poſſunt exequi tempore quo primaria citatio in cauſa matrimoniali executæ fuit vel poſtea ante relationem ejusdem.

TITVL.

TITUL. CXCIX.

De puniendis personis solemnizantibus vel contrahentibus matrimonium clandestinum lite pendente ac contra inhibitionem Judicis.

Quotidianum est quod quamprimum agitur in causa matrimoniali si Reus sive mulier sive vir credit agentem posse probare contractum allegatum, saltem ita plene, quod si aliud matrimonium non sit solemnizatum vel contractum Actor obtinebit in causa, Reus non obstante lite pendente & inhibitione Judicis aliunde contrahere solet matrimonium illudque etiam solemnizari procurare, his rationibus sequentibus inductus. Primo quod credit ejus adversarium nolle (saltem volem) obtinere sententiam adjudicatorium pro muliere (sua sententia) deflorata vel ab alio cognita, & ex eo velle facilius causam componere vel a lite desistere. Secundo quod de veresimili Judex non vult ex officio suo pullo id instigante, aut ejus officium promovente, procedere contra contemptorem hujusmodi. Tertio quod licet Actor non vult componere causam tamen Reus possit ita protrahere litem, aut per frivolae allegaciones, & exceptiones, aut per appellationes, ut interim aut mors faciat finem causae, aut regia generalis condonatio punitionem contemptus aboleat, his igitur omnibus obviabit Judex, & ut ea ne in posterum (saltem tam frequenter) committantur curabit, si immediate postquam possit ei constare vel de eo notitiam habuerit de hujusmodi contemptu, processerit contra hujusmodi contemptores, nullo habito respectu nec ad probationes adversarii nec ad personas contentinentes,

temnentes, sed solummodo ad ipsum contemptum nam contemptus juris & Judicis non est minor neque major si probatus vel non probatus fuerit contractus allegatus, evitabit etiam Judex hos quotidianos contemptus si in interrogatoriis quæ ministrabit contra hos contemptores interroget, utrum aliquis Advocatus vel Procurator seu Procuratoris Clericus, vel aliquis alius præsertim Curiae suæ minister dederit consilium ut hujusmodi fieret matrimonii solemnizatio vel contractus, & si aliquis Advocatus vel Procurator fuerit in hac parte justè suspectus (justa enim est suspitio si per confessionem proprii cliensuli hoc appareat) ut suspendatur ab officio suo donec de hac suspitione se legitime purgaverit & si convictus fuerit ut suspendatur per annum vel durante Judicis arbitrio.

TITUL CC.

Quod Matrimonium contractum vel solemnizatum lite pendente, non gaudeat eisdem privilegiis quibus matrimonium bona fide solemnizatum.

Licet omnis contractus matrimonialis quem quis prændit ad dissolvendum matrimonium alias bona fide solemnizatum & consummatum & diuturna cohabitatione confirmatum deberet probari per duos ad minus testet omni exceptione majores, tamen hoc singulare privilegium indultum non est concessum personis mala fide, (id est, pendente lite & contra inhibitionem Judicis) clandestine matrimonium solemnizantibus nam si hoc permissum & indultum esset vel jura prædicta locum haberent in his clandestinis

simis matrimoniis, iusta causa daretur personis litigantibus contrahere etiam & solemnizare matrimonium (lite pendente) cum post publicatas attestaciones sui adversarii intelligant ferri debere sententiam pro contractu allegato si non convolaverint ad secundas nuptias, & hoc est quotidianum. Sed iura etiam prædicta in his clandestinis matrimoniis locum habere, multi Advocati & Iudices tenuerunt his annis posterioribus, sed contra hanc opinionem, (*viz.*) quod matrimonium solemnizatum pendente lite non gauderet eisdem privilegiis quibus matrimonium bona fide solemnizatum, ad triginta octo annos elapsos, Iudices quidem communis omnium sententia doctissimi & Reverendi Patres ex mea certa scientia (quia inter fui & audiui in causis gravissimis & inter egregias personas) tulerunt sententias, quorum Iudicum unus cum quam sapissime audivisset eruditissimos quosdam Advocatos (numero ad minus octo) hinc inde salarios de hac juris questione, (*viz.*) utrum matrimonium solemnizatum pendente lite & contra inhibitionem Iudicis gauderet ipsi & eisdem privilegiis atque matrimonium bona fide & ante ullam litem institutam contractum) disputantes, ac statueret sententiam definitivam scire in causa haberetque utraque sententia in manibus suis (hoc est tam Actoris quam Rei sententiam) percontatus est Advocatum præ reliquis eruditissimum partis quæ pendente lite solemnizavit matrimonium ut sincere (prout coram Iudice altissimo) responderet, publice diceret quam dictarum sententiarum illi advocatus, si Iudex in ea causa esset, pronuntiare voluit, qui Advocatus paululum ut videbatur quid respondere dubitans tandem respondebat quod si hoc secundum matrimonium solemnizatum non fuisset sententiam ipse pro Actore merito tulisset, id est, pro matrimonio allegato seu libellato pronuntiasset.

tiaffet. Tunc illico dicit Judex antedictus, approbo Domine Doctor sententiam tuam & cum ita sit quæ conscientia quæve ratione commoveret habere rationem hujus clandestini & furtivi (ut ipsum nuncupare placuit) matrimonii & contra meam conscientiam ferre sententiam pro eodem prædicto matrimonio, & statim rejecta illa sententia (viz. sententia porrecta per solemnizantem matrimonium lite pendente) tulit sententiam pro actore, cassando & pro nullo declarando illud secundum matrimonium. Sed de hac questione consule peritissios Judices & Advocatos certe si privilegium justitiamque legitimæ matrimonii his nuptiis clandestinis jura negarent non toties litigantes lite pendente, & contra Judicis inhibitionem convolarent ad secundas nuptias.

TITUL. CCL.

De sequestratione fructuum beneficii pendente lite, sive de titulo beneficii, sive de jure decimarum.

SI litigatur de beneficio (viz.) an talis vel talis sit Rector vel Vicarius tunc Procurator sive Actoris sive Rei, potest in hunc modum allegare, allego quod pendente lite decimæ & fructus beneficii litigiosi dissipantur; & quod verisimiliter timetur ne convolectus ad arma circa collectionem decimarum hujusmodi, & quod hujusmodi beneficium est inofficiatum ratione litis hujusmodi. Quare ad evitandas causas hujusmodi peto fructus hujusmodi beneficii sequestrandos fore decerni durante pendencia litis & sequestrum committi aliquibus personis indifferenteribus. Tunc Judex si ex actis constiterit utrosque, id est, tam Reum quam Actorem fuisse institutos ad beneficium controversum licet non constiterit sibi cui verum jus competit vel

vel si lata fuerit sententia pro jure unius & contra jus alterius licet ab eadem sententia appellatum vel si contenditur inter duos Rectores ad quem decimæ talis fundi spectant. Judex poterit ex causis prædictis decernere sequestrationem prædictam, & committere sequestrum gardianis seu aliquibus personis dictæ Parochiæ (interposita prius ab iis cautione idonea de colligendis decimis hujusmodi & de fideliter custodiendo eadem ad usum jus habentis, & ad reddendum computum de collectis cum requisiti fuerint) interposita hac sequestratione Judex solet constituere ministrum ad deservendum curæ (pendente lite prædicta) & mandare sequestratoribus ad præstandum ei salarium per Judicem assignandum ex dictis fructibus, Istam sequestrationem curabunt sequestratores publicari in Ecclesia Parochiali tempore divinorum ut Parochiani habeant notitiam ejusdem.

Er nota quod hæc petitio solet fieri illam partem quæ non est in possessione beneficii sed hoc non obstat, quia & ipsa pars possidens potest etiam illud sequestrum petere ex causis prædictis. Er nota quod finita hac lite sequestratio est relaxanda fructus collecti sunt victori restituendi & si sequestratores eos solvere recusaverint vocandi sunt ad reddendum computum de receptis hujusmodi & ita per censuras Ecclesiasticas cogendi ad præstationem receptorum si in ipsis speciebus mancant, si non, tunc veri valoris eorundem, & si per frivolas dilationes & forsitan appellationes plus justo distulerint litem & non redderint computum, potest agi contra eos in foro seculari pro forisfactura cautionis interpositæ tempore concessionis sequestrationis si Judici placuerit coram quo interposita fuit cautio. Qui Judex dabet parti gravatæ a literas obligatorias & attinatorias ad agendum pro pæna & recuperanda pænam stipulatam ad usum partis gravatæ.

TITUL CCH

De modo revocandi errorem in nomine seu cognomine Actoris seu Rei vel cujuscunque verbi per vitium scriptoris inserti in libello vel aliquibus aliis propositis.

S error in nomine vel cognomine Actoris vel Rei fuerit ex ipso processu in causa apparens, si error fuerit in quocunque calculo scribendo centum vel e contra cum viginti scribi debuisset si in nomine Ecclesie pro qua contenditur inter duos Clericos vel pro cujus decimis controversatur vel in quocunque alio (dummodo ut præsertur) error hujusmodi ex ipso processu & cæteris actis in causa habitis constare possit. Procurator allegabit ut sequitur, allego quod per vitium scribentis libellum vel saltem talem materiam aut allegationem ex parte mea datam, hoc nomen (*Johannes*) vel hoc vocabulum (*Rektor*) nominando verbum vel sententiam in quo erratum est, inscriptum & insertum est in tali articulo sive positione dicti libelli vel materie vel allegationis & in tali linea ejusdem (à capite vel calce computandam) ubi in rei veritate hoc verbum seu nomen (*Thomas*) vel hoc vocabulum seu hæc verba inseri & inscribi debuissent prout ex processu & cæteris actis judicialibus in hac causa habitis ad quæ me refero liquet & apparet. Quare ad omnem juris effectum hujusmodi errorem revoco & subduco atque pro revocato & subducto haberi volo ac peto ac loco dicti verbi seu nominis (*Johannes*) vel dictarum dictionum, &c. inseri peto hoc verbum (*Thomas*) vel hoc verbum (*Vi-*

vel tali anno firmarium Rectorie, pro cuius deci-
mis agitur, vel quod habui tali anno octo acras hor-
dei cum in Rei veritate habui tantum quatuor &
forſan nihil omnino hordei & tamen in Rei veritate
non ſuit tunc firmarius ejuſdem Rectorie quia ante
annos ſexcentos (vix) talibus anno die, & menſe,
dictus M. Actor vendidit, tranſtulit, ſeu alienavit
totum & omne jus, titulum & intereſſe ſua in deci-
mis praedictis, cuidam D. cujus pretextu idem D. &
non dictus M. fuit dictis annis conſeſſatis verus & le-
gitimus firmarius dictae Eccleſiae, ac omnium & ſin-
gularium decimarum quarumcunque ad eandem
qualitercunque ſpectantium, & quod praemiſſa fue-
runt mihi incognita tempore emanationis dictae er-
roneae conſeſſionis. Si huiusmodi error fuit ſive per
legitimas probationes ſive per conſeſſionem partis
adverſae probatus, tunc petat pars ſeu Procurator hu-
juſmodi reſponſa erronea per iudicis decretum revo-
cari praſertim ſi reſponſa praedicta fuerint acceptata
per adverſarium priuſquam fuerint revocata; Sed
ego exiſtimo quod etiam in iſto caſu (id eſt, ſi re-
ſponſa ſint acceptata) valet huiusmodi revocatio
quamvis iudex non interpoſuerit ſuum decretum,
quia in eo quod probatur rei & veritatem aliter ſe
habere, pars adverſa non poteſt aliquod commo-
dum reportare ex dicta erronea conſeſſione etiam ac-
ceptata.

TITUL

TITUL CCIV.

DE PETITIONE

De petitione Procuratoris si adversarius non plene responderit alicui possit libelli vel materiam

Allego *N.* non plene respondisse tali positioni vel talibus positionibus referendo nec ad responsa huiusmodi & dictas positiones & ad iura; & ideo peto partem adversam vocandam fore decerni ad talem diem ad plene respondendum dictis positionibus. Tunc Judex si ita allegans habuerit in iudicio responsa partis & positiones libelli vel materiam quibus respondebat, ita ut constare possit ad statim Judici non esse plene responsum decerneat partem vocandam ut petitur alioquin potest assignare ad videndum partem in proximum; & tunc, (receptis informationibus facti & iuris) decernere vel rejicere petita; Et si Judex decreverit pro plenioribus responsis statuendus est dies citra quem debet plene respondere, & decernenda est citatio ad comparandum tali die & seipsum excommunicari visurum casu quo non plene responderit; & si ante diem constitutum non responderit nec in die ad quem citatus fuerit comparuerit, est excommunicandus: sed si pars sic citato comparuerit, nullam tamen allegaverit causam sufficientem ob quam non responderit non est de novo jurandus ad respondendum sed monendus, jubendus & cogendus est ad plene respondendum ut supra, virtute juramenti alias prestiti, ante proximam Curiam sub pena declarationis pro confesso, vel ad comparandum in proximum ad videndum se pro confesso declarari & pronuntiari.

TITVL

VIII. LIB. II.
TITUL. CCV.

*De pronuntiatione pro confesso p[ar]tis principalis recusat
plene respondere, vel non plene responderit.*

S p[ar]tis principalis producta super libello vel ali-
qua alia materia & examinata, non respon-
derit plene, vocanda & monenda est ut supra,
plene ad respondendum; & tunc si plene non
responderit, denovo est vocanda ad comparendum
personaliter tali die ad plene respondendum: sed si
placet Judici potest hoc quod sequitur decernere in
primo die quod decreverit partem vocandam esse ad
plene respondendum ut supra, virtute iuramenti alias
præficti, & si tunc comparuerit est ad petitionem partis
petentis responsa pleniora per Judicem interroganda,
monenda, & iubenda ad plene respondendum ad sta-
tim, sub pena declarationis pro confesso, & tunc si non
responderit, dicit Judex, quia N. præsens iudicio inter-
rogatus, iustus & monitus ad plene respondendum non
curaverit plene respondere, pronuntiamus ipsum con-
tumacem & in penam contumaciae suae huiusmodi
ad petitionem M. declaramus eam pro confesso super
his quibus non plene respondit, id tamen est ut Ju-
dex non pronuntietur ita generaliter super his sed su-
per tali articulo vel tali parte articuli.

TITUL. CCVL

HVDJHIT

De modo procedendi tam contra partem principalem recusantem subire juramentum ad respondendum positionibus libelli vel alie materie quam contra ejus Procuratorem respondere, etiam recusantem.

Si pars principalis recusaverit subire juramentum de respondendo positionibus libelli vel cujuscunque materie eundem jure tenetur respondere vel frivolam aliquam causam allegaverit ob quas hoc juramentum subire non teneatur; non est pronuncianda pro confesso ut supra, quamvis fuerit saepius monita, rogata, & jussa ad praestandum juramentum, sed est propter ejus contumaciam excommunicanda, denuncianda, Regiae Majestati pro excommunicata significanda, incuteranda, & ibidem denuncianda donec subiverit hujusmodi juramentum. Similiter in causis plenariis, Procurator habens ex assignatione Judicis ad respondendum libello, si recusaverit seu plus justo dilaverit respondere & licem contestari negativè vel affirmativè, est monendus ad respondendum, & si tunc non responderit est excommunicandus, & non pronuntiandus pro confesso, nam hæc pronuntiatio pro confesso non habet locum (saltem in casibus instantiarum) nisi pars seu Procurator fuit primo juratus de respondendo, (quamquam novi accusatum de hæresi & articulis objectis respondere recusantem pronuntiatum fuisse pro confesso) & ulterius nota quod simpliciter (ut in principio præcedentis tituli) est petendum & procedendum contra Procuratorem juratum ad respondendum positionibus libelli vel cujuscunque alterius materie, & non curantem omnino respondere, vel non plene respondentem.

N n

TITUL:

TITUL. CCVII.

De petitione Procuratoris si testes adversarii non plene responderint interrogatoriis ex parte eiusdem Procuratoris ministratis.

Publicatis attestationibus testium tui adversarii, si huiusmodi testes non plene responderint alicui interrogatorio per te contra eundem ministrato, vel forsan testes huiusmodi, tempore eorum examinationis super interrogatoriis per te ut prefertur ministratis, recusaverint respondere eisdem vel responderint se non teneri talibus interrogatoriis respondere. Dicat Procurator (huiusmodi interrogatoria ministrans,) ego allego talem testem seu tales testes ex parte adversarii utcumque productos non plene vel omnino non respondisse tali seu talibus interrogatoriis, per me ministratis, referendo me ad responsa huiusmodi, ad dicta interrogatoria & ad iura, unde peto eos vocandos fore decerni ad plene respondendum eisdem. Tunc Judex si fuerit informatus non esse plene responsum & quod interrogatoria sunt pertinentia ad causam ac talia quibus testes tenentur respondere, decernat ut petitur. Vel si non fuerit in ea parte informatus assignet ad audiendam eius voluntatem in proximum iudicium. Si vero recepta informatio constiterit responsa prædicta non esse plena, decernet pro plenioribus, secus rejiciet petitionem aut tacite procedendo ad alia huic petitioni contraria, vel expresse, ne iterum hæc petitio repetatur ante interpositum decretum huiusmodi; dicat Procurator adversarii inficior allegata esse vera & allego petita huiusmodi fieri non debere, & si Judex petita decreverit,

verit, dissentiat, ut si injusta sint, ab eisdem possit appellare.

TITUL. CCVIII.

De assignatione five datione curatorum ad lites minori septem annis.

Si legatum sit relictum minori septem annis tunc pater five proximus consanguineus hujusmodi minoris adibit Judicem coram quo intendit hanc causam legati prosequi & allegabit talem defunctum condidisse testamentum & ejusdem testamenti constituisse Executorem & quod legavit B. ejus filio in minori ætate, id est, infra septimum ætatis annum quædam legata & quod ratione hujusmodi ætatis dictus minor non habet personam agendi aut standi in judicio pro recuperatione legati hujusmodi & Judicis officium in ea parte implorabit petetque curatores ad lites dari & assignari dicto minori ad agendum contra hujusmodi Executorem pro legato antedicto. Tunc Judex solet assignare dictum patrem vel consanguineum ac unum vel plures ex Procuratoribus suæ Curie conjunctim & divisim in curatores ad lites dicto minori septem annis & assignare potest curatores non petentibus minoribus, secus minoribus excedentibus septem annis.

affligge molti de più affliggi il re. capitolo

571012

TITUL. CCIX.

De assignatione curatorum minori ultra aetatem septem annorum.

Agendum & allegandum est ut supra in proximo precedenti titulo (hoc excepto) quod minor si exccellit septimum aetatis annum tenetur personaliter comparere coram Iudice & allegare & petere ut prius allegari non valet huiusmodi assignatio curatorum & obijci potest contra huiusmodi curatorem quod non sit legitimus curator seu legitime in curatorem datus.

TITUL CCX

De assignatione curatorum vigore commissionis.

S minor ultra septem annos habitaverit in partibus à loco iudicii remotis, ita quod non solum sine magnis expensis verum etiam periculo minoris commode ad locum iudicii adduci queat, Iudex sollet ad petitionem patris vel proximi consanguinei dicti minoris allegantis ut supra & adductus per distantiam loci & discrimen inieris concedere commissionem ad partes aliquibus viris in dignitate Ecclesiastica constitutis & proximis vicinis dicto minori ad sumptus ut profutur parcendos, vel potest Iudex committere vices suas ordinario illius loci nisi habitaverit longe à loco quo versatur minor, ad assignandum curatores huiusmodi & coram huiusmodi commissariis

missariis, seu commissario, comparebit dictus minor ac allegabit ut in titulo de assignatione Curatorum ad lites minori septem annis, & commissarius ad petitionem minoris assignabit curatores ut supra, deinde: relato certificatorio iudici concedenti commissionem predictam de assignatione curatoris, Curator potest obtinere citationem nomine suo Curatorio contra Executorem in causa subtractionis legati, & valere hæc assignatio.

TITUL. CCXI.

De constitutione Procuratoris per minorem ad petendum curatores assignari.

Moderni jurisconsulti tenent quod minor ultra tamen septem annos potest constituere specialem Procuratorem ad petendum curatores sibi dari & quod valeret huiusmodi Procuratorium & assignatio curatoris ad petitionem dicti Procuratoris: controversum fuit tamen in quodam causa alicujus momenti utrum huiusmodi Procuratorium ac constitutio Procuratoris de jure valebat: sed adjudicatum fuit valuisse & ita etiam in his casibus practicatur, retroactis tamen temporibus huiusmodi procuratoria & assignatio curatorum vigore ejusdem non fuerint in usu.

TITUL CCXI

*De forma concipiendi libellum & scribendi eundem
curatorem post datum curatorem.*

IN exordio seu ut dicunt præambulo cuius-
cunque libelli ita describitur seu narratur
causa, pars probi viri N. Curatoris ad lites
M. minoris legitime assignati, dico allego
& in his scriptis in jure propono, &c. ut in
ceteris libellis ordinariis & post quam communes
& usuales articuli libellorum in causis legatorum
scripti sint, particularis & specialis articulus scriben-
dus est, (viz.) quod dictus N. fuit & est in cura-
torem ad lites dicto M. minori legitime assignatus
& datus pro ut ex actis hujus Curie, ad quæ se
refert pars ista, liquet, in descriptione vero omnium
actorum in hac causa expedienda, primo nomen
curatoris scribendum est, deinde nomen minoris,
tertio nomen rei; hic admonendus est curator ut
quamvis ut supra dicitur assignatio curatorum per
commissarios in partibus vigore commissionis trans-
mittenda sit judici concedenti commissionem, tamen
quia hujusmodi commissio introducta & exhibita
fuit in absentia partis adversæ, curet eandem ex su-
perabundanti exhibere (in subsidium probationis
contentorum in libello) tam in præsentia partis reæ
quam ante conclusionem in causa.

IN RE

TITUL

TITUL CCXIII.

*De cautione petenda per Procuratorem assignatum in
curatorem pro ejus indemnitate.*

Aliquando contingit quod in causis curatio nomine pro legatis institutis, sententia ferenda est contra curatorem, præsertim si Executor allegaverit & probaverit insufficientiam bonorum ad solutionem legati in quo casu curator, id est, Procurator & non pupillus si minor est condemnandus in expensis. Caveat igitur Procurator ut habet securitatem idoneam pro ejus liberatione & indemnitate ab hujusmodi expensis, casu quo condemnatur in eisdem & succumbat in causa. Nam quamvis Juxta (ut supra dicitur) assignaverit patrem vel consanguineum minoris in curatorem una cum aliquo suæ Curie procuratore, tamen omnia geri & expediri solent nomine illius Procuratoris & non curatoris.

TITUL CCXIV.

In quo casu nec Curator ad lites nec legatarius condemnandus est in expensis & id quo casu sit condemnandus in expensis.

SI Curator vel Legatarius probaverit defunctum testamentum condidisse in quo legatum peti-
tum continetur & Executorem huiusmodi tes-
tamentum probasse & legatum peti-
tum non esse so-
lutum, licet Executor, ad evitandum condemnatio-
nem in legato petito, se plane administrasse ante li-
tem motam omnia & singula bona defuncti in de-
bitis funeralibus & aliis oneribus necessariis persol-
vendis allegaverit & computum de & super huius-
modi administratione sua exhibuerit & in eo appa-
ruerit defunctum fuisse ita ære alieno gravatum ut
non habuerit sufficientiam bonorum ad solutionem
legati petiti, si Curator vel Legatarius inspecto hu-
iusmodi computo desistat à lite non cogendo Exe-
cutorem ad probandum seu justificandum huiusmo-
di computum per testes, Curator & Legatarius libe-
rantur ab expensis (sed quære quid sit iuris, tamen stil-
lus est omnium curiarum.) Secus utpote exhibitum
computum curator vel legatarius coegerint Exe-
cutorem ad computum prædictum justificandum per tes-
tes & Executor eundem debire probaverit, ratio filii
& consuetudinis Curiae in hoc casu, de expensis sol-
vendis, est, quia curator vel legatarius inspecto com-
puto huiusmodi potuissent informari percontando
creditorum in computo non inatos de veritate ejusdem
si non ad statim saltem datis sibi induciis ad delibe-
randum & consulendum de veritate quæ induciæ
solent dari parti eadem petenti.

O o

TITUL

TITUL. CCXV.

De citatione contra Decanum & capitulum vel præpositum socios & scholares collegi vel aliquam aliam communitatem.

SI cui competit actio aut legati aut subtractionis decimarum vel consimilis causa contra Decanum & capitulum vel præpositum socios & scholares collegii vel aliam quamcunque communitatem qui ratione multitudinis facile conveniri aut citari (saltem personaliter) non valeant concipienda est in his casibus citatio in hunc modum ceteris venerabilem virum *N.* Decanum Ecclesiæ cathedralis *M.* & ejusdem Ecclesiæ capitulum vel sic *N.* præpositum ac socios & scholares collegii *M.* vel sic majorem & communicatem civitatis *London* per affixionem præsentiarum in foribus domus capituli Decani & capituli. Similiter in foribus exterioribus illius collegii contra ejus præpositum, &c. causa sit instituenda, quod majorem, &c. per affixionem in prætorio seu loco solito (qui dicitur *Guild-hall*,) & usitato ad jus dicendum vel in foribus exterioribus excambii ubi communiter habetur recursus civium etiam Aldermanorum dicti civitatis, adjectis etiam in omnicitatione hujusmodi his verbis aliisque viis & modis quibus melius notitia hujusmodi citationis ad citandos aures de veresimili pervenire possit. Solent tamen litigantes contra hujusmodi personas ex gratia & urbanitate ante executionem hujusmodi citationis intimare hanc citationem Decano vel alii ex capitulo nec non præposito collegii vel majori aut recordatori civitatis, & significare quod intendunt hujusmodi litem contra eos instituere, &

& si hac intimatione non obstante non comparuerit per eorum legitimam syndicum proximo juridico, liti predictæ respondere, tunc potest exequi modo præmisso huiusmodi citatio.

Syndicus est ille qui mandatum habet à Decano & capitulo seu communitate ad negotia & lites, & plerumque ad constituendum procuratorem exercentem illius curiæ in qua instituitur actio, possunt etiam huiusmodi personæ hunc procuratorem eorum syndicum constituere, & notandum est quod in omni citatione huiusmodi personæ respectivæ predictæ citandæ sunt non quod compareant personaliter ut in citatione ordinari sed quod compareant per eorum syndicum sufficienter instructum & constitutum, nam quod has personas non valet generale aut usuale procuratorium de quo in titulo *Quid sit Procuratorium in lites, sit mentio.*

TITUL CCXVI.

De responsis personalibus dandis per Decanum & capitulum Præpositum socios & scholares collegii ac communitatem possit omnibus libelli seu cuiusunque materie adversarii.

SI Actor in quacum causa tangente personas adin præcedenti tit. mentionatas cupit habere responsa personalia partium superius nominatarum positionibus libelli, &c. decernendum est pro partibus principalibus huiusmodi, quod compareant tali die & loco per eorum syndicum sufficienter instructum ac legitime constitutum positionibus

prædictis in vim juramenti ac in animarum personarum prædictarum responsurum erga diem comparationis tenentur prædicti citati destinare syndicum cum speciali Procuratorio ad respondendum articulatum virtute eorum juramenti & in eorum animas cuilibet positioni libelli prout magis specificè declaratur in sequenti Titulo, nam Procuratorium de quo in proximo præcedenti titulo fit mentio quamvis sit authenticum non est sufficiens ad hos effectus, & si citati, ut supra, hoc non fecerint excommunicandi sunt ut ceteræ quæcunque personæ per hæc nomina generalia (*viz.*) Decanum & Capitulum, omnes & singulos, &c. & sic de cæteris personis mentionatis in præsentis Titulo.

TITUL. CCXVII.

De forma respondendi positionibus libelli & virtute specialis Procuratorii.

SI Episcopus, Decanus, & capitulum, præpositus collegii, socii & scholares communicati vel quæcunque alia egregia privilegiata persona vocati fuerint ad personaliter respondendum, mittere tenentur specialem procuratorem vel quemcunque alium syndicum habentem procuratorium speciale & authenticum, nam ad hunc finem tantum admittitur specialis Procurator non obstantibus istis quæ notantur de syndico in præcedenti titulo eorumve Procuratore generali exercenti in causa respondendum eorum nominibus, & in eorum animas positionibus hujusmodi, sed in hujusmodi Procuratorio non solum positiones omnes & singulæ quibus

re-

respondere tenentur, verum etiam separata & distincta responsio cuilibet positioni hujusmodi per verba credo, vel non, credo sunt inferenda; alias non valeret nec dicitur hujusmodi responsio esse sufficiens & plena responsio.

TITUL. CCXVII.

*De forma exhibendi & responsa virtute specialis.**Procuratorii.*

Procurator exhibebit hujusmodi Procuratorium speciale dicendo, exhibeo Procuratorium meum speciale pro B. & facio me partem pro eodem & nomine Domini mei respondeo & credo in omnibus & per omnia prout in dicto Procuratorio speciali continetur, atque in animam ejusdem Domini mei & juro ad hæc sancta Dei Evangelia hujusmodi responsa esse vera juxta informationem Domini mei credulitatem ejus Procuratorii in his quæ concernunt factum alienum, & de scientia Domini ipsius mei in his quæ concernunt factum ejus proprium.

IN NOMINE DOMINI AMEN. 7. JUNII 1714. 1714.

SENTENTIA IN RECURSU PRO CURATORIA 7. JUNII 1714.

IN NOMINE DOMINI AMEN. 7. JUNII 1714. 1714.

IN NOMINE DOMINI AMEN. 7. JUNII 1714. 1714.

TITUL. CCXVIII.

De protestatione Procuratoris adversarii tempore exhibitionis hujusmodi specialis Procuratoris & responsi.

Accepto contenta in hujusmodi Procuratoria & responsa in eodem quatenus faciunt pro parte mea, & Domini mei, & quatenus faciunt, contra dissentio, & protestor de nullitate, & inauthenticitate eorum, & allego non esse plene, nec sufficienter responsum referendo me ad hujusmodi Procuratorium, & ad responsa & ad jura. Et tunc si instat dies comparitionis (sive ex certificatorio tunc introducto sive in eundem diem continuato, vel ex parte reservato) partis quantis dicta responsa, dicat Procurator putens responsa exhibeo mandatum originale, &c. & peto excommunicari, &c. ut supra in titulo, *De exhibitione citationis coram Judice.* Si responsa hujusmodi non sunt authentica ob defectum Procuratorii authentici, vel si jura non admittunt responsa Procuratoris, vel responsa fuerint frivola, & (data operæ) facta animo differendi litem plus justo vel aliquando faciendi judicium frustratorium si de his constiterit judici excommunicanda est pars non obstantibus responsis prædictis. Sed nota quod si Judex deliberaverit super petitione hujusmodi (*viz.*) an responsa sunt admittenda, vel pars dans eadem excommunicanda, continuandum est certificatorium dicti personalis decreti usque in diem, in quem Judex assignavit ad audiendam voluntatem suam nam alias discontinuato & circumducto mandato pars non respondens non potest excommunicari sed est de novo ad effectum, ut prius citanda.

TITUL.

TITUL. CCXIX.

De assignatione termini ad proponendum omnia quæ consistunt in facto ad evitandas dilationes.

SI Reus querit superfugia, & dilationes (quod in veritate Reo est quotidianum) & non vult proponere omnes materias defensivas simul, sed nunc unum, nunc alium; (*viz.*) nunc exceptiones, nunc materiam defensionis, tunc actoris Procurator has dilationes evitabit, & amputabit isto modo; quamprimum Reus dederit nuam materiam & terminus probatorius fuerit lapsus, ac postea aut pendente termino probatorio hujusmodi vel eo lapsa dederit materiam aliam, Procurator actoris dicet, Domine Judex allego N. Reum proposuisse materiam quandam & probatorium terminum ei ad eandem probandum assignatum, esse lapsum, & quod jam dat alteram ad litem hanc protrahendum quare ad lites hujusmodi amputandas peto terminum competentem dicto Reo assignari ad proponendum omnia quæ consistunt in facto tali (*viz.*) ad binos vel trinos juridicos proxime sequentes juxta qualitatem & gravitatem casus; Judex ita assignare solet, & si in eodem die vel antea Reus non proposuerit omnes suas defensiones non poterit postea quicquid allegare aut proponere, & de super petere terminum probatorium (saltem quoad testes) sibi assignari nisi alia emergens causa inter diem in quo hujusmodi assignatio ad proponendum omnia, & diem in vel ad quem ita fuit assignatum intercesserit hoc est nisi actor aliquam allegationem defensionis vel materiam

materiam exceptivam contra testes adversarii dederit vel quia pendente termino hujusmodi ad proponendum assignato, causa mutuo partium consentu steterit in compromisso, vel alia defensione necessaria pervenerit ad partis notitiam post lapsum diem datum ad proponendum omnia, nam tunc in his similibus casibus licitum est reo replicare, & contrariam materiam proponere non obstante dicta assignatione ad proponendum omnia; simili etiam modo si actor unam proposuit materiam & lapso termino dato ad probandum aliam dedit, Reus potest similiter petere ut actori assignetur terminus ad probandum omnia quæ consistunt in facto, & Judex debet assignare ita, & generaliter in causa matrimoniali (quæ est causa favorabilis, & privilegia) ista assignatio ad probandum omnia non obstat quin proponi possunt defensiones & testes produci ut superius notatur in Titulo *De productione testium in causa matrimoniali.*

TITUL. CCXX.

Quod appellans à rejectione materiae concludentis & debito termino dato non obtinebit in appellatione & in quo casu obtinebit, & de oblatione probationis in continenti.

Si Judex materiam concludentem, & ad causam institutam pertinentem (*viz.*) solutionem legati & decimarum, vel exceptiones contra testes & similia rejiceret expresse vel tacite procedendo ad alia huic petitioni contraria, & pars quæ eadem admitti petierit propter non admissionem appellaverit, si in appellatione non probaverit veritatem propositorum & rectorum succumbet in causa quia

quia præsumendum est pro Judice, i. e. Judicem scivisse præmissa allegata non fuisse vera, & eadem fuisse proposita animo tantum differendi litem Sed si in talibus prædictis pars proponens præmissa, i. e. materiam sive allegationem de jure concludentem, fecerit fidem coram Judice se eadem non proposuisse animo malitioso, nec deferendi litem plus justo, & quod credit se posse probare, & obtulerit se promptum & paratum ad probandum eadem, statim & incontinenti, & tamen Judex ea admittere recusavit expresse vel tacite ad alia hujusmodi admissioni contraria vel præjudicialia procedendo, vel plus justo distulerit, prævalebit & obtinebit appellans in hac causa, licet in appellatione non probaverit veritatem contentorum in propositis rejectis, & hoc obtinui in judicio contradictorio ad viginti sex elapsos annos, & jam ita quotidie practicum est corum delegatis Regiis.

TITUL. CCXXI

De modo objiciendi & probandi excommunicationem contra Actorem ut nihil decernatur ad ejus petitionem.

EXcommunicatus non potest agere, nec quicquam decernendum est ad ejus petitionem, si igitur ad hunc finem Reus objiciat Actori quod sit excommunicatus, & ideo non habet personam standi in judicio, nec quicquam decernendum est ad ejus petitionem, probanda est hujusmodi excommunicatio ad statim per exhibitionem literarum excommunicationis sub sigillo Judicis excommunicantis, vel saltem probanda est hæc excommunicatio infra octo dies à tempore objectæ hujusmodi excommunicationis, & ita est communiter practicum, & hac

excommunicatione probata sistendus est processus ad instantiam partis excommunicate; valent tamen gesta ante hujusmodi excommunicationem, ut in seq. titul.

TITUL CCXXII

Quod gesta per personam excommunicatam ante objectionem & probatam excommunicationem valent & non sunt ipso jure nulla; & quod gesta post probatam excommunicationem non valent.

QUamvis in precedendi titulo dicitur excommunicatum non habere personam standi in judicio, nec quicquam esse ad ejus petitionem decretandum, tamen si actor excommunicatus plurimos & divisos in causa sua expedierit actus, utpote dederit libellum & litem contestari obtinuerit, etiam testes produxerit priusquam ejus adversarius hanc excommunicationem proposuerit, valent omnia hujusmodi gesta & non reddantur nulla, quia excommunicatio reddit gerenda post objectionem, & non gesta ante objectionem nulla sed sepe à doctissimis audivi; sed & quod me mini) nunquam ad judicatum novi partem Ream quamvis excommunicatam seu defendere; & per justam defensionem suam materiam proponere & probare posse.

TITUL

TITUL CCXXIII.

De modo sibiendi processum si ut legatus quicquam petierit.

QUemadmodum excommunicatus non habet personam standi iudicio, nec quicquam decernendum est ad eius petitionem ita ad petitionem utlegati, ut hominis banni nihil decernendum est, si igitur utlegatus vel eius Procurator aliquam petitionem fecerit, dicat adversarii Procurator nihil ad eius petitionem esse decernendum, quia fuit & est utlegatus, & ad statim producat & exhibeat breve Regium de utlegatione, & tunc solet iudex supercedere in causa tam quoad actorem, quam quoad Reum, nam Reus in hoc casu nullo modo se defendere admittendus est, ut supra de Reo excommunicato Tit. precedenti. Sed saepe Nam breve Regium huiusmodi, de se, sine ulla probatione plenam facit fidem.

TITUL CCXXIV.

Quod testes possunt rejici vel admitti in die assignate ad proponendum omnia in plenariis & in die primæ assignationes ad audiendam sententiam in summariis.

SI in die assignato ad proponendam omnia in plenariis, seu in die primæ assignationis ad audiendam sententiam in summariis pars ædrix, seu Rea habuerit testes necessarios presentes in iudicio & iuraverit eos esse testes parti suæ necessarios iudex eos admittit, jurare & examinare potest, quavis ex adverso dicatur Rem non esse integram, ac ius esse parti suæ accessum & acquisitum per dictam assignationem ad proponendum omnia in plenariis, & ad audiendum sententiam in summariis, & hæc allegatio, sive objectio proponenda est per Procuratorem adversæ partis cum in hoc casu testes producantur, tamen relinquitur iudicis arbitrio ad voluntatem hujusmodi testes admittit vel rejicere & neutri partium datur iusta causa appellandi hoc obtinui in iudicio contradictorio ad annos triginta elapsos.

TITUL

CCXXIV

TITUL

TITUL CCXXV.

De conclusione in causa plenaria.

IN die assignato ad probandum omnia, dicat procurator qui sperat obtinere in causa: ego canibeo omnia acta, inasitata, deducta, allegata, proposita & exhibita, probata & confessata in hac causa quatenus faciunt pro parte mea, & peto terminum assignari ad concludendum in proximum, altera vero pars si causae suae confidat, dicat, eximbeo similiter omnia acta, &c. ut supra, quatenus faciunt pro parte mea, & ne dissentiat assignationi ad concludendum, si vero causa diffidat dissentiat exhibitioni actorum & propositioni eorundem & assignationi ad concludendum, haec exhibitio omnium actorum & assignatio ad concludendum inducit conclusionem in causa & etiam inducitur conclusio non solum per ipsorum actorum exhibitionem sive assignationem ad concludendum verum etiam si nihil omnino factum fuisset in die ad proponendum omnia ut in Prae Quid faciet Reus ad impediendum conclusionem in causa.

TITUL CCKXVI.

De petitione in die assignato ad concludendum.

IN die assignato ad concludendum dicat Procurator ad ejus petitionem assignatum fuit ad concludendum, Domine Judex concludo in hac causa cum dominatione vestra, & peto per eandem mecum concludi; Judex concludimus cum parte concludente. Deinde dicat Actor peto terminum assignari ad audiendum sententiam in proximo die Juridico, Judex assignamus, Reus si causa suæ diffidat, dicet, dissentio conclusioni hujusmodi: & assignationi prædictæ. Secus concludat cum parte, & Judice, & se dissentiat assignationi ad audiendum sententiam præmissæ dici, petique possunt per procuratorem adversæ partis quamvis non fuerit ad ejus petitionem assignatum ad concludendum, nam aliquando petens ad proponendum omnia vel ad concludendum saniori usus consilio nollit, l. c. consilio Advocati in causa.

TITUL CCXXVII.

De conclusione in causa summaria.

IN die assignato ad audiendum sententiam perat
 ille ad cuius petitionem ita assignatum fuit, ut
 assignetur ad idem in proximo, dissentiat, aut ta-
 ceat adversa parti ut in casu praedicto & si ante
 huiusmodi secundam assignationem ad audiendam
 sententiam neutra partium dederit materiam vel al-
 legationem vel exceptiones contra testes, ista secunda
 assignatio inducit conclusionem in causa, Et nota, ut
 supra, quod si in dicto primo die assignato audien-
 dum sententiam i.e. die ad quem assignatum fuit ad
 audiendum sententiam nihil actum sit quod tunc eo
 ipso dicitur esse conclusum in causa, ut in Titul. *Quid
 faciet Reus ad impediendum conclusionem in causa.*
 Quam primum conclusum sit in causa, etiam in ipso
 & eodem actu conclusionis petenda & assignanda est
 dies ad informandum iudicem, ut in *facto* quam in
 iure. Hic vero dies informationis solet fieri in aliquo
 die non juridico & in cenaculo Advocatorum, scilicet
 quando ex causa, in actibus iudicis etiam solent inte-
 resse huiusmodi informationibus Procuratores sala-
 riati in causa quia sunt prompti ad informandum Ad-
 vocatos de Actis expeditis in causa nam in illis magis
 experti & versati sunt quam Advocati, non solum
 quia acta per eos in iudicio communiter concipiuntur
 verum etiam scribere solent acta huiusmodi in quo-
 dam libro ad hoc specialiter apto, tamen aliquando
 in arduis & gravicribus causis Advocati concipiunt
 Acta. TIT.

TITUL

TITUL CCXXVIII.

De informationibus dandis Judicibus.

Advocatus Actoris in præsentia Advocati Rei primo leget libellum Judici, qui summam scribet effectum ejusdem, deinde leget responsa partis principalis, quæ etiam Judex scribet, & si intentio Actoris non sit plene probata ex hujusmodi responsis, tunc dicta testium legenda sunt, deinde audiendus Advocatus alterius partis qui etiam leget materiam defensionis suæ ac probationes quasunque, quibus sic gestis solent hujusmodi Advocati informate ex facto hinc inde ostenso juris quæstiones, & si de hujusmodi quæstionibus Advocati inter se non convenerint Judex in ea parte solet interponere suas partes & designare quas & quales juris quæstiones disputabunt pro his vero juris quæstionibus & aliquando etiam pro facto seu meritis causæ alii atque alii dies assignandi sunt priusquam judici fuerit in ea parte ad plenum satisfactum quæ omnia Judex summarie scribere solet.

TITUL

.IIIIII

TITUL CCXXIX.

De forma prolationis sententiae & protestatione ad appellandum.

PROcurator sperans obtinere sententiam eam concipiet in scriptis erga diem assignatum ad audiendum sententiam eamque porriget iudici dicendo *peto sententiam ferri & iustitiam fieri pro parte mea*, (sed ex longo usu in curia de arcubus actorum scriba per instructiones sibi datas ab Advocatis vel, Procuratoribus solet sententias concipere, & data sententia iudici, si Iudex intendit ferre eandem, leget eam usque ad hæc verba, *parte vero Domini N. (viz.) parte contra quam intendit ferre sententiam, & interrogare solet eandem partem quid sit dictura vel petitura, quæ respondere communiter solet* *peto iustitiam, quod verbum iustitiam, si contenderetur de sententia lata, (viz.) utrum Iudex hunc vel illam tulerit, Iudex inspecto illo verbo iustitiam manu sua scripto facile hanc controversiam finire potest, Iudex semper scribit manu sua propria in omni sententia, nam in omni sententia ferenda locus seu spatium solet relinqui pro descriptione illius verbi (iustitiam) quo verbo per Iudicem in sententiam scripto, procedit ad finalem lectionem ejusdem sententiae, qua lecta dicit ille pro quo lata est sententia, benedicamini propter iustitiam, & requiro te Notarium publicum, i. e. actorum scribam ad conficiendum mihi instrumentum publicum super prolatione hujusmodi sententiae, ac testes hujusmodi praesentes ad perhibendum testimonium, & notarius cenetur in actu super probatione hujusmodi sententiae concepto scribere*

Qq

domina

nomina & cognomina testium præsentium tempore prolationis ejusdem, pars vero contra quam lata est sententia si non intendit appellare judicialiter vel apud acta ab eadem postea coram Notario in scriptis dicat dissentio prolationi hujusmodi sententiæ & protestor de nullitate ejusdem, ac de gravamine & de appellando ab eadem infra tempus de jure indultum, & de his appellationibus plenius tractatur, ut in titulis sequentibus.

TITUL. CCXXX.

De prolatione duarum sententiarum in una causa, & de condemnatione in expensis & expensarum compensatione.

SI appellatur à gravaminibus illatis ante prolationem sententiæ & postea à sententia definitiva & hujusmodi separatæ appellationes contineantur in una, & eadem inhibitione, ac in uno accumulatur libello. Si appellans defecerit in probatione libelli quoad gravamina libellata, & justificaverit appellationem quod causam principalem, i. e. probaverit sententiam latam per Judicem à quo fuisse injustam vel nullam, vele contra: Judex solet in his casibus duas ferre sententias, unam pro apellante, alteram pro parte appellata, sed in hoc casu quoniam appellans probavit libellum in parte, & non in toto non obtinebit expensas appellationis, sed facienda est expensarum compensatio, i. e. quia frivole & injuste appellavit aut quoad gravamina, aut quoad sententiam, & pars appellata obtinuit

timuit sententiam pro parte sua, quoad unam aut alteram appellationem hujusmodi & in eo obtinere debuisset expensas suas quoad appellationem illam, facienda est igitur, ut supra dicitur, expensarum compensatio. Sed dato, partem appellantem plures seu majores expensas erogasse in appellatione à gravaminibus quam pars appellata probaverit se exposuisse in iustificando, seu confirmando sententiam Judicis à quo quoad iustitiam causæ, exempli gratia, appellans à verbis comminatoriis, i. e. quando Judex à quo minatur parti se velle sententiam ferre contra eam quæ in processu ejusdem Judicis à quo, transmissio ad Judicem, ad quem, non constat, tenetur hujusmodi verba probare, alius cadet in causa.

Similiter appellans in causa corectionis, si Judex inferior gravatus fuerit quenquam ante laram sententiam, vel per sententiam, aut forsan post sententiam, gravatus in hoc casu (quamvis potuisset appellationem in hac parte interponere quoad Judicem tantum, & eam quoad eundem Judicem prosequi, tamen ob reverentiam Judici debitam in appellatione dicet gravamina quibus appellatur fuisse illata ad petitionem, instantiam, promotionem, seu instigationem alterius personæ non nominatæ in actis Judicis à quo. Et hanc appellationem quoad hujusmodi personam, & non quoad Judicem prosequitur, appellans tenetur per testes probare gravamina hujusmodi inflicta & illata fuisse ad petitionem, instantiam, promotionem vel instigationem dictæ partis appellatæ alias succumbit in causa.

Similiter si appellatur à nimia & excessiva taxatione expensarum, si excessus hujusmodi non apparuerit ex ipso processu transmissio (quod sæpe accidet, præsertim cum excessivæ expensæ tam pro sollicitatione causæ quam pro expeditione commissionis in partibus

pro testibus examinandis petuntur) tenetur appellans probare excessus huiusmodi per testes, In his omnibus casibus appellatus si obtinuerit sententiam pro se in causa gravaminis obtinebit tam ordinarias expensas factas in prosequendo appellationem huiusmodi, quam expensas factas in probandis gravaminibus predictis per testes, consimili etiam ratione si appellans per novas probationes parti appellatae cognitae obtinuerit in appellatione a sententia diffinitiva, & succuberit in causa gravaminis, obtinebit expensas appellationis. Secus quoad probationes in cognitae parti adversae, nam in eo casu propter malitiam non producendo testes in prima instantia condemnandus est in expensis, obtinebit tamen pars appellata expensas aliquas nempe illas quas expoluit ratione sententiae quam obtinuit ferri pro parte sua (viz.) pro secundo sententiae & executione ejusdem & feodis Advocati & Procuratoris pro informationibus datis, & actis expeditis in & circa eandem sententiam quam pars appellata obtinuit hoc ita judicari novi propter malam fidem in appellante & in appellato, Nam qui non produxit testes suos in prima instantia fuit in mala fide, & qui scivit ejus adversarium habuisse testes ad probandum ejus intentionem, & tamen obtinuit sententiam non est excusandus a mala fide.

TITUL. CEXXXI.

Quod appellans a gravaminibus illatis ipso & eodem tempore quo lata fuerit sententia diffinitiva habebit integras expensas & quod sententia quamvis quoad iustitiam causæ iuste lata fuerit retrahabitur tanquam iniqua licet ab eadem non fuerit appellatum.

SI ipso & eodem tempore quo lata fuerit sententia iudex ante prolationem ejusdem gravaminis fuerit partem contra quam lata fuerit sententia, rejiciendo testes vel materiam, de sententia de jure admittendæ, appellans in hoc casu si justificaverit appellationem à gravaminibus obtinebit sententiam cum integris suis expensis, & sententia diffinitiva quamvis quoad merita causæ iusta fuerit tamen quia lata fuit infra tempus ad appellandum à dictis gravaminibus eodem tempore illatis indultum; revocabitur tanquam attemptatum seu per viam attemptationis, etiam si ab eadem sententia non fuerit appellatum, pars tamen in hoc casu appellata poterit coram iudice appellationis petere & obtinere sententiam nonovo ferri quoad causam principalem & obtinebit suas expensas factas in prima instantia, in omnibus, quemadmodum obtinisset coram iudice à quo omnino non fuisset appellatum, hoc ad iudicatum novi, sed, quid sit juris quære.

TITUL

TITUL CCXXXII.

De forma pronunciandi sententiam in penam contumaciae Procuratoris vel partis principalis.

FActa conclusione in causa, si data fuerint informationes Judici tam in facto quam in iure, & Judex intendens hanc litem per sententiam finire, assignaverit ad audiendum sententiam tali die, curet Procurator sperans obtinere sententiam, partem adversam vel ejus Procuratorem moneri ad tunc interessendum ad audiendum sententiam in causa & si in die assignato ad audiendum sententiam nec pars nec ejus Procurator comparuerit dicet Procurator petens sententiam, *ad usum contumaciae N. Procuratoris partis adverse vel ipsius partis* (si pars & non Procurator fuerit monita) moniti ad interessendum istis die & loco sententiam in dicta causa ferri & justitiam fieri visuri, & non curantis interesse, quare peto cum reputari contumacem & in penam suae hujusmodi contumaciae sententiam ferri & justitiam fieri. Tunc Judex praenotari faciet partem vel Procuratorem ut praefertur monitum frina vice & alta voce, & si neuter comparuerit pronuntiabit eum contumacem, & in penam hujusmodi contumaciae decernet procedendum ad prolationem sententiae suae definitivae, deinde curabit Procurator petens sententiam eandem in hunc modum corrigi seu scribi in exordio dictae sententiae (viz.) Parte dicti N. id est, partis petentis sententiam per ejus Procuratorem eorum nobis judicialiter & legitime comparente, parte vero dicti M. (viz.) illius partis absentis contumaciter absente (cujus absentia

De

Dei praesentia suppletur.) parte que dicti N. petentis sententiam ferri & iustitiam fieri pro parte sua Rimatoque primitus per nos toto & integro processu, &c. ut in cæteris sententiis.

TITUL CCXXXIII.

Quod assignatio ad audiendum sententiam facta in praesentia partis, eandem habet vim & eundem effectum ac monitio specialis ad interessendum die assignato ad audiendum sententiam.

SI in praesentia Procuratoris aut partis principalis Iudex assignaverit ad audiendum sententiam in causa, tali die & loco sine mentione ad interessendum ut in precedenti titulo: Tamen observatis praemissis, id est, accusata ejus contumacia factaque praenotificatione in dicto titulo specificatis, sententia ferri potest in praenam contumaciae non comparentis perinde ac si pars adversa seu procurator ejus monitus fuisset ad interessendum ad videndum sententiam ferri, nam hæc assignatio ad audiendum sententiam facta in praesentia partis habet eandem vim & eundem effectum atque monitio ad interessendum, tamen quia abundans cautela non nocet moneatur procurator adversæ partis vel ipsa pars ad interessendum, ut supra, ad tollendam hac de re questionem, Notandum hic est quoad si in dicto die assignato ad audiendum sententiam Iudex quia non fuerit plene informatus non pronunciavit sententiam, pars ad cujus petitionem assignatum fuit ad sententiam audiendum non potest in praenam contumaciae

maciæ partis vel procuratoris absentis petere ut Judex assignet alium diem ad ferendam sententiam in causa in pœnam contumaciæ, quia pars prædicta vel ejus procurator non fuit monitus ad aliquem alium actum seu effectum quam ad audiendum sententiam ferri in causa & ideo non est contumax quoad quemcunque alium effectum, moneatur igitur in hoc causa procurator vel pars ad interessendum non solum ad audiendum sententiam, sed ad videndum ulteriorem processum fieri usque ad sententiæ diffinitivæ prolationem inclusive ferendam.

TITUL. CCXXXIV.

De appellatione Judiciali a sententia diffinitiva que dicitur appellatio apud acta.

Pars contra quam lata est sententia potest ipso & eodem tempore quo lata est sententia & antequam Judex processerit ad alia, viva voce apud acta coram Judice ferente sententiam, qui dicitur Judex à quo, in hunc modum appellare, Ego dissentie sententiæ hujusmodi prolationi & potestor de nullitate ejusdem, & ab eadem, salva vestra reverentia, Domine Judex, tanquam nulla invalida & iniqua ac nullius, & inique lata, ad illustrissimum in christo principem ac Dominum nostrum Dominum Jacobum, &c. & ad curiam Cancellariæ, & ad eundem Dominum nostrum Regem, curia sua Cancellariæ appello, Apostolosque peto (nam si Apostoli non fuerint petiti non valet appellatio) primo, secundo, & tertio, instanter, instantius & instantissime mihi & Domino meo tradi dari & liberari

liberari eum effectu deque nullitate ejusdem aque principaliter querelor, & requiro vos Notarium publicum, id est, Registrarium vel actorem scribam ad conficiendum mihi instrumentum publicum super appellatione jam per me interposita actestes hic praesentes ad perhibendum testimonium, actorem scriba tenetur in acta super prolatione cujuscunque sententiae inscribere nomina testium praesentium.

TITUL CCXXXV.

De appellatione a decreto interlocutorio habente vim sententiae diffinitivae.

AB omni decreto interlocutorio habente vim sententiae diffinitivae licet appellare, sive viva voce apud acta Judicis ut supra, in praecedenti titulo, sive infra quindecim dies in scriptis coram Notario, tamen in his appellationibus à decretis interlocutoriis, etiam habentibus vim sententiae diffinitivae ego communiter salarius sum, idque ab aliis procuratoribus peritissimis praticari vidi, appellare potius in scriptis quam apud acta quia in scriptis petero ita specificè narrare factum & ex actis praecedentibus actum in quo illatum fuit gravamen manifeste ad vivum declarare & deducere gravamen à quo appellatur, ut evidenter constare possit, Judicem intulisse gravamen, quod haud facile erit si appellatur à gravamine illato apud acta; praeterea ex hujusmodi appellatione in scriptis interposita, sine aliqua difficultate etiam per mediocriter praticatum concipi potest libellus; nam libellus in appellatione a gravaminibus debet esse conformis rescripto, id est, inhibitioni, inhibitiō vero itidem appellationi, quia in inhibitione seu rescripto continetur verus tenor & effectus appellationis.

R r

Quamvis

Quamvis superius dicitur omnem appellationem interponendam esse infra quindecim dies a tempore late sententiæ vel illati gravaminis, hoc tamen est intelligendum si de iisdem notitiam habueris vel scientiam, secus non, nam currit tempus appellandi a tempore scientiæ seu notitiæ, & si sententia lata fuerit vel decretum interlocutorium habens vim sententiæ definitiva interpositum fuerit nulliter utpote in absentia partis non moniti, ut supra, tunc licet appellare infra quindecim dies post notitiam ejusdem, vel de nullitate quærelari sive apud eundem judicem sive apud superiorem.

TITUL. CCXXXV

In quo casu licet appellare ab eodem Judice ad eundem.

SI Judex ad universitatem causarum constitueret vel substitueret unam aut alterum ad procedendum in quacunque particulari causa vel certis quibusdam causis particularibus, vel si Judex hujusmodi commiserit vices suas quibusdam clericis ad examinandum testes in partibus, ut in titulo, *De petitione & concessione commissionis*, &c. Si aliquod gravamen fuerit per hujusmodi substitutum seu commissarium particularem illatum, pars gravata poterit ab eodem ad Judicem delegantem substituentem vel committentem appellare & ita locum habet hæc generalis conclusio a delegate ad delegantem licet appellare.

TITUL.

TITUL. CCXXXVII.

Quod licet appellare a Decano de Shoram ac ceteris Decanis & commissariis particularibus Cantuariensis Archiepiscopi, ad officialem de Arcubus vel auditorem curie Audientie.

IN Titulo, *De iudicibus modernis*, continentur causæ ob quas officialis de Arcubus an antiquo appellatur decanus de Arcubus quamvis revera non sit Decanus, sed officialis; quia igitur Decanus non solum de Arcubus verum etiam de *Shoram & Croydon*, quamvis sit infra Diocesim *London*, & *Nynton* sunt tamen immediate subditi & subiecti Archiepiscopo *Cantuariensi* & enitus exempti a jurisdictione Diocessani Episcopi, licet ab eisdem tanquam a iudicibus particularibus & juris dictiones limitatas & restrictas habentibus, ad Curiam de Arcubus vel audientie appellare. Nam statutum editum de forma appellationem interponendarum, nullam de huiusmodi appellationibus mentione facit, relinquuntur igitur huiusmodi appellationes dispositioni juris communis; similiter (ratione qua supra) licet appellare a commissariis Archiepiscopi *Cant.* infra Diocesim *Cant.* ad dictas curias de Arcubus & audientie.

TITUL CCXXXVIII

*In quibus casibus expedit appellare tempore
late sententia.*

SI lata fuerit sententia, in causa matrimoniali, contra actorem, per quam absoluitur Reus a petitione Actoris, sæpe contingit quod Reus credens per huiusmodi sententiam licere sibi aliunde matrimonium contrahere, illud plerumque contrahat, & etiam solemnizare procuret, similiter si inter duos Clericos de beneficio eodem contententes lata fuerit sententia, talem esse instituendum & inducendum, Clericus pro quo lata fuit sententia curare solet se induci, seu ad minus institui etiam infra tempus de jure ad appellandum parti adversæ indultum, simili etiam modo si in Curia prærogativa contenditur de testamento & Judex tulerit sententiam pro testamento, vel si contenditur de administratione committenda, & Judex per sententiam commisit administrationem alteri partium litigantium, Executor vel Administrator colore harum sententiarum solet etiam pendente dilatione ad appellandum immiscere se in bonis defuncti, eaque alienare & aliquando debita relaxare & actiones in foro seculari pro debitis recuperandis instituere in omnibus casibus expedit parti contra quam lata fuit sententia statim appellare apud acta, ut supra dictum est; nam si tempore late sententiæ in causa matrimoniali appellaveris, & tamen pars quæ eandem obtinuit sententiam post interpositam huiusmodi appellationem aliunde solemnizaverit matrimonium,

monium, solemnizantes hujusmodi matrimonium sunt per Judicem appellationis primo & ante omnia sequestrandj, atque etiam tanquam contemptores canonice puniendi, non minus quam ille qui contra interdictum Judicis, & lite pendente solemnizari procurat matrimonium, & in isto casu solemnizans matrimonium non potest prætendere ignorantiam hujusmodi appellationis judicialis in præsentia sui Procuratoris interpositæ. Quod secus prætendere possit si appellatum fuerit extra judicialiter. Similiter si in causa beneficii Clericus qui obtinuit sententiam (sciens appellatum fuisse ab eodem tempore latæ sententiæ) curaverit se institui aut induci, hujusmodi institutio & inductio dicitur esse attemprata & per Judicem ad quem sunt primo & ante omnia tanquam attemprata revocanda. Similiter testamentariis & administrationibus si in dictis causis appellatum fuerit judicialiter, tam possidens bona defuncti poterit sine suo damno eadem retinere pendente lite super hujusmodi appellatione, quam etiam illi qui defuncto obligati fuerint, si instituaturs actio contra eos per eum qui obtinuit sententiam prædictam pro debitis seu bonis hujusmodi, poterint uti beneficio hujusmodi appellationis, quia per appellationem hujusmodi tollitur seu suspenditur omnis & effectus dictæ sententiæ, donec finiatur appellatio perinde ac si nulla omnino lata fuit sententia.

TITUL CCXXXVIII.

De dilatione appellations & assignatione Apostolorum.

Quam primum appellatur coram iudice a quo & Apostoli fuerint petiti, idem iudex dicit (semoto pileo a capite) nos ob honorem & reverentiam Domino nostro Regi debemus deferimus huiusmodi appellationi, & loco Apostolorum, assignamus appellanti totum & integrum processum, tunc pars quæ obtinuit sententiam dicit, Domine iudex, placebit statuere parti præterea jam appellanti terminos competentes, tam ad proseguendum huiusmodi appellationem quam ad certificandum de prosecutione ejusdem; iudex assignamus ad proseguendum, talem diem ac talem, ad certificandum, quibus terminis pendens, nihil est attemptandum aut innovandum ad petitionem ejus qui obtinuit sententiam in præjudicium appellantis.

TITUL. CCXXXIX.

De protestatione ad appellandum & de acceptatione sententia in parte, vel quatenus facit pro parte contra quam lata fuit, & in quo casu non expedit appellare tempore lata sententia.

SI pars contra quam lata sit sententia, credat quod si appellaret apud actum Judicem (aliquando in eum, eo quod appellavit offensum) velle sibi assignare terminos nimis breves, & incompetentes, ad prosequendum & certificandum appellationem per eum interpositam, infra quos non possit huiusmodi appellationem prosequi nec clientem suum certiores redere de prolatione huiusmodi sententiae, & ejus intelligere intensionem utrum voluerit acquiescere sententiae praedictae vel appellationem alias interpositam prosequi, in isto casu non apud actum tempore lata sententiae appellabit, sed in scriptis coram Notario publico infra decem seu ad summum quindecim dies. Nam in isto casu lapsis dictis quindecim diebus ad appellandum de statutis hujus Regni indulcis vocanda est pars appellans vel potius solet & possit vocari (quia Actor communiter cupit sententiam pro se latam exequi) ad dicendum causam quare sententia non deberet executioni demandari priusquam iudex a quo, poterit assignare appellanti terminum ad prosequendum & certificandum appellationem. Similiter si lata fuerit sententia in causa decimarum & appellaveris tempore lata sententiae iudex potest ad statum (&

hoc cavetur per statutum) ejus sententiam executioni demandare quoad expensas ac eandem texare non obstante appellatione, etiam ac inhibitione à sententia diffinitiva superioris Judicis, ut in Titulo *De forma demandandi sententiam Executioni in causa decimarum*: Si igitur ab sententia hujusmodi appellaveris extra judicialiter in scriptis coram Notario sententia prædicta quoad expensas prædictas non est demandanda executioni nisi vocata prius (ut supra dictum est) parte contra quam lata fuit sententia ad dicendam causam quare sententia non deberet demandari executioni, & nisi pars (comparuerit) allegaverit fuisse appellatam hoc etiam commodum reportabit appellans extrajudicialiter (viz.) potest Clientem suum certorem reddere de prolatione sententiae ac de appellatione interposita, ac ab eo certior fieri utrum voluerit hujusmodi appellationem prosecui, vel aliam etiam interponere appellationem si excessive textentur expensae.

Sitamen in casibus prædictis non appellaveris tempore latae sententiae, dissentire tamen oportet eidem ac prolatione ejusdem, ac protestari de nullitate ejusdem ac de gravamine, ac de appellando ac eadem infra tempus de jure indultum ne alias videaris acquiescere hujusmodi sententiae, sed si sententia partim pro te & partim contra te lata fuerit, utpote, quia expensae sint ab eadem vel forsitan pars obtinens sententiam fuerit condemnata in expensis parti tuae, quod aliquando usi veniunt in casibus matrimonialibus ut apparet in Titulo, *In quibus casibus Judex potest condemnare partem obtinentem sententiam in expensis*. Tunc pars contra quam lata fuit sententia dicet, accepto hujusmodi sententiam quatenus facit pro parte mea praesertim in eo quod est condemnatoria partis adversae (id est, obtinens sententiam). Domino meo in expensis vel

vel quatenus condemnatio Domini mei in expensis
parti obtinenti sententiam est in eadem sententia de-
lata vel in tali, & tali parte sententiae quae facit pro
parte mea, ac acquiesco eidem sententiae in ea parte,
tamen, quatenus dicta sententia facit contra Dominum
meum & ejus intentionem, dissentio eidem ac prola-
tioni ejusdem, ac protestor de nullitate ejusdem, ac de
gravamine, ac de appellando infra tempus de jure in-
dultum, vel ab eadem tanquam nulla, &c. appello
prout in praecedenti titulo.

De assumptione terminorum recipiendum apostolos.

Siquis appellaverit à sententia diffinitiva apud acta, & petierit apostolos sibi dari, & assignari, ac Iudex assignavit terminum juris ad apostolos recipiendum, appellans tenetur infra triginta dies à tempore latæ sententiæ comparere, & de momento ad usum eorum, ab hoc die in qua lata est sententia, usque ad horam diei in qua petendi sunt apostoli, adire locum iudicii, & si presentiam Iudicis habere possit, ab eo petere instantè instantius, & instantissime apostolos dari, tradi, & deliberari. Et si Iudex ita impellatus recusaverit dare apostolos, seu non assignaverit apostolos, datur iuxta causam appellandi, sed si in die, sed tempore, & loco predictis, in quibus appellans, ut supra, præstet, & promptus fuerit ad petendum apostolos, Iudex non fuerit etiam præsens, facienda est protestatio per appellantem coram Notario publico ac testibus, quod sit prom-

ptus & paratus ad petendum a apostolos, casu quo habere poruisset presentiam Judicis, ac ad majorem cautelam coram eisdem Notario & testibus petat apostolos, & requirat Notarium tunc presentem, ad conficiendum instrumentum publicum supra protestatione & requisitione hujusmodi, ac testes tunc presentes ad perhibendum testimonium. Et quemadmodum ad fundandam jurisdictionem Judicis appellationis, appellans tenetur ante conclusionem in causa exhibere instrumentum appellationis, ita in casu predicto tenetur exhibere dictum instrumentum de petitione apostolorum, ac protestatione antedicta, facta coram Notario ac testibus, alioquin cadet & succumbet in causa. Et hic notandum est, si appellans modo & forma predictis non perierit a apostolos, quod cadet in causa appellationis quamvis justam habuerit causam appellandi quoad negotium principale.

TITULUS CCXL

De assignatione apostolorum refutatoriorum.

Si Juxta aut tempore late sententiae cum appellatum a praesentia, vel in casu predicto, in tricesimo die post latam sententiam assignaverit a apostolos refutatorios, vel petitionum, de apostolis dandis nihil decreverit aut statuerit, quamvis appellaverit a sententia diffinitiva, si etiam non appellaverit a debetatione vel assignatione apostolorum refutatoriorum succumbet in causa (sed quare, ita tamen vidi adjudicatum) & potes utraque appellationes hujusmodi simul vel successive si ab utraque appellaveris prosequi ut in ceteris causis appellationum a sententia diffinitiva, & gravaminibus seu taxatione & pensum

rum; & si non cbeueris in utrisque, poteris obtinere in tua earundem (*viz.*) appellatione & denegatione apostolorum, nam non obtinebis in appellatione à sententia, si omnino non appellaveris à denegatione apostolorum.

TITUL CCXLI.

Quod duæ sunt appellationes.

Appellatio vel est à gravaminibus (de qua superius tractatur) vel à sententia diffinitiva seu decretor interlocutorio, habente vim sententiæ diffinitivæ, de modis & differendis harum appellationum in titulis sequentibus tractatur.

TITUL CCXLII.

Quid sit appellatio à gravaminibus.

Appellatio à gravaminibus dicitur quando Judex inferior utpote Episcopus alieus Diocesis *Cantur.* provincie; seu cujus officialis, vel Vicarius generalis, seu commissarius, in aliqua parte Diocesis vel Archidiaconatus seu ejus officialis, intulit aliquod gravamen Actori, seu Reo, ante prolationem sententiæ utpote in rejiciendo testes de jure admittendos, vel non admittendo materiam seu allegationes concludentes, & in similibus, & e contra admittendo testes & materias de jure non admittendas; sed in appellationibus hujusmodi à gravaminibus, specifi-

da sunt gravamina à quibus appellatur. Specificce, Nam non sufficit, dicere quod in tali causa Actor seu Reus produxerit testes, & Judex eos admittere recusavit, vel dedit materiam concludentem quam Judex rej. cit. sed nomina testium & contenta in materia rejecta sunt inferenda in appellatione & sic in similibus appellationibus à gravaminibus, alioquin non valet appellatio.

Et nota quod omnes appellationes à gravaminibus dummodo non sunt gravamina habentia vim sententiæ diffinitivæ debent interponi non viva voce apud acta, sed in scriptis coram ipso Judice vel si ejus præsentia commode haberi non potest, coram Notario publico, adhibitisque testibus, idque infra decem dies, nam dubitari potest, utrum statutum in quo cavetur appellari posse infra quindecim dies locum habeat in appellationibus interponendis à gravaminibus vel tantum sententiis diffinitivis, vel decretis à gravaminibus habentibus vim sententiæ diffinitivæ, sæpe tamen in hujusmodi casibus solet appellari post decem dies, & infra quindecim dies, vide statutum 28. Hen. 8. Cap. 19.

TITUL. CCXLIII.

De appellatione à sententia diffinitiva, vel decreto interlocutorie habente vim sententiæ diffinitivæ.

Quemadmodum ut superius dicitur de appellatione à decreto interlocutorio, licet appellare, à sententia diffinitiva vel à quocunque decreto interlocutorio habente vim sententiæ diffinitivæ, apud acta Judicis viva voce tempore latæ sententiæ, ita etiam ut in precedentibus titulis tractatur, licet appellare infra quindecim dies in scriptis coram Notario publico & testibus.

sibus. In huiusmodi appellationibus in scriptis a sententiis diffinitivis, si lata fuerit sententia contra Actorem, solet appellans declarare in appellatione quod talis Iudex in tali causa, ac inter tales personas tulit quandam præteritam sententiam diffinitivam pro parte N. contra dictum M. per quam, inter cætera, præfatum N. Reum ab instantia & petitione dicti M. quoad deducta, & narrata in libello ex parte dicti N. utrumque demisit præfatumque M. in expensis præteritis ex parte dicti N. utrumque factis & fiendis condemnavit. Si vero lata fuerit sententia contra Reum tunc concipiendo est appellatio in hunc modum, quod talis Iudex, &c. ut supra, per quam in cætera, condemnavit me non solum in quodam præterito legato vel decimis quibusdam, sed etiam in expensis præteritis, &c. Et quamvis non solum ex hodiernodite, sed etiam ex antiqua praxi, non solent appellantes in casibus prædictis plura declarare aut specificare, in appellationibus quam quæ supra recitantur. Tamen ego arbitror expedire appellantis plura addere & specificare, (viz.) sequentia. Si actor appellaverit tunc dicere se probasse sufficienter libellum ex parte sua datum, & tamen Iudicem tulisse sententiam absolutoriam, ut supra. Si Reus appellaverit tunc quod quamvis Actor defecerit in probatione libelli, tamen Iudex tulit sententiam condemnatoriam legato vel decimis ut supra, Quæ vero inferenda sunt in appellatione à decreto interlocutorio lege tit. initio huius tituli nominatum.

TITUL CCXLIV.

Quid sit decretum interlocutorium habens vim sententiae diffinitivae.

Illud dicitur decretum interlocutorium habens vim sententiae diffinitivae quando illud decretum est finale, & non speratur alia sententia, seu aliud decretum super illo articulo, re, vel causa sed per illud imponitur finis illi rei de qua interloquitur est, utpote datur exceptio peremptoria ad impediendum litis ingressum vel allegavi processum esse retardatum & petii expensas retardati processus, & Judex hanc petitionem rejcit: datur etiam exceptio nomine excommunicati contra certificatorium per quod fuit injuste excommunicatus, & obijcias probavit objecta, & petiit absolutionem sine expensis contumaciae, ac adversarium condemnari in expensis; Judex tamen pronunciavit partem non probasse objecta praedicta sed defecisse, vel saltem saepius interpellatus ad condemnandum adversarium in expensis hujus articuli objectionis contra certificatorium, recusavit expresse vel tacite procedendo ad alia huic petitioni contraria quoad hos casus, sive articulos, non speratur alia sententia, ideoque dicta sententia sive decretum interlocutorium habet vim sententiae diffinitivae.

TITUL

TITUL. CCXLV.

*De appellatione & taxatione in moderata sive excessiva
expensarum.*

SI expensæ excessivæ taxantur, i. e. si Judex
excesserit in taxatione, oportet appellan-
tem in appellatione specificè declarare, &
deducere excessus hujusmodi ac deotare,
ac designare primò illas expensas quæ de ju-
re, & de stylo Curiae sunt allocandæ, & per partem
expositæ, & deinde quoniam in schedula expen-
sarum per partem oblata, & per Judicem taxata conti-
nentur tam justæ, quam excessivæ expensæ, in hac
appellatione mentio facienda est de tota hujusmodi
expensarum schedula, & quia si ambæ schedulae hu-
jusmodi, (viz.) dicta prima schedula in qua justæ ac
debitæ expensæ continentur atque etiam integra sche-
dula data per partem & per Judicem taxata inferantur
in ipsa appellatione & inhibitione (nam inhibizio
continet tenorem totius appellationis, nimis longa &
prolixa esset, ideo annectandæ sunt hujusmodi schedu-
lae appellationis his adjectis verbis. *prout in schedulis
præsentibus annexis quas pro his lectis & insertis, haberi
volo & peto ego Procurator antedictus ut liquet & ap-
parte qua schedula secundâ sic annexa denotandæ sunt
excessivæ illæ expensæ quæ in eadem schedula conti-
nentur aut specificè in ipsa appellatione vel per relatio-
nem ad tertiam schedulam annexam necessarium etiam
est in eadem appellatione concludere, quod si hujusmodi
expensæ excessivæ, (id est, intelligendum de expensis in
tertia*

(schedula mentionatis) & non allocandæ, vel earum plures, seu aliquæ non fuissent per judicem in taxatione suâ generali allocatæ & taxatæ, summa sic taxata non potuisset extendere ad tantum summam, & in hoc appellans solet se referre ad hujusmodi respective schedulas aut expensas atque taxationem per judicem factam, nam solet Judex in fine schedulæ porrectæ taxare expensas ad quandam certam summam.

TITUL. CCXLVI.

De desertione appellationis, & petitione super eadem.

Quia jura dicunt appellationem debere finire infra primum fatale (quod est annus) alioquin desertam esse appellationem, caveat igitur appellans licet de bitis loco & tempore appellaverit, & partem appellatam ad respondendum in causa appellationis citari, & processum Judicis a quo transmitti & in causa concludi infra annum curaverit id est, & insistat, & Judicem appellationis interpellat ad ferendum sententiam suam infra annum, vel de diligentia sua in ea parte protestetur, quæ si non fecerit, pars appellata poterit allegare appellationem fuisse desertam, & Judex tenetur primo super illo articulo desertionis promuniare.

TITVL.

TITUL. CCXLVII.

De modo procedendi si persona in casu prædicto excommunicata & incarcerata consentit solemnizare matrimonium.

SI Reus excommunicatus & incarceratus in non solemnizando matrimonium juxta sententiam Judicis per Procuratorem suum comparuerit, & idem Procurator nomine Procuratorio ejusdem Rei obtulerit se promptum & paratum ad præstandum juramentum de parendo juri, & stando mandatis Ecclesiæ, & allegaverit eundem Reum fuisse, & esse promptum & paratum ad solemnizandum matrimonium quocunque die per Judicem assignato, & ideo petierit eundem à sententia excommunicationis saltem in diem, vel ad cautelam absolvi, non tamen absolvendus est donec sufficiens cautio interponatur quod parebit juri, stabit mandatis Ecclesiæ, & solemnizabit matrimonium cum Actore die per Judicem assignato. Qua cautione præstita absolvendus est in diem (*viz.*) in proximum diem juridicum proxime sequentem diem assignatum ad solemnizandum matrimonium, & hic notandum est quod licet in cæteris causis & casibus Reus excommunicatus propter aliquod crimen seu contemptum Ecclesiasticum non sit absolvendus priusquam ille Judicis mandato satisfecerit propter quod fuit excommunicatus (exempli gratia) excommunicatus non solvendo expensas, decimas, legatum, & procuraciones; non est absolvendus priusquam ea persolverit. Similiter excommunicatus in non respondendo libello non est absolvendus priusquam ei respon-

T t

derit,

derit, quia tamen matrimonium non est solemnizandum per personas excommunicatas, ideo in isto casu interposita cautione ante dicta ad diem seu ad cautelam, & præstito juramento prædicto de parendo juri absolvenda est pars prius excommunicata.

TITUL CCXLVIII

*De particulari appellatione à rejectione materiae
sive allegationis*

IN Titulo quid sit appellatio à gravaminibus dicitur inter cætera quod in hujusmodi appellationibus à gravaminibus specificanda sunt hujusmodi gravamina & quod non sufficit appellanti dicere, aut in appellatione allegare, appellansem talem dedisse materiam & judicem eandem rejecisse, sed contenta in materia rejecta esse in eadem appellatione inferenda dicto titulo. adde sequentia, quod etiam in hujusmodi appellationibus à rejectione allegationis vel materiarum (quamvis concludentium) non sufficit ut obtineas in appellatione, inferere contenta in materia seu allegatione rejecta, in appellatione, sed quod etiam probanda sunt hujusmodi contenta, nam alias succumbes in causa quia præsumendum est pro Judice à quo, quod aut proposita fuit hujusmodi materia rejecta animo differendi litem plus justo, aut quod pars non potuit eandem probare, adde etiam quod si in materia rejecta continentur aliqui articuli sive positiones aliquæ de jure non admittendæ, quia sunt impertinentes ad causam, vel prius positæ, aut prius positæ (super quibus testes fuerunt producti, jurati, examinati, & eorum

rum dicta publicata, & per partes didicita & percontata) contraria, & dato quod in appellatione probasti veritatem omnium hujusmodi articulorum, Judex tamen appellationis non debet hos articulos admittere, sed reliquos pertinentes ac de jure admittendos, ac appellans in hoc casu est condemnandus in expensis saltem non obtinebit expensas, & si obtinuerit expensas, modicas tamen & exiguas obtinebit, ratio est quia semper in dubio præsumendum est pro Judice & dici possit Judicem à quo, hujusmodi allegationem, aut materiam rejicisse, ex eo quod continebat diversa capita, aut diversos articulos non admittendos vel quod Judex hujusmodi materiam rejiciendo illos tantum rejicit articulos qui non fuerunt admittendi, sed quare, quia appellatus petendo totam materiam rejici & non contentiando nec coram Judice à quo, nec ad quem, ut ille positiones admitterentur, quæ de jure admitti debuissent fuit in mala fide & mora, & dedit occasionem seu causam appellandi à refectione earundem, caveant itaque Procuratores quod in hujusmodi appellationibus à refectione materiarum, si dubitant de aliquo articulo an sit admittendus ut potius omittant, quam inferant in appellatione, & ita omittendo articulos non admittendos, tollent omnem controversiam de expensis allocandis, & non allocandis, vel moderandis. Lege titul. *De oblatione probationis incontinenti.*

TIT

TITUL

TITUL. CCXLIX.

Quod in causa appellationis à gravaminibus illatis in causa correctionis Judex à quo, potest citari ad respondendum in causa appellationis licet non appelletur specificè quoad eum.

IN omni appellatione à gravaminibus præsertim in causa correctionis dicitur gravamina fuisse illata tam ex officio Judicis à quo appellatur, Quam ad instantiam *M. & N.* solent tamen appellantes in his casibus (ob reverentiam Judicis debitam) petere citationem decerni contra dictos *M. & N.* & non contra Judicem ad respondendum in causa appellationis, si tamen in processu transmissio non apperebit gravamina à quibus appellatam fuit illata fuisse ad instantiam partis, sed ex officio Judicis, appellans poterit in hoc casu petere à iudice ad quem post litem contestatam cum parte appellata ut decernat citationem contra Judicem à quo ad respondendum in causa appellationis, & eo comparente novum dare libellum & statim exhibere processum ejusdem Judicis alias per eum (*viz.*) per Judicem à quo in dicta causa, & inter dictas personas transmissum & in præsentia ejusdem Judicis, seu ejus procuratoris procedere in causa ad sententiam. Et si Judex à quo non possit justificare processum suum ferenda est sententia absolutoria pro appellante quoad objecta, per Judicem à quo & idem Judex condemnabitur in expensis istius secundæ instantiæ; dimittenda tamen est primo pars appellata cum expensis, hoc obtinui (*viz.*) Judicem vocari in iudicio contradictorio. Sed hic potandum est quod licet in præcedenti titulum
dictum

dictum sit quod si in processu transmissio gravamina non appareat fuisse illata ad petitionem partis appellatae specificè nominatae in appellatione & appellanti posse petere ut procedatur contra Judicem a quo, & ut vocetur idem Judex ad respondendum in causa appellationis, tamen licet appellanti probare per testes partem appellatam officium Judicis promovisse vel Judicem à quo ad procedendum in dicto correctionis negotio instigasse non obstantes quod ab eo nihil transmittitur in processu transmissio & hoc probare obtinebit contra utroque, id est, contra partem primam appellatam & Judicem.

TITUL CCL

*De modo justificandi appellationem à taxatione
expensarum.*

Raro aut nunquam (quod memini) novimus appellantes in isto casu obtinuisse, partim quia appellationes non fuerint concludentes, nec specificè denotantes expensas excessivas, partim quia, etsi Index excesserit modum in taxatione, tamen appellantes in probatione istius excessus deficiant, ut igitur appellantes ab excessiva taxatione obtinere possunt hoc modo probandi sunt hujusmodi excessus, seu excessiva taxatio, si in schedula expensarum excessiva expensae petite fuerint pro expeditione commissionibus in partibus (quod commissarius peti solet), producat in testem notarius adhibitus vel assumptus pro expeditione commissionis hujusmodi, si ulla excessiva summa petita fuerit tanquam data commissariis pro eorum laboribus circa expeditionem hujusmodi commissionis, si summa excessiva

va.

va petita fuerit pro viaticis testium, vel aliis expensis tam pro iudicibus testibus quam pro commissariis utpote pro eorum cibariis producantur dicti commissarii & testes, nec non illæ personæ in quarum actibus commissarii & testes huiusmodi cibaria habuerunt quæ personæ proculdubio deponere possunt de veris respective summis receptis & expositis. Si etiam in dicta expensarum schedula maior summa petita fuerit pro examinatione testium, pro copiis testium, pro feodo Procuratoris quam de stylo Curie debetur (in qua causa agitata fuit) stylus huiusmodi & vera summa ex stylo debita, sunt allegandi & probandi per appellantem quia huiusmodi expensæ non possunt probari ex inspectione processus iudicis à quo, sed si in billa expensarum prædicta pars eadem taxari obtinens, petierit feoda aliqua pro examinatione & copiis plurium testium quam examinati fuerint, vel si petatur pro feodis Procuratoris & Advocati vel solicatoris pro termino aliquo, ante litem motam, vel tum nihil omnino actum fuerit in causa, quia causa stetit in compromisso per duos aut tres terminos, huiusmodi excessus justificari possunt ex ipsis actis. Si deductis huiusmodi expensis excessivis & non allocandis constiterit, quod si huiusmodi expensæ excessive, vel earum aliqua non fuissent per iudicem à quo in dicta generali taxatione sua allocatæ, quod reliquæ summæ aut expensæ in dicta expensarum schedula specificatæ non potuissent extendere ad summam taxatam appellans obtinebit in appellatione. Sed notandum est quod quamvis iudex appellationis reformabit decretum taxationis expensarum interpositum per iudicem à quo, ac condemnabit appellatum in expensis totius appellationis, tamen si hoc ab eo petitum fuerit idem iudex ad quem taxabit, ac pari appellatæ allocabit iustas & debitas suas

suas expensas compelletque appellantem ad solvendum eandem si appellatum fuerit tantum ab excessiva taxatione, nam si appellatum fuerit tam à sententia diffinitiva quam à taxatione expensarum, & iudex appellationis simul procedens in utraque causa tulerit sententiam contra partem appellatam, per quam retractaverit sententiam latam per iudicem à quo, quoad causam principalem, appellans in hoc casu in dicta causa appellationis à taxatione expensarum non obtinebit novam taxationem expensarum, nam appellans liberandus est ab omnibus expensis & obtinebit etiam expensas primæ instantiæ: *Lege tu. In quo casu facienda est expensarum compensatio.*

TITUL. CCLI.

Modus procedendi in causa appellationis à gravaminibus.

Procedendum est in omnibus in causa appellationis à gravaminibus ut in causa appellationis à sententia diffinitiva, quoad contestationem vel non contestationem litis, quoad conclusionem in causa, & quoad ceteros actus judicarios & ordinarios, nam causa gravaminis quoad ista sequitur naturam causæ principalis, id est, si causa principalis seu originalis fuerit plenaria vel summaria causa, ita etiam causa appellationis. Excipe tamen quod in causa gravaminis non licet non allegata allegare, & non probata probare, ut in causis appellationum à sententiis diffinitivis, nam gravamina iustificanda sunt ex ipsis actis iudicis à quo, nisi gravamina fuerint omissa ex processu vel nisi registrarius noluerit petita per appellantem, veluti petitionem admissionis, materiam in actis scribere, vel nisi appellatur à verbis comminatoriis iudicis judicialiter prolati, vel non nisi constiterit ex actis iudicis appellatum, (id est, ille

ad

ad cuius petitionem prætenditur officium iudicis esse promotum) sollicitasse iudicem ad procedendum in causa correctionis ex officio iudicis, quamvis appellatus illud revera promoverit, nam in istis casibus correctionum plerumque solent appellantes (ut superius dicitur in favorem iudicis, & ob reverentiam illi debitam citare & procedere contra promotorem officii iudicis, & non contra iudicem, sed si ex ipsis actis iudicis à quo, non apparuerit aut constiteret, gravamina quibus appellatur fuisse illata ad instantiam alterius, cauti Procuratoris est, in ipsa prima inhibitione obtinere citationem contra iudicem à quo, ad respondendum in causa appellationis, ratio est quia sæpissime appellans gravatur magnis expensis, in probando illum alterum fuisse promotorem officii iudicis, & si directe hoc non probaverit absolvitur appellatus cum expensis, quamvis iudex injuste, & nulliter processerit in causa, secus si iudicem à quo, feceris partem in appellatione, nam tunc si aut iniquitas aut nullitas ulla ex processu transmissa apparere possit, obtinebit sententiam contra iudicem cum expensis, *Lege titul. Quod in causa appellationis à gravaminibus præsertim latis in causa correctionis, &c.* & equitati admodum consentaneum esse videtur ut iudex subear pœnas & solvat expensas, si injuste processerit etiam in casu quando promotum etiam voluntarie fuit officium ejus, licet enim iniquum aliquod à iudice petiitum fuerit, iudex tamen æquum decernere debuit, & si appellans sive ex ipso processu iudicis à quo, sive ex aliis probationibus, in casibus prædictis probaverit intentionem suam obtinebit sententiam cum expensis, & appellatus si fuerit Actor in prima causa, tenetur eandem prosequi coram dicto iudice ad quem, si noluerit appellans, poterit etiam in causa principali obtinere sententiam absolutoriam cum expensis.

TITUL.

TITUL. CCLII.

*Quando expedit appellato fateri gravamina
ad evitandas expensas.*

SI appellatus credit appellantem iuste appellasse, expedit ad lites amputandas & expensas evitandas ut idem appellatus tempore relatæ inhibitionis fateatur gravamina in inhibitione, vel in libello (si sit datus) specificata, & consentiat ut procedatur in principali negotio, & ut expensas ea de causa factas offerat, nam appellaans non tenetur procedere in causa principali si gravamina fuerint confessata, nisi solutis huiusmodi expensis gravaminis, quibus solutis, si appellans fuerit Actor, in prima instantia rogandus est ad procedendum in causa principali, juxta formam retroactorum coram Iudice a quo, & si appellatus fuerit Actor in prima instantia poterit procedere in causa principali invita parte appellante, quia appellans appellando consentit in Iudicis appellatione, & colque lue cause Iudices fecit.

V v.

TITUL.

Quod appellatus in causa gravaminis invita parte appellante procedere poterit in causa principali, non discusso gravamine & non solutis expensis, nisi in fine litis, si gravamina fuerint justificata.

Sl in causa matrimoniali reus sciens actorem posse p'ene probare sive per testes, sive per confessio-
nem, ejusdem Rei contractum matrimonialem
allegatum animo & intentione protrahendi litem
& gravandi actorem infinitis expensis, & evitandi pro-
lationem sententix diffinitivæ pro matrimonio allegato,
à præten's gravaminibus, cum nulla omnino illata
fuerint, appellaverit. Similiter si reus in causa legati,
si saltem fuerit pingue legatum ut possit per frivolæ
appellationes litem protrahere, & penes se hujusmodi
legatum lite pendente retinere, ac expensas ejusdem
litis ex usuris legati persolvere, appellaverit à præ-
ten's gravaminibus cum nulla penitus causa gravami-
nis illata fuerit, poterit in his casibus appellatus quam-
primum inhibito fuerit relata coram Judice appellati-
onis consentire ut procedatur per judicem appellati-
onis in causa principali juxta formam retroactorem co-
ram judice à quo, & quod appellans appellando re-
cusavit judicem à quo tanquam sibi suspectum & minus
indifferentem, & consentiit pro parte sua in judicem
appellationis nolens volens est cogendus ad proceden-
dum in causa principali, & appellatus non tenetur
fundere e penas gravaminis, poterit tamen appel-
lans si credit se justè appellasse procedere etiam in
negotio gravaminis, & si ex processu constiterit ap-
pellantem habuisse justam causam appellandi, obti-
nebit sententiam cum expensis, & contra, si defecerit
cogendus est ad solvendum parti appellatæ expensas
suas,

TITUL. CCLIII.

Cujus sumptibus processus Judicis à quo sit transmissus, si gravamina fuerint confessata.

SI ante transmissum processum judicis à quo, appellatus confessus fuerit gravamina, & consenserit ut procedatur in causa principali, & solverit expensas gravaminis ut in titulo prædicto appellans si fuerit actor in prima instantia tenetur suis sumptibus processum transmittere; Alioquin judex ad quem, non possit procedere in causa principali. Similiter si appellatus fuerit Actor in prima instantia, & cupit ut Judex appellationis procedat in causa principali curabit suis sumptibus processum transmitti. Potest etiam reus in prima instantia si fuerit appellans, siue pars appellata, si noverit actorem injustam instituisse actionem in prima instantia, & se ex ea litem plurimas expensas erogasse, ut eas recuperet in appellatione curare suis sumptibus processum transmitti. Sed dato quod appellatus non vult facere gravamina sed animo evitandi litem & futuras expensas consentire in judicem appellationis & de procedendo in negotio principali, tunc si appellans credit se posse justificare gravamina, & vult de eo ulterius litigare debet suis impensis transmittere processum, quod si recuserit, est condemnandus in expensis factis parti appellatae ratione gravaminis, & contra, si processus fuerit transmissus & in eo apparuerit gravamina fuisse illata, appellatus est condemnandus in expensis, caveat igitur appellans ne ulterius procedat in causa gravaminis, si credat se non posse justificare illud, & ad evitandas expensas ipse etiam consentiat cum appellato de procedendo in causa principali, omitta causa gravaminis.

TITUL. CCLV.

*In quibus casibus Judex potest condemnare partem obri-
entem sententiam in expensis vel absolvere par-
tem contra quam lata est sententia ab expensis.*

Sin causa matrimoniali Actor probaverit contra-
ctum matrimonialem per unum testem omni
acceptione majorem, & tractatum per alios, vel
probaverit recognitionem contractus per duos
testes presentibus partibus (vidi etiam expensarum
condemnationem si actor probaverit recognitionem
per duos testes in absentia partis dummodo etiam
probetur tractatus matrimonii) vel si probaverit con-
tractum per verba de futuro per duos testes & tracta-
tum per eosdem seu alios testes vel probaverit matri-
monium per verba de presenti per duos testes, & hu-
jusmodi probationes postea tolluntur per exceptiones
legitimas parti tamen producenti incognitas, vel si
probationes Actoris factæ fuerunt duriores, hoc est,
si testes desierint esse testes omni exceptione majores;
ratione prioris contractus, seu matrimonii vel per sub-
sequentem solemnizationem matrimonii (lite pen-
dente) habitam. In istis solet Judex quamvis tulit
sententiam pro Reo, condemnare obtinentem senten-
tiam in expensis factis per Actorem. Sed si probetur
tractatus tam de matrimonio quam de dote assignanda
iteratis vicibus factus, ac receptio & datio hinc inde
donorum præsertim Annulorum, Judex solet absol-
vere Actorem ab expensis litis, quia in hoc casu dicitur
eum habuisse justam causam litigandi.

TITUL.

TITUL. CCLVI.

*In quibus casibus appellatur, licet sententia in appellatis
one sit lata contra eum, non est tamen con-
demnandus in expensis.*

SI obtinui sententiam pro me in prima instantia,
ex depositionibus testium plene probantium in-
tentionem meam, & pars adversa habens iustas
exceptiones mihi incognitas non probaverit
illas in prima instantia, sed in secunda instantia, non
obtinebit expensas nec primæ nec secundæ instantiæ.
Nam sufficit ei quod obtinuit in causa principali &
quod excusatur ab expensis, secus si appellatus dederit
exceptiones contra hos testes & nihil probaverit. Si
militer si appellans obtinuerit sententiam per novas
probationes factas in causa appellationis non ad merita
causæ, non obtinebit expensas primæ instantiæ, quia
pars quæ obtinuit sententiam in prima instantia præ-
sumitur fuisse in bona fide & potuit stare pro defensione
sententiæ pro parte sua latæ; Fallit tamen si appel-
latus fuerit in male fide ab initio, hoc est si defensio
illa quæ probatur in secunda instantia per appellantem
fuerit parti appellatæ cognita, utpote solutio legati
vel decimarum petitorum in prima instantia per ap-
pellantem, in quo casu condemnanda est pars appel-
lata in integris expensis utriusque instantiæ licet ob-
tinuerint sententiam pro se in prima instantia.

TITUL.

TITUL. CCLVII.

In quo casu facienda est expensarum compensatio.

SI Actor obtinuerit sententiam in causa decimarum, in majori summa, seu pro pluribus decimis quam quæ probatae sunt, sive ex confessione partis sive ex probationibus per testes, reus habet justam causam appellandi & his probatis obtinebit sententiam, in qua appellatione prima sententia retrahatur quoad hujusmodi excessus tamen erit condemnatoria quoad justas decimas, videtur in isto casu, quod quoniam appellans habuit justam causam appellandi debeat obtinere expensas appellationis non tamen obtinebit, ratio est quia id quod debebatur non obtulit, & ita in mora & mala fide sit non offerendo justum debitum, Et è contra, videtur quod obtinens sententiam pro majore summa quam illa quæ justè debebatur & non renuncians hujusmodi majori summæ quamprimum noverit appellatum fuisse à sententia per adversarium sed in lite persistens est in mora & mala fide & ideo condemnandus in expensis, Ideoque in his casibus facienda est expensarum compensatio nam uterque merito puniendus est, caveant igitur Procuratores primo Procurator in casu prædicto appellans, ut in oppositione & prosecutione ejusdem expresse protestetur quod acquisivit sententiæ quoad tales decimas vel talem valorem quod intendit persequi appellationem quoad prædictos excessus tantum & afferat appellans iudici aliter coram iudice appellationis, in primo congressu litis summam debitam, deinde caveat Procurator appellati

pellati quod in casu predicto primo & ante omnia
renunciet beneficio excessus predicti aut coram Judice
à quo infra decem dies idque in presentia partis ad-
versæ vel coram Judice ad quem in die primæ lux
comparitionis, & tunc si appellans ulterius litigaverit
est in expensis condemnandus.

TITUL. CCLVIII.

De prosecutione appellantis à parte sententia tantum.

Si generaliter appellatur à tota sententia pars ap-
pellata poterit inherere oppositioni adversarii,
& uti beneficio ejusdem (licet omnino non ap-
pellaverit ab eadem) ut potest quia Judex non con-
demnavit appellantem in expensis vel in casibus infra
scriptis & si coram Judice appellationis constare possit
quod Judex à quo debuisset ex ipsis probationibus co-
ram eo factis condemnare appellantem in pluribus deci-
mis seu majore valore declaratum vel in majori summa
pro legito petito appellatus debet (quoad ista) id est,
quoad majores decimas seu majorem valorem obtinere
sententiam coram Judice ad quem, & hoc etiam locum
habet si in appellatione appellatus probaverit majorem
deberi summam quam eam quæ continetur in prima
sententia Judicis à quo, sed in casibus predictis men-
tionatis in titulo. *In quibus casibus Judex potest con-
demnare partem obtinentem sententiam in expensis,*
appellatur tantum in eo quod Judex condemnavit
actorem obtinentem sententiam in expensis vel non
condemnavit partem adversam in expensis & appellans
acquiescit sententia quoad cetera, (viz.) quoad cau-
sam

sam principalem. In isto casu appellatus nisi ipse etiam appellaverit a sententia diffinitiva & eam etiam fuerit prosecutus non potest uti beneficio appellati-
onis prædictæ limitatæ nec inherere appellati-
onem adversariam in eo acquievit sententiæ & sufficit ap-
pellanti in istis casibus probare latam fuisse sententiam
pro parte sua & contra partem adversam, & ex eo
sequitur illa conclusio generalis quod victus victori
condemnabitur in expensis.

TITUL. CCLIX.

*De modo procedendi in causa appellationis ad curias
Reverendissimi Archiepiscopi Cant.*

Imprimis si appellatio interposita fuerit à gravami-
nibus seu sententia diffinitiva lata per Judicem
inferiorem in partibus impetranda est inhibiti-
o à Judi- & ad quem (viz.) à curia de Arcubus vel au-
dientia in qua inhibitione describi vel inseri solet ci-
tatio partis pro qua lata est sententia vel ad cuius peti-
tionem illatum est gravamen & dicitur pars appellata
ad respondendum in causa appellationis & vigore dictæ
inhibitionis est Judici a quo & ejus Registrario & parti
appellate inhibendum ne ulterius procedant ad exe-
cutionem sententiæ latæ contra appellantem pendente
appellatione nec quicquam faciant in præjudicium
ejusdem. Ista inhibiti- & certificanda Judici ad quem
cum certificatorio in dorso quo dicitur erat inhibiti-
um Judi- & parti, & quo die pars appellata fuit citata
ad respondendum in causa appellationis, & si pars
appellata non comparuerit est excommunicanda mo-
do & forma ut in originali citatione in titulo. *De exhibi-
tione citationis coram Judice.*

TITUL.

TITUL. CCLX.

De forma comparitionis appellati.

Ego M. sub protestatione de non consentiendo in Dominum Judicantem hujus Curie tanquam in judicem mihi competentem neque de ejus jurisdictione quovis modo proroganda nisi si & quatenus ad id de jure astringor & ea protestatione mihi semper salva & pro repetita in singulis actis habitis gestis vel quovis modo gerendis habita, exhibeo procuratorium meum literatorium vel apud acta si ita sit constitutus pro N. parte adversa prætensa ac facio me partem pro eodem ad peto libellum, vel partem meam dimitti ac causam remitti Judici a quo, una cum expensis & tunc appellans aut dabit libellum aut petet terminum usque in proximum ad libellandum, Et nota quod necessaria est protestatio in principio hujus tituli ne appellatus dicatur consentire in Judicem.

TITUL. CCLXI.

De decreto ad proseguendam appellationem.

Quia sæpissimè appellans inhibet Judici a quo est appellata virtute inhibitionis Judicis ad quem appellavit, & claudit ejus manus quominus possit ulterius procedere ad executionem sententiæ suæ, & non curat citare partem appellatam vel forsitan eam citat, sed non certificat inhibitionem. Procurator appellati potest comparere coram

X x

Judice

dice ad quem sub forma sequente. Ego sub protestatione de non consentiendo in vos Dominum Judicem neque ad quovis modo prorogandum vestram jurisdictionem, nisi quatenus ad id de jure astringor, & ea protestatione mihi semper salva ac pro repetita in omnibus per me dictis, vel dicendis, gestis, vel gerendis, habitâ, exhibeo Procuratorium meum literatoriè pro *N.* id est, pro parte appellata, ac facio me partem pro eodem, & sub præiis meis protestationibus a *Ego M.* partem appellantem obtinuisse ab hac curia literas quasdam inhibitorias, & citatorias ad inhibendum Judici à quo & dicto Domino meo, (i. e) parti appellatæ, & vigore earundem inhiberi curâsse dicto Judici à quo & tamen non curâsse citare partem appellatam, vel forsan citâsse & non curâsse illam citationem certificare, nec causam appellationis prosequi, & ideo peto ut vos Domine Judex decernatis appellantem citandum fore erga diem aliquam competentem ad prosequendum hujusmodi appellationem sub pœna remissionis causæ Judici à quo & dimissionis partis appellantis cum expensis. Tunc, Judex decernimus; statuendo diem competentem appellanti. Nota quod prædicta protestatio in die comparitionis appellatæ est admodum necessaria, nè forsan videatur comparendo simpliciter sine prædicta protestatione consentire in judicem appellationis, nam si non sit legitimè appellatum, Judex non habet potestatem cognoscendi in causa appellationis quia per appellationem fundata est jurisdictio Judicis superioris, & suspensa est jurisdictio Judicis inferioris & licet per appellationem fundata sit jurisdictio Judicis superioris, tamen si appellatus comparuerit coram eo sine prædictis protestationibus, videtur consentire in eum tanquam in judicem competentem, sed hoc intelligendum est de judice ordinario ad universitatem causarum, etiam appellationum.

TITUL.

TITUL. CCLXII.

De dimissione partis appellatæ cum expensis si appellans citatus ad prosequendum non comparuerit.

SI appellans fuerit ad effectum prædictum legitime citatus, Procurator appellati concipiet certificarium in forma prædicta, ut in tit. *De certificatorio citationis*, & in die comparitionis appellantis dicet exhibeo suo præviis meis protestoribus mandatum vestrum originale, id est, decretum ad prosequendum una cum certificatorio in dorso ejusdem, & accuso contumaciam *M. partis* prætense appellantis, citatæ ad comparendum istis die & loco & causam suæ appellati-
onis debite prosecutus sub pena finalis dimissionis & remissionis ejusdem judicis quo una cum expensis, & non curantis prosequi, quare peto eum reputari contumacem & in penam suæ hujusmodi contumaciæ causam hanc remitti judici à quo, ac partem appellatam dimitti & partem appellantem condemnari in expensis factis & faciendis ex parte appellati. Tunc Judex faciet partem appellantem per præconem Curie (*viz.*) apparitorem, vel Bedellum Curie, aut eo absente alium quemcunque trina vice publice præconzari, & si non comparuerit dicet Nos ad petitionem *N.* pronunciamus *M. partem* appellantem contumacem & in penam hujusmodi contumaciæ dimittimus partem appellatam una cum expensis, & remittimus causam judici à quo, & licenciamus eum ad procedendum in causa principali, coram eo incepta, non obstante inhibiti-
X v 2
auctoritate,

auctoritate nostra alias emanata, & tunc iudex ad petitionem partis appellatae taxabit expensas praedictas ad summam triginta trium solidorum quatuor denariorum, & decernet monitionem ad solvendum expensas ut in titulo *De forma demandandi sententiam executioni*, &c. Et nota quod isto casu (viz.) pro non prosecutione appellationis ex stilo omnium curiarum Reverendissimi Archiepiscopi per tempus immemorabile usitato, non solet schedula expensarum concipi nec iuramentum super taxatione praestari, ut in aliis taxationibus expensarum litis, sed quaere, utrum hic stilus curiae valeat contra iura, quae dicunt taxationem expensarum sine iuramento esse nullam, sed nunquam vidi hunc casum controversum, id, est, de omissione iuramenti super taxationem illarum expensarum quae de stilo debentur.

TITUL. CCLXIII.

De oblatione libelli in causa appellationis.

Sil tam appellans quam appellatus per Procuratores coram Iudice ad quem est appellatum comparuerit, appellans dicet, do libellum & peto procedendum fore summarie & de plano, & in omnibus est petendum & per iudicem decernendum ut supra in oblatione libelli in prima instantia in titulo *De datione libelli*, &c. hoc excepto, quod ante assignationem termini probatorii pars appellans petat ut sequitur, placebit decernere monitionem contra Iudicem a quo, & ejus auctorum scribam ad transmittendum coram vobis tali die totum processum ac acta ac gesta quaecunque

cunque coram eo (*viz.*) Iudice à quo in hac causa. Tunc Iudex; decernimus, statuendo diem certum ad transmittendum, Deinde petat appellans (& si appellans non petierit tunc petat appellatus) terminum competentem sibi assignari ad probandum dictum libellum, cui Iudex assignabit proximum diem juridicum sequentem diem assignatum ad transmittendum processum. Et notandum est hic quod omnis causa appellationis retinet naturam causæ principalis & eo modo procedendum est tam in contestatione litis quam in conclusione causæ, nempe summarie in summariis & plenarie in plenariis: fallit in causis appellationum coram delegatis Regiis nam ex ipsa commissione regia causa sic delegata est, ut summarie procedatur in eadem, & semper ita procedere solebant iudices delegati quamvis causa originalis fuerit causa plenaria.

TITUL. CCLXIV.

De probationibus in causa appellationis.

IN causa appellationis à sententia definitiva licet tam appellanti quam parti appellatæ non allegare coram Iudice à quo allegare, & non probata probare dummodo non obstat publicatio testimoniorum in prima instantia, Secus in causa appellationis à gravaminibus quæ debent ex ipso processu & actu Iudicis à quo probari, nisi gravamina à quibus ad Iudicem ad quem appellatur fuerint omissa, ex processu Iudicis à quo transmissio, vel Iudex à quo seu ejus Registrarius inactitare recitavit hujusmodi gravamina, per quæ appellans credit se gravatum esse, Lege istulum, *Modus procedendi in causa appellationis à gravaminibus* ubi latius de his tractatur.

TITUL.

T I TUL. CCLXV.

De attemptatâ post inhibitionem.

SI Judex à quo post inhibitionem in eum executam, vel post quam fuerat ab ejus sententia in actis appellatum, vel pendente termino, dato ad prosequendum appellationem vel infra terminum de jure (*viz.*) decem dies vel statutis hujus regni ad appellandum indultum (*viz.*) quindecim dies aliquod decretum appellanti in aliquo præjudiciale interposuerit utpote eum excommunicaverit, vel aliquam assignationem parti appellanti præjudicalem fecerit, vel si pars obtinens sententiam post interpositam appellationem ab eadem in ejus præsentia & postquam fuerit sibi vel Judici de ejus scientia inhibendum, vel ut supra pendente hujusmodi ad appellandum de jure indultam aliquid attemptaverit in præjudicium appellationis, tunc Procurator appellantis dicet coram Judice ad quem, allego me debitis loco & tempore appellasse à sententia definitiva lata per Judicem à quo, in tali causa & inter tales personas vel à quibusdam gravaminibus & fuisse eidem Judici, & parti appellatae etiam debitis loco & tempore, virtute inhibitionis, hujus curiæ inhibendum, prout in certificatorio ejusdem penes registrarium remanente plenius liquet, & quod hujusmodi inhibitione non obstant: Judex à quo processit in dicta causa à emptando contra dictam inhibitionem, & hic exprimenda sunt attentat per Judicem & partem, & ideo peto hujusmodi attemptata primo & ante omnia revocari. Tunc si pars appellata non inficiatur allegata hujusmodi, Judex ad quam debet eadem revocare

revocare, nam hæc allegatio de revocandis attemptatis solet allegari in præsentia Procuratoris partis appellatæ, sed si inficiata fuerint hujusmodi allegata, tunc probanda sunt per acta Curie Judicis à quo, & certificatorium inhibitionis, vel per testes, si attemptata fuerint facta per appellatum extra judicialiter; & deindè revocanda ut supra, & pars eadem inficiens est condemnanda in expensis factis per appellantem in probatione hujusmodi attemptatorum, potest etiam appellans vocare Judicem à quo, ad respondendum in causa contemptus, & præmissa objicere & si constare possit modo præmisso de attemptatis, Judex ad quem non solum debet attemptata, prius & ante omnia, revocare, sed etiam Judicem attemptantem & partem appellatam si ea petente, facta fuerint, arbitrio suo corrigere, & condemnare utrosque in expensis, & nota quod si appellans vult procedere in negotio attemptatorum, non est cogendus ad prosequendum appellationem seu ad procedendum in causa appellationis, nisi primo discussis attemptatis & eis retractis: saltem at illud est primo & ante omnia petendum, nè videatur recedere ab eisdem, caveat tamen appellans nè deferatur ejus appellatio prosequendo causam attemptatorum & omitendo prosecutionem causæ appellationis cum possit in simul procedi in eisdem.

TITUL. CCLXVI.

*De modo proseguendi appellationem ad
Regiam Majestatem*

OMnes appellationes à Reverendissimo Cantuariensi Archiepiscopo, vel ab e-
jus Curia & Judicibus, utpote à curiis
de Archibus Audientia & Prærogativa
interponendæ sunt ad Regiam Majesta-
tem, & Curiam Cancellariæ, & Procurator appel-
lantis solet concipere formam commissionis quam
intimare debet alicui Carcel. Magistro ad hoc specia-
liter designato, una cum instrumento appellationis,
si fuerit coram Notario Publico extrajudicialiter ap-
pellatum, vel cum vera copia actus habiti coram Judice
a quo, subscripti manu propria Actoris scribæ ejusdem
Judicis, si appellatum fuerit apud acta tempore prola-
tionis dictæ sententiæ; Qui magister per subscrip-
tionem manus suæ testificabitur diem exhibitionis coram
eo hujusmodi commissionis, & postea Procurator
impetrabit eandem sub sigillo magno Angliæ & præ-
sentabit eandem sub Judicibus inde delegatis sub hac
forma; Ego N. ex parte illustrissimi Domini nostri Re-
gis, præsentis dominationibus vestris has literas com-
missionales, & peto dignemini acceptare in vos onus
executionis earundem, & decernere inhibendum fore
tam Judici à quo, quam parti appellatæ, & eandem
partem esse citandam ad comparandum tali die ad re-
spondendum in causa appellationis; Tunc Judices, nos
ob honorem serenissimi Domini nostri Regis onus
executionis

executionis harum literarum commissionarium in nos acceptamus, & decernimus procedendum fore juxta tenorem earundem, & decernimus inhibendum fore Judici à quo, & parti adverſaræ, ac omnibus aliis, ut ſupra in titulo *De modo procedendi in cauſa appellationis*, Et decernimus partem eſſo-citandam ad reſpondendum in cauſa appellationis, & eſt in omnibus procedendum in his appellationibus ad Regiam Maieſtatem, ut in cæteris cauſis appellationum ad Curias Reverendiſſimi.

Et Nota quod admodum neceſſarium eſt ut in commiſſione omni appellationis, & præſertim exhibenda coram Domino Cancellario, datum ſeu dies primæ exhibitionis aut præſentationis ejuſdem commiſſionis ſcribatur, nam ex eo conſtabit parti appellatæ, num appellans fuerit debite proſecutus ejus appellationem, infra tempus ſibi aſſignatum, ad proſequendum per Judicem à quo, quod ſi non fuerit, deſerta erit appellatio & ea deſertio apparebit ex inſpectione commiſſionis Regiæ, & in hoc maxime relevatur pars appellata, cum probatio deſertionis appellationis ſui adverſarii poſſit jam facile probari, ſed ad mellorem intelligentiam hujus cauſe deſertionis, lege titulos in hoc libro ſpecialiter tractantes de deſertione appellationis.

TITUL. CCLXVII.

*De forma petitionis ne sententia mandetur
executioni.*

Sil pars appellans non curaverit inhiberi Judici à quo intra terminos assignatos ad prosequendum & certificandum de prosecutione, vel in casu cum non fuerit appellatum judicialiter, si lapsis quindecim diebus post prolationem sententiae, pars appellans non curaverit inhiberi Judici, Tunc pars quae obtinuit sententiam adibit Iudicem qui tulit sententiam dicendo, Ego N. ex superabundanti, exhibeo Procuratorium meum pro M. ac facio me partem pro eodem ac peto N. id est, partem contra quam lata erat sententia vocandam fore decerni erga talem diem, ad dicendum causam quare sententia alias lata contra eum non debeat executioni mandari, & expensae litis taxari, Tunc Iudex decernimus, statuendo diem comparitionis appellanti juxta loci distantiam.

TITUL. CCLXVIII.

De forma demandandi sententiam executioni quando appellans obest.

Dicet Procurator qui obtinuit sententiam exhibeo mandatum vestrum originale, una cum certificatione in dorso ejusdem. hoc est mandatum predictum ad dicendum causam, quare sententia non debet executioni demandari, & acculo contumaciam Q. citati ad dicendam causam quare sententia alias lata contra eum non debeat executioni demandari, & expensæ suis ex parte mea in hac causa factæ taxari non debeant, & non comparentis nec aliquam causam allegantis eo quam non debeat executioni demandari, quare peto tum reputari contumacem, & in penam contumaciæ sue hujusmodi sententiam alias per dominationem vestram latam executioni mandari, & expensas prædictas taxari. Tunc Judex facta præconizatione tria vice partis appellantis eaque non comparente dicet pronunciamus ipsam contumacem, & in penam sue hujusmodi contumaciæ demandamus sententiam prædictam executioni, & tunc victor dabit Judici schedulam expensarum totius litis, & in penam contumaciæ partis appellantis ut prefertur, citatæ, præconizatæ, & pro contumace reputatæ, & non comparentis petet illas taxari.

Et tunc Judex pronuntiabit & decernet ut petitur, a^{ssess}calce seu sine schedulæ porrectæ, sic scribet taxamus ad talem summam N. ac apponet ejus manum,

deinde pars ipsa aut ejus Procurator prestare debet juramentum super hujusmodi taxationem (*viz.*) quod ipse exposuit, & expositurus est necessario summam taxatam, quamvis ulus sit receptum in isto casu taxationis, quod petens juret quod exposuit & expositurus est, quare tamen utrum pars teneatur jurare expresse, de expositis tantum, & non de exposituris & deinde concedenda est monitio ad solvendum expensas hujusmodi, & rem adjudicatam seu sortem principalem adjudicatam, decimas vel legata, quam expensas prædictas taxatas, erga talem festum, vel citandum ad personaliter comparendum coram vobis tali die seipsum propter suam contumaciam in non solvendo sortem principalem, & expensas prædictas excommunicari visurum.

Tunc Jux decernimus; constituendo diem solutionis & compositionis, sed nota quod hæc monitio ad solvendam sortem principalem est petenda quando Jux appellationis pronunciavit pro jurisdictione sua & processit in causa principali, nam si alias sententia fuerit confirmatoria primæ sententiæ, & causa est iudici à quo remittenda, quia tunc jux appellationis non est jux quoad causam principalem, sed tantum quoad expensas prædictas. Similiter nota quod ex causa jux potest statere separatos dies solutionis tam sortis principalis quam expensarum.

TITUL

TITUL. CCLXIX.

*De forma demandandi sententiam executioni, si
pars appellans comparuerit.*

SI pars contra quam lata fuerit sententia non appellaverit tempore prolationis sententiae, sed in scriptis coram Notario & testibus extra iudicium, & vocata ad dicendum causam quare sententia non deberet demandari executioni sive personaliter, sive per Procuratorem suum comparuerit, dicet victor: Ego praesentia istius peto sententiam alias per dominationem vestram latam executioni demandari & expensas taxari, tunc appellans si intendit prosequi appellationem dicet ego sub protestatione de non consentiendo in vos, &c. ut in titulo, *De modo procedendi in causa appellationis.* Exhibeo Procuratorium meum pro N. & facio me partem pro eodem, & allego sub meis praeviis protestationibus vestram sententiam non esse demandandam executioni pro eo, (viz.) & ex eo quod fuit & est ex parte Domini mei ab eadem vestra sententia debitis loco & tempore appellatum, & quod ad huc pendet primum fatale, id est, annus non est lapsus à die prolationis sententiae, seu potius interpositae appellationis, & tunc si pars victrix credat fuisse per victam debito tempore coram Notario & testibus appellatum, petat à iudice ut statuet terminos ad prosequendum & certificandum huiusmodi appellationem, & tunc lapsis illis diebus si interim non fuerit Iudici inhibutum, pars quae obtinuit sententiam potest in praesentia Procuratoris victi petere sententiam demandari

mandari executioni sine aliqua alia citatione aut monitione ad illum finem, quia dictus Procurator victi exhibuit post sententiam latam ejus Procuratorium per victo allegando fuisse appellatum, & Judex tenetur hanc sententiam executioni demandare. Hic tamen animo advertendum est quod si victus debitis loco & tempore à dicta sententia appellaverit ac obtinuerit inhibitionem (nam qui obtinuit inhibitionem concedi dicitur prosequi causam) à Judice appellationis, infra terminum datum ad prosequendum, licet nec in die ad prosequendam appellationem assignato, nec in die dato ad certificandum eandem, nec ante, certificaverit Judicem à quo de prosecutione hujusmodi, & licet lapsis ut supra diebus prosecutionis, & certificationis, Judex à quo in presentia Procuratoris appellantis, vel in penam contumacie partis citare ad dicendum causam quare dicta sententia non deberet executioni demandari, hujusmodi sententiam sive in presentia Procuratoris nullam causam allegantis, sive in penam contumacie partis principalis executioni demandaverit, Tamen hac executione non obstante, appellans potest prosequi appellationem suam, & si iusta fuerit, obtinebit, non obstante quod dicta sententia fuerit executioni mandata, dissentiat tamen Procurator (vel pars si præmissa gesta fuerint in ejus presentia) omnibus gestis per Judicem & protestetur de nullitate earundem, de hac questione (*viz.*) utrum hæc demandatio sententiæ executioni obstat appellanti, ad viginti sex elapsos annos, fuit maxime inter peritissimos Advocatos controversum sed fuit adjudicatum pro appellante.

Sed si Procurator obtinentis sententiam, credit Procuratorem contra quem lata erat sententia non appellasse, infra quindecim dies, à tempore late sententiæ, potest petere ut Judex assignet ei terminum
ad

ad docendum seu probandum esse appellatum in proximo juridico, quia hac allegatio probari possit per solam exhibitionem instrumenti publici super lectura appellationis, coram Notario, Et si infra terminum datum ad probandum, pars docuerit fuisse debite appellatum, Iudex petente parte, assignare debet appellanti terminos ad prosequendum & certificandum ut supra, & si non probaverit fuisse appellatum, demandanda est sententia executioni.

Sed hic nota quod aliquando appellatur per Procuratorem in prima instantia, in partibus, vel etiam quod ille Notarius, in cuius presentia appellabatur habitat in partibus, In his igitur casibus dandus est appellanti competens terminus ad probandum, quod fuit debitis loco & tempore appellatum, Nam Procuratores in secunda instantia appellationis non habent semper in promptu huiusmodi appellationes, sed remanent penes Procuratores in prima instantia, vel potius penes Notarium coram quo lecta & interposita fuit appellatio.

TITUL. CCLXX.

*Quod appellatio dimittenda est penes Notarium
coram quo lecta fuit.*

Corruptela quædam, posterioribus istis diebus, subrepsit, in eo quod communiter Procuratores appellantis, extra judicialiter coram Notario, postquam lecta seu interposita fuit appellatio, curant eandem subscribi per huiusmodi Notarium, & deinde reassumunt eandem donec ex necessitate compelluntur eandem exemplificare in formam publici instrumenti, per quod facile

facile addi & subtrahi possit appellationi hujusmodi in præjudicium partis appellatæ, quod de verisimili fieri non potuit, si dimissa & relicta fuisset hujusmodi appellatio penes Notarium, fieri etiam possit, ut cedat in maximum damnum appellanti, quod appellatio, non dimissa, seu relicta fuerit apud Notarium, Nam dato, Notarium prius quam appellatio in forma publici instrumenti exemplificata fuerit, fatis cessisse, quomodo possit instrumentum publicum super eadem confici, nequaquam.

Quod tamen fieri potuisset, si appellatio prædicta, tempore mortis Notarii reperta & inventa fuerit inter cetera scripta, & instrumenta etiam ejusdem naturæ dicti Notarii, Nam solebant & tepentur Notarii fideliter custodire omnia scripta, & gesta coram eis, Et est notandum quod in casu mortis hujusmodi Notarii alius probus & honestus Notarius si appellationem hujusmodi invenerit fideliter ut supra, custoditam, penes antedictum Notarium, & bene noverit scripturam, subscriptionem, ac signum Notariatus Notarii demortui, potest ad petitionem partis interesse in ea parte habentis exemplificare, & publicum conficere instrumeatum de inventione dictæ appellationis, adhibitis testibus tempore quo comperta fuit hujusmodi appellatio, qui testes etiam in hujusmodi instrumento sunt nominandi, & valet hujusmodi instrumentum & pro valetudine ejusdem adjudicari ad quadraginta annos elapsos novi.

TITUL.

TITUL. CCLXXI.

*De forma demandandi sententiam executioni
in causa diffamationis.*

ESt in isto casu in omnibus certificandum, exhibendum, accusandum, & petendum, prout in titulo *De forma demandandi sententiam executioni, quando appellans abest*, usque ad hæc verba, & deinde concedenda est monitio, & loco eorum verborum dicet, Domine Judex, placebit decernere partem, contra quam lata erat sententia, citandam fore, ad comparandum tali die, ad videndum pœnitentiam sibi injungi, & ad recipiendum hujusmodi pœnitentiam, Nec non monendam fore decerni, ad solvendum hujusmodi expensas & prout in dicto titulo specificatur. Judex, decernimus; & si monitio hujusmodi fuerit debitis loco & tempore executâ contra dictam partem, & desuper certificatorium authenticum introductum, si pars non comparuerit, pœnitentia non potest in pœnam suæ contumaciæ, injungi, saltem non potest moneri ad eandem peragendum (Ratio est, quia licet forsitan pœnitentia potuisset in pœnam contumaciæ injungi, tamen non comparente parte, non potest moneri ad eandem peragendum) sed est in pœnam contumaciæ excommunicanda, & si postea comparuerit, Judex ad petitionem partis Actricis, assignabit Reo pœnitentiam pro prolatione verborum diffamatoriorum (*viz.*) Si verba diffamatoria prolata fuerint loco publico, tunc publice, sed solet fieri in Ecclesia diffamati, tempore divinorum, in præsentia diffamati (si interessè curaverit)

Z z

curaverit)

curaverit) sed non indutis linteis vestibus, ut in causis correctionum, sed si in privato loco verba diffamatoria prolata sint, tum personæ diffamata in ædibus Parochi, seu alterius probi vicini, & dicta pœnitentia solet isto modo injungi, diffamans publicè dicet quod ipse proferendo talia verba (ea viz. quæ per sententiam pronuntiaturum est fuisse prolata) diffamasset actorem, & ideo veniam & condonationem se pœtere inprimis a Deo; deinde à parte diffamata, pro prolatis hujusmodi verbis (quæ pœnitentiâ injuncta seu indicta) Judex ad petitionem partis diffamata, monebit partem diffamantem ad eandem peragendum tali die, & ad personaliter certificandum per literas ministri, & personarum præsentium, tempore peractionis dictæ pœnitentiæ de peractione ejusdem tali die, alioquin ad comparandum eodem die seipsum excommunicari visurum.

TITUL CCLXXII.

De modo demandandi sententiam executioni in causa decimarum quoad expensas licet fueris à sententia appellatum & Judici inhibuitum.

Uamprimum constare poterit Judici qui tulit sententiam sive pro actore sive pro Reo quod appellatur ab eadem, Judex potest & si ab eo id requiritur tenetur statim demandare sententiam suam executioni quoad expensas & easdem taxare & compellere partem ad solvendum easdem in omnibus proinde ac si omnino non fuisset ab ejus sententia appellatum, & hoc etiam non obstante quacunq; inhibitione contra eum executâ ratione appellationis à sententia diffinitiva interposita, Nam ita cavetur per statutum Parlamenti An. 32. Hen. 8. cap. 7.

TITUL.

TITUL. CCLXXIII.

*In quibus casibus licet appellare ab executione sententia quoad
taxationem expensarum in causis decimarum
non obstante Statuto prædicto.*

Licet in statuto prædicto caveatur, quod non obstante appellatione in causa decimarum à sententia definitiva, Iudex potest exequi ejus sententiam quoad expensas, & taxare expensas, tamen quia hæc executio & taxatio debent fieri juxta juris in ea parte exigentiam, id est, in præsentia partis appellantis, vel in penam contumacie illius si fuerit legitime citata, & contumaciter se absteret, licet appellare ab eisdem ex capite nullitatis, non obstante statuto prædicto, & etiam si Iudex excesserit modum in taxatione hujusmodi expensarum, ut cum decem tantum libræ debebantur pro expensis obtinentis sententiam, Iudex aliquando offensus, ex eo quod ab ejus sententia appellatum est, taxabit expensas ad quadraginta libras, Nec non si Iudex excommunicaverit partem quam condemnavit ad solvendum expensas pro non solutione earundem, sine ulla saltem legitima monitione ad solvendum easdem, pars in his expensis condemnata, potest non solum ab hujusmodi excessiva taxatione, verum etiam à dicta injusta excommunicatione appellare, ut supra, in titulo, *De appellatione à taxatione excessiva expensarum*, non obstante dicto Statuto. Ratio est quia in statuto hujusmodi caveatur his verbis, & Iudex qui tulit sententiam, decernet seu taxabit expensas rationabiles partis obtinentis sententiam, non obstante ulla

appellatione à sententia diffinitiva, prout in Statute prædicto plenius liquet & apparet, Ideo si Judex excessit modum in taxatione expensarum, excessit fines mandati suæ commissionis in dicto statuto mentionata, Similiter si Judex eas nulliter taxaverit (*viz.*) in absentia partis, vel ejus Procuratoris, vel nulliter sine legitima monitione ad solvendum expensas taxatas, vel ante diem solutionis excommunicaverit partem pro non solutione, In his casibus prout in alijs (*viz.*) a animis excessiva taxatione expensarum, &c. licet appellare non obstante statuto prædicto. Nam omne statutum editum contra jus commune, stricte, & secundum literam est interpretandum, & accipiendum, & ante editum hujusmodi statutum, de jure, non licebat Judici in causa decimarum exequi sententiam suam quoad expensas, vel eas taxare saltem partem condemnatam, ad solutionem earundem compellere, si fuisset ab ejus sententia ad superiorem appellatum, & eidem Judice a quo inhibuitur, in hac enim sententia fuerunt omnes juris consulti qui interfuerunt conditioni dicti statuti de expensis taxandis, alioquin frustra fuisset prout in dicto statuto continetur (*viz.*) quod Judex decerneret expensas rationabiles, & etiam in quadam consultatione habita per Judices Ecclesiasticos, cum Judicibus secularibus hujus regni in casu prædicto (*viz.*) utrum liceret appellare ab excessiva & immoderata taxatione expensarum, eorum judicium fuit licere appellare in his casibus non obstante statuto prædicto.

TITUL. CCLXXIV.

*De liquidatione rerum adjudicarum in sententia,
tempore executionis ejusdem.*

SI in causa legati, probavi tale legatum in specie (viz.) suppellectilia, vasa aurea, catenam auream, & similia mihi relicta fuisse, & Executorem eadem subtraxisse, & ad solutionem eorundem seu eorum veri valoris cogendum esse per sententiam obtinui, non tamen probavi valorem hujusmodi legatorum si tamen in causa decimarum probavi tales mihi deberi decimas, & eas fuisse subtractas defeci tamen in probatione valoris, similiter de procurationibus & annuis pensionibus, si probavi eas mihi deberi omisi tamen probare valorem, ferenda est sententia pro parte mea, præmissa solvi debere, & subtracta fuisse, & Reus est in eisdem condemnandus & in expensis. Et debet actor in omni casu prædicto, antequam petat executionem sententiæ quoad sortem principalem, vocare Reum ad videndum liquidationem dictæ sententiæ, & rerum adjudicarum & petere testes super eadem liquidatione, & valore rerum adjudicarum produci, jurari, & examinari, eorumq; dicta & depositiones publicari. Et si actor hanc liquidationem probavit, tunc in præsentia Rei, seu ejus Procuratoris, demandanda est hæc sententia executioni, ac cogenda est pars Rea ad solutionem valoris rerum adjudicarum, ut in cæteris causis ordinariis, sed si præmissa quoad dictam liquidationem gesta fuerint in penam contumaciæ Rei, tunc antequam fuit ulla executio dictæ sententiæ quoad hujusmodi liquidationem, pars Rea est denuo vocanda (saltem

(saltem ita est tutissimum) ad dicendum causam quare sententia alias lata, quoad valorum liquidatum rerum adjudicaturum non debeat executioni mandari, & eadem pars moneri ad solvendum valorem liquidatum, Ratio est, quia Reus potuerat ab hac liquidatione, si Judex excessit modum in eadem appellare.

Et nota, quod in isto casu liquidationis, si Reus comparuerit, potest excipere contra hos testes productos, super valore & uti quacunque defensione quæ sibi competeat, vel qua uti potuisset, si dicta liquidatio, vel valoris probatio facta fuisset ante conclusionem in causa, Limita tamen, quod si actor allegaverit valorem præmissorum in libello suo, & desuper produxit testes, & eorum dicta publicari obtinuerit, tunc ita obstat publicatio hujusmodi, quod eadem pars non possit novos producere testes super hujusmodi valore seu liquidatione.

TITUL. CCLXXV.

De executione sententiæ in causa Matrimoniali.

Si sententia sit lata pro matrimonio, vocandus est Reus ad dicendam causam, quare sententia non debeat mandari executioni, & ut fiat verbalis executio, est procedendum ut in cæteris causis, quando sententiæ sunt verbaliter executioni demandatæ, & postquam sententia sit demandata executioni decernenda est monitio contra partem ream ad solemnizandum matrimonium cum parte agente, citra tale festum, alioquin citanda est ad comparendum tali die post lapsum dicti festi, ad dicendam causam quare propter contumaciam suam excommunicari non

non debeat, petens solemnizationem matrimonii, curabit licentiam sive dispensationem concedi ad solemnizandum huiusmodi matrimonium, bannis non editis, & quacunq; Ecclesia, deinde adibit Actor Reum, & petet ab eodem, & designet, & statuet diem aliquem certam pro solemnizatione huiusmodi, & si non possit ipse ad hunc finem convenire Reum, id agat per interpositam personam, Et si Reus non vult constituere diem pro nuptiis huiusmodi celebrandis, nec forsan quicquam petitioni huiusmodi respondere, tunc Actor aliquo die Dominico, vel feriato, statuatur apud seipsum solemnizari procurare huiusmodi matrimonium in tali Ecclesia, & hoc etiam aut personaliter si fieri possit significet Reo, vel saltem de eo protestetur coram testibus. Deinde die & loco constitutis, adibit Actor constitutam Ecclesiam, & curabit etiam ut minister ad solemnizandum huiusmodi matrimonium adsit expectetque adventum partis Reæ, sed si non venerit de præsentia & diligentia suis coram testibus protestetur.

TITUL. CCLXXVI.

De modo procedendi contra Reum recusantem solemnizare matrimonium.

IN die assignato, certificandum est Judici dictum decretum, seu mandatum ad solemnizandum matrimonium una cum certificatorio in dorso super debita executione eiusdem, & ad maiorem cautelam allegari possunt requisitio ad solemnizandum matrimonium, assignatio diei & cætera præmissa, & desuper facienda est fides juramento partis Actricis, deinde accusanda est contumacia

tumacia rei moniti ad solemnizandum matrimonium tali die, vel ad comparandum istis die & loco seipsam excommunicari visurum, & non curantis hujusmodi matrimonium solemnizare nec comparentis, nec ullam causam allegantis, propter quam non deberet excommunicari: Tunc Judex faciet Reum Trina vice präconizari publice, & si non comparuerit est pronuntiandus contumax, & excommunicandus, & est procedendum ut in cæteris causis Ecclesiasticis, & si pars Rea fuerit vigore brevis Regij pro excommunicato capiendo, in carceribus detrusa ibidem est detinenda, donec solemnizaverit matrimonium, & satisfecerit Ecclesiæ pro contemptu.

TITUL. CCLXXVII.

De modo procedendi, si reus promissis non obstantibus, recusaverit solemnizare matrimonium.

IN casu prædicto, in proximo præcedenti titulo mentionato (*viz.*) licet Reus præstiterit juratoriam, seu fidei iussoriam cautionem, de solemnizando matrimonium cum Actore die per Judicem constituto, & ex eo capite obtinuerit absolutionem usque in diem, vel ad cautelam tamen recusaverit hujusmodi, matrimonium solemnizare, quo modo sit contra eum procedendum sapius fuit controversum, scilicet an Judex vigore primæ excommunicationis, & denunciationis, possit de novo scribere Regiæ Majestati pro corporis captione dicti Rei, quoniam fuerit absolutus tantum in diem, & lapso illo die reincidebat in priorem excommunicationem, vel utrum Judex teneatur
de

de novo monere partem ad solemnizandum matrimonium, citra alium diem sub pœna excommunicationis, & deinde procedere ad denunciationem excommunicationis, & in omnibus, ut in secundo præcedente titulo continetur, hunc ultimum procedendi modum, ego practicatus sum in hoc casu, & ita practicari tutissimum esse, ad tollendas has ambiguitates, arbitror, & quia Judex in casu prædicto, per Reum circumventus fuit, ipso promittendo quod voluit solemnizare matrimonium, & eo prætextu obtinuit absolutionem, & quia etiam fuit manifestus contemptor Judicis & jurisdictionis Ecclesiæ, Judex poterit, & ex æquo tenetur, dare parti gravatæ & injuriatæ per hunc dolum sui adversarij, & retardationem litis, literas obligatorias captas pro solemnizatione matrimonii, ante certum diem, literasque Attornatorias pro recuperatione foris facturæ cautionis, fide jussoriæ hujusmodi, præsertim, hæc fieri expedit, si pars postquam fuerit (ut præfertur) vigore dictæ absolutionis, in diem a carceribus liberata, ita se absenter ut actor non possit de novo eam citare ad effectum prædictum. Et tunc fide jussores curabunt eam in judicio sistere.

A a a

TITUL.

TITUL. CCLXXVIII.

De forma allegandi desertionem appellationis.

Dicet Procurator partis appellatæ, Ego allego appellationem prætenfam ex parte N. in hac causa utcunque interpositam esse desertam, referendo me ad acta hujus Curie & adjura, quare peto primo & ante omnia hujusmodi prætenfam appellationem pro deserta pronunciari, ac causam remitti Judici a quo, una cum expensis. Et tunc Reus dicet Ego inficior allegata per M. esse vera, ac protestor de nullitate eorundem, & peto sententiam ferri in causa. Tunc Judex assignabit ad audiendum voluntatem suam super hujusmodi desertionem, in proximum, etiam & potest, si hoc ab eo petatur assignare eodem die ad audiendam sententiam; casu quo appellatio non sit deserta, & ita toties assignare donec fuerit informatus de actis Curie, & de jure, & si appellatio sit deserta, ita pronunciabit aut viva voce apud acta quod dicitur per decretum interlocutorium, vel per sententiam diffinitiva, si per decretum interlocutorium, tunc dicet, nos pronunciamus appellationem per N. interpositam esse desertam, ac causam hujusmodi remittimus Judici a quo, una cum expensis, & eandem partem in eisdem expensis condemnamus, Et tunc porrecta schedula expensarum, taxabit easdem, & decerneret monitionem, ut superius notatur in titulo *De forma demandandi sententiam executioni quando pars appellata abest.*

TITUL.

TITUL. CCLXXXIX.

Quod Judex appellationis, quamvis tulerit sententiam pro parte appellata remissoriam potest post remissionem causam, taxare expensas appellationis & exequi sententiam suam quoad eandem.

Generaliter tenetur quod Judex ad quem, quamprimum tulit sententiam, & remiserit causam Judici a quo, functus est officio, & desinet esse Judex in ea causa, & nisi in ipsa sententia remissoria, taxaverit expensas litis cum sententia excommunicationis in eadem, ut in titulo *De tenore sententia remissoria*, &c. quod non poterit postea taxare expensas, & compellere appellantem ad solutionem earundem. Tamen in isto casu obtinui contra hanc opinionem (*viz.*) quod licet in sententia remissoria, vel in prædicto decreto interlocutorio, Judex ad quem, remisit causam Judici a quo, & in eadem condemnaverit partem in expensis sed non taxaverit, easdem in eadem, sed reservaverit taxationem earundem poterit tamen easdem expensas postea taxare, & sententiam suam in ea parte exequi, non obstante prædicta remissione; Nam si hoc non sit licitum in isto casu, tunc dato. quod in casu quo Judex per sententiam suam remissoriam taxaverit expensas, & præcedente monitione, ad solvendum easdem tali die, excommunicaverit partem monitam & non solventem, ex nunc, prout extunc, & e contra prout in titulo prædicto continetur. Pars tamen quæ solventem, hujusmodi expensas, ita latitavit quo minus potuit moneri ad solvendum easdem ante diem lapsum con-

stitutum pro solutione earundem (in quo casu sententia excommunicationis prædictæ penitus extincta est & cessavit.) Nonne potest pars cui solvendæ sunt istæ expensæ de novo adire Judicem eundem, & petere renovationem hujusmodi monitionis, & ut statuatur novum terminum ad solvendas has expensas; potest quidem, & hoc est quotidianum. Nota quod in isto casu Judex non potest in secunda monitione pronunciare partem ex nunc prout ex tunc excommunicatam, sed concedenda est monitio ordinaria, ut in ceteris monitionibus pro expensis adde etiam, quod in isto casu excommunicationis in ipsa sententia lata, pars fuit monita ad solvendum has expensas, & propter non solutionem earundem legitime excommunicata, & denunciata, & per breve Regium, de excommunicato capiendo, carceribus commissa, ita ut pars cui debeantur hujusmodi expensæ, quam plurimas alias erogavit expensas, præter expensas alias taxatas. Nonne potest Judex hujusmodi expensas contumaciæ taxare & partem ad eas solvendas, non obstante remissione prædictæ compellere? (potest quidem) & ideo concludo ut supra, quod eadem ratione non obstante, quod sententia vel decretum interlocutorium fuit remissorium sine taxatione expensarum, Judex poterit taxare expensas litis, & in ea parte sententiam suam exequi, dummodo in eadem sententia sive decreto condemnaverit partem adversam in expensis. Sed hic queri potest in cujus præsentia taxandæ sunt hujusmodi expensæ, nam Procurator appellantis functus est officio, quamprimum lata fuerit sententia diffinitiva, ut in titulo *In quibus casibus Procurator desinit esse Procurator*. Ideo vocanda est pars condemnata ad videndum expensas prædictas taxari, & tunc si non comparuerit, in pœnam suæ contumaciæ taxandæ sunt, sed ego obreptum vidi & obrinui in hoc casu, (viz.)

(viz.) quod licet sententia fuerit remissoria cum condemnatione expensarum, sine tamen taxatione in eadem, quod si Judex per eandem sententiam seu decretum, interloquutorium reservaverit taxationem hujusmodi expensarum usque in certum aliquem diem, hocque sine intervallo & sub uno verborum contextu (viz.) condemnamus N. in expensis & reservamus taxationem in proximum & remittimus causam Judici a quo, & etiam monuit Procuratorem adversarii ad tunc interessendum, ad videndum hujusmodi expensas, taxari, & diem pro solutione earundem assignari, quod tunc in die assignato Judex in presentia Procuratoris, si comparuerit, alioquin in penam ejus contumaciae, poterit hujusmodi expensas taxare, & discernere monitionem, pro solutione earundem.

TITUL. CCLXXX.

De desertione appellationis in non prosequendo eandem infra terminos ad prosequendum, & certificandum, datos per Judicem a quo.

Quamvis de jure datur annus ad prosequendum & finiendum appellationem, quod dicitur primum fatale, tamen Judex a quo, poterit abbreviare hujusmodi annum, quoad prosecutionem ejusdem, & quamprimum sibi confiterit interpositam esse ab ejus sententia appellationem statuere appellanti terminum ad eandem prosequendum, si hoc ab adversario petatur, & quemadmodum si appellans non prosecutus fuerit appellationem infra terminum juris, seu a jure indukum, appellatio ejus est deserta, ita si non sit prosecutus appellationem infra terminum datum per Judicem a quo, deserta etiam est appellatio.

TITUL.

TITUL. CCLXXXI.

De causis quibusdam ad impediendum desertionem.

Si pars appellata, citata ad respondendum appellanti in causa appellationis, nec per se, nec per Procuratorem compatuerit, & si appellans, utendo diligentia sua curaverit eam excommunicari, & denunciari, est legitimum impedimentum, saltem pro tanto tempore, quo appellata steterit excommunicata.

Si pars appellata aliquam materiam contrariam, vel exceptivam, non admittendam, vel forsitan admittendam & admissam, & tamen differt litem circa probationem ejusdem & nihil probat, est legitimum impedimentum quia pendente dilatione data ad probandum appellans nihil petere potuit ad obtinendam conclusionem.

Item si Procurator appellantis dederit materiam concludentem & de jure admittendam & tamen pars appellata ita instat contra admissionem ejusdem ut eam admissionem impediat, si postea illa materia admissa fuerit & probata, est impedimentum pro tanto tempore quo admissio impedita fuit computando a die date materie.

Item si appellans sit ita pauper ut non possit prosequi & finire causam, probata paupertate, est in secundum annum restituendus, limita tamen hanc restitutionem ut infra in titol. *In quo casu datur secundus annus.*

Item si appellans fuerit incarceratus toto primo anno, vel tanto tempore ejusdem anni ut non possit finire hujusmodi appellationem est justum impedimentum.

Item

Item si per communem pestem, vel aliud impedimentum ex Deo, vel ex mandato principis pervenies impeditur appellans quo minus potuit prosequi causam est impedimentum.

Item si appellans curaverit debitum loco & tempore Judicem a quo & ejus Registrarium moneri ad transmittendum processum, & in die transmissionis accusaverit eorum contumacias & insisterit ut excommunicentur & porrexerit schedulam excommunicationis & eam legi & justitiam ministravit petierit, & Judex ad quem non curaverit Judicem a quo, & ejus Registrarium excommunicari, sed de die in diem reservaverit eorum contumacias per quod fessit quo minus processus fuerit transmissus, dicitur legitimum impedimentum. Nam non transmissio processu appellatus non potest prosequi causam caveat Procurator appellantis in hoc casu reservationis contumacie in non transmittendo processum, ne scribatur in actis hujusmodi hanc reservationem factam fuisse ad ejus petitionem.

Si in ultima parte anni (*viz.*) per tres seu duos menses contingentes in fine dicti anni causa mutuo partium consensu fuerit compromissa, & ad arbitros relata & partes ad invicem obligatae fuerint vel promiserunt verbo tenus, quod durante isto compromisso processus susteretur vel de stando hujusmodi arbitramento & hoc arbitrium duraverit usque in finem ejusdem anni datur secundus annus.

Si premissa vel aliqua alia legitima impedimenta contigerint in secundo anno, pars appellans tenetur petere restitutionem tertij anni. Nam non datur de jure tertius annus, sed gaudebit appellans beneficio ipsius tertij anni ope restitutionis, & appellans id isto tertio anno uti debet summa diligentia in prosecutionem appellationis.

TITUL. CCLXXXII.

*De impedimentis allegandis ad impediendum desertionem
in non prosequendo appellationem infra
terminum hominis.*

IN isto casu desertionis appellationis impedimenta possunt allegari quo minus non prosecuta fuit appellatio infra terminum hominis, (id est Judicis a quo) ut in casu non prosecutionis infra terminum juris, de quibus in sequenti titulo tractatur specificè, & etiam causæ sequentes istis causis addi possunt (viz.) arreptio itineris per appellantem, a loco judicii primi Judicis, ad locum sive consistorium Judicis ad quem, si ab invicem per centum miliaria distent, ad finem obtinendi inhibitionem ante diem ad prosequendum, dicitur prosecutio & impedit desertionem.

Similiter si appellans a Curiis Reverendissimi infra terminum ad prosequendum, adhibuit diligentiam ad obtinendum commissionem Regiam appellationis, & Dominus Cancellarius non potuit vacare sigillationi commissionis, dicitur prosecutio appellationis, etiam quamvis commissio gerit datum post lapsum diem datum ad prosequendum.

Similiter in casibus in quibus appellatur ad Curias Reverendissimi, si fiat per Judicem ad quem quo minus inhibito datur vel sigilletur, dicitur debita prosecutio, Si hæc fiant ante diem assignatum ad prosequendum, vel si oblata fuerit inhibito infra, seu ante lapsum termini ad prosequendum.

Si appellans ante diem datum ad prosequendum appellationem, adiverit Judicem a quo, vel ejus Registrarium pro copia sententiæ, vel copiis actorum Curiae ad effectum prosequendi appellationem, & hæc sibi denegentur, vel saltem traditio eorundem ita deferatur ut interim lapsus fuerit terminus ad prosequendum dicitur iustum impedimentum: Sed in casibus prædictis, necessarium est ut appellans ante conclusionem in causa, præmissa impedimenta alleget, & probet quia præsumptio est contra eum, Nam post conclusionem in causa, impedimenta non possunt allegari, nisi ea quæ constant ex actis, nam sufficit parti appellatæ, ostendere diem prolationis sententiæ, & actum super assignationem ad prosequendum, & deinde diem datæ inhibitionis, ex quibus evidenter apparebit desertam esse appellationem in non prosequendo eandem infra terminum hominis.

TITUL. CCLXXXIII.

*In quo casu datus est secundus annus ad prosequendum
& finiendum appellationem.*

SI appellatus fuerit negligens in prima & secunda parte anni, & tamen diligens in tertia parte, in qua restabat tantum temporis spatium, intra quod potuisset ejus appellatio finire, nisi intervenisset impedimentum per quod ita impeditus fuit, quo minus potuit finire causam, est restituendus in totum secundum annum, seu potius probato impedimento ipso jure, secundus annus datur, dummodo ex actis possit constare appellantem adhi-

Bbb

buisse

buiffe suam diligentiam ad prosequendum, & finiendum appellationem, in dicta tertia parte anni, si hujusmodi impedimentum non intervenisset: Tenent tamen aliqui, quod etiam isto impedimento contingente in fine anni integrum secundum annum non esse dandum, sed tantum tempus secundi anni, quantum appellans impeditus fuit in primo anno

TITUL. CCLXX XIV.

Quando & in quo casu appellans est restituendus in partem secundi anni.

SI appellans fuerit diligens in prima vel secunda parte anni, & tunc interveniret impedimentum, & tamen cessante illo impedimento, superest tantum temporis anni in quo potuisset, si fuisset diligens, finire appellationem, tunc non dandus est secundus annus, sed appellans est restituendus in tantum tempus secundi anni, quantum fuerat impeditus in primo anno: & sic facienda est comparatio unius anni, ex diebus secundi anni, hanc restitutionem, seu potius computationem dierum secundi anni pro impeditis diebus primi anni, vidi obtentam in Judicio contradictorio, ante aliquot annos elapsos. Sed nunc, moderni Doctores tenent contrariam sententiam (*viz.*) nullum tempus secundi anni esse dandum pro impedimento contingente, in prima seu secunda parte primi anni, si non hujusmodi impedimentum restabat sufficiens tempus

pus dicti primi anni, ad finiendum appellationem, si appellans fuisset diligens, consulo igitur juris peritos in hac causa restitutionis seu desertionis. Tempus vero sufficiens ad prosequendum & finiendum appellationem dicitur esse mensem, Tenent tamen aliqui, quod designare quantum temporis sufficiat in Iudicis arbitrio, positum sit.

TITUL. CCLXXXV.

De protestatione necessaria facienda per appellantem, cum aliquod contingit impedimentum.

Communiter tenent juris periti, quod etiam si datur impedimentum per adversarium, vel per Judicem a quo, quò minus finiatur causa infra primum fatale, vel si quodcunque aliud impedimentum legitimum intercesserit, quò minus appellans possit vel non teneatur procedere in causa, tamen necesse esse (saltem tutum) ut appellans sin singulis actis in quibus apparet ista impedimenta intervenisse, de eo protestetur presertim si impedimentum fuerit per Judicem vel per aliam quamcunque personam tertiam, dicendo, Ego protestor, Quod non stat, stat, neque stabit per me aut partem meam, quò minus hæc causa finiatur infra tempus de jure indukum, sed quod stat per partem adversariam, vel per Judicem, aut dictam tertiam personam quò minus finiatur.

TITUL. CCLXXXVI.

Quod impedimenta prædicta debent allegari ante conclusionem in causa.

SI impedimenta non prosecutionis appellationis infra terminum hominis, vel terminum juris, non constiterint ex ipsis actis Judicis ad quem, cauti Procuratoris est illa impedimenta allegare ante conclusionem in causa: nam ad judicatum obtinui, partem appellentem non admittendam esse, post conclusionem in causa, ad allegandum impedimenta non prosecutionis appellationis, non apparentia ex ipso processu. Similiter si appellatus allegaverit appellationem fuisse desertam, & Index assignaverit bis ad ejus voluntatem audiendum, an appellatio fuerit deserta quia per has duas assignationes tenetur, & dicitur super illo articulo desertionis esse conclusum, non admittitur postea probatio impedimenti per testes, quamvis non fuerit conclusum in causa principali seu appellationis.

Sed hic notandum est quod licet fuerit allegatum per appellatum, id est, per partem contra quam imposita fuit appellatio, quod appellatio sit deserta, & appellans hanc allegationem inficiens, petierit ad audiendam sententiam, & Judex assignaverit ad audiendam sententiam, casu quo, appellatio non fuerit deserta, & ita bis aut sæpius assignaverit, in isto casu (appellans non obstantibus his assignationibus) poterit allegare & probare causas impedimenti non apparentes ex ipso processu. Ratio est quia prædictæ assignationes, ad audiendam sententiam non fuerunt
sim-

simplices, sed conditionales, nempe casu quo appellatio non fuerit deserta: sed in his casibus consule peritos Advocatos, Ego tamen quod vidi & obtinui scripsi.

TITUL. CCLXXXVII.

*De exhibitione instrumenti appellationis lecta coram
Judice ad quem, in presentia Procuratoris appellati.*

Licet lecta & interposita fuit appellatio coram Judice ad quem, tempore concessionis inhibitionis, quod communiter solet fieri, cum appellatur ab excommunicatione, & ista appellatio remanserit apud acta, (id est, penes Registrarium ejusdem Judicis) tamen quoniam fuit lecta in absentia partis appellatæ, necessarium est ut ea exhibeatur ante conclusionem in causa, in presentia partis idque judicialiter. Dicit igitur Procurator appellantis, Ego in subsidium probationis contentorum in libello alias per me hac in causa dato, & ad fundandum jurisdictionem Domini judicantis, exhibeo appellationem alias per me in hac causa judicialiter interpositam, & in Registro hujus curiæ remanentem (id est, penes ejus Registrarium.) Et nota quod in isto casu non requiritur ulla allegatio aut responsio Procuratoris partis appellatæ, ut in titulo sequente.

TITUL. CCLXXXVIII.

De exhibitione instrumenti appellationis extra judicialis.

ANte conclusionem in causa, curabit Procurator appellantis appellationem extra judicialiter factam, & coram Notario publico lectam per eundem Notarium in formam publici instrumenti exscribi & exscriptam (id est, per viam publici instrumenti exemplificatam) exhiberi, dicendo ut sequitur, in subsidium probationis contentorum in libello alias per me in hac causa dato, & ad fundandum jurisdictionem Domini Judicis, exhibeo instrumentum publicum appellationis subscriptum, & subscriptum manu propria, ac signo Notariatus N. Notarii publici, & allego cum esse Notarium publicum probum & legalem, & pro tali communiter reputatum, & habitum, & omnia & singula fuisse, & esse vera, ac habita, & gesta, ac appellatum & querelatum fuisse modo & forma quibus in eodem instrumento continetur, quam allegationem, pono conjunctim & divisim ac eandem admitti, & ius & justitiam ministrari peto. Tunc, admissa ista allegatione, & in viam positionum & articularum repetita, si Procurator appellati non fateatur instrumentum esse subscriptum, & subscriptum per Notarium allegatum (Nam confessio subscriptionis & subsignationis instrumenti per Notarium probat appellationem fuisse, ut in eadem continetur.) Tunc solet Procurator appellantis jurare, quod fideliter posuit dictam allegationem, & petere a Procuratore partis appellatæ ut juret de fideliter respondendo eidem in proximo juridico sub juramento

mento suo, si verò Procurator appellati in proximo juridico negaverit allegata appellantis, saltem responderit se non credere Notarium, seu potius personam quam appellans præten dit fuisse Notarium publicum, ita fuisse, (id est,) Notarium, tunc probandum est per appellantem dictam personam fuisse & esse Notarium publicum; quod facile potest probari per exhibitionem instrumenti publici de creatione dicti Notarij, in Notarium publicum, sub sigillo Curix ad facultates, quod instrumentum publicum, quia sigillum appositum est admodum authenticum, & omnibus Procuratoribus satis cognitum, Procurator partis appellatæ solet fateri hujusmodi sigillum (Nam sana conscientia non potest illud inficiari) & hæc confessio sufficit appellanti ad probandum fuisse appellatum modo & forma in dicto instrumento appellationis specificatis.

Sed nota quod si Notarius qui subscripsit instrumentum, fuerit Notarius per decem annos, & fuerit notus Curix & Judici (quia diversa ejus publica instrumenta in consimilibus causis fuerunt exhibita, & penes acta ejusdem Judicis remanent, vel si sit per idem tempus pro Notario publico probo & legali communiter reputatus, sufficit appellanti exhibere instrumentum prædictum appellationis, ac præmissa allegare (*viz.*) ut supra & facit fidem de se sine confessione Procuratoris partis adversæ, etiam quamvis idem Procurator tam allegationem quam instrumentum prædictum inficiatus fuerit, & ita sæpius vidi practicum, & in Judicio contradictorio obtentum.

Et hic monendi sunt Procuratores appellantium, quod quamvis usu receptum sit, quod cum exhibeantur instrumenta appellationis, exhibens hujusmodi instrumentum appellationis, solet allegare omnia & singula contenta in eodem instrumento fuisse & esse vera, ac habita, & gesta prout in eodem continetur, ut supra

supra dicitur, & deinde si illud instrumentum & allegatio fuerint per Procuratorem appellari inficiata, & negat præstare juramentum quod fideliter posuit hujusmodi allegata, & quod omnia & singula contenta in eodem instrumento sunt vera ac habita, & gesta prout in eodem continetur. Caveant tamen de cætero Procuratores ne illa verba ultimo recitata allegentur, præsertim ne jurent de veritate eorundem. Nam tenor totius appellationis semper inseritur & inscribitur in dicto instrumento appellationis (quod si ita sit) ad conscientias Procuratorum appello, utrum semper omnia gravamina, nullitates, iniquitates, & injustitiæ insertæ in dicta appellatione (quæ prætenduntur fuisse per Judicem a quo illata) sunt vera, hoc est revera per Judicem hujusmodi inficta, & illata prout in eadem appellatione continetur? Si vero non sunt (quod communiter accidit) tunc qua conscientia possit juramentum præstari a Procuratore præmissa allegante, quod Procurator ut supra allegans præmissa credit se eadem fideliter posuisse & quod contenta in hujusmodi instrumento sunt vera. Omittantur igitur in posterum illa generalia verba supra mentionata & allegetur tantum quod instrumentum publicum exhibitum fuit, & est subscriptum & subsignatum manu propria & signo solito Notarij *N.* & quod idem *N.* fuit & est Notarius publicus, probus, & legalis, ac pro tali communiter reputatus, quodque appellatio in eodem instrumento mentionata, fuit facta & interposita coram dicto Notario die, mense, anno, modo, & forma in dicto instrumento specificatis; & si, ut supra dictum est, Procurator partis appellatæ aut fatetur instrumentum esse subscriptum manu Notarij allegati, vel ut supra negaverit, si tamen allegans, & exhibens ut supra docuerit personam dictum instrumentum subscribentem esse Notarium publicum, vel si Notarius hujusmodi fuerit &

dum hujusmodi instrumentum. 8. Ultimo etiam testificabitur quod testes prædicti adhibiti fuerunt rogati & requisiti ad perhibendum testimonium, & expedit ut Notarius curet testes hujusmodi, apponere eorum manus prothocollo hujusmodi appellationis, (id est, Originali appellationi quæ lecta & interposita fuit, ut si in posterum dubitetur utrum hæc appellatio fuerit interposita, testes, visis eorum manibus, facile recordari possunt de eorum presentijs, & rebus gestis.

TITUL. CCXC.

In quo casu instrumentum appellationis non facit fidem, nisi contenta probentur.

SI instrumentum caret solemnitatibus prædictis non facit fidem, nec dicitur esse publicum, si in aliquo vero substantiali, utpote in nominibus partium, in dato anni, seu diei vel mensis sit casum aut interlineatum, vel si Notarius publicus qui confecit instrumentum sit famulus domesticus vel de roba vel pater seu filius aut proximus consanguineus personæ interponentis appellationem in cujus favorem concipitur instrumentum, hoc instrumentum de se non facit fidem, si pars adversa illud inficiata fuerit & defectus prædicti appareant, ex inspectione instrumenti; vel si adversarius allegaverit, & probaverit dictum Notarium non fuisse indifferentem, ex causis præmissis, ne igitur Clientis tuus succumbat in causa, si adversarius prædicta objecta contra Notarium probaverit, si verum sit quod lecta & interposita fuit appellatio, debitis loco & tempore, probetur per testes tunc præsentés, etiam quoad rasuras & interlineationes prædictas, (ideo ut supradicitur necessarium

Um est ut testes subscriberent eorum nomina prothocollo appellationis.) Si Notarius in fine instrumenti sua manu testificatur illud per eum factum fuisse, & sibi de eodem constare & protestetur quod vult ut omni careat suspitione, tunc tollitur omnis suspitio & fides est eis adhibenda; Sed hic intellige de Notario publico & legali; Secus de Notario ut præfertur non indifferenti; nam tunc probandæ sunt hujusmodi interlineationes & rasuræ per testes, alias non valet instrumentum.

TITUL. CCXCI.

*De exhibitione processus Judicis a quo
coram Judice ad quem.*

Processus Judicis a quo, est exhibendus ante conclusionem in causa (viz.) aliquis ex Procuratoribus Curie (si ipse Registrarius Judicis a quo non interfit) non existens Procurator in causa in qua exhibitus sit processus, dicet, Domine iudex, ex parte Judicis a quo, & ejus actorum scribæ, præsentò vobis hunc processum. Tunc Procurator partis appellatæ, seu forsàn alius Procurator specialiter conductus per Registrarium solet curare, ut Iudex taxet hujusmodi processum, hoc est scribat in fine ejusdem quam summam pars ad cujus instantiam processus transmissus fuit solvet Registrario Judicis a quo pro transmissione vel scriptura processus transmissi, & tunc petat monitionem decerni contra partem appellantem pro solutione summæ taxatæ, quocunque die Judicis arbitrio designando.

TITUL. CCXCII.

*De compositione cum Registrario Judicis ad quem
& inspectione processu transmissi.*

QUoniam appellatio a gravaminibus regulariter justificanda est ex ipso processu, seu ipsis actis Judicis a quo, & quia etiam si coram Judice ad quem, aliqua materia aut allegatio data fuerit in causa appellationis a sententia diffinitiva, sive per appellantem sive per appellatum, nescitur & litigantibus & Judici utrum prius posita fuerit, & an testes de super producti examinati & eorum dicta publicata nisi per inspectionem processus Judicis a quo, quia etiam si totus & integer processus non fuerit vere & integre transmissus, vel in aliquo vitiatus aut corruptus, quod aliquando contingit, hoc non possit constare nisi inspecto processu dicti Judicis a quo, Quia denique informationes in facto, (id est,) de modo procedendi & de allegatis propositis & probatis, in prima instantia dari non possint per Advocatos Judici ad quem, ut sententia pronuncietur in causa nisi inspecto processu Judicis a quo. Ne igitur partes sive appellantes, sive appellatæ, maximis eorum expensis exscribi aut exemplificari cogerentur hujusmodi processum transmissum, & ne processus sisteretur donec exscriptus fuerit, in præjudicium litigantium; Ideo ad evitandum hujusmodi expensas, & dictas dilationes, partes componere solent cum Registrario Judicis ad quem pro inspectione ejusdem originalis processus transmissi in hunc

hunc modum (*viz.*) Pars appellans quoniam suis expensis processus fuit ad Judicem ad quem transmissus, debet & solet solvere pro inspectione dicti processus quartam partem summæ ut præfertur taxatæ pro transmissione dicti processus, pars vero appellata, quia nihil solvit pro transmissione processus, solet solvere tertiam partem summæ taxatæ prædictæ. Et ne appellans, si curaverit processum prædictum sibi primo tradi, illum penes se ita detineret quo minus pars appellata poterit etiam habere facultatem inspicendi eundem, & contra, Ideo solent Procuratores partium hujusmodi interponere cautionem apud Registrarium (*viz.*) deponere pignus vel testificari per subscriptionem manus in libro quodam ad hoc per Registrarium custodito, quod tali die talis processus fuit sibi traditus. de restituendo eundem processum, eum idem processus ab eo requiritur, & si aliqua partium debite ad hoc requisita eundem non tradiderit, Judex solet denegare audientiam in causa, donec id fecerit, & etiam si pertineat aut etiam contumax extiterit, propter ejus contumaciam hujusmodi eum excommunicare, vel si dententus fuerit processus per Procuratorem quemcunque, tunc solet Judex eum ab officio procurandi in quacunque causa suspendere donec introduxerit hujusmodi processum.

TITUL. CCXCIII.

*Quod licet appellare a Judicibus Reverendissimi, si plus
justo differunt ferre sententiam in causa.*

SI sit conclusum in causa, & Advocati utriusque partis informationes dederint Judici, tam in facto quam in juris questionibus ita quod non habent quod ulterius dicant in causa, & si sepius aliquando decies fuerit assignatum ad audiendum sententiam & tamen Judex reculaverit seu plus justo distulerit ferre sententiam vel pro Actor, vel pro Reo, licet in isto casu parti gravatæ appellare ab hujusmodi dilationibus in non ministrando justitiam, ad Regiam Majestatem in Curia Cancellariæ ut in titul. *De appellatione judiciali a sententia definitiva*, & valet appellatio saltem ita in hoc casu ego ad viginti annos elapsos obtinui. Et licet nunc sint certi aut statim Judices delegati, tamen non habent commissionem ad universitatem causarum sed tantum ad audiendum & terminandum causas appellationum ad Regiam Majestatem, & Curiam Cancellariæ interpositarum, vigore Statuti Parliamenti, & ideo non sunt ad eundi nec per viam simplicis aut duplicis querelæ, ut supra dictum est de duplicibus querelis impetrandis a Judicibus inferioribus ad Judices Reverendissimi Cant. Archiep.

TITUL.

TITUL. CCXCIV.

*Quod Procurator tenetur appellare a
sententia diffinitiva.*

Quamvis ut in supra scripto titulo dicitur Procuratorem functum esse officio quam primum lata fuerit sententia diffinitiva, tamen tenetur ab eadem debitis loco & tempore appellare, nisi Dominus suus sibi significaverit se nolle appellare, alioquin competit actio Clienti contra huiusmodi Procuratorem non appellantem, pro damno, si quod, in eo quod ejus Procurator non appellaverit, passus sit.

TITUL. CCXCV.

*De tenore sententia remissoria cum condemnatione, &
taxatione expensarum & excommunicatione in eadem,
si pars monita non curaverit easdem solvere.*

Si appellans succumbat in causa, sive ex actis primi Judicis sive secundi, quia vel processus non fuit transmissus quod saepe contingit, vel quia appellatio sit deserta, Judex primo pronuntiabit appellantem defecisse in probatione libelli, maleque fuisse appellatum, ac confirmabit sententiam Judicis a quo, si processus fuerit transmissus. Nam Judex debet pronunciare super eo de quo cognoscit, & processu non transmissio, non potest de eo cognoscere, secus

secus non, & remittet causam Judici a quo, & etiam condemnabit partem appellantem in expensis, easque in eadem sententia taxabit, decernetque partem fore monendam ad eas per solvendum erga talem diem in ea parte constituendum, sub pena sententiæ excommunicationis, sub his verbis dictum *N.* partem appellantem in expensis legitimis ex parte *M.* partis appellatæ in hac causa factis & faciendis atque de jure solvendis condemnamus, easdemque ad talem summam taxamus, caveat Procurator ut fidem faciat super taxatione expensarum, dictamque *N.* ad solvendum easdem præfato appellato citra talem diem sive festum monendum fore decernimus, & casu quo infra terminum hujusmodi nostræ monitioni non parverit eundem *N.* prædicta monitione præcedente, & ejus contumacia subsequente ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc excommunicamus in his scriptis per hanc nostram sententiam, &c.

TITUL. CCXCVI.

De executione dictæ monitionis, & de forma denunciationis excommunicationis in dicta sententia diffinitiva lata.

Procurator qui obtinuit hanc sententiam curabit monitionem ad solvendum dictas expensas continentem, etiam excommunicationem, seu literas denunciatorias in eadem debite exequi contra partem condemnatam in expensis (id est,) monenda est pars ad solvendum citra diem constitutam, sub excommunicationis sententia ipso facto in eam lata, casu quo non solverit. Et si eadem

dem pars non curaverit hujusmodi expensas solvere, infra terminum seu diem constitutum, literæ denunciatorie & communicationis hujusmodi sunt ministro Ecclesiæ Parochialis dictæ partis deferendæ, qui eas denunciabit & certificabit, ut in titulo *De forma denunciationis excommunicationis*; & si in hujusmodi sententia excommunicationis per quadraginta dies post denunciationem perseveraverit significandam Regiæ Majestati, & procurandum est breve Regium per corporis captionem, ut in titulo *De petitione literarum significatariorum*, Sec. & in titulo *De significatione & brevi Regio per excommunicato capiendo*.

TITUL. CCXCVII.

*De renovatione decreti ad solvendum expensas
vel sortem principalem.*

Sl obtinens decretum in casibus prædictis, negligentia, vel alias, non curaverit illud exequi debito tempore, scilicet per quosdam dies ante diem pro solutione assignatum, vel forsitan eo executi, non curaverit debite certificare, ex quo, certificatorium super executione sit discontinuum, Procurator allegabit ut sequitur, Reverende Judex, allego decretum vestrum alias ad talem effectum emanatum petisse sine fructu, & ideo peto hujusmodi decretum renovari, ac partem monendam fore decerni ad solvendum, &c. vel comparandum, &c. Judex: decernimus.

Ddd

TITUL.

TITUL. CCXCVIII.

De inhibitione cum absolutione in eadem.

Aliquando Judex, a quo est appellatum, in ipsa sententia, seu forsan post latam sententiam, excommunicabit partem Ream, ut in causis temerariæ administrationis, in causa diffamationis (quando agitur quoad penam in constitutione) & in causa impedimenti ultimæ voluntatis, aliquando post sententiam, ut non solvendo decimas, vel expensas, vel legatum ad judicatum; Aliquando etiam Judex excommunicabit aliquem in non parendo ejus monitionibus præcedentibus sententiam diffinitivam. Si in istis casibus sit appellatum, tunc inhibito decernenda est per Judicem ad quem, non solum ad inhibendum Judicem a quo, &c. & ad citandum partem appellatam, ut in titulo, *De modo procedendi in cause appellationis ad Curias Reverendissimi Archiepiscopi,* verum etiam in eadem inhibitione inferenda est absolutio a sententia prædicta excommunicationis usque in diem aliquem competentem Judicis arbitrio designandum. Et etiam inferendum est in eadem inhibitione mandatum universis Rectoribus, &c. Hic omittendi sunt literæ, ut in ordinaria inhibitione, quia non solent excommunicationes, nec absolutiones denunciari nisi per Clericum, (id est, aliquem ministrum) Potest tamen ista inhibito in exordio ejusdem dirigi generaliter universis, &c. Ut in communi forma, ut omnis literatus possit citare, inhibere & in fine dirigi omnibus Rectoribus, ut supra, ad pronuntiandum dictam excommunicationem vel absolutionem, & ad denunciandum

appellanti fuisse & esse absolutum a dicta sententia excommunicationis usque in dictum diem in omnibus, ut in tit. *De forma denunciationis excommunicationis.* Et nota quod in isto casu obtinens inhibitionem prædictam, curabit actum concipi de & super concessione huiusmodi inhibitionis, & tenetur coram Iudice ad quem appellare in scriptis vel allegare fuisse debitis loco & tempore appellatum, ut in titulo sequenti apparet.

TITUL. CCXCIX.

*De forma petitionis Procuratoris coram Iudice ad quem, pro concessione inhibitionis cum absolute
& de tenore illius desuper concipiendi.*

EGO N. exhibeo Procuratorium meum literatorie pro M. ac facio me partem pro eo Iem, atque appello Apostolosque peto, querelor, protestor, & cætera. facio prout in præsentiprothocollo appellationis continetur (& tunc exhibeat huiusmodi prothocollo appellationis coram Iudice, & dimittat apud acta) vel sic, si appellatum fuerit infra decem dies coram Notario publico, allego fuisse debitis loco & tempore appellatum per me tam a quadam præfensa sententia diffinitiva, vel a quibusdam gravaminibus per talem Iudicem, quam a quadam sententia excommunicationis contra Dominum meum lata, & ideo peto inhibendum fore decerni Iudici a quo, & ejus actorum scribæ, ac O. parti appellatæ in specie, ac omnibus alijs in genere, ne pendente huiusmodi appellationis & querelæ negotio indiscusso, quicquam faciant aut attemptent, faciatve eorum aliquis attemptari

in præjudicium appellationis hujusmodi vel quo minus Dominus meus pars appellans liberam habeat hujusmodi appellationis negotium prosequendi facultatem, nec non dictum *Q.* partem appellatam citandam fore etiam decerni ad comparendum tali die ad respondendum *M.* in causa appellationis & querelæ hujusmodi. Tunc de his omnibus actus est per Registrarium concipiendus & Judex dicet, nos decernimus inhibitionem & citationem ut petitur. Et etiam Procurator tunc prestabit juramentum nomine & in animam Domini sui de parendo juri & stando mandatis Ecclesiæ. Et Judex debet absolvere partem usque in diem, & decernere literas testimoniales, seu denunciations super hujusmodi absolutionem sine expensis, nisi decretum fuerat per Judicem a quo pro corporis captione ante interpositam appellationem.

TITUL. CCC.

*De simplici absolutione aut absolutione simpliciter
& non usque diem facta.*

QUandocunque appellatur a sententia excommunicationis lata in sententia diffinitiva Judicis a quo, aut ante seu post sententiam, licet tempore concessæ inhibitionis absolutio facta fuit usque in diem, tamen ex stiglo omnium curiarum Reverendissimi, a tempore immemorato, in violabiter usitato, quamprimum appellans dederit libellum, est absolvendus a dicta sententia excommunicationis simpliciter, & quamvis sepe allegatum fuerit hanc absolutionem simplicem fieri non debere nisi de die ad diem, (*viz.*) usque in finem litis, ut si per sententiam Judicis a quo, pronunciaretur, partem injuste ap-
pollasse

pellasse, eadem pars incideret in sententiam excommunicationis alias latam per Judicem a quo quod alias non faceret, si fuerat absoluta simpliciter, tamen sepe adjudicatum fuit pro hujusmodi stylo, (viz.) quod dato l. bello appellans sit simpliciter absolvendus.

TITUL. CCCI:

In quo casu expensæ contumaciæ, sunt deponendæ, apud acta antequam concedenda sit absolutio.

SI quis non appellaverit a sententia excommunicationis, priusquam stererit excommunicatus per quadraginta dies post denunciationem, & significatum fuerit pro ejus corporis captione. Tunc petens absolutionem non est absolvendus nisi primo fuit depositio apud Registrarium expensarum contumaciæ per Judicem taxandarum, & quæ istæ expensæ sunt, lege titul. (*Quæ expensæ dicuntur expensæ contumaciæ.*) Tamen quia non possit Judici constare quæ expensæ factæ fuerint per adversam partem, donec ipsa pars componerit, Procurator petens absolutionem tenetur, (ultra summam apud acta depositam) pignus deponere, aut juratoriam dare cautionem de solvendis alijs quibuscunque expensis per Dominum Judicem taxandis, casu quo, pars adversa poterit docere plures deberi expensas, quam summam alias taxatam. Et nota quod apparebit Judici utrum fuerat alias significatum Regi pro corporis captione appellantis; Quia appellans in actu prædicto debet hæc allegare & petere scribendum fore decerni Regi pro corporis deliberatione diæ excommunicate persone.

TITUL. CCCII.

Quod licet querelari de nullitate sententiæ & de quacunque alia nullitate coram eodem Iudice.

Licet pars gravata per quamcunque nullitatem poterit de ea querelare coram Iudice superiore quia est Iudex ordinarius ad universitatem causarum, & habet cognitionem in causis tam appellationum quam querelarum tamen si vult, potest adire eundem Iudicem a quo gravatus sit & nullitatem huiusmodi coram eo allegare, & Iudex si de nullitate huiusmodi sibi constare possit, tenetur, & solet eandem revocare, & si non revocaverit, datur iusta causa appellandi, exempli gratia. Si Iudex aliquis tulerit nullam sententiam, hoc est sententiam in absentia partis, vel quod testes producti in causa fuerint nulliter recepti, vel in causa plenaria cum lis non sit contestata, pars contra quam lata erat huiusmodi sententia si vocata fuerit ad dicendam causam quare sententia alias lata non debeat executioni demandari potest allegare nullitatem ejusdem specificando huiusmodi nullitatem, Nam non valet allegatio generalis quod sententia est nulla nisi specificet allegans in qua est nulla.

TITUL.

TITUL. CCCIII.

*Quod nullitas sententia vel actorum Judicis superioris
potest allegari coram Judice inferiori.*

Non licet nec appellare nec per viam appellationis querelari a Judice superiore ad inferiorem. Tamen si in quacunq; causa pendente coram Judice inferiore aliqua sententia lata, seu aliquis actus habitus coram Judice superiore objicitur ad eligendum tuam intentionem, vel ad confirmandam intentionem adversarij, licet tibi nullitatem ejusdem objicere. Et si probaveris Judex inferior (quamvis de hujusmodi nullitate principaliter non cognoscet) debet tamen ita in causa pronunciare & adjudicare perinde ac si hujusmodi sententia nulla sive actus nullus non fuisset coram eo exhibitus & ita incidenter ac tacite pronunciare potest de nullitate hujusmodi.

TITUL. CCCIV.

*Quod licet appellare ab injusta excommunicatione lata
per certificatorium fictum & falsum.*

Quamvis omnis excommunicatus ex fido & falso certificatorio potest, & ex quotidiana practica solet coram Judice excommunicante objicere contra hujusmodi certificatorium, ut in titul. *De objectione contra certificatorium*, & de absolutione ab iusta excommunicatione, tamen excommunicatus in hoc casu potest ab hujusmodi injusta excommunicatione ad Judicem superiorem

riorem appellare & coram eo abicere contra hujusmodi certificarium. Et si objecta hujusmodi probaverit, ut in dicto titulo *De objectione*, &c. obtinebit in appellatione, & adversa pars quæ hanc obtinuit excommunicationem est condemnanda in expensis totius appellationis & injustæ excommunicationis, & causa principalis est tractanda coram iudice appellationis. Si hæc igitur causa appellationis datur, & pars excommunicata habet iudicem suspectum, tutissimum est uti hac appellatione.

TITUL. CC CV.

De decreto ad dicendam causam quare appellatio non deberet declarari per deserta.

Quemadmodum superius dicitur in titulo, *De decreto ad prosequendam appellationem*, quod si quis inhibuerit iudici, & non curaverit partem appellatam citari, aut forsan citaverit, sed non sit prosecutus causam possit vocari ad prosequendam causam sub pena finalis remissionis & demissionis causæ, &c. Ita si in casu desertionis integer annus sit lapsus a die in quo inhibuit iudici a quo, vel saltem a die latae sententiæ, vel gravaminis illata a quo appellatur tunc licet appellato vocare appellantem nisi habuerit Procuratorem in iudicio ad comparandam tali die ad dicendam causam quare prætenfa appellatio si quæ sit per dictum appellantem a tali sententiâ vel a quibusdam prætenfis gravaminibus interposita pro deserta pronunciari (quia aliquando obtinentur inhibitiones cum non sit omnino appellatum) & pars appellata dimitti causaque remitti iudici a quo una cum expensis non deberet, hoc decretum per appellatum peti & decerni per iudicem potest,

potest, & solet, si appellans non fuerit prosecutus appellationem infra terminum hominis.

TITUL. CCCVI.

De modo procedendi cum appellans sit vocatus ad dicendam causam quare appellatio non deberet declarari pro desertâ.

EXecuto & relato mandato originali si appellans non comparuerit, vel comparens nullam causam allegaverit ob quam appellatio ejus non deberet pronunciari pro desertâ, nec dederit libellum, ac petierit terminum ad libellandum. Tunc Judex (petente parte appellata) potest aut per decretum interlocutorium pronunciare appellationem esse desertam, remittere causam Judici a quo, & dimittere partem appellatam cum expensis taxandis vel tunc taxatis.

Si vero citatus comparuerit ac dederit libellum vel petierit terminum ad libellandum, & ut procedatur in causa appellationis, appellatus ad impediendum litis ingressum potest allegare appellationem esse desertam, & si assumpserit in se onus hanc allegationem probandi, sistendus est progressus quoad causam appellationis in eventum probationis aut non probationis desertionis hujusmodi. Si vero probatum fuerit appellationem esse desertam, ita pronuntiandum est, & appellans est in expensis condemnandus & causa Judici a quo remittenda. Sed si appellatus defecerit in probatione hujusmodi desertionis, appellans poterit primo obtinere sententiam seu decretum interlocutorium appellationem non esse desertam cum condemnatione expensarum, & deinde dare

libellum ac procedere in causa principali, tamen protestetur appellans in singulis actis & gestis in dicta objectione desertionis appellationis de diligentia sua, & quod est promptus & paratus ad prosequendam causam appellationis casu quo non steterit pro parte appellata quo minus eandem prosequi potuisset.

TITUL. CCCVII.

De modo probandi appellationem esse desertam in casu prædicto.

IN hoc casu est in omnibus allegandum, procedendum, & probandum, ut in titulo *De forma allegandi desertionem*, & in titulo, *De impedimentis allegandis ad impediendam desertionem*, &c.

§ Sed in casibus prædictis: aliquando vero probatur desertio ex dato inhibitionis, vel ex primo actu super concessione inhibitionis, si fuerat cum absoluti-one. Sed si nec inhibitiō sit relata, nec aliquis actus habitus de concessione ejusdem cum probanda est dicta allegatio desertionis per exhibitionem actus Judicis à quo, super probatione sententiæ diffinitivæ subscriptæ manu propria Registrarii ejusdem Judicis.

Et si hic actus sit confessatus per Procuratorem appellantis (*viz.*) esse veram copiam actus Judicis à quo, vel esse subscriptam manu propria Registrarii Judicis ejusdem, & concordare cum originali, si ex ipsa inspectione dicti actus constare possit Judici ad quem, annum integrum esse lapsum à die latæ sententiæ, vel potius interpositæ appellationis, si de aliqua appellatione constiterit, est pronunciandum & decernendum in omnibus ut in dicto titulo proximo præcedenti.

Sed

Sed nota quod quamvis appellatus vocaverit appellan-
tem ut supra ad dicendam causam quare appellatio
non deberet declari pro deserta, & pro certo sciverit
appellationem esse desertam, poterit tamen omittere
hanc objectionem desertionis, & permittere appellan-
tem dare libellum & procedere in causa donec trans-
missus fuerit processus Judicis à quo, (deindè allegare
desertionem appellationis. Et aliquando expedit appel-
lato abstinere a propositione desertionis appellationis,
donec processus fuerit transmissus, Nam si appellatur
extra judicialitèr coram Notario in scriptis, ita ut nec
ipsa appellatio, nec inhibitio Judicis (quia remanet
cum appellante & non sit judicialitèr relata) apud Re-
gisstrum existant, Quomodo possit desertio probari?
Probatum igitur facile ex inspectione processus Judicis
à quo. Et si in hoc casu appellatus allegaverit desertio-
nem, si intercesserint impedimenta quo minus appel-
lans non fuerit prosecutus hujusmodi appellationem ista
impedimenta allegari possunt, ut in titul. *De impedi-*
mentis allegandis, &c. & *De causis quibusdam qua im-*
pediunt desertionem, & quemadmodum appellatus potest
allegare desertionem appellationis in non proseguendo
appellationem infra terminum juris, ita etiam potest
desertionem allegare propter non prosecutam appel-
lationem infra terminum datum per Judicem à quo &
similitèr appellans in utroque casu hujusmodi poterit
impedimenta prædicta allegare.

TITUL. CCCVIII.

*Quod Procurator appellans potest cogi ad prosequendum
appellationem, & dandum libellum, sine decreto
aut citatione contra partem principalem
ad prosequendum appellationem.*

UT supra dictum est in titulo, *De forma
petitionis Procuratoris tempore appellatio-
nis, &c.* quoties appellatur a sententia
excommunicationis lata per Judicem in-
feriorem, Procurator appellantis exhi-
bere solet, & tenetur Procuratorium suum pro hu-
jusmodi appellante, ad obtingendam dictam inhibiti-
onem, & absolutionem, & facere se partem pro eodem
quod non est usuratum in impetrandis ceteris ordina-
riis inhibitionibus. Ideo in isto casu Procurator appel-
lati, quia habet Procuratorem appellantis proteden-
tem in Judicio sine ullo decreto ad prosequendum po-
test petere a Procuratore appellantis libellum vel par-
tem suam dimittere. Et si Procurator non libellaverit,
appellatus est dimittendus, et causa remittenda in om-
nibus; ac si vocata fuisset pars appellans ad prosequen-
dum.

TITUL.

TITUL. CCCIX.

Modus procedendi in causis criminalibus corrigendis, & ad jurisdictionem Ecclesiasticam spectantibus.

DE jure communi punitiō, & correctiō criminum, ad Reverendos Episcopos eorumque Vicarios in spiritualibus generalis spectat. Solet igitur quilibet Episcopus ad crimina corrigenda, & puniēda, atque errores quoscunque extirpandos, in primo anno inthronizationis suæ, (id est, post ejus Consecrationem & Installationem in Episcopatum) personaliter visitare tam in capite quam in membris, (id est, tam Ecclesiam Cathedralē, quam Ecclesias Collegiatas & Parochiales) Clerumque & populum totius Dioceseos suæ & gregem universam sibi commissam, solent etiam ex causis hujusmodi quolibet triennio consuetudinem visitationem exercere.

Sed quoniam Episcopi communiter residere in civitate eorum Diocesium, & specialem curam quoad mores & religionem civium & inhabitantium ibidem habere solent, ex quo commode non possunt quolibet anno totam Diocēsin personaliter visitare, ne tamen cæterorum Diocēsānorum delicta impunita remaneant, & ut errores & hæreses si quæ irreperint extirpentur, Archidiaconi (qui oculi dicuntur Episcopi) tenentur, & solent annuatim personaliter vel per eorum officiales, visitare eorum Archidiaconatus ac crimina erroresque corrigere & reformare, Et quamvis ex ipso jure correctiō, & reformatiō criminum saltem majorum, non spectat ad Archidiaconos, sed proprie

ac

(ac ut superius dicitur) de jure communi ad Episcopos, tamen aut ex commissionibus, & compositionibus inter Episcopos & eorum Archidiaconos olim initis, & habitis, aut ex præscriptione, correctio, reformatio, & punitio criminum etiam majorum spectat ad quemcunque Archidiaconum cujuscunque Diocesis Provinciæ *Cantuar.* Episcopus tamen & Archiepiscopus non excluduntur sed possunt, quotiescunque apud eos de quocunque crimine Ecclesiastico querelatur, ex officio mero vel promoti, contra quoscunque delinquentes procedere, & hujusmodi crimina corrigere.

TITUL. CCCIX.

Quibus modis Episcopus seu Archidiaconus procedere potest in corrigendis & reformandis criminibus.

UT à doctissimis accepi, atque praxi didici tres sunt modi procedendi in criminibus Ecclesiasticis (*viz.*) per inquisitionem, accusationem, & denunciationem, de quibus suo ordine tractabitur.

TITUL. CCCX.

De forma prosequendi per inquisitionem.

SI ad aures Episcopi seu Archidiaconi sive fama publica referente, sive ex relatione personarum fide dignarum, pervenerit, quenquam suæ Diocesis & Archidiaconatus aliquod crimen Notarium commisse, vel aliqua opinione erronea, & perversitate obstinate insignem, aut suspectum fuisse

quamvis

quamvis tale crimen non fuerit, per Gardianos ceconomos seu inquisitores (de quibus inferius tractabitur) detectum, aut presentatum, Episcopus seu Archidiaconus potest citari mandare delinquentem ad compariendum personaliter coram eo in loco solito judiciali (& non in ædibus privatis, quia jus debet publice in solito loco reddi) certis articulis animæ suæ salutem & preteritum tale crimen (hic specificandum est crimen) concernentibus, & sibi objiciendis responsurum.

TITUL. CCCXI.

*De executione inquisitorie citationis &
ejus certificatorio.*

Quamvis nonnunquam Episcopi & Archidiaconi solent in causis criminalibus personas citare, non per citationes in scriptis, eorum nominibus & sigillis communitas, sed per eorum apparitores seu mandatores verbo tenus, tamen sæpe controversum fuit, an valeret citatio viva voce; & non in scriptis facta, & utrum sic citatus non comparens, possit sine gravamine per Judicem illato excommunicari, & evitandum igitur hoc dubium, citentur in futuro delinquentes per citationem in scriptis modo præmissa communitam.

Similiter consueverant Episcopi ad Archidiaconi nulla præcedente citatione primaria & nulla facta inquisitione pro persona citanda, nulloque relato, aut introducto certificatorio de inquisitione, neque fide facta quod pars citata latitat, quo minus personaliter citari valeat, decernere personas citandas fore per edictum publicum, quod dicitur citatio, viis & modis,

modis, & etiam quod præ i, & juri videtur magis dissentaneum, apparitores solent minimam quandam notulam seu chartam, in qua solummodo nomen & cognomen citandæ partis & dies & locus comparitionis (omissa causa ejusdem) contineretur, dimittere apud aedes partium conveniendarum, & si partes non comparuerint, nulla fide juratoria facta per apparitores, hanc notulam seu chartam dimissam fuisse, excommunicare, & pro excommunicatis denunciare, ex quibus procedendi modis diversæ causæ appellationum ortæ fuerunt, & appellantes in eisdem obtinuerunt. Tutissimum igitur est in posterum ut citatio primaria concedatur, & ut pars personaliter (si possit ita apprehendi) citetur, alioquin certificatorio authentico, aut fide juratoria facta personam citandum latitasse quo minus personaliter citari possit. Tunc decernatur citatio viis & modis, qua debite executæ & relata, si Reus non comparuerit legitime excommunicari, & ulterius contra eum procedi potest, ut in cæteris causis instantiarum de quibus superius plenius tractatur in præcedenti titulo.

TITUL. CCCXIII.

De modo procedendi si citatus comparuerit.

RElato mandato citatorio, ac parte comparente citata, Juxta Episcopus vel Archidiaconus seu eorum officialis, ex officio suo mero contra comparentem articulos continententes tam causas conventionis, quam famam publicam de crimine propter quod citavit partem in scriptis dare, & obicere solet, & conveniunt ad jramen-
tub

subeundum ad respondendum de veritate in facto proprio & de credulitate in facto alieno monere, & mandare & si hoc juramentum subire contumaciter recusaverit, monendus est ad præstandum & subeundum juramentum primo, secundo, & tertio (quamvis uno & eodem tempore,) Et si adhuc pertinax seu potius contumax in non subeundo hoc juramentum persiste-rit, (seu plus justo distulerit præstare) pro hac manifesta contumacia est excommunicandus, & absolven-
dus non est donec juramentum de respondendo, & de parendo juri, & stando mandatis Ecclesia persisterit: si conventus juramentum de respondendo articulis subiverit, monendus est ad subeundum examen super eisdem intra vel ante aliquem diem in ea parte arbitrio Judicis assignandum, vel ad comparandum eodem die seipsum propter ejus in ea parte contumaciam e communicari visurum, & si non subiverit exa-men ante tempus assignatum (quamvis comparuerit sive non) nisi ex causis legitimis hanc contumaciam purgaverit est propter contemptum & contumaciam excommunicandus ut supra.

TITUL. CCCXIV.

*Forma procedendi contra Reum juratum ad responden-
dum articulis ac recusantem respondere positioni-
bus quibus de jure respondere tenetur.*

Licet ut superius dicitur* Reus non tenetur respondere positioni criminose tamen re-
spondere tenetur positioni famæ & jurisdic-
tionibus Judicis, nam solent Judices in
articulis allégare Reum esse suæ jurisdictionis ut appa-
rere possit fori competentia. Ideo si Reus hujusmodi
Fff respondere

respondere recusaverit, interrogandus jubendus & monendus est etiam primo, secundo, & tertio respondere. Et si sic monitus interrogatus & iussus non responderit, vel responderit frivole, seu plus iusto distulerit pronunciandus est contumax, atque in penam contumaciae declarandus est pro confesso super his articulis quibus non responderit, & hæc pronuntiatio & declaratio pro confesso æquipollet confessori similiter factæ, & contra reum procedi possit perinde ac si confessus fuisset articulos quibus respondere recusavit vel si articuli sufficienter per testes probati fuissent.

TITUL. CCCXV.

*Modus procedendi contra Reum negantem responde-
re positioni criminose quamvis fama fuerit
probata vel confessata.*

SI Reus famam fateatur, vel fama fuerit sufficienter probata, Reus tenetur respondere positionibus quamvis criminosis. Et si respondere recusaverit vel plus iusto distulerit, interrogandus, monendus, & jubendus est ut respondeat, & si non responderit, pronunciandus est pro confesso modo & forma in proximo præcedenti titulo specificatis,

TITUL.

TITUL. CCCXVI.

*Modus procedendi contra Reum negantem crimen
& famam fatentem.*

SI Reus famam fateatur & crimen obiectum negaverit, & si Iudex & promotor officii sui crediderit se posse crimen probare, assignandus est promotori necessario officii Iudicis terminus competens, articulos criminales comprobare, ac probationes producendæ sunt, ut in cæteris causis ordinariis & monendus est Reus ad interessendum singulis sessionibus generalibus usque ad sententia diffinitivæ probationem inclusive ferendæ: & si non comparuerit, probationes & testes super articulis obiectis in penam ejus contumaciæ recipi, admitti, jurati, & excommunicari, & eorum dicta publicari debent: Nec non sententia diffinitiva ferri & promulgari potest ejus absentia seu potius contumacia non obstante, sed tutissimum est, post receptas & publicatas attestaciones testium, citare de novo Reum ad audiendum sententiam diffinitivam tali die ferendam, Et Reus potest contra hos testes excipere & eos & eorum dicta reprobare, vel ante publicationem testium materiam quamcunque pro defensione suo, & ad probandum innocentiam suam in criminibus obiectis proponere & probare, si fama confessata vel probata fuerit, poterit purgationem indicere prout in seq. enti titulo continetur, Et notandum est quod omnes causæ correctionum ex mero Iudicis officio institutæ, sunt causæ summariæ, saltem solet in eisdem summarie procedi, & ita est procedendum, secus de officio voluntario promoto.

TITUL. CCCXVII.

*Modus procedendi, si Reus negaverit crimen
objectum, & famam.*

SI Reus negaverit crimen & famam, tunc si crimen objectum fuit Notorium & publicum, & de eodem laboraverit publica vox & fama, Judex producere & examinare curabit Parochianos Rei, seu alios quoscunque ad famam probandam, eosque ad perhibendum testimonium, si rogati recusaverint per censuras Ecclesiasticas compellere, & quemadmodum in causis instantiarum, licet parti contra quam producuntur testes, quæcunque interrogatoria ad causam institutam pertinentia, ministrare contra testes adversarii, ad veritatem eruendam, ita etiam in his causis correctionum in quibus status hominis, opinio, nomen & bona fama apud bonos & graves pender, maxime licet & expedit Reo quæcunque interrogatoria contra testes officio Judis productis ministrare.

TITUL:

TITUL. CCCXVIII.

De tenore Interrogatoriorum, contra testes in causa seu negotio correctionis sive ad probandum crimen seu famam criminis productos ministrandorum.

Quandoquidem testes examinati ad famam probandum nonnunquam inficitia Registrarii solent generaliter deponere famam publicam laborasse, Reum commississe crimen objectum, non exprimendo ex quibus causis, & per quas personas fama orta fuit, aut originem habuit nec reddendo causas scientiarum suarum in eorum dictis, Reus potest sequentia interrogatoria ministrare (*viz.*) primo contra personas testium, ut superius tractatur in titul. *Tangentibus productionem testium in causis*, deinde petere ut testes specificent personas a quibus famam audiverint nec non ut specificè declarent indicia illa aut præsumptiones illas, ex quibus fama originem habet (indicia & præsumptiones hæc) Si Reus tempore nocturno vel in locis suspectis sepius visus fuerit cum muliere suspecta, aut infamosa & sepius eam secretis in locis alloquendo, & osculando, Et si aut ex responsis testium ad interrogatoria, vel ex probationibus per Reum producendis apparet famam criminis objecti processisse aut laborasse ex malevolis, & inimicis partis Reæ, vel quod plerumque contingit ex nuda & sola accusatione mulieris diffamatae propriam turpitudinem confitentis, Reus non tenetur istis criminosis positionibus respondere, nec se de iisdem accusare, quia hæc fama tam generaliter probata proprie non dicitur, nec est fama, sed potius falsus rumor.

TITUL.

TITUL. CCCXIX.

De finali terminatione cause prædictæ & probatione sententiæ diffinitivæ.

SI aut per confessionem rei, aut per probationes per testes, fama publica de crimine objecto fuerit probata, vel si vehementes præsumptiones & indica notata in proximo præcedenti titul. vel consimilia probata fuerint quamvis crimen objectum non fuerit probatum, tamen Juxta potest Reo Cononicam purgationem indicere, & si Reus in purgatione defecerit pro convicto pronunciandus, & pænitentia publica est ei injungenda, prout in titul. sequenti magis specificè continetur. Sed si crimen objectum fuerit probatum, tunc procedendum est ad sententiam & ad conclusionem in causa prout in cæteris causis summariis & ferenda est sententiæ diffinitiva per quam pronunciandum est judicem seu officii sui promotorem necessarium (si promotor necessarius fuisset assignatus) probasse intentionem in articulis objectis, & Reum nihil probasse ad elidendam intentionem officii in eisdem deductam, ut in ordinariis causis, & in conclusione sententiæ pronunciandum est Reum tali tempore, tale crimen (*viz.*) crimen objectum & probatum commississe eoque prætextu Canonicè puniendum, castigandum & corrigendum esse, pænitentiamque salutarem & condignam Reo injungendam fore & de jure injungi debere, & est in expensis litis ex parte officii seu promotoris officii condemnandus, cum reservatione taxationis ut in cæteris sententiis.

TITUL.

TITUL. CCCXX.

De forma demandandi sententiam executioni.

DEmandanda est sententia executioni & penitentia est delinquenti ac convicto injungenda, ac in omnibus vel per omnia est procedendum, aut in presentia aut in absentia partis prout in ceteris titulis scriptis (*viz.*) *De forma demandandi sententiam executioni*, praesertim in titul. *De forma demandandi sententiam executioni in causa diffamationis* continetur.

TITUL. CCCXXI,

De tenore sententiae absolutoriae ferenda pro parte accusata si Judex vel promotor defecerit in probatione articulorum.

SI nec crimen objectum, nec indicia, nec praesumptiones vehementes criminis objecti probatae fuerint, ferenda est sententia absolutoria pro parte Rei, quoad narrata & deducta in articulis objectis, ac restituendus est pristinae famae, & opinioni, quae aliquantulum laeditur per hanc litem, & dimittendus est ab officio quoad objecta, una cum suis expensis.

TITUL.

TITUL. CCCXXII.

Modus procedendi per accusationem.

SI quis crimen (ad fori Ecclesiastici cognitionem spectans) commiserit & de eodem non fuerit detectus, denunciatus vel presentatus, vel Episcopus, vel Archidiaconus non processerit contra eum per inquisitionem, quælibet tamen persona si fuerit solvendo expensas parti conveniendæ si objecta non probaverit, quoniam Reipublicæ interest ut delicta puniantur, habet interesse & Judicis officium implorare & voluntarie promovere, & delinquentem articulis ex officio Judicis promoto respondere, in jus vocare potest & parti comparenti articulos nomine Judicis, & ex ejus officio promoto objicere & ministrare, & delinquentem accusare. Et quoniam causa correctionis voluntariæ promota est causa plenaria, eo modo est procedendum ut in cæteris causis plenariis, & Reus in his casibus (exceptis quibusdā causis (viz.) Causa Symoniacæ & usurariæ pravitatis & incestus & in omnibus causis tangentibus privationem aut depositionem Clerici, a Beneficio & ordinibus, non tenetur respondere eisdem, quia sunt criminosa positiones,) tenetur tamen respondere quid credit de fama publica, & est procedendum ut supra in titul. *De forma procedendi in negotio inquisitionis* & licet partibus replicare & duplicare ut in cæteris causis ordinariis, & ferenda est sententia pro Actore vel contra actorem pro Reo prout in prædictis titulis continetur.

Sed

Sed hic notandum est, quod si Actor in hoc casu probaverit famam publicam vel presumptiones vehementes ob quas purgatio parti Rei indita fuerit, vel indici posset & debuisset, (quamvis non probaverit crimen obiectum, tamen obtinebit sententiam purgationem esse indicendam, & Reus est in expensis illius litis condemnandus, Nam Reus negando famam, causavit Actorem litigare & expensas facere circa probationem ejusdem.

TITUL. CCCXXIII.

Modus procedendi per denunciationem.

A Tempore memoriam hominum longe superante in omni Parochia Provincie Cantuariensis, major & senior pars cujuscunque Parochie (interveniente consensu Rectoris sive Vicarii), consuevit quolibet anno duos probos & discretos viros Parochie in Guardianos seu Oeconomos (ut vocant) quidem tamen Parochiani intendunt electionem & constitutionem hujusmodi personarum ad se solum, excluso Rectore, vel Vicario, ex antiqua consuetudine (seu verius) corruptela spectare ac sex, quatuor, vel duos pauciores vel plures etiam probos, in curatores seu inquisitores eligere & constituere, quos Episcopus & Archidiaconus visitare proponentes ad comparandum in eorum visitatione, visitationem eandem subituros vocare solent, eisque comparentibus, articulos in scriptis ministrare ac eos de fideliter inquirendo super eisdem, & de inquisitis & compertis eorum judicium seu presentationem aut ut vocant detectionem quodam tempore tunc constituendo juramento corporali onerare; articuli

vero in his casibus ufurati solent concipi per viam seu modum interrogatoriorum (*viz.*) utrum aliquis infra Parochiam commisit adulterium, fornicationem, incestum vel de eisdem criminibus, aut eorum aliquo, fuerit notatus aut suspectus, & sic de cæteris quibuscunque criminibus ad cognitionem fori Ecclesiastici spectantibus, postquam Guardiani & inquisitores prædicti fuerint ut præfertur jurati disjunctim in enumerationem conscientiarum inquirere & quantum in eis est indagare solent, quæ & quales personæ prædicta crimina vel eorum aliqua commiserint, vel de eisdem notati aut suspecti iuerint. Nec non etiam præter particularem inquisitionem convenire solent in Ecclesia Parochiali seu alio loco secreto, & simul conferre de præmissis & inventa & comperta in scriptis redigere ac nomina & cognomina delinquentium in hunc modum specificare. Ad talem articulum præsentamus talem esse adulterum, fornicatorem vel lenonem &c. vel de tali crimine publice & communiter notatum & suspectum, hanc præsentationem in vim iuramenti, alias ut præfertur per eos præstiti coram visitatore die præscripta exhibere tenentur; quod si non fecerint, sunt excommunicandi virtute præcedentis monitionis factæ ad exhibendum præsentationem tali die & non sunt absolvendi donec comparuerint & præsentationem exhibuerint, & est notandum quod non sufficit præsentare talem commississe adulterium (quavis per ignorantiam sit quotidianum) vel de adulterio notum aut suspectum esse. Sed nominanda est persona cum qua crimen commisit, vel cum qua suspectus sit, & quod de suspitione laboravit publica vox & fama. Nam aliter ex generali & incerta præsentatione purgatio indcenda non est, & si indcæta fuerit, detectus se purgare non potest, propter incertitudinem & generalitatem detectionis.

TITUL. CCCXXIV.

*De forma procedendi contra detectos & presentatos
per Oeconomos & Guardianos.*

Citando sunt persone presentate ad com-
parendum die aliqua competente, per
Judicem assignando, articulis animæ salu-
tem & presentim crimina quedam Ecclesi-
astica in visitatione nuper celebrata detecta
concernentibus personaliter respondendum, & ecuta &
debite relata dicta citatione ut in titulo. *De executione
citationis & certificationis.* Jude significabit parti con-
ventuæ viva voce verba presentationis vel effectum eo-
rundem in hunc modum. Obijcimus tibi quod es coram
nobis per oeconomos, Guardianos, & inquisitores tuæ
Parochiæ legitime detectus & presentatus, quod
commisisti tale crimen, specificando crimen presen-
tatum, & quod laborat fama publica te crimen presen-
tatum, commississe, licet conventus non teneatur re-
spondere, utrum crimen objectum commiserit, (quia
est positio criminalis) teneatur tamen respondere af-
firmative vel negative quoad famam objectam, &
quamvis tam crimen quam famam negaverit, indici
potest purgatio. Solet igitur Jude interrogare Reum
an aliquam causam ob quam Canonica purgatio ei in-
dici non deberet, allegare possit, & si nullam causam
sufficientem allegaverit, Canonicam purgationem in-
dicere possit, & Reo assignare & constituere diem
competentem, habita consideratione debita ad distan-
tiam loci habitationis Rei a loco iudicii, ad se pur-
gandum, quarta, sexta, vel octava, manu hominum
proborum Parochiæ suæ, iuxta qualitatem personæ,
iuxta gravitatem criminis presentati & famam & de-

cernere omnes & singulos quosunque opponere & obijcere volentes & valentes contra purgationem, ac compurgatores introducendos; citandos fore per edictum publicum, id est, citationem viis & modis, vel per citationem publice denunciandam in Ecclesia Parochiali Rei quod compareant die & loco assignatis pro purgatione facienda, ad proponendum & obijciendum in debita juris forma, si sua praverit interesse contra purgationem & compurgatores producendos. Et notandum est quod semper prædicarum & adjudicarum fuit, purgationem indei posse ex sola præsentatione Guardianorum, & inquisitorum; nullis productis testibus, ad famam probandam (non obstante quod Reus & crimen & famam etiam mediante juramento negaverit) quia æconomi & inquisitores modo præmissi jurati, dicantur testes synodales.

TITUL. CCCXXV.

*De tenore edicti publici, ac de forma executionis
& relationis ejusdem.*

IN edicto publico specificanda sunt sequentia (viz.) quod talis de tali crimine detectus, habet ad se purgandum, talibus die, & loco tali numero compurgatorum honestorum Parochianorum, hoc edictum est per ministrum Ecclesiæ Parochialis Rei, in eadem Ecclesia divinorum tempore per sex ad minus dies precedentes diem purgationis faciendæ denunciandum, & publicandam, ut de veri simili opposites & obijcere valentes contra purgationem scientiam & notitiam habeant, vel verisimiliter habere possint, ante diem constitutum pro purgatione faciendâ, edictum vero citatorium est aut personaliter per publicantem & asequentem in vim iuramenti vel per certificatorium authenticum certificandum.

TITUL.

TITUL. CCCXXVI.

De comparitione Rei cum suis compurgatoribus & juramento per Reum, & per eosdem praestanda.

Relato edicto publico cum certificatorio modo & forma praedictis, publice preconizandus est Reus, si comparuerit, Judex interrogabit eum an habet paratos in judicio numerum compurgatorum juxta assignationem factam; & si dixerit se eos habere in promptu, tunc faciendum est de mandato per judicis preconem Curiae publice preconizatio trina vice pro omnibus & singulis personarum civitatis modo & forma praedictis ad proponendum & objiendum (si quae proponere & objicere habeant) contra purgationem vel ad impediendum eandem, vel contra purgatores in ea parte producendos, si vero nulli oppositores comparuerint, pronuntiandi sunt contumaces & in poenam contumaciae decernendum est procedendum in negotio purgationis, & oppositores quoscunque in posterum (quoad praemissa) excludendos esse. Deinde producat presentatus suos compurgatores, ac petat a Registrario ut scribat eorum nomina & cognomina in actis dicetque, offero me promptum & paratum ad praestandum juramentum de innocentia mea quoad crimen praetensum objectum, & peto compurgatores recipi & admitti ac jus & justitiam mihi fieri & ministrari. Tunc (quia Judex non excluditur a propositione objectionum, quamvis nulli alii objiciant) si nihil per Judicem proponi aut objici possit contra compurgatores, vel si constiterit Judici eos esse Parochianos.

chianos Parochiæ detecti, id est probos, publice recitabit, tam præsentato quam compurgatoribus periculum perjurii & penam (tam jure divino quam humano) perjurantibus, & falso Dei nomen invocantibus debitam, eosque serio etiam sæpius hortabitur, maximam habere curam animarum suarum & eis publice leget præsentationem factam per Guardianos, vel per Registrarium legi mandabit. Si præmissis non obstantibus detectus inhaerendo priori suæ petitioni obtulerit & petiverit, ut prius, (id est) se esse promotum ad præstandum juramentum prædictum & petierit suos compurgatores admitti & recipi, Judex deferre debet parti petenti sequens juramentum (*viz.*) quod non commisit crimen objectum, vel quod non sit Reus criminis hujusmodi. Quod juramentum si detectus animo constanti & non timido aut trepidante præstiterit, tunc interrogandi sunt compurgatores an voluerint, & sana conscientia possint jurare quod in eorum conscientia credant detectum innocentem esse criminis objecti, vel eum verum præstitisse juramentum: quod juramentum si fuerit per prædictos compurgatores intrepide & constanter præstitum, Judex pronuntiabit detectum legitime & Canonice se purgasse, & innocentem esse criminis objecti, & restituet & eum pristinis statui, opinioni, & famæ, eumque ab officio suo quoad objecta dimittet.

TITUL. CCCXXVII.

De objectione contra compurgatores.

Sirelato edicto publico oppositores comparuerint admittendi sunt ad proponendam quamcunque concludentem materiam contra admissionem purgationis (*viz.*) Quod conventus commisit crimen obiectum (specificando personam cum qua crimen commissum fuit, tempus & locum commissi criminis) vel quod personæ prædictæ in compurgatores non sunt recipiendæ aut admittendæ, eo quod sunt, parentes, consanguinei, affines, tenentes partis eos producentis, vel in suo ære pauperes (pauper enim non est admittendus si spaciola sit Parochia, & Parochiarum multitudo satis ampla, secus in exigua & depopulata) & egeni & tales qui minimo pretio corrumpi & subornari possunt, malæ famæ, opinionis lætæ ac criminosæ (specificando crimina.) Nam contra purgatorem objicientes quæcunque crimina proponere possunt, & quod fuit de consimili crimine de quo Reus præsentatus est, notatus; & denique tales quæ ad purgationem cujuscunque personæ non sunt admittendæ, si proponentes objectiones prædictas onus probandi easdem in se assumpserint admittendi sunt & si objicientes probaverint crimen obiectum ferenda est sententia Objicientes probasse eorum intentionem in eo: um obiectis deductam, & Reus est pro convicto pronunciandus, & penitentia canonica est ei iungenda ut in præcedenti titulo.

Si

Si vero objecta solummodo contra compurgatores probata fuerint, conventus est pronunciandus defecisse in purgatione & penitentia est injungenda ut supra cum condemnatione expensarum in utroque casu, id est, si vel crimen probetur vel objectiones contra compurgatores probatæ fuerint, potest tamen Judex in isto ultimo casu (*viz.*) si objecta contra compurgatores probata fuerint, ex gratia concedere convento, novum seu alium diem pro purgatione sua faciendam per alios compurgatores, & si tunc se legitime probaverit est dimittendus ab officio Judicis & pronunciandus se legitime purgasse & restituendus est pristinae suae fame; causa vero quæ inducat Judicem ad hanc secundam purgationem concedendam hæc est, si objectiones probatæ contra compurgatores primos rejectas tales fuerint, quæ parti eos producenti ante incognitæ fuerint. Duo tamen notanda sunt, primum quod intimatio istius secundæ purgationis est denuncianda & publicanda, & admittendæ sunt objectiones contra eandem ut supra quoad primam purgationem. Secundum licet pars rea ad hanc secundam purgationem admissam legitime se purgaverit, non tamen est admittenda donec primo solverit expensas per oppositorem, primos. Nam si primi oppositores defecissent in probandis objectis condemnandi essent Reo in expensis.

TITUL. CCCXXVIII.

Canio tam accusatoribus in criminalibus causis voluntariis quam Guardianis œconomis seu inquisitoribus.

SI quis accusatus fuerit quamvis judicialiter de crimine aliquo per voluntarium promotorem, si non probaverit veritatem criminis objecti vel ad minus famam publicam ex causis & præsumptionibus vehementibus ortam, ita ut purgatio canonica accusato indicta, vel indicenda sit, teneatur de actione injuriarum, vel accusatus potest agere contra accusantem in causa diffamationis, & accusans non minus etiam magis puniendus est, (id est, penitentia gravior & magis publice assignanda est) quam pro verbis diffamatoriis publice verbo tenus prolatis Similiter si Guardiani œconomi vel inquisitores quemquam de crimine notorio, & per Ecclesiasticum Judicem corrigendo, vel de fama publica præsentaverint, & præsentatus legitime tam de crimine quam de fama ejusdem se purgaverit, vel ut in titulo prædicto famam (utcumque præsentatam) ortam fuisse & originem sumpsisse ex malevolis & personis infamosis, & aliquando ex sola & nuda accusatione mulieris propriam turpitudinem suam confitentis probaverit, & Judex ratione probationis hujusmodi præsentatum ab officio suo, nulla indicta purgatione dimiserit, præsentatus potest agere contra hos præsentantes in causa diffamationis ut supra, *De accusatoribus voluntariis.* Caveant igitur omnes, ne de cætero quenquam accusent, aut de aliquo crimine aut fama criminis præsentent, nisi crimen aut famam ejus-

H h

dem

dem ex iustis causis & præsumptionibus vehementibus originem habuisse (si ad id compellantur) probare possint; Ideo quamvis fama vel rumore alicujus criminis apud multos & graves & probos laboraverit, vel aspersus fuerit; tamen si originem habuerit ex inimicis vel nuda accusatione mulieris infamose, præsentatio seu detectio specialis & particularis secundum Rei veritatem, (id est, talem famam vel potius rumorem sparsum esse per tales personas, vel per accusationem aut confessionem in ipso partu, aut puerperio mulieris cognita, ac propriam turpitudinem allegantis,) & non generalis (ut communiter fieri solet) & facienda est. Et tunc si præsentatus instituerit actionem in causa diffamationis cadet in censa, si replicatum & probatum fuerit famam vel rumorem laborasse aut sparsum fuisse prout in præsentatione continetur.

TITUL. CCCXIX.

Forma confirmandi Episcopum, & qua facienda sunt per Procuratorem tempore ejus confirmationis.

Imprimis die & loco pro hujusmodi confirmatione fienda assignatis coram venerabili viro N. commissario, &c. præsententur literæ commissionales & patentes Regie de assensu Regio &c. sub sigillo magno Angliæ, & coram eo publice legantur. Quibus lectis assumat in se dictus commissarius onus executionis dictarum literarum commissionalium, &c. & decernet procedendum fore juxta vim, formam, & effectum eorundem.

Tum

Tum compareat Procurator Decani & Capituli, *W.F.* qui exhibeat procuratorium suum pro dictis Decano & Capitulo, & faciat se partem pro eisdem & presentet eidem Commissario Reverendum Patrem Dominum electum *W.* Episcopum ac sistat eum coram eodem.

Deinde exhibeat dictus Procurator Capituli *V.* mandatum citatorium contra oppositores, &c. alias emanatum, cum certificatorio super executione ejusdem & petat omnes citatos preconizari; Et tunc fiat trina preconizatio omnium citatorum, &c. Quibus preconizatis & nullo modo comparentibus Procurator Capituli accuset eorum contumaciam & petat eos reputari contumaces & in penam suarum contumaciarum hujusmodi viam ulterius opponendi contra dictam electionem eis & eorum cuilibet præcludi, & quatenus dictus commissarius ad ulteriorem processum in dicto confirmationis negotio juxta juris exigentiam procedat, ipsorum sic citatorum & non comparentium absentia sive contumacia in aliquo non obstantibus prout in schedula quam legat dictus commissarius.

His sic gestis dictus Procurator Capituli det summariam petitionem in scriptis, quam dictus commissarius ad ejus petitionem admitrat quatenus de jure, &c. & decernat procedendum fore summarie, & de plano, & assignet Procuratori terminum ad probandum eandem ad statim.

Deinde dictus Procurator Capituli in subsidium probationis contentorum in dicta summaria petitione exhibeat instrumentum sive literas testimoniales super processu electionis in forma authentica facto, ac sigillo communi dicti Decani & Capituli sigillato, nec non literas patentes Regias de assensu Regio eidem electioni adhibito ac instrumentum super consensu dicti Do-

mini

mini electi, quatenus faciunt pro intentione dñi Decani & Capituli &c & dictus commissarius ad petitionem Procuratoris Capituli assignet terminum ad audiendam sententiam sive finale decretum ad statim.

His expeditis fiat alia trina præconizatio omnium citatorum, &c. quibus sic præconizatis & nullo modo comparentibus, dictus Procurator Capituli accuset eorum contumacias & in penam contumaciarum suarum hujusmodi, petat ut dictus commissarius decernat procedendum fore ad prolationem sententiæ diffinitivæ, sive finalis decreti ipsorum sic citatorum non comparentium eorum absentia sive contumacia in aliquo non obstantibus, prout in schedula quam legat dictus commissarius. Deinde dictus electus præstet juramentum de agnoscendo supremam Regis auctoritatem, & alia juramenta solita.

Quibus præstitis dictus commissarius leget sententiam diffinitivam pronunciando, declarando & cætera faciendo prout in eadem continetur.

Tunc dictus commissarius ad petitionem Procuratoris Capituli & Domini electi decernet literas testimoniales super præmissis, &c.

Δόξα τῷ θεῷ.

FINIS.

312215